

etas mundi

Quod lucij aurelij facta est: multisq; martyrio coronati sunt: ipsas
 si multas late puincias deuastauit maxieq; italiā adeo at-
 spiciebtoze remanerent. ab armis deniq; nulla vnq; quies erat:
 nignita feruebant. Terremotus quoq; nō sine interitu ciuitatus
 sabbai agros infestabant.

tum. **N**obil' cū trib' filiab' fide. spe:
 lio daie venit: et exēplo religiōis sue
 corpa obiles semias puerit ad xpm
 in vrbī nūciatū fuisset: eas adduci ius
 multiēnt et i diuinis scpturis erudite
 miluāe martyrio vitā finire p varia
 sanctee corpa filiarū in decimo octauo
 turq; fuit et lacrimis diceret. filie mee
 ginta luti sopore de pssa i pace deuit.

Mena vgo p hoc temp' rome pro
 missa i obscurissimū locū duob'
 omis tradita: cū illesa pmanit: lāpa-
 obtp: su p̄sidis fustib' durissime cesa:
 tus. est. quā sabina p eā cōuersa i suo
 captiuarto kal. augusti.

soluena mulier: vxor quondaz p̄clat
 ti sunt herodis metallarij filia. quā se
 lamui i bu edocta: opib' misericordie
 ytalij apud romā i auentino mōte a p̄
 ret. **N**o noie helpidio cū nollet sacrifi
 lareta: martyrij palmam adepta est:
 cheri. Ambarū aut corpa nūc rome in
 nus quiescunt.

inop̄sis ep̄s et aploz discipulus vir
 men hac tēpestare ecclias grādi terro
 fulgastria pgregās: etiā libzū p xp̄ia
 sis n: cōposuit: plenum fidei: et rōnis
 nil cāgnū: quo edito ad vltimuz pro
 3 est. septimo kal. Junij.

Un' postea ep̄s fact': p id tēpus

Seraphia

Quadratus

Achacius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
P.6.34

Quanta p[er]secutio eccl[esi]e tunc ip[s]e marci antoni-
tame[n] p[er]secutione[m] secuta est lues magna:
trinit: vt passim ville ⁊ agri sine cultore ⁊ bal-
sed per omne[m] orientem: illiricu[m]: italiã: galliã l-
⁊ inundationes fluminu[m] crebrescebant: ⁊ loc-

Sophia

Sabina

Quirinus

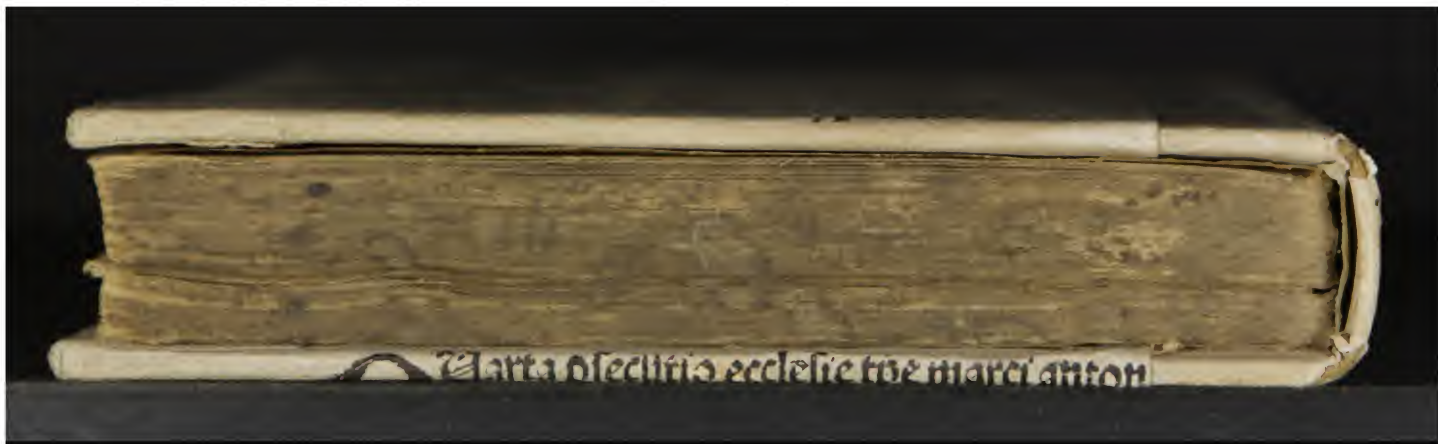
Sophia mat[er]
⁊ caritate ad-
⁊ sobrietatis multa
q[uo]d cu[m] adriano impe-
sit: q[uo]d cu[m] pulcherri[m]
post longa[m] co[n]certa-
torm[en]ta. Mater dei
miliario ab vrbe sep-
accipite me ad vos:

Seraphia ant[er]
xpo passa: qu-
lasciuus viris illude-
dibus inflamari: ⁊
deinde gladio necat[ur]
sepulchro poni fecit

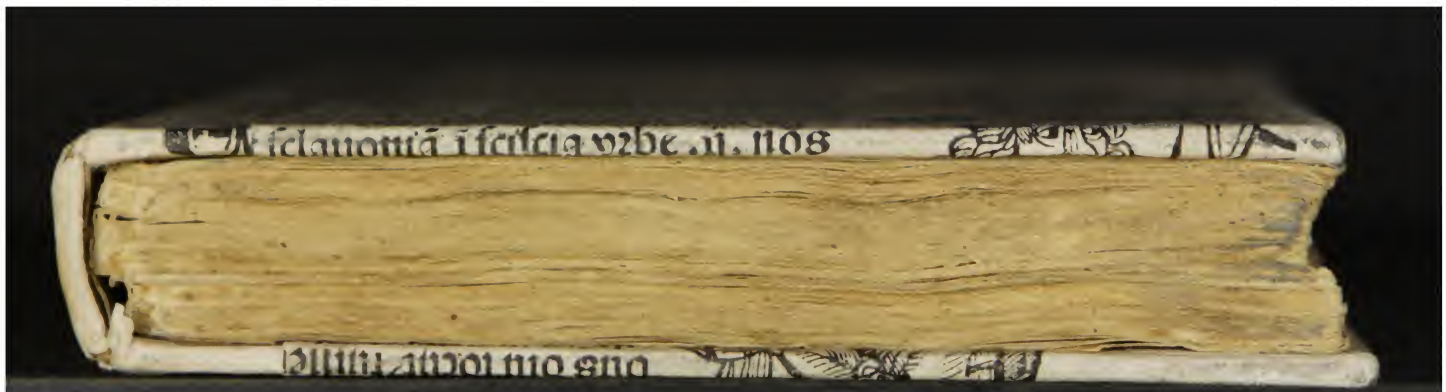
Sabina illustri-
rissimi valetu-
raphia p[re]dicta i[n] fide
insiste[n]s his tumulti-
fecto vrbis rabidiss-
care d[omi]ni gladio pec-
quarto kal. septembri
ecclesia sancte sabin-

Quadrat[us] athe-
vtiq[ue] doctissim[us]
re disp[er]sam fide ⁊ in-
ne religio[n]is defensi-
atq[ue] ap[osto]lica doctrina
ipsi[us] defensione pass-

Quirin[us] p[ri]mo tri-
apud illiricu[m] id[em]
Iunij martyr xpi ob
manu[m] ei[us] molari sax-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
P.6.34

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
P.6.34

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
P.6.34

P
6
34
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Papias

cū adrian⁹ ⁊ antōnī
eē sensissent lacrimā
tudine clauoz acuti
xx. stadia iusserūt vt
derent. angelus aut
derent; tandem ad i
eoz translate ad sup
Papias hierosc
nō tīm historie
aristonis ⁊ senioris
est. vñ apparet ex ip
re aploz mētionē fe
loca. aliū seniore i

q̄ certe doctissim⁹ est habitus quēq; etiā multi
nus: victorinus pictauiensis: lactancius: firm
Aristides aut atheniēsis pbs sub p̄stino h
tpe q̄ ⁊ quadratus adriano p̄cipi obtuli
re existimās xpianos indicta causa vbiq; occid
dum: nisi de accusatore ⁊ crimine constaret.

Nicolas de Blois.

Hain 3256

Strasbourg 1493

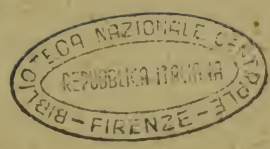
...m a rō interfectus est.
...tribus rome ad gura iugiter
...Zeno q̄ p̄mici roman⁹
...na eē et terrent sup̄p̄ici: vñ p
...ligid hūmē p̄cipit: et cū affan
...ad p̄r. (vñ p̄cipit) ligid ad
...ad p̄r. (vñ p̄cipit) ligid ad

nu
na
uti
t ve
aut
ad i
sup
rosc
nie
ris
rip
e fe
ze to
ulti
firm
no b
otuli
occid
t.

15
46

9 000

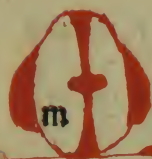
P. 6. 34

3612

BIB
CEN

Prologus

Medice cu

mra teipm. Luce. iij. ca. Sicut ait Gregorius prima parte sui pastoralis. caplo scdo. Quis autem cogitationū vulnera occultiora nesciat esse vulneribz viscetū. Admirū videt medicū spiritualem multo subtiliorē debere fore medico corporali. qui ut bene curet vicia: multa pigmentozū spiritualiū cōsiderans pri⁹ q̄ ceteros curare desideret: circūquaqz regulas medicine cognoscat. Alio q̄n si artis spiritualis imperit⁹ et in seipso ignorātie p̄fusus vulneribz alios mederi p̄peret. audire nō īmerito merebitur. medice cura teipz. Da gna quippe stulticia ē: ut idē ait Gregori⁹. si aliquis alios mederi p̄perat qui et ip̄e in facie vulnus portat. Et maria plane demētia est. ut inq̄t in pastoralis. caplo. ij. dū hi qui nequaquā precepta spiritualia cognouerūt: cordis se medicos profiteri nō metuunt. dū qui pigmentozū vim nesciūt. videri medici carnis erubescunt. Recte igitur cuilibz talium dicitur. medice cura te

ipsum. Quos igitur medicos cordiū appellare ad p̄sens melius conuenit q̄ curatores animarū. ip̄os videlicet rectores ecclesiarū quibz ille thesaurus est traditus pro quo nō parceret deus pater qui proprio filio suo non pepercit. ut dicitur ad Romanos. viij. Quibus etiam ille vulnerat⁹ qui incidit in latrones curandus fouendusqz a samaritano relictus est. Luce. x. Unicuiqz enim ip̄ozū dicitur. Curam illius habe. Et rursus deus per prophetā. Custodi virum istum qui si lapsus fuerit anima tua erit p̄ animā ipsius. Porro dominus per Ezechielē. iij. et. xxij. c. cōminat cui libet curatori dicens. Sanguinem eius de manu tua requiram. quasi di. quia vita et mors subditorū posita est in manus prelatozū. Unde dicitur Judith. viij. Ex nobis p̄der anima illorū. Hac itaqz sententia cōmonitus q̄sqz platorū et rectorū penset periculum sui regiminis. et artē doctrinamqz discat spiritualis curationis. quatenus in se ignorantie curare possit vulnera. et in subditozū cordibz p̄ sanā doctrinā et salubre penitētiā

¶ Prologus

sciat sanare contagia delictorū
Ne (quod absit) dum sanan-
di regulas nesciat. ⁊ ad sanā-
dū omissos subditos festinet.
iuste sibi obijci audiat d̄ eis/
dē. **D**edice cura teipm. **R**e-
cte nāq; plato ignorāti dicit.
vt p̄us i se sufficiētē artē curā
di spūalium morboꝝ habeat
q̄s emplastr̄ sanādis vulneri
b⁹ adhibeat. **N**ā vt ait Bre. i
regis. **C**recūdū ēz dicere pu-
det q̄ sacerdotes ducatū arri-
piūt q̄ errorū religiosē vite
nō nouerūt. **L**icet in q̄busdā
catholicis mysterijs ignoran-
tia tolerāda foret. eo q̄ in ple-
risq; melius est nephare q̄s cu-
rare. In q̄busdam etiā iuxta
Augustinū in lib. de verbis
dñi meli⁹ ē fidelis ignorātia
q̄s temerata scientia. In ec-
clesiasticis tamen ministerijs
ordinādis disponēdisq; oīnq;
dānabil ē. De q̄b⁹ ē illō p̄bū
apli. i. ad Ebor. xiiij. Si q̄s
aut ignorat ignorabit. **O**rdi-
nāq; ignorātia. q̄ videlicet or-
dine q̄cqd agendū ē in ecclia
perturbat negotioꝝ naturam
formāq; meritoꝝ. Nam sta-
tut⁹ facere iniuriā v̄l cōtraire
nō est intelligere s; errare. vt
inquit Ambro. sup Bti im-
maculati. **H**inc est q̄ domi-

nus requirit seruū prudentē
quem cōstituit sup familiā su-
am. **M**arth. xxiij. **P**rudētē
dixero. vt sciat quo ordine. q̄
sensu. quo modo. quo fine q̄c
qd gerendū sit. **A**lioquin si ce-
cus ceco ducatū p̄stet. nonne
ambo i foueā cadunt. **M**at-
th. xv. **N**on enī cecus cecus
ducere potest. sic nec indiscre-
tus p̄lat⁹ subditū indiscretū
potest p̄ viam ducere salutis.
Et qm̄ his piculosis temp-
bus in plurib⁹ ecclesijs contra
sancta instituta i administrādis
sacramentis: q̄ sunt instrumē-
ta spūalis curatōis: plerosq;
nō tā errasse q̄s variasse circa
eadē cognouim⁹. adeo vt ve-
ra sit illa rabanēsis sententiā.
Cōmune est medicoꝝ sp̄ cir-
ca egritudines variari. **U**nd
si tres v̄l q̄tuoꝝ medici veni-
unt ad infirmū nunq; in assi-
gnatōe v̄l exhibitōe cure cō-
ueniunt. **D**ec ille. **E**t hoc idē
q̄s vez sūt heu nr̄is tpi⁹. res
fidelibus subiecta populis q̄
tidiana experientia clari⁹ ma-
nifestat. **P**rofecto siquidē cū
aliquod sacramentoꝝ admi-
nistrand⁹ sit in ecclesia dei.
v̄l dyocesis totius clerus in
ip̄o ritu et canonice tradēdo
cōcordat aut conuenit. **S**ed

De sacramētis in genere

2

nunc in hac ecclia hic addit. in alia ille minuit. Ille pōit postponēda. ille postponit pōnēda. Ille bñdictiōez p sua det. ille nequaquā asserit. Ille corrigit libz tanq̄s deniuz et erroneuz. Ille corrigit corri gentē tanq̄s ignaz. Sic plati mutua discrepatōe collidētes. nō sine graui scādalo animos subditoz in p̄fusionis labyrinthū p̄cipitāt et demergunt. Porro nos stanislaus dei et aplice sedis grā epus posnioniensis paterna sollicitudine pastoral' officiū excitati inter tot fluctuagos excursus viā cupiētes oñdere certi orē. p̄sentē tractatū de amministrādis rite eccl'asticis sacramentis celebrādisq̄ missarū solēnijs et censuris eccl'asticis canonice obfuādis p̄ venerabilē virū magistz Nicolaus de ploue decretorū doctoz capellanū nostz deuotū fideliter collectū et plena discussiōne masticatū de fratrū nrorum posnioniēsis capituli cōsilio et assensu p̄uenia deliberatōne approbatū omnibz et singulis rectoribz ecclesiaruz parochialū habendū et tenēdum ad vnguem p̄fecte p̄cipimus et mandamus. volentes

fm ipm in admistrādis sacramentis. celebrandis officijs. censurisq̄ obfuādis oēs et singulos dirigi et gubnari. Statuētes q̄ si (quod absit) quispiam p̄ archidiaconū nostrū aut p̄ testes nostros synodales tēpore visitatiōis reptus fuerit qui fm dicti tractatus formā modū et dispositionē se nō gesserit i omnibz supradictis. aut qui eundē nō habuerit p̄e manibz penā synodalem irremissibiliter p̄soluēdam p̄ prima vice se nouerit incurfurū. pro alijs vero vicibus ad arbitriū nostz de cetero puniendū. *Nicolaus de ploue*

De sacramentis in genere

Doniam

Quoniam natura hūana p̄ lapsū p̄siderata sub alligatōe peccati maxime eget grā dei. p̄ quā ab illa infectiōe peccati purget. et ad statū originalis iusticie reducat. iuxta illd. Dēs peccauē et egent grā dei. ad Ro. iij. et. v. c. Talis aut grā purgās infectiōez in tribus p̄sistit. quernicūq̄ sunt necessaria ad salutem. q̄ sunt fides. bona operatio. et fidei sacramenta. **Hec** autē tria fm **Dugonē** sacramētis

a 3

De sacramentis

li. i. pte. r. ita sibi coheret vt salutis effectū hñe non possint si sñl ñ fuerint. qz fides n^e habet meritū si dñ p̄t opari negligit. Juxta illud Jaco. ij. Fides sine operibz mortua ē. Nec bonū opus aliqd ē sine fide. sine q̄ impossibile ē placere deo. ad Heb. xi. Et rursus fides operās hominē sanctificare nō sufficit si eā q̄ in sacramentis dei p̄sistit sc̄ificatōez cōtemnit. Nec Hugo. Dic est q̄ virtus sacramentoz eccl̄asticoz p̄ saluari p̄fectum multū est nobis necessaria. cū ip̄a sint occasio et auxiliū nostrū a peccato resurgendi. et ī ip̄is tota medicina nr̄is vulneribus salutaris cōsistit. fm Tho. in p̄pendio theologicę veritatis. li. vi. c. i. nō q̄ in eis gratia subiectiualiter cōtineatur. vel causaliter p̄ ea efficiatur. cū in sola aīa habeat collocari z a solo deo infundi. se quia in illis et p̄ illā illam gr̄iam curatōis a summo medico ihu christo optet haurire. eo q̄ nō alligant suam potētiā deus sacramentis q̄n etiā p̄ aliaz viā gr̄iā p̄ferre valeat. s̄ n̄ m̄ gr̄m sententiaz. li. iij. d. l. i. p̄p̄t qd̄ de^o sanāz z iustificans p̄ctōrē iustificat ip̄m

autoritatie. sacramēta s̄o effectiue p̄ gr̄am in eis tanq̄ ī vasis contentā

Quid sit sacrm z q̄t sint

Item autē sacrm mltis modis diffiniat. tñ fm doctoz cōmunē z cordiā sic diffiniē in li. de doct̄ christiana. Sacramentū est inuisibil' gr̄ie visibil' forma. ita q̄ ei⁹ sili tudinē gerēs et causa existat. Ex q̄ diffinitōe habent diffērentie sacroz veteris z noue legis. Illa enī q̄ figurabāt nō efficiebant. qz gr̄as significabāt quā tñ nō efficiebāt. Sacramenta noue legis sūt septē Baptism⁹. p̄firmatio. eucharistia. extrema vinctio. penitētia. sacer ordo z m̄rimonium. Ista autē sunt tanq̄ sufficiētia p̄ xp̄m ordinata ī remediū eccl̄ie militāz. Sed circa hoc p̄siderandū ē. Primo q̄ qdam data sunt in remediūz vni⁹ p̄sone. qdam in remediū totius eccl̄ie. Illa q̄ data sunt in remediū vni⁹ p̄sone sunt triplicia. Quedā enī data sūt ī remediū ad intrādū eccl̄iaz. scz baptismus. Quedam ad egressum de ecclesia. vt est extrema vinctio. Quedā ad p̄gres

sum in ea. et hoc dupl. **U**no
mō ad executōem virtutis. vi
delicet vt nō a mal' supemur.
et q̄tum ad h' est cōfirmatio.
vl' vt bonis adheream'. et q̄s/
tuz ad h' est eucharistia. **A**lio
modo in repatōez etutis. qz
ipm' hoīem in pugna spūali
aliq' mō p̄tingit ledi. et sic ē pe
nitentia. **S**i autē in remediū
totius ecclie. h' p̄t esse duobz
modis. aut ad remediū multi
plicatōis spūalis. et sic est or
do. aut ad multiplicatōez na
turalē fideiū. et sic est m̄rimo
niū. **Q**uidā autē etiā recipiūt
numez sacramentoz fm ad
aptatōem virtutuz. vt fidei
correspondeat baptism' q' est
sacramentū fidei. **S**pei extre
ma vinctio p' quas p̄paramur
qdāmodo ad futurā gloriā
Charitati eucharistia. **P**ru
dentie ordo. **I**usticie peniten
tia. **C**onstantie matrimonium.
Et fortitudinē confirmatio.
Adaptant etiam diuersis ge
neribz culpaz viciōz et pena
rū. vt baptismus sit p' culpaz
originalē. **P**enitentia p' actua
lē et mortale. **E**xrema vinctio
p' veniale. **O**rdo p' ignorātiā
Primoniū p' cupiscētiā
Cōfirmatio p' infirmitatem.
Eucharistia p' maliciā. qz est

sacramentū charitatis que p
se opponit malicie. **D**ec scr̄s
Tho. sup. iij. sn̄iaz. di. ij. q. ij

Secūdo credendū et con
siderādū est q' sol' de' fuit in
stitutor sacramentoz. et q̄daz
ante aduentū vt matrimoniū
et penitentia. sed hec duo con
firmavit in nouo testamento
dū penitentia p̄dicauit et nu
ptijs interfuit. **D**z autē dicit
q' **J**acob instituit penitenti
am **J**aco. v. **C**ōfitemi alteru
trū peccata v̄ra. nō est verifi
mīle. qz p' illa v̄ba nō intende
bat aliq' sacramētū institue
re s' p̄mulgare. cū nō fuisset
auctoritas instituēdi aliq' sa
cramētū apd iacobū. **I**tē ex
trēa vinctio instituta ē **M**ar. vi.
vbi legit q' apl' v̄gebant e
gros mltos et sanabāt. **C**on
firmat autē q' h' nō fecerūt vir
tute p̄pā: sed auctoritate iesu
chr̄sti illam virtuosam vincti
onem instituētis p' illa verba
Jaco. v. **I**nfirmitatē q̄s ex vo
bis iducat p̄sbiteros et. **S**i
mili modo itelligēdū ē sic de
pn̄ia dictū est. s. q' p' illa verba
vinctōem p̄mulgauit et docu
it faciendā. nō autē instituit.
Itē ordo institut' est cū xps
dixit **M**atth. xxvi. hoc faci
te in meam cōmemoratiōez.

De sacramento

Et Joh. xx. Quorum remisisti peccata. Nec enim duo pertinent ad ordinem sacerdotalem. scilicet. præsens dimittendi peccata respectu corporis christi mystici. et præsens consecrati respectu corporis christi veri. Nec Scotus. Item confirmatio instituta est per hoc quod christus in posuit manus pueris. Item baptismus instituitur est per christum quando ipse se baptizari fecit a iohanne. et apostolis formam dedit dicens. Euntes in mundum uniuersum predicare euangelium. baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Item eucharistia instituitur in cena ultima in qua apostolos communicauit.

Tercio considerandum est quod secundum scriptum Theobaldus super ieremiam. dicitur. dicitur. i. q. iij. ar. iij. efficacia sacrorum est ex tribus. scilicet ex institutione diuina tamquam ex causa principali agente. et ex passione christi sicut ex causa primaria meritoria. et fide ecclesie sicut ex continuatione instrumenti principaliter agentis. et hoc est quod dicitur glossa super illud ad Romanos. v. In similitudinem purgationis adest. Quod a latere christi profuerit sacra per quam saluata est ecclesia.

Quarto considerandum est quod quedam sacra sunt necessaria. quedam voluntaria. id est. quod est remissionem. scilicet. sed notandum. Nam sacramenta necessitatis

sunt ista. Baptismus. confirmatio. penitentia. ultima unctio. corpus christi. Et dicunt sacramenta necessitatis id est. quod si ne istis homo non potest saluari si ex precepto obmittatur et huiusmodi possunt sacramenta baptismi et necessitate a quocumque potest recipi dummodo in forma ecclesie conferatur. dicitur summi. et fide catholice. c. i. in fine. et de predestinatione. dist. iij. a quodam. Et etiam penitentia. nam confiteri possum cuicumque in necessitate. iuxta illud. Confitemini alterum peccatum vestrum. non tamen heretico vel excommunicato. Sacra vero voluntaria sunt illa que obmittere non est peccatum. quod dicitur tur sacra dignitatis. id est. quod est. scilicet. notandum. ut sunt ordines qui a dignioribus conferuntur. id est. ab episcopis. vel quod non nisi digni ad ordines assumendi sunt. Item matrimonium. sine homini sacris bene possumus saluari. xxij. q. iij. §. ultio ad finem. Nec omnia habentur in glossa. i. ca. veniens. de transactionibus.

De sacramento baptismi

Si quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto. non potest intrare regnum dei. Joh. iij. Et de predestinatione. dist. iij. filius dei. Si

cur dicit Guido de bas. d. cō
se. di. iij. placuit. post Augus.
Corpus nō fecit aīam pecca
tricē sed peccatrix aīa corru
ptibilē carnē fecit. Peccauit
qdem aīa pmi hoīs. et p pec
catū corrupit carnē. postea ve
ro caro cū nō possz se vindica
re ex toto in ista aīa voluit vi
dictā sumere de qlibz aīa p
mili. scz vt q cito sibi infūde
retur aīa. et ipa. i. ex ei⁹ corru
ptiōe innascit peccatū in ipsa
anima. hoc aut est pctm origi
nale. qd qdem aīe imputatur
cum quadā digna retributiōe
innascat anime. Quoniā igit
ab hoc peccato nō potuimus
pfecte liberari nisi per baptis
mū. in quo aīa nra quodā mō
renascit spūaliter. z quenatu
ra fuit filia ire dei fit filia ad
optōis. Ideo saluator veniēs
in mundū pclamans. necessi
tatē hui⁹ sacramēti baptis
mi dixit. Nisi quis renatus fue
rit ex aqua. Glo. scz exterius
abluendo corpus. et interius
spūsancto mundādo animā.
nō potest intrare rē. Ex q pa
tet necessitas hui⁹ sacramēti.
Et quia baptism⁹ est ianua
omniū sacramentoz. ideo de
ipō primo videndū ē. Erit au
tē triplex cōsideratō circa istō

sacramētū. Primo videbit⁹
ipi⁹ substantialibz. Secūdo
de ipi⁹ accidentalibz. Tercio
de ipius cautelis. Quā tripli
cem cōsideratiōem circa qdli
bet sacramētū in pſenti tra
ctatu seruabimus.

Baptism⁹ quō diffiniat⁹

Diffinitur
autē sic. Baptismus
est ablutio corporis ex
terius facta sub forma verbo
rum prescripta. Quinqz ve
ro sunt de substantia baptis
mi. Primū est intentio. et suf
ficit generalis. i. q baptizans
intēdat illō facere quod facit
ecclesia. melius tamen est si fi
at specialis intentio. scz vt ba
ptizans intēdat q baptizan
dus munde⁹ in anima a pec
cato. Similiter requiritur i
rētiō illius qui baptizatur si
est adultus. quia inuitus nō
reciperet sacramētū. vt dici
tur in ca. maiores. de baptis
mo et eius effectū. circa finē
Secundū est fides ipius ba
ptizandi. quia in adultis re
quiritur fides ppria. sed i par
uulis aliena. quia paruuli ba
ptizant in fide ecclesie. Ter
cium est expſio vocalis for
me christo institute. que est

a s

De sacramento

hec. **E**go te baptizo in nomine
patris et filij et spiritus sancti. Cir-
ca cuius plenitudinem videat bapti-
zatio ne aliquam dictionem omittat
nec etiam addat aliquam ultra. Et
ne transponat dictiones. vel commu-
tet aliquam noiam personarum. Unde
si diceret. in nomine genitoris
et geniti et precedentis ab utro-
que non esset baptismus. Item non
dum omitti illud pronomen in princi-
pio positi. scilicet ego. quia licet non sit
de forma quantum ad necessitates
sacramenti sed ex constitutione ec-
clesie. peccaret tamen omittens. quod
uis ibi esset baptismus. Ita
notatur de baptismo et eius effe-
ctu. c. i. ubi etiam dicitur. imerges
puerum et dices. In nomine patris et filij et
spiritus sancti. et permittens. ego te bap-
tizo. non est baptismus. Greci au-
tem ruteni dicunt quod expressio mi-
nistri. scilicet ego non sit de necessita-
te forme. quia ex eo baptismus ef-
ficacia non habet. Sed persona
recipiens est de necessitate for-
me. quia actus ad recipiendum ter-
minat. Ideo differunt a nobis
in forma quantum ad tria. Primo
quia personam ministri non expriment
ad remouendum dubium primum
ue ecclesie que efficacia attribue-
bat baptizati. ut patet. i. et hoc.
iiij. Secundo quia significant actum
sub tercia persona cum optatiuo

modo vel primum. ut bapti-
zetur seruus christi. Tercio per-
sonam baptizati in nominatiuo
expriment ut dictum est. Utrum
ipsi hic mutent de substantia for-
me ita ut oporteat rebaptiza-
re non est determinatum. sed certum est quod
nostra forma est melior. Nec san-
ctus Thomas. di. iiij. q. ij. ar. i. Et
licet in primitiua ecclesia ex spe-
ciali consilio spiritus sancti baptizauerit in
nomine christi et propter modum signifi-
candi. quia quodammodo secundum Ambrosium. to-
ta trinitas in hoc nomine intelligitur. et
propter reuerentiam significati ut il-
lud nomen celebre et pretiosum
redderet. Cessante tamen hac ca-
usa non licet sic baptizare secundum the-
ologos. Si quis tamen esset bapti-
zatus in nomine christi faciedum esset cum
eo sicut in alijs dubijs. ex quo non esset
simpliciter determinatum per ecclesiam
tale baptismum non valere. ita quod
taliter baptizaretur his personis. Si
baptizatus es ego te non bapti-
zo. si nondum baptizatus es ego te
baptizo. in nomine patris et filij et spiritus sancti. Et idem fiat
quoniam baptizantur ruteni et greci. quia
non constat illorum formam simpliciter non
valere. presertim cum ecclesia scit
et tolerat eam. nec expresse repro-
bat. Quartum quod requiritur ad
substantiam baptismi est materia
debita. scilicet ablutio per elementum
aque in toto corpore vel in parte

digniori. **Q**uintū q̄ illa ablu-
tio fiat ab vno ⁊ eodē tpe q̄
forma s̄boz exp̄mitur ita q̄
vnus s̄ba pferat ⁊ eo tpe pu-
erū imergat. **I**ta aut̄ imersio
debz fieri trīna vice. nisi neces-
sitas magna suadeat aliō face-
re. vel si baptizand⁹ essz adul-
tus q̄ p sacerdotē ter immer-
gi nō potest. tūc enim sufficit
trīna aspersio aque. quod ec-
clesia ī plibz locis seruat. **E**t
in paruulīs ppter picula q̄ ac-
cidere possūt circa totalē im-
mersionem paruuli. **U**n̄ gūi-
ter peccaret q̄ semel tūc imer-
geret. qz s̄ ecclie p̄suetudinez
faceret. **S**ciēdū aut̄ ē q̄ s̄m
Joh̄ez parisiēsem sup. iij. di.
iij. c. iij. aquā baptismi n̄ op̄-
tet de necessitate esse sc̄ifica-
tā. qz dñs p̄tactu sue mūdissi-
me carnis vīm regeneratiuaz
aquis p̄tulit. **S**ed tū aq̄ de-
bet esse simplex sic q̄ nō mūtē-
tur species aque q̄ntūcūqz sū-
at cōmixtio. **U**nde p̄t fieri ba-
ptismus in lixiuio vl̄ aq̄ ma-
ris vel sulphurea vel in aq̄ ex-
p̄ssa munde de luto. **E**t dico
munde exp̄ssa. i. liq̄ de et appa-
renter. sic q̄ ibi appareat ve-
ra aq̄. qz aq̄ ibibita spisso lu-
to nō pōt fieri pueniēs mate-
ria hui⁹ sacramēti. **E**t hui⁹

ratio s̄m doctorē subtilē vbi
supra ē. qz lotio ē materia pri-
ma vl̄ q̄si p se fundamētū. vel
p̄s fundamētū istī⁹ sc̄ificatō-
nis. **A**q̄ aut̄ ē materia s̄mota.
vñ aq̄ ibibita spongie vl̄ sp̄s
solutio etiā si t̄git carnē tūc n̄
est cōueniēs materia ad bap-
tismū. qz tal̄ p̄tact⁹ nō ē lotio.
Et s̄ilz in glacie nō est lotio
⁊ in niue. eo q̄ nō est aq̄ flui-
da loti cōueniēs. **S**ilz aqua
roseacea vl̄ aq̄ exp̄ssa de flori-
bus vl̄ brodiū nimis spissuz
in quo pl⁹ est de pinguedine
q̄s d̄ aqua. nec aqua mixta cū
luto multo. **S**imiliter vinuz
⁊ salina aut etiā homis vrina
nō sunt conueniens materia
baptismi. eo q̄ aqua ibi mu-
tata ē in aliā specē. **U**bi tūc n̄
tāta trāsmutatio esset aque si
cut in brodio: medone: cerui-
sia. ⁊ sic de alijs liquoribz. du-
bitant q̄dam doctores nō es-
se materiam istī⁹ sacramenti.
Ego tamen omnino reprobo
in istis liq̄ibz fieri sacramen-
tum ppter defectū significati-
onis. **A**qua ei baptismi signi-
ficat illam aquā que fluxit a
latere christi in cruce. que fa-
it vera aq̄ elemētaz ⁊ nō mira-
culosa ppter significatōnem
baptismi. sic etiam ⁊ sanguis

De sacramento

verus ibi pfluxit. Rō aut in
stitutiōis in isto elemēto est ex
pte pueniētie. qz ē frigida. flui
da. lucida. necessaria z pmiū
Et he omnes pperates pue
niunt hmoi aque in qua de
bet fieri baptismus. q̄ est ad
repmendū feruorē cōcupiscē
tie. ad flectēdū rigorē inobe
diētie. ad illustrādū charita
tē fidei. ad introducēdū viam
salutis. Itē alia rō. qz p baptis
mū ab hīs mal' liberamur. scz
ab imūdiācia. ignorātia z p
piscētia. vt prz ex pperatibus
aque. s. puritate. p quā mūda
mur. pspicuitate. p quā illu
minamur. z frigiditate. p quā
ab estu pcupiscētie tempera
mur. Fit etiā baptismus i aq̄
ne quē inopia alteri' liq̄ris ex
cusaret. et ne ppter defectuz pi
culū salutis hoies incurrerēt
Et vt inuēiat apd oēs cōmu
nis materia baptismi.

Quod triplex est baptismus.

O Reterea
sciendū q̄ triplex ē
baptismus. s. flumi
nis qui fit in aqua cōmuniē.
Et tal' liberat a pena z a cul
pa z grāz infūdīt i habitu. et
characterē impmit. Ali' ē fla
mis. q̄ tūc fit qñ q̄s desiderat

baptizari sz nō habz p quē ba
ptizet. Tal' in fide saluabit' p
ut determinatū est i decretali
Aplicā. de p̄sbitero nō bapti
zato. Et idē patz p Aug. viij.
li. de ciui. dei. et li. iij. d̄ vnico
baptismo. et p b̄m Ambro.
d̄ obitu valentiniani. Et hic
delet culpam et grām habz i
vfu in quo merituz consistit.
Tercius est baptismus sangui
nis q̄ fit in martyrio p christi
nomine susceptus. vt patz d̄
innocentibus. Et qdā dicūt
etiā de latrone dextro. Sed
nō videt' esse vex. cū ille n̄ pos
sit dici martyr ex pena crucis.
eo q̄ nō p vitate aut iusticia
aut fide christi. sed p suis sce
leribz passus ē. sic sol' pfitet'
dicens. Nos qdē digna factis
recipim' zc. Videt' ḡ poti' q̄
baptizat' ē baptismō flamis
ppter p̄fessiōez fidei quā habu
it ad christū credēs eū deuz z
hominē eē. Et iste baptismus
ab omī tēptatōe liberat z cō
fert statim pmiū. qz martyres
statim euolāt in celū sine r̄tar
datōne. sic prz d̄ scrō stephāo
dicēte. Video celos apertos.
Act. viij. Itē in hoc sacra
mento quoddā est sacramētū
tm̄. vt est ablutio exterior in
corpore. Quoddā res tm̄. vt

baptismi

grā interior. Quoddaz res et sacramentū. vt character ī aīa. Et sic qui sicte baptizat cum pposito peccādi mortalit. nec attritus. vñ q̄ errat in articulo fidei. vñ q̄ dicit sacra nō vale re tñ recipit sacm et n̄ saluatur. Qui s̄o desiderat baptizari et nō h̄z p quē. recipit rez tñ et saluabit. Qui s̄o recipiunt rem et sacramentū vt p uuli exteri et interi mūdantur. quia recipiūt exteriorē ablutōem in corpe. et imp̄ssionem characteris in aīa. Est at character distinctio a caractere etno imp̄ssus anīe rōnali fm imaginē pfigurās trinitatez creatā. i. hoīem: trinitati creati. i. deo. et distinguēs a nō p̄signatis fm statū fidei. Et s̄ ē tātū dicere q̄ character ē q̄daz q̄litas seu signū p̄signatiūz xp̄o distinctiū ab īfidelibus et assimilatiū fidelibz dispositiū ad grāz. Et tal' caract ē indelibil' potētie cognitine intellectiue in qua p̄ncipalit p̄sistit imago ex q̄ etiā hō habet q̄ sit hō. sicut ex appetitiua habet q̄ sit bonus vñ malus. Et rō fm Tho. dist. iij. q. iij. ar. iij. quia imp̄ssio characteris est p q̄ndā aīe rōnalis sc̄ificatōz. put sc̄ificatio di-

cī d̄putatio alicui ad aliqd sacz. Ad hāc autē sc̄ificatōz nō magis actiue opat aīa sc̄ificāda q̄ aq̄ sc̄ificāda vñ oleum vñ chrysma ad sui sc̄ificatōem. nisi q̄ hō se subūcit tali sc̄ificatōi p p̄sensum. Res at p̄dicte subūciūt. qz libero arbitrio carēt. Et iō q̄litercūqz aīa variet p p̄pas opatōes nū q̄s characterem amittit. sic nec chrysma nec oleū nec panis p̄secrat vñq̄ sc̄ificatōnez p dūt q̄litercū qz trāsmutēt dūmodo nō corrūpāt. Nullus aut pōt bis baptizari. qz dñs p̄stituit baptismū irreiterabile. et p̄ plenā remissionem tā pene q̄ culpe q̄ fit ī baptismo. al's dareť occasio sepius delinq̄ndi. Dec Scot' sup iij. sniaz. di. iij. q. v.

De baptismi accidentibz

Consequēter de accidentibz baptismi restat videre.

Sūt autē octo de solēnitate baptismi q̄ nō sunt de substantia. vñ. Sal oleū chrysma cereus chrysmale salina. Flatus p̄tutē baptismat' ista figurāt. Nec cū patrinis non mutāt s̄z bñ ornāt. Inungit autē baptizād' in q̄tuor locs. scz in

De sacramento

fronte vt fidē publice p̄dicet
Et hoc fit in p̄firmatōne per
c̄pm in vertice. vt agēda facili
us cognoscat. Inter scap̄las
vt iuguz christi suauiter poz
tet. In pectore vt deū dulci⁹
diligat. Sed de istis oib⁹ me
li⁹ videbit infra ī p̄actica hu
ius sacramenti.

**De cautelis circa hoc sa
cramentu seruadis.**

Nunc de
cautelis circa istud sa
cramentū adhibēdis
est vidēdū. Primo caueat sa
cerdos ne in p̄uatis domib⁹
baptizet infantē v̄l adultum.
nisi esset puer regis v̄l p̄nci
pis q̄b⁹ in s̄ deferret. Et s̄ in
tellige p̄ter casum necessitatē.
alioq̄n in necessitatē p̄t bapti
zare v̄biq̄. vt si puer esset in
mortis articulo. aut deferen
tes haberēt inimiciā capī
tales. Prout hoc totū notat
in clementina vnica de bap
tismo et ei⁹ effectū. Secūda
cautela. caueat ne quem coa
cte baptizet. vt iudeū v̄l paga
num. Et hoc si reclamatione aut
p̄stet aliquo signo exteriori
suum dissensuz. nā talis non
recipit sacramentū. nec cogit
legem christianā tenere. Si

autē metu mortis vult bapti
zari ne crement vel suspendat
p̄ suis excessib⁹. talis si nō re
clamat: q̄uis intus dissentit
vt sacramentū recipiat. tamē
tenet legē christianā seruare.
Tercio caueat ne baptizet
amentē v̄l fatuū seu furiosuz.
verū tamē vt dicit san. **Tho.**
Amentes a natiuitate recipi
unt sacramentū sicut et pueri.
Et illi q̄ incurrūt amentiam
ex infirmitate postq̄ habuerūt
v̄sum rōis et lucida iternalla
z habuerūt tunc p̄positū reci
piendi baptisma: tūc suscipi
unt sacramentū et rē. etiam si
actu cōtradiciat quādo bapti
zent in amentia. al̄s non. Et
sic intelligēdū est qd̄ dicit **Au
gustin⁹. iij. cōfessionū. 8** ami
co suo. q̄ dū desperaret bapti
zat⁹ est nesciens. Quarto ca
ueat ne iudeū v̄l paganū sta
tim baptizet. nisi p̄us de fide
instruat. de cōse. di. iij. iudei.
Et hoc ne ecclia in talib⁹ de
cipiat. Et s̄ est v̄x nisi neces
sitas aliq̄ eis immineret. Quī
to caueat q̄n simul plures ba
ptizet ne dicat. **Ego baptizo**
vos. quia ḡuiter peccaret fm̄
Tho. et tamē essent baptizari
Et ideo cum plures baptizat
ad quemlibet seorsum dicat.

baptismi

7

Ego te baptizo &c. hec scñs
Tho. Si tñ maxima necessi/
tas instaret. vt si portarentur
duo vl' tres pueri sil' debiles
& infirmi qñsi agonizantes. et
tunc videret mibi qd possit dici
Ego vos baptizo &c. ne pro/
pter dilatonem vltiorẽ pu
eri morerent. ¶ Sexto caue/
at ne variet formã p aliquã i/
terpositiõem magnã p quam
discõtinuaret actũ. hoc enim
multuz noceret fm Petz de
tharãtasia sup. iij. sententiãrũ
di. iij. q. ij. Modica tñ itẽpo
sitio vl' interruptio nõ nocet.
vt si dicat. In nomie pñs. &
tñ forte aliqd impedimẽtuz
sacerdoti occurreret. vt si ma
didaret sibi manica supelli/
ciũ vl' sile. ita qd diceret mini/
stro. vide ne madidet suppel
liciũ vl' sile. & tñ vltiori pseq
ret. & filij & s. f. nõ viciaret bap
tismũ. Sicut d' tussesi accide
ret tpe platõis dicẽdũ e. aut
etiã de silẽtio lōgo int' pba lō
ga idẽ intelligẽdũ e fm Tho
mã sup. iij. dist. iij. q. iij. ar. i.
Septimo caueat sacerdos ne
in peccato mortali existẽs ba
ptizet cũ solẽnitãte more soli
to puez. qz peccaret mortalitẽ
fm scñm Tho. & Pe. d' tha.
sup. iij. di. v. q. ij. qñuis puer

baptizet in h' casu. **E**t baptis
mus conferẽt tã p malũ qñ per
bonũ mĩstz. qz bonitas mini
stri nõ e de necessitate baptis
mi s; d' congruẽtia. **N**ec peccat
suscipiẽs baptismũ a malo sa
cerdote tolerato ab ecclesia.
Sec' e d' pñs ab ecclia. vt
ab heretico scismatico excõi/
cato. a qbo nullo mō recipiẽ
dus e baptism' nisi in casu ne
cessitatis. tñ eni etiã a nõ ba
ptizato vt a iudeo vl' pagano
posz recipi qñ tñcũq; malo dũ
modo in forma ecclesie redde
ret cũ intentiõne videlicz fa
ciẽdo illd qd facit ecclia. **C**le
runtñ licz baptism' a malo sa
cerdote tolerato ab ecclia nõ
viciat qñtũ ad sacramentales
effectus. tñ a bono sacerdote
meli' recipit si hñi pñ. qz fm
bñm Tho. cũ effectũ pñcipa
li pñ aliqd addi pl' ex merito
baptizãtis. **E**t h' ptz qñ dam
nabile & piculosum sacerdoti
est morari in pñcto mortali ad
vnã horã. cũ sp debeat eẽ pa
rat' ad mĩstrãdũ sacramenta
¶ S; circa h' nota qd licz i ca
su necessitatis iude' vel paga
nus possit baptizare: non ta
men possit leuare d' fonte. fm
Tho. Ratio quia in primo
casu baptizãdo potest tenere

De sacramento

vices dei. cū sit eius creatura
sz in scdo nō. qz nō ē mēbz ec
clesie. nec etiā aliquā cognati
onē spūalem p̄trahit cū sit ex
pers spūalis gr̄e. Nec Tho.
sup. iij. di. vi. q. iij. ar. ij. Quid
uō attēdat vt habeat circa ba
ptizandū actualē intentiōem
baptizādi. et maxime cū dicit
verba essētia. Tamē si tūc
nō haberet eā. z tamē p̄us ha
buit cundo ad baptizandum
sufficit. Ex q̄ p̄z q̄ furiosus
aut ebriosus nō p̄t baptizare
Et dico d̄ ebrioso carēte vsu
ratiōis q̄ talem intentiōem nō
habet nec actualē nec habitu
alē q̄ est necessaria. iuxta illd̄
Eccedit verbū ad elementuz
z fit sacramentū. Nā fm̄ Bo
nauenturā in. iij. di. iij. q. i.
ar. i. in fi. principalis. ad h̄ q̄
verba ordinēt ad effectū as
signatū necessariū est interue
nire intentiōem ministri q̄ intē
dit in illo actu et verbo dare
talem effectū. v̄l saltem qd̄ ec
clesia facere ordinauit. v̄l saltem
qd̄ christus instituit dispēsa
re. alioqn̄ verba z elementuz
vt sic distincta nō faciūt sacra
mentū. Hoc aut̄ p̄ regula ha
bendū est q̄ ad om̄nē sacram̄
toz dispensatiōem necessariū
est habere intentiōem actu v̄l

habitu. explicite v̄l implicite
fm̄ Tho. in. iij. di. vi. q. ij. ar.
i. Non caueat q̄libz ne pue
rū aq̄s nascat̄ d̄ vtero matr̄s
baptizet. Et hoc si puer ad
omnes pres eius est in vtero
matris integer z totaliter. qz
sic nō potest aqua eū attinge
re immediate. nec potest laua
ri ibi existens. Si autē appa
reret principalis pars. puta
caput tūc simpl̄ baptizari p̄t.
quia iam potest aqua aspergi
Si autē appareret pars mi
n̄ p̄ncipalis sicut manus v̄l
pes. illa etiā esset baptizāda.
quia in illa parte est tota ani
ma licz non om̄es sensus vt ī
capite. z postmodū p̄t bapti
zari si nascatur viuus sub cō
ditōe. Tal̄ tū puer si nascere
tur mortuus sepeliret̄ in cimi
terio fm̄ doctorē subtilē. di.
iij. q. i. ar. ij. Et idē tenet Jo
hannes parisiensis distic. iij.
Similiter dicendū est de il
lo circa quem diminuta ē for
ma ecclesie necessaria ex neces
sitate instanti. Talis enim se
peliret̄ in cimiterio. qz pie
creditur q̄ summ̄ sacerdos
suppleret fm̄ Petrū de thar
ran. dist. iij. q. ij. ar. i. Decimo
caueat ne matrem infirmam
vel morientē diuidat in qua

puer vivit. qz sic homicidius
mitteret quisqz hoc facerz.
nō sunt ei faciēda mala vt ve
niāt bona. ad Ro. iij. Jō cau
tius dimittat pīre infantē cū
ea qz ipa peat. fm dñm petz
vbi sup̄a. Si tñ mī mortua
esset iam pfecte. tūc p̄t z debz
eam facere diuidere. z puerū
inde extractū baptizare. als
nō. Undecimo caueat nemō
strū nō bene pri⁹ dīiudicatū
an sit vnus homo vl' duo. vl'
an habeat vnaz animā vl' du
as baptizare festinet. Nam si
sint duo capita. duo colla et
duo pectora. et p consequens
erūt duo corda. z ita baptizā
di sunt duo z qlibz seorsum.
Si autē non est certū qz sint
due aīe tunc pri⁹ baptizād⁹
ē vn⁹ z postea alter sub dīto
ne: dicendo. Si tu es bapti
zatus nō te rebaptizo. sed si nō
es baptizatus ego te baptizo
ī noīe patris et filij z spūs san
cti. Et tale monstrū dicit fuis
se in franciā: duo capita ha
bens. quozū vnum exp̄ssit vel
le de eo d quo altex exp̄ssit
nolle. vnū enī voluit p̄tinere
z sobrie viuere. et aliud lascī
uire et epulari. z cum vnus p
os suū excederet. aliud se gra
uari clamabat. ita refert dor

ctoꝝ subtilis. di. vi. q. i. ar. iij. t
Duodecimo caueat ne chrysmā
te antiq̄ baptizet. quia pūi
sacerdos hoc faciens. de p̄se.
di. iij. si quis de alio. Et de
sen. excō. in ca. quoniā. li. vi.
Ubi dicit glo. final' dādo ra
tionē. quia verus chrysmā nō
debet inesse vsui. nec de illo
debet quis chrysmari. Et de
ponitur sacerdos q̄ d illo an
tīquo chrysmate vngit bapti
zatū nisi in mortis articulo.
Uñ omni anno nouū chryf
ma debet confici et antiquū
cremari. de p̄se. di. iij. l̄ris.
Sit autē diligens sacerdos ī
ter oīa ne puer decedat sine
baptismo. vt si iā īcipit cano
nem misse z viderit puez mo
rientē sine baptismo p̄t eū ba
ptizare. de p̄se. di. i. null⁹ ep̄s.
in glo. penul.

¶ De cathecismo et
exorcismo

Restat nūc
ponere practicā ma
nualē circa hui⁹ sacra
menti dispensationē. Est au
tē p̄mo sciendū qz cathecism⁹
z exorcismus debēt p̄cedere
baptismū qñ solēniter cōfert
Exorcismus v̄ro dicitur il
la sonatio orationū p quā ex
b

De sacramento

pellit diabolus. et adiurat ut
recedat a puero. de quo dicit
Tho. q. valde pueniens sit ip
sum pmitteri ante baptismum.
vnde s. signant ea q. ponuntur
in baptismo. Recede ab eo sa
thana zc. Ipe etia exorcism⁹
debilitat p. tatem demonis ne
tantu possit in hoie sicut an.
ne baptismu z alia bona i ip
so impediatur. Sz p. t. predi
cta totaliter tollit i baptismo
sicut etia Pharaon pus e fla
gellatus p. p. lo nodu de egyp
to egresso. z postea totalit in
mari rubro. qd est figura ba
ptismi submersus. Et sic bn
dicitur q. exorcismi sunt isti
tuti p. p. t. energuminos. id e
intus laborates per infectos
fomitis. vitz p. t. diabolu in
eis potestatem habent. Nec
tho. dist. vi. q. iij. ar. i. z. ij. Est
aut cathecismus fm tho. in
structio ante baptismu in illis
que sunt comunia. Et dicunt
fidei rudimenta. ad q. credenda
o. s. explicite tenent. sic est fu
des trinitas. incarnatiois et
passiois d. ni. iudicij. z p. uide
tie dei de factis hominu. de
alijs aut debz instrui post ba
ptismu. Unde etia fm Tho
ma in adulto requirit ut p. se
cathecizet z christianam religio

ne p. fiteatur. Cathecizat au
te ad hoc adultus q. ad fides
vocatur. ut ad qua vocat p.
prio moueat voluntatis arbi
trio. Hinc est q. cu baptizat
rutenus vl pagan⁹ adultus
no patrinus sed ipemet p. se ad
interrogata r. ndeat sacerdoti
Hui⁹ contrariu seruat i mazo
nia. in polonia. z satis male.

De mo baptizandi

Questio 3^a
p. igit puer deat bap
tizari sacerdos no
p. mittat nisi vnu vl vna feia
in patrinus. put determinatum
est de cognatoe sp. uali. q. uis.
li. vi. de p. se. di. iij. no plures.
Allicubi tn p. s. uetudo obtinet
q. si puer mascul⁹ debeat ba
ptizari. tuc duo viri z vna mu
lier in patrinus admittatur.
Si vero femina tuc due mu
lieres z vnus vir i patrinus
admittatur. Et illa est sat to
lerabilis. cu honestate q. ndaz
z vrb. nitate contineat. Dein
de aut ante fores ecclie sacer
dos statuatur patrinus. ut si pu
er est mascul⁹ teneat euz vir.
si vero femina teneat euz mu
lier. Et isti duo stat iuxta se.
Alij vero p. nt stare in ecclia
vel iuxta qui puerum condu

perūt. nec p ipō rñdeāt. s3 pōf
sunt oīa attēdere dūmō n tā
gant puez. Statuat aut sa/
cerdos puez ad occasuz sol.
sol⁹ aut ster ad orientē. Quo
facto sufflet in faciē ei⁹. ⁊ di/
cat illū exorcismū Exi imū/
de spūs. ⁊ da honorē deo vi/
uo et vero ⁊c. q̄ p̄tineat i agen/
da. Itēz statim dicat. Rece/
de ab eo diabole ⁊c. Flatus
aut ille siue exufflatio d3 fieri
ad occidentē. vt pr3 fm tho.
Et significat spūs maligni
expulsionē ⁊ boni introductō
nē. P⁹ B faciet crucē i frōte
ei⁹ dicēs. Signū saluatoris
dñi nři ihu xpi in frontē tuā
pono. similiter in pectore ali/
am faciet crucem dicēs. Si/
gnum saluatoris domini no/
stri ihu xpi in pectus tuū po/
no. Et demū cōiunctim sub/
vna platōne faciet vnā crucē
in frōte ⁊ aliā i pectore dicēs
Accipe signaculū scē crucis
tā in frōte q̄ in corde ⁊c. Et
qd ista signatio significet sta/
tim in p̄dicra oñdit orōe cuz
dicat. Sume celestiu p̄cepto/
rū fidē ⁊c. p qd dñotat q ad
h i pectore signat q i p̄ceptis
dei suscipiēdis accept⁹ effici/
atur. Et in frōte vt leta facie
dei culture existat apt⁹. De/

msi seqt orō. Preces nřas ⁊c.
i q tūc dicat. Et hūc electū tu/
um crucē dñice cui⁹ imp̄sside
eū signam⁹ in p̄tute custodi.
Et fiat crucē signatio sup to/
tū puez. Inde seqtur oratio
Dipotēs sempiternē de⁹ ⁊c.
Circa quā q̄rat prius sacer/
dos de noīe infantis dicēdo.
Quis debz vocari. Et postq̄s
illi dixerūt. A. ille statim p̄se/
q̄tur incipiēdo orōnez dicēs.
Dipotens sempiternē deus
p̄r dñi nostri iesu christi. r̄spi/
ce dignare sup hūc famuluz
tuū ⁊c. Hō ē autē opus cum
venerit ad locū p̄priū noīs in
aliq orōe q̄ req̄rat patrilios
dicēs. quō vocat. ⁊ h p̄pter i/
cōgruitatē q̄ ibi cōtingeret ⁊
improp̄tatē locutōis. Nam
orō q̄nq̄ requirit dici p̄priū
nomē in accusatiuo casu. et
patrini rñdent in nomiatiuo
quod est magna absurditas.
sicut patet cū dicitur. respice
re dignare super hunc famu/
lum tuū A. ⁊ si patrini respō/
derent in nomiatiuo dicen/
do A. magna esset incōgrui/
tas. dicat aut sacerdos solus
variādo nomē vsq̄ ad fontē
fm exigentiā orationū prout
viderit expedire. nec totiens
quorrens occurrit nominis

b 7

De sacramento

notatio requirat patrilos. sed
sol^o noiet in latino ppter ab
surditatē p̄dictā. Orōes autē
iste fuit p̄ puero. vt gr̄a pue
niat. et subsequat q̄ vires p̄
beat libero arbitrio. et q̄ paul
fiat vniuersa maligni spūs il
lusio. Signat puer in frōte. i
pectore. in ocul. in narib. in
ore signo crucis. cui⁹ virtute
victus est diabol⁹ et exaltat⁹
est christus. Uñ Elbanc. iij.
Cornua i m̄ib. ei⁹ sunt. ibi
abscondita est fortitudo eius.
Hoc siḡ muniū tot⁹ corpis
sensus. cui⁹ virtute et oīa sacra
p̄plēt. et oīa diaboli figmēta
frustrāt. Sic enī cū p̄moge
nita delerēt egipti pplus he
breoz signatis postib. domo
rū suaz sanguie agni pascal^{is}
in typo dñice passiōis salua
tus ē. ppl⁹ s̄o egiptioz q̄ h
caruit signo i suis p̄mogeni
tis ḡuiter pcussus est. sic ap̄d
Ezechielē hierlīm ab iminen
te clade liberāda esse p̄mittit⁹
si thau q̄ figurā crucis exp̄mit
in frōtib. gemētū atq̄ dolen
tiū signaret. Deinde añq̄ sal
ponit i os pueri recepto sale
simplici et mūdo b̄ndicat ip̄z
sp̄alr p̄ illā orōez. Exorcizo.
te creatura salis i noīe dei pa
tris oīpotētis. et in charitate

dñi nostri iesu christi. et i p̄tu
te spūs sc̄i rē. faciendo signa
crucis ad inuocatōem cuius
libet p̄sone sc̄e trinitatis. et
p̄pleat vsq̄ ad finē. Nec cre
dat q̄s posse sufficere sal illū
ad exorcizandū puez. qd̄ bñ
dicat die dñico ad b̄ndicēdū
aquā. cū illud speciale officiū
habeat et distinctum ab isto.
Et iō caueat sacerdos ne cū
illo sale cū q̄ die dñico aquā
exorcizat ad baptisimū vadat
s̄z ip̄o die dñico in alio ciphō
b̄ndicat sal p̄ b̄ndicēda aqua
et i alio p̄ exorcizandis infan
tibus añ baptisimū. Cū autē
cōpleuerit orōnez dictā. et sal
b̄ndixerit. r̄cipiat sal et ponat
ad os pueri dicēs. Accipe sa
lē sapiē et sit tibi dñs p̄pici⁹ i
vitā etnā amē. Ponat tñ sal
in os pueri pulcre et modeste
nō cū vehemētia sicut qdam
solēt ponere. ita q̄ puer cogit
flere ppter durā imp̄ssionē sal.
qd̄ ē abomiabile. Seruāda
est nanq̄ maxima vrbānitas
et honestas in sacramētorum
collatōe ppter deuorōem po
puli excitādā et r̄uerētā sacro
rū a pplō ip̄edēda et exhibē
da. siḡt ei sal i missio gr̄az et sa
piētā. et a pctōz putredie p̄
seruatōez. Cōsequēt p̄sequitur.

orōes solite q̄ habent in agen-
da. Et p̄uideat sacerdos eas
correcte dicere. Et q̄ sp̄ales
sunt orōes sup̄ femias. et spe-
ciales sup̄ viros. iō singul̄ sin-
las adapter. Que aut̄ sunt su-
per vtrosq̄ illas p̄ferat super
vtrosq̄ indifferēter. Deīde se-
q̄tur euāgelīū fm̄ mattheum.
Oblati sunt iesu paruuli rē.
qđ sacerdos dicitur? sponat
mitrā. silz patrinos sponere
faciat. In legēdo aut̄ iponat
manus infanti. vt p̄cludat di-
abolo et pulso viā ne redeat.
Et h̄ idēz signant b̄ndictōes
et crucis signatōes sup̄ius p̄-
misse. legat aut̄ p̄termittendo
dñs vobiscū. Quo facto faci-
at orare. P̄r noster et Credo
ip̄os patrinos. demū dicat il-
lā orōem. Nec te lateat satha-
na rē. Quo facto r̄cipiat mū-
dos pulueres terre et mīscēs
sp̄uto faciat idē lūtū ī manu
sinistra. recepto eo duobz di-
gitis. s. pollice et indice dextre
manus tangat aurē pueri di-
cēs. Effeta qđ est adaperire
Et cū subiūxerit. ī odorē sua-
uitatis. tunc tāgat nares. Ca-
ueat aut̄ ne faciat lūtū grossū
et astātibz abomiabile. sic qđā
facere p̄sueuerūt. emittētes p̄
sp̄uto qñq̄ flegma spumofū

ex ore inducētes horrore astā-
tibz. Designat aut̄ sp̄uti et sa-
line imissio sensus tact⁹ audi-
tus et alioz sensuū sp̄ualium
aptōz. v̄l s̄gt īpedimēti remo-
tōez ip̄ius demonis respectu
fidei docēdo vel discēdo

Quest hoc
sacerdos introducat
puerz ī eccliam di-
cens. Dñs custodiat ītroitū
rē. dās ei p̄ hoc ptatē intrādi
eccliam et annūmerādo eū cō-
sortio fidelīz. q̄ ad h̄ vicz vt
possit orare cū fidelibz ī ecclē-
sia si est adultus. Et iā ī missa
dū tamē talis sit exorcizat⁹.
etlā si nō esset vltēr⁹ secuz p̄-
cessuz. nō tñ posset audire to-
tā missam. s̄ nisi vsq̄ ad sur-
sum corda. sic et cathecumin⁹
Tūc sacerdos accedēs ad fō-
tem querat a patrīnis nomī-
nando puerz dicens. A. abre-
nūcias sathane. Et illi r̄ndēt
abrenūcio. et itēz dicit. Et oī-
bus pompis eius. Illi respō-
dent. abrenūcio. Hoc aut̄ fit
ideo vt prius abrenūciet erro-
rem. et sic app̄oximet ad verī-
tatē. iuxta illud apl̄. Deponi-
te veterē hoīez fm̄ p̄uersatio-
nē pristinā abnegātes omnē
īpietatē et seclaria desideria.

De sacramento

deinde quod ite. Credis i de
um p rem omnipotentem etc. Et
ter rudent patini. credo. Et
sic de singulis articulis fidei
specificando distice et interro
gando. Et licet duodecim sunt
articuli fidei in symbolo sed quod
bus omnibus deberet querere
et interrogare singillatim. suf
ficit tamen si ples articulos sit co
iungat et de ipsis sit quod. et ita
sufficit si totum symbolum sex vi
cibus vel octo pcurret interrogan
do. Interrogatio autem ista de
bet esse in vulgari et non in la
tino. quia tunc patini laici fi
dem pfitentur per baptizandum pu
ero. Est autem sciendum quod si adul
tus baptizatur. licet patini ipsi
teneant. tamen ipse solus debet re
spondere et non patini ad iter
rogationem fidei et abrenuncia
tionem supradictam cum habeat
usum liberi arbitrii. Hoc au
tem symbolum tradit baptiza
dis tanquam noue vite auditori
bus. per quam professionem incipit in
eis mori vetus homo. et per fidem
nouus viuere quod secundum deum crea
tur est in iusticia et sanctitate vita
tis. Tandem sacerdos accepto
oleo sancto ad hoc disposito
quod vocatur oleum cathecumino
rum. referens puerum ex velamine
suo. et denudans eum vngat eum

prius in pectore. deinde in sca
pulis dicens. Ego te linio oleo
salutis in christo iesu domino no
stro. Et tandem subiungat. Pax
tecum. Et clericus assistens re
spondeat. Et cum spiritu tuo.
Ista autem inunctio olei signi
ficat hominis expeditorem quam
suscepit aduersus diabolum in
pugna. fit enim in signum pugne
contra inimicum. sicut athlete in
unguntur secundum Thomam. **U**ltimum
Petrum de thara. signat legem dei
amorem per quem fit in pectore ubi
est locus cordis. Per hanc autem
quod fit inter scapulas designat
deuotam subiectionem. **U**ngitur
autem in pectore ne hostis ei in
munda persuadeat desideria.
Inter scapulas ubi est vigor
portandi onus. quod fortitudine
accipiat ad portandum pondus
diei et estus. **U**ngitur etiam in pe
ctore ut vigeat in eo sapientia.
Ungitur etiam in humero de
exteriori. quod exercitiis bonorum ope
rum indeficiens seruetur patientia.
Nec enim nouerit sinistra quod
fecerit dextra vestra. **D**at. vi.
Sed quod in humeris vigor con
stat portandi onera huius partis
vinctio christi athlete dedica
tur. ut sciant se esse ad certa
men vocatos per totum vitam sue
cursum contra antiquum hostem.

baptismi

11

publicis ac priuatis ingressibus pugnatorios. Vel fm rabanū in libro de institutione clericorum. Pectus igitur q̄ nulle reliq̄e latentis hostis in eo resideant. sed in fide trinitatis mēs eius cōfortetur. Item inter scapulas. vt vndiq̄ muniat. et ad bona opera facienda per dei gratiā roboretur. Deinde omnib⁹ his rite peractis querat sacerdos a patrinis infantē tenentib⁹. et si fuerit adultus tunc ab ipso somet adulto querat dicens. Quis vocaris. Et ille respondeat. N. Tandē sacerdos q̄rat. Vis baptizari. Et ille respondēat. volo. Hoc autem faciat ter ppter hoc vt p̄stet de ipsius volūtario pposito baptizandi. et ne coactus baptizari videatur. Et tunc sacerdos recepto puero ad manū sinistra: denudato eo toto si est in estate. si vero in hyeme denudetur t̄m ipi⁹ caput patenter et manifeste vsq̄ ad ipsius scapulas. tenendo eum supra fontem si est infans. si vero adultus: tunc solū inclinato capite in fontem ter dicat distincte et expresse habēdo intentionē ipsum baptizandi. Et ego te baptizo in no-

mine patris. Et tunc faciat manu dextera primā aque ī capite pueri perfusionē. Statimq̄ prosequatur dicens. et filij: faciendo secundā perfusionē in capite pueri sicut prius. Et deinde subiungat. et spiritus sancti. faciendo similiter terciā perfusionē seu ablutōnem. Quam quidem immersionem recipiens homo a sordibus vetustatis ipsius exutus. et alium nouū hominem indutus triduanē christi sepulture cōsepelitur. Unde ait apostolus. Quicunq̄ baptizati sumus etc. Ambrosius autem in libro de sacramentis dicit. q̄ trina interrogatio ante baptismū et trina immersio in baptismo significat triplicem lapsum peccati qui ibi abluuntur. scz cogitationis: locutionis et operis. iō etia; fit trina confessio. Ista etia; forma obseruāda est a vetulis in necessitate baptizantibus. et per curatores sepi⁹ predicanda. Nam comperi et inueni in parochia mea quādoq̄ multa supstitiosa et vana his verbis addi et ca mirabiliter variari. Quidā enim proferunt solum ista verba sine aspersiōe aque: credentes

b 4

De sacramento

sufficere solā platōem vborū
Quidā autē solo sale puez cū
his vbis tangūt. Quidā vō
formā vborū mutāt dicentes
A. ego te baptizo in noīe dei
amen. Quidāz autē dicunt.
in nomine omnipotentis dei
amē. que omnes forme enor/
mes sunt. nec aliqd operant
Sed hic queritur. cui sūt
ista vba cū dicūt patrini in/
terrogati. abrenūcias satha/
ne. rñdēdo. abrenūcio. vñ cre/
dis in deū. 7 illi respōdēt. cre/
do. videt ei cuiuscūq; sint q
mentiri videat ille q respōd
Si ei sunt ex psona patrini
mentif. quia nō habz in psci/
entia q ipse baptizet. Si autē
p puero dicunt nihilominus
mentitur patrinus. cum pu/
er sit nullius voluntatis cō/
pos. vt patet ex eo q dū im/
mergitur recalcitrāt. Ad qd
dicendū est q patrinus in p/
sona sui loquit. Q. autem re/
spondet credo 7c. tantū est ac/
si diceret. talē fidem habeo p
quā hic saluari potest. Cum
simpliciter respōdet. volo ba/
ptizari. sensus est. in fide mea
quā ego teneo baptizet. Ser/
uant tamē verba ipius pueri
ex idēitate vborū patrini vt
idēitas verborū ad puez no

tetur. Unde dicit bonauētu/
ra q quādo respondet in p/
sona paruuli. Credo. non est
falsus sermo vel incōsuetus.
quia fm Augustinū frequēter
signū accipit pro re. sicut di/
cimus. Cras erit resurrectio
domini. Et videns sumū di/
cit se videre ignem. Un sen/
sus est. credo. id ē sacramen/
tum fidei recipio: vel recipe/
re paratus sum. id ē ad credē/
dum me obligo. Dicit etiam
iste doctor: q patrini postea
tenentur puez docere in his
que sunt de fide vñ de bonis
moribz si non habz alios do/
ctores vel parētes. nūc antez
ex quo habēt parētes catho/
licos 7 visitāt ecclias ibi po/
ti⁹ doceāt. 7 sic patrini excu/
sant. **M**otandū etiā q qui
vult esse ver⁹ patrīn⁹. nō solū
debz rñdere vba solita. sz eti/
am tāgere puez. vnde respō/
sio nō est de necessitate seu es/
sentia paternitatis spiri/
tualis sed tentio seu leuatio.
Potest etiā paternitas con/
trahi p pcuratorē qntum ad
amiciciā. sed nō qntū ad cōpa/
ternitatis spiritalis vincu/
lum. vnde solus procurator
est verus compater et non cō/
stitut⁹ pcuratorē. vt habetur

de puratoribus. ca. fil. li. vi.
Deinde sacerdos accepto san-
cto chrysmate ungit puerum in
vertice. id est in summitate capi-
tis. dicens orationem que sequitur
scilicet. Deus omnipotens pater domini
nostri iesu christi qui te rege-
nerauit ex aqua et spiritu sancto etc.
Circa hoc tamen cauendum est sacer-
doti ne puerum ungit in fronte
sicut etiam plures fecisse cogno-
ui. et eos de cetero facere phi-
bui et interdixi. Nam solus epi-
scopus habet ungere in fron-
te in confirmatione. Unde pro-
hibitum est inferioribus sacerdo-
tibus ut nunquam tangant fron-
tem hominis aliqua unctio-
ne. quoniam eis non competit. De
hoc expresse habetur in glo. ij.
c. quoniam in baptismo. d. sen-
tencia. lib. vi. ubi dicitur manife-
ste quod post baptismum sacerdos
inungat in vertice chrysmate
non autem in fronte. quia hoc est so-
lius episcopi. ut notatur de consue-
tudine. c. quanto. Prohibitio
autem ne sacerdotes inferiores
inungant in fronte habetur in
pluribus iuribus. ut patet de
consecratione. di. v. ca. nouissime. Er-
roris autem causam illorum sic
errantium comperi. quia libros
viaticosque suos ipsos sic gra-
uiter decipere vidi. Nam fere

omnes agere et libelli baptis-
males in hoc loco sic habent
Hic faciat sacerdos crucem in
fronte. Corrigant igitur de ce-
tero libros suos erroneos. ne
a domino corrigantur. et agant peni-
tentiam de errore preterito. Ade-
ant autem auctoritatem ordinari-
am. per quam cum eis super huiusmodi er-
rore commissio dispensetur. Et fit
etiam ista unctio in capite. ut
charitas que per spiritum sanctum
datur abundet semper in cordi-
bus nostris. secundum illud sapientis
Oleum de capite tuo nunquam de-
ficiat. Unus et apostolus. Charitas
dei diffusa est in cordibus nostris
per spiritum sanctum qui datus est no-
bis. Vel fit ideo in vertice ut co-
gnoscat se promeritum esse in rega-
le genere et sacerdotale. ut a christi
consortio vocetur christianus. et
eterni regni sit coheres. Et eti-
am statim regitur veste vel mi-
tra. ut intelligat se diadema-
te regni et sacerdotalis. sicut di-
ctum est potiri. **S**ed du-
bitatur. Nonne iam spiritus san-
ctus datus est baptizato in ipsa
aqua baptismi. Respondeo quod
sic. sed differenter hic et ibi.
Nam ibi datur ad peccatorum
preteritorum remissionem. quia
per ipsam aspersionem aque
in baptismo omnia preterita
b s

De sacramento

peccata purgata sunt. Sed hic dat in ista vinctioe ad edificandū in corde nro dei et p pimi dilectioem. Consequenter dat baptizato vestis cādida. que debet ita disponi vt cooperiat totū caput et oīa loca vinctioū. scz scapulas et pectus fm Hugonē. que cādo re suo figurā pfert accepte novitatis. et restitutōem innocentie. et spem future immortalitatis. Hec est enī vestis i qua ad nuptias regis intrare quēlibet ē necesse. Un sacerdos imponēdo eā dicit. Accipe vestē cādidā scām et imaculatā. i. vite inocētiā. q tunc restituit ei. quā pferas ad tribunal christi vt habeas vitā eternā amē. Pōt tñ iste pānicul⁹ etiā fvari p alijs pueris baptizādīs in ecclia. vt dicit d. p. se. di. iij. c. si q. s. vbi dicit. Si q. s. voluerit chrysmate iterūz pannū linire. et sup aliū baptizādū mittere. nō ē absurdū. Et vltio sacerdos tradit puerō i man⁹ lāpadē seu cereum incēsum. qd significat fidei et amoris lōgitudinē. Lumen enim significat fidē. sed incensum significat fidē isormataz charitatis fervore. In manibus autē acceptūz significat

bonoz opoz exhibitōez. et cū tali christo oēs occurrere debem⁹ ad iudiciū veniēte. Et ideo dicit sacerdos. Accipe lāpadē ardētē et irrepheñsibīlē et custodi baptismū tuū. vt cūz dñs ad nuptias venerit possis ei occurrere vna cū scīs et electis dei in aula celesti vt habeas vitā eternā. et viuas i secula seculoz amen.

De sacramento cōfirmationis

Confirmatio

h de⁹ qd operat⁹ es in nobis. Psal. lxxij. Post sacramentūz baptismi sequit aliud qd mai⁹ ē qd tñ ad ministrorū dignitatē. Hoc ei a summis pōtificibz. id ē episcopis vlt suffraganeis tñmō tradit. sicut et a solis aplīs tradebat. vt dicit de cōse. di. v. Dan⁹. Pri⁹ enī vinctio. postea sequit cōfirmatio. ibi peccatū dimittitur. hic gratie dona dant. Datur autē hic illa gratia qua ptra singula vicia et si non semp qñqz tamē pugnāt. Est autē grā qsi armatura qdam: qua in hoc deserto post trāsitum maris baptismi contra vicia pugnamus. Si cut enim submersis egyptijs

a tergo sequentibz filios israhel. filios israhel olim hostes oppugnauerunt p desertum. sic submerso diabolo in baptismo: qui primū nos insequeretur. multa nobis per huius vite desertū vicia constituit. cōtra que vicia gratia in hoc sacramento est data. qua quasi armatura quadā et munitione quadā muniamur. Unde post baptismi susceptōem in quo est gratia collata quātum ad innocentie et noue vite restitutōem. congrue petit ecclesia sibi dari sacramentū a deo per qd in illa gratia cōfirmet dicens verba premissa. Confirmatio hoc dicitur. s. p sacramentū cōfirmatōis. quod operatus est in nobis. s. p grām baptismal' renouatōis. Ista duo sacramenta ita sunt coniuncta qd ab invicē nisi morte pueniente nullatenus possunt segregari. et vnum sine altero rite perfici non potest. Ita dicit melchisedes papa scribens hispaniarū episcopis. cuius verba ponuntur de conse. dist. v. De his vero. Diffinitur autem istud sacramentū fm doctore subtilē super. iij. sententiar. dist. vij. q. i. sic. Confirmatio est unctio hominis vi-

atoris aliquo modo cōsentientis: vel libero arbitrio nōnunquam vsi facta i fronte figura crucis cū chrysimate sanctificatione. et a ministro idoneo simul cum intentione debita inungente: et verba debite pferente. signans efficaciam ex institutione diuina unctōem anime per grām roborans ad confitendū cū cōstantia fidē christi. Et fm beatū Thomā super quarto sententiar. Confirmatio in re est ipsa unctio chrysmatis sub forma verborū prescripta.

Que sint de substantia huius sacramenti.

Irca qd

sciendū est fm Petrum de tharā. super iij. di. xij. et Archiep. d. cose. di. v. nouissime. Quicquid dicitur de substantia huius sacramenti. duo ex pte sacramenti se. s. materia chrysmatis. id ē oleum cū balsamo ab episcopo sanctificatū. vt habet d. cōsecre. dist. iij. Presbyter. nec potest sine tali oleo conferri hoc sacramentū. eo qd fm Tho. super. iij. di. vij. q. ij. ar. iij. alla sacramenta que sibi ministrū determinant etiam materiaz.

De sacramento

sanctificatā requirūt et exigunt
Sed sacm qd nō determinat
sibi ministrū nisi qstū ad solē
nitatē: nō habz materiā sanctifi
catā qstū ad necessitatē sz qn/
tū ad solēnitatē. vt baptism⁹.
Et quia hoc sacramentū de/
terminat sibi ministr⁹. ideo eti
am requirit materiā sanctificatā
ab eo qui ē mīster hui⁹ sacra
menti. s. ab episcopo. Quare
autē materia est chryisma. ostē
dit arti. ij. dicēs. qd hoc sacra
mentū sumpsit initiū ab ad/
uentu spūs sancti ī discipulos
q apparuit in linguis igneis.
sed igni nihil cōuenienti⁹ ac/
cipi potest loco eius p mate
ria in cōfirmatiōe qz oleū. qz
lucet et nutrit ignē. Figuraz
autē lingue cōuenienter acci
pit balsamus ppter odorem.
quia ppter confessionē lingue
odor bone noticie dei diffū/
ditur in omni loco. Ideo sic
visibilis apparitō spūs sancti
fuit in igne figurata in figu
ra lingue. ita materia confir
matōis est ut oleo balsamato
vt oleum pertineat ad pscien
tiā quā optz habere nitidam
eos q cōfessores diuine fidei
pstituunt. Et balsam⁹ ad bo
nā famaz ptinet quā oportet
diffundere et verbis ⁊ fact⁹ ī

pfessiōe fidei. Nec san. Tho.
Et licz christ⁹ circa institutō
nem hui⁹ sacramenti nō fuit
usus tali materia. nec apli p⁹
eū. tamen ideo hodie ecclia nō
vtitnr incōgrue tali materia.
eo qd christus nō alligauit po
tentiā suā sacramentis. potu
it enim sine tali materia pfer/
re p aliū modū grām hui⁹ sa
cramenti. Similiter fm do
ctore subtilē potuit euz disci
pulis dispensare in pmitina
ecclesia vt p aliū modū pfer/
rēt hoc sacramentū. maxime
cum tunc erant aliqua signa
sensibilia. vt puta descēsus sā
cti spiritus desup. ⁊ donū lin
guarum. que omnia accipie
bant confirmati p apostolos
Unde nō fuit necessaria eis
materia hui⁹ sacramēti in sig
tam occulto. ex qd ī magis visi
bili ⁊ euidentiori illō pferebāt
Credit tñ idēz doctor qd hec
matia ab aplis sit īstituta. li
cet nō legat. Scdm qd est de
suba hui⁹ sacramēti ē forma
pboz. qd ē hec. Cōsigno te si
gno sancte crucis. ⁊ pfirmo te
chrysmate salutis. ī no. pa. et
f. et. s. amen. Refert tñ archi
dyaconus de pse. distin. v. c.
nouissime. et fm Hugonem
ibidem tenuisse. qd nec forma

p̄dicta nec alia ē necessaria et de substantia hui⁹ sacri. imo credit q̄ sacm̄ olei ⁊ sacramē tū chrysmatis p̄t p̄ferri sine h̄ bo. dūmō fiat unctio de oleo v̄l d̄ balsamo p̄secrato. Idēz etiā notat. xcv. di. ca. puenit. Illō tñ ibi dicit sub dubio. Ego tñ istō dictū mī⁹ r̄cipio nec admitto. eo q̄ n̄ iure nec rōne p̄sistit. ⁊ oib⁹ theologie magistris aduersat. Terciu⁹ qd̄ ē de suba hui⁹ sacri qd̄ re q̄rit ex premistis est dignitas pontificalis seu episcopalis ⁊ intentio debita. Intantum enī requirit ministeriū pontificis in collatōe hui⁹ sacramē ti: vt si p̄ aliū simplicē sacer dotē fieret etiā de cōmissione nō valeret. licz s̄m q̄sdam pa pa p̄t simplici sacerdoti p̄mit tere vt possz hoc sacramentū p̄ferre. Et hoc tenet glo. c. iij. de p̄suetudinē. Hoc etiā tenet ibi Hosti. Hoc etiā tenz Ar chid. xcv. di. puenit. Hoc etiā idem approbat sc̄t̄s Tho. sup. iij. di. vij. q. vi. ar. iij. vbi assignat rōnez dices q̄ papa p̄ hoc q̄ est ep̄oz sum̄m⁹ non dicit h̄re plēitudinē pr̄tis p̄ relatōem ad corp⁹ dñi verū. s̄z p̄ relatōz ad corp⁹ mysticū. Et qz gr̄a sacral̄ descendit i

corp⁹ mysticū a capite. ideo ois opatio in corp⁹ mysticū sacramental̄ p̄ quā gr̄a dat̄ de pender ab opatōe sacramēta li sup corp⁹ dñi vez. Et idō solus sacerdos p̄t absoluere i foro penitentiali. et baptizare ex officio. Et idō dicēdū q̄ p̄ mouere ad illas p̄fectōes que nō respiciūt corp⁹ dñi verū sed solūz corp⁹ mysticū p̄t a papa q̄ habz plenitudinē pō tificialis pr̄tis p̄mitti sacer doti q̄ hz actū sūmū sup cor p⁹ dñi vez. nō aut̄ dyacono vel alicui inferiori q̄ nō habz p̄ficere corp⁹ dñi vez. sic nec absoluere i foro penitentiali. Non aut̄ p̄t simplici sacerdo ti cōmittere p̄mouere ad p̄fe ctōem q̄ respicit aliq̄ mō cor p⁹ dñi vez. Et ideo simplex sacerdos ex mādato pape nō pōt p̄ferre ordinem sacerdo tū. qz ordies sacri habēt actū sup corpus dñi vez v̄l supra materiā ei⁹. Pōt tñ cōcedere sacerdoti q̄ p̄firmet. qz cōfir matio p̄ficit eū i actu corp̄is christi mystici. non aut̄ hz ali quā relatōem ad corp⁹ dñi vez. Et s̄ dictū approbat in toto petr⁹ d̄ tharan. sup. iij. sniaz. dis. iij. sc̄do p̄ncipali. q. i. ar. ij. Hoc idē approbat

De sacramento

Scottus. Et licet Bonavian-
tura videat pmissis dīdicere.
tū assistēdū est maiori pti do-
ctorū pdictorū. q̄ cū detmīati
one ecclie h̄ approbātes cō-
sentiūt i toto r̄ p̄cordāt. Quar-
tū qd̄ ē de suba hui⁹ sacri est
ex pte suscipiētis. s. loc⁹ susci-
piēs q̄ est frons. Unctio enīz
fit ad p̄significādū id qd̄ cō-
ferit in sacro. Unde i p̄firma-
tōne p̄ferit audacia p̄fessōis.
cui⁹ oppositū. s. timor r̄ eru-
bescētia p̄ncipali⁹ et euidē-
tius in fronte manifestant. iō
fit unctio frontis. Nec est rō
Archid. de p̄se. di. v. Nouissi-
me. Aliā aut̄ rō fm̄ Petr⁹ su-
p. iij. di. vij. q. iij. quia etiam
robur in fronte signat. iuxta
illud Eze. iij. Ecce dedi fron-
tē tuā duriorē frontib⁹ eorū.
Un̄ in trib⁹ sacris fit triplex
unctio sancti chrysmatis. sed
tū diuersificant̄ ex fine. qz in
baptismo vt dictū est fit i p̄-
tice. ad significādū fidei susce-
ptōem. qz vertex est loc⁹ rōna-
lis. In p̄firmatōe in frōre fit
unctio ad significandā auda-
ciā p̄fessōis. cui⁹ ipedimētū
scz timor v̄l fecundia i pallo-
re v̄l rubore frōris oñdī ex
ppinq̄tate cellule memorati-
ue r̄ imaginative. In ordine

ho in manib⁹ fit unctio ad si-
gnificādū p̄tātē p̄secrādī cor-
pus dñicū. Nec Petr⁹. Aliā
rōem ponit canō dīcēs. Spi-
ritus sc̄tus i baptismo tribuit
plenitudinē ad innocētiā. i
p̄firmatōe augmētū ad grām
p̄stat. In baptismo regenera-
mur ad vitā. p̄ baptismū cō-
firmamur ad pugnā. In ba-
ptismo abluimur. post baptis-
mū roboramur. Regeneratō
per se saluat. confirmatio ar-
mat r̄ instruit ad agones hu-
ius mūdi et p̄lia. de p̄se. di. v.
spūs sc̄tus. His omnib⁹ con-
sonās Raban⁹ de institutōe
cle. li. i. c. xxx. diē. Signat in
baptismo baptizat⁹ cū chryl-
mate i capitis sūmitate. id ē i
vertice p̄ sacerdotē simpliciē.
p̄ pontificē ho in fronte. vt i
p̄ori unctōe. s. i sūmitate ca-
pitis in baptismo significet̄
sup̄ ipm̄ spūs sc̄ti descēsiō ad
inhabitatōes deo p̄secrādā. i
scda qz. s. i p̄firmatōe vt i eius-
dem spūs sc̄ti septiformis grā-
cū omī p̄litudīe sc̄ritat̄ scie-
ntiis et veritatis venire in
hoīem declaref. Habent̄ ista
v̄ba de cōse. di. v. nouissime.
Dat̄ aut̄ hec grā n̄ solū omū-
niter sicut in alijs sacramen-
tis. s. et iā sp̄aliter. p̄ quā q̄s

deputat ad effectū sanctitatis
et idoneus efficit ad christū cō-
fitendū. Et hec ē maxima vti-
litas. Unū debet p̄sare ho-
mines et istud sacramētū non
obmittere. nā obmissio ipsius
augmentū gr̄ie subtrahit

De accidentibz circa sacra-
mentū cōfirmatōis.

Consequē

c ter videndū est de ac-
cidentibz huius sacramē-
ti. q̄ sunt quattuor. Pr̄o q̄
istud sacm̄ est p̄ferendū a ieiū-
no ep̄o. vt dicit canon de con-
secra. dist. v. vt ep̄iscopi. Hoc
autē est p̄pter venerabilitatē
huius sacramēti. quia venera-
bilius est vt a ieiūno cōferatur
In necessitate tñ p̄ferē p̄ p̄n-
diū. p̄sertim qñ est m̄ltitudo
p̄firmandoz. que ante pran-
diū cōmode expediri nō pōt.
Vel quādo aliq̄ veniūt d̄ lō-
gīquo. non volentes expe-
ctare in crastinū. Vel quan-
do ep̄iscopus non potest ex-
pectare i crastinū Unde meli-
us est vt tunc confirmēt q̄
si ep̄iscopo recedēte sic dimit-
terentur. Secundo q̄ istud
sacramētū sit a ieiūnis ho-
minibus sumendū propter
reuerentiā et honestatē huius

sacramēti. vt dicitur in ca-
vt ieiūni. de consecra. dist. v.
Tamen vt dictū est in neces-
sitate etiam post prandīū po-
test suscipi. Tercio q̄ i susce-
ptōe huius sacramēti debet
alter confirmatus tenere cō-
firmandū. eo q̄ ille qui acce-
dit ad illud sacramētū non
habet robur per se standi. nec
presumit per se stare nisi adiu-
tus ab alio. Licet autē de ra-
tione huius sacramēti con-
firmatus debeat esse qui il-
lum debet tenere. tamē si nō
est confirmatus propter hoc
non est minutū hoc sacramē-
tum. licet grauiter peccet. de
consecra. distin. v. nouissime.
Quarto requirit q̄ locus vi-
ctōis ligetur panno quous-
q̄ siccet. et postmodū etia-
z fm Hugonez debz homo ef-
se sub quadā disciplina i cu-
stodiendo chrysmā. scz ne ca-
put lauet vsqz ad septem di-
es. propter septem dona spi-
ritus sancti que tunc recipit.
Hoc tamen bodie non bene
seruatur. Bonum tamē esset
seruare propter reuerentiā
sacramēti et significatiōez
predictam. Consuetudo autē
nostra est q̄ ligatura illa por-
tetur vsqz ad terciū diem.

De sacramento

et tunc tertia die obure panni
culus: et locus fratris bene cum
sale et aqua lauet. et aqua in focum
vel in fornacem fundatur.

Lautele huius sacramenti

Rimo ca

Pueat sacerdos ne alii
quem prius confirmatus
confirmet. quia hoc sacramen-
tum est irreiterabile. cum imponit
characterem indelibilem sicut et bap-
tismus. Et etiam quia magnam in-
iuriam faceret sacramento quod istud
reiteraret. cum per hoc prima confir-
matio iudicatur nihil esse. Se-
cundo caueat confirmandus ne
bis procurare scienter se faciat
Nam talis per penam debet ingredi
monasterium. et ibi sub habitu
regulari deo famulari. ut dicitur
de pse. di. v. dictum est nobis
Tercio caueat ne vxor teneat
at in confirmatione virum vel mari-
tum suum. vel e converso propter tra-
hebendam cognationem spirituales
quod impedit matrimonium et trahen-
dum et coniugale actum. Nam tales
debent abstinere ab invicem vel
quod ad mortem ipsorum. et sic sepa-
ri debent a thoro. licet non absol-
uantur a vinculo matrimonii vel
quod ad mortem. Sicut caueat
ne quis filium proprium teneat. quia
etiam prohibetur cognatio spiritualis inter

conjuges. non tamen matrimonium dirit
mens. sed tamen coniuncti puniuntur con-
iuges. Sicut caueat ne soror
fratrem vel e converso teneat.
quia sufficit inter tales vinculum
cognationis carnalis. Si tamen fi-
eret nihil impedit. sed tamen ho-
nestum est abstinere. Nam turpi-
pe est audire si frater vocaret
sororem in hoc casu pro matrem vel
e converso. Alii tamen cognati ut
patrueles fratruales avuncu-
li patrini etc. bene possunt tenere con-
firmandos nepotes et alios.

Quarto caueat confirmandus
ut non accedat istud sacramen-
tum nisi confessus sit est confessus ali-
cuius mortaliter peccati ne ponat
obice gratie quam suscipitur est
in hoc sacramento. Quantum tamen
est ex vi sacramenti suscipit ip-
sum sacramentum: non tamen esse sa-
cramenti. scilicet gratia

De sacramento
eucharistie

Accipite et

a comedite. Dat. xxvi
et de pse. di. ii. panis
Quia suscitatio peccatis per
baptismum. et confirmati in gratia
per confirmationem. ne laborantes
in via penitentis vite in certamine
spirituali deficiant. oportet enim habere
refici cibo spirituali. alioquin

saluatore testante. Si dimis-
si ieiunij fuerint deficiet in via.
Mat. xv. Ideo post duo sa-
cramenta sequitur terciū. s. vene-
rabilis eucharistia: quod ē ci-
bus animarū nostrarū. iuxta il-
lud Joh. vi. Nisi manducaue-
ritis carnē et. Ne igitur omitta-
tur sed frequenter sumat a fide-
libus. hortatur saluator in p̄bis
p̄missis dicens. Accipite et co-
medite. Et recte ordo ē ut p̄
baptismū et post p̄firmationē
sumat h̄ venerabile sacramē-
tū ab adultis. Legimus siqui-
dē q̄ submersis egīptijs in ma-
ri rubro. transitosq; mari p̄di-
cto filiū isrl̄ nouū pasca in azy-
mo pane fecerūt in deserto. sic
nos submersis demonib; in
baptismo cū peccatis n̄ris in
deserto hui⁹ mūdi pasca no-
uū in azymis sinceritatis et ve-
ritatis hui⁹ sanctissimi panis
facere debemus. Circa vero
hoc sacramētū excellētissimū
tria sunt cōsiderāda. Primo
quidē substantia ip̄i⁹. Secūdo
credēda ip̄i⁹. Tercio cautele.
De p̄mo sciēdū est circa h̄
sacramētū q̄ quattuor sunt de
substantia sui necessaria. Pri-
mū ē ordo sacerdotalis. Nul-
lus enī potest hoc sacramētū
p̄ficere nisi sacerdos, vnde nec

laicus nec angelus bon⁹ po-
test hoc cōficere. Quia nō ha-
bet q̄s p̄ratem sup actū conse-
cratōis hui⁹ sacramenti nisi
ordinat⁹ in sacerdotē. nō enim
meritis sc̄t̄itatis. s; autorita-
te officij et mīsterij sacerdota-
lis h̄ sac̄m p̄fic̄it. Juxta illud
Non in meritis p̄secratis sed
in verbis cōfic̄it sacerdos. Ex
q̄ patet error illoꝝ qui dicūt
q̄ si laic⁹ p̄ferret verba cano-
nis sup panē triticeū p̄ficeret
sac̄m. qd̄ omnino est falsum
Nec deb; quem mouere illa
hystoria q̄ refert d̄ quibusdā
pastorib; laicis. q̄ addiscētes
verba canōis et cōsecratōis
in ecclia a sacerdote tpe p̄se-
cratōis plata. ip̄i etiā venientes
ad greges suos sup pane ptu-
lerūt eadem p̄ba. et statim ap-
paruit puer pulcerrim⁹. Ibi
enī nō fuit caro christi sic est in
h̄ sacramēto a sacerdote p̄se-
cr̄to. s; ibi fuit miraclose ex p̄-
missiōe diuina q̄dam figura et
species carnis diuinit⁹ forma-
ta. nec ille puer erat ver⁹ xp̄s
de⁹ et hō habēs aīaz sic est in
sac̄o isto p̄ sacerdote cōfecto
vbi realiter est christ⁹ cū diui-
nitate et hūanitate et aīa sua si-
cut nūc ē in celo. Nec etiā il-
la caro illi⁹ pueri adorāda fu-

c

De sacramento

it sicut christus? nec sumēda p
corpe christi s; p qdā miracu
loso corpe et ope diuio vene
randa sicut alia miracula di
uina. Sic etiā dicim⁹ de san
guine illo q̄ dicit̄ exiisse de
immagine lignea passiōis xp̄i.
quā cū qdam iudei i cellario
p̄fodissent i p̄teliā xp̄i subit
o emanauit qdā humor san
guine⁹ i maria q̄ntitate. quo
uiso iudei illi fuer̄t pueri. Il
le enī humor nō fuit sanguis
xp̄i ver⁹ sic ē in h̄ sac̄o. n̄ di
gn⁹ tali adoratiōe sic q̄ ē in ca
lice. s; mō suo venerād⁹ tāq̄
miraclosus op⁹ dei. Et de ta
li humore sanguineo collecto
i loco p̄dicti cellarij fuit p̄ di
uersas ptes mūdi distributū.
Et q̄ pueniat error fidelius
q̄ putātes vez christi sangui
nē esse adorabāt eū adoratiōe
latric. et sic idolatrabant. imo
dato q̄ fuisset verus sanguis
xp̄i sub cruce xp̄i collect⁹. ad
huc min⁹ esset adorād⁹ q̄ iste
q̄ est in calice p̄ sacerdotē con
secrat⁹. Rō h̄ est. qz ille diu
sus ē a diuinitate q̄ cito d̄flu
xit ad terrā d̄ xp̄o. nec potuit
dici fili⁹ dei ampli⁹ nisi chris
to reuinitus et reintegratus.
Iste autē q̄ ē i calice diunct⁹ ē
diuinitati. qz d̄ ip̄o sanguine ve

rū est dicere. Hic est ver⁹ fili⁹
dei. Cū ibi rōe p̄comitatie sit
etiā vera caro xp̄i et aīa ei⁹ et
diuinitas. Archid. de p̄se. di. ij.
q̄ māducat. tenet qz nō remā
sit aliq̄s sāguis sub cruce do
mini. nec etiā d̄ carne p̄puci
sic rome mōstrat et in hildes
heim. s; erronee. qz tūc habu
isset duo p̄pucia. qd̄ tū ē falsū
et n̄ tenēdū. Dagne itaq̄ di
gnitatis sunt sacerdotes. q̄ h̄
pnt qd̄ null⁹ citra deū facere
pōt. Sed p̄ch dolor dignita
tē suā nime attendūt. nulli⁹
pene reputantes estimatiōis.

Secūm qd̄ est de substan
tia hui⁹ sacramenti est mater
ria debita. s. panis tritice⁹. Et
h̄ ideo. qz dñs se grano triti
ci cōparauit. Joh. ej. Tū enī
am qz xp̄s credit̄ sic p̄secrassē
Vinū vitis est materia debi
ta et necessaria. qz christ⁹ se vi
ti p̄pauit. Joh. xv. Ista autē
duo. s. panis et vinū ita sunt
diuncta in p̄secratiōe vt neq̄
q̄ vnū sine alio debet cōsecra
ri aut a celebrāte suscipi. Ju
cta illud Belasij. Sacerdos
corpus christi sine ei⁹ sangui
ne nunq̄s debz suscipi. aut ei
integre sumat. aut ab integrz
abstineat. qz vni⁹ eiusdemq̄
mysterij diuisiō sine grādi sa

crilegio non pōt puenire. de
pse. di. ij. Comperim⁹. Non
putet tñ q̄s ex h̄ q̄ sacerdos.
q̄s tum est de ratiōe sacramēti
nō posset psecrare hostiā p se
sine calicis cōsecratiōe. qz for
ma consecratiōis panis et ca
licis nō se expectant. qz altera
sine altera totum effectū opa
tur q̄ cito pferf. S; tñ dico
q̄ hoc sacerdos nō p̄t facere
sine graui peccato. Addenda
est etiāz vino modica aq̄ que
significat cōiunctiōem popu
li ad ch̄istū in hoc sacramē
to. Et licz sine aqua ī solo vi
no potest confici. nō tamē si
ne graui peccato. E conuerso
vero sine vino in sola aq̄ nihil
conficit. et h̄ tunc grauius est
peccatū q̄ p̄mū ppter idola
triā quā p̄mittit ppls tpe ce
lebratiōis et eleuariōis. quoz
omniū est re⁹ celebrās. Ter
ciū qd̄ est de substātia hui⁹ sa
cramenti ē debita forma ver
borū que est hec sup hostiam
Hoc est enī corpus meūz Et
sup sanguinē. Hic est enī ca
lix sanguis mei noui et eter
ni testamenti. mysteriū fidei.
q̄ p vobis et p multis effun
det in remissionē peccatorū.

Circa qd̄ sciēdū est q̄ licz il
la p̄iunctio enī posita iam

babz formis nō sit de substā
tia forme simplicit̄ necessaria
debz tñ apponi fm vsū ec
clesie. qui vsus a beato petro
iniciū sumpsit. et grauit̄ pec
cant omittentes eā. Q; autē
p̄mittit. accipite et manduca
te ex hoc oēs. p̄inet ad vsū
sacramenti. et non est de sub
stantia forme. Sed si que
ritur. quomodo ista lectio
est vera cum sacerdos dicit.
Hoc est enī corpus meum
Hoc enī videt̄ falsum si ex p
sona sacerdotis illa verba di
cant. cum sacerdos nō inten
dat p̄ficere ibi suū p̄p̄iū cor
pus sed ch̄isti. Ad hoc r̄nde
tur breuit̄ q̄ ista verba sacer
dos nō p̄fert ex p̄sona sua s; x̄pi.
Demonstrat aut̄ illd̄ p̄no
men hoc verum corpus ch̄i
sti in ordine ad totā compo
sitiōnem huius forme. Hoc ē
enī corpus meū. Non q̄ p
lato isto solū pronomine hoc
statim sit corpus ch̄isti. s; p
lata tota forma a ch̄isto insti
tuta. qz in vltima platiōe isto
rum verborū fit trāssubstāti
atio ad quā ordinant̄ p̄cedē
tia. Et pro isto vltius sciē
dum est q̄ fm b̄m̄ Tho. sup
quarto di. viij. q. v. ar. ij. For
ma hui⁹ sacramenti differt a

De sacramento

formis alioꝝ sacramentoꝝ i
duobꝫ. Primo qꝫ forma alio
rū iporat vsum materie. for
ma autē istiꝫ iporat psecra
tōem tm̄. que p̄sistit i trāsub
stantiatōe materie. Un̄ mini
ster vꝫ sacerdos in p̄ficiēdo s̄
sacramētū nō habz aliū actū
nisi p̄latōz ꝫboꝝ ex persona
christi. Secūdo quia alioꝝ
sacramentoꝝ forme ex p̄sona
ministri p̄ferunt. forma autē
istius sacri a ministro in per
sona p̄ferit christi. Ad itelli
gendū autē quodlibet verbū
positum in hac forma est sciē
dum qꝫ hec forma ē sufficiētis
sima. P̄io q̄tū ad opatiuaz
potētiā. qꝫ cū factō habeat su
am p̄pletōē. iō p̄ueniēter po
nit istꝫ p̄nomē s̄ demōstrās
panē qui ē transubstāciatus
in panem christi. 7 ē idem cū
corpore christi. Sc̄do ē suffi
ciēs q̄tū ad modū operandi
qꝫ hic terminꝫ ad quem est si
ne om̄i immutatōe ex p̄te sui
Iō bñ ponit ly est designans
p̄manentia. 7 nō ponit ꝫbuz
fiendi. s̄ erit designās mutati
onem. Tercio ē sufficiens ex
p̄te opis. qꝫ hic corpꝫ xpi ve
rū designat corpus christi my
sticū qd habz diuersas p̄tes
7 forte diuersaz rōnū prop̄

differentē grām gratis datā.
Ideo meliꝫ dicit corpꝫ q̄s ca
ro. Quarto ē sufficiens ex par
te opantis. Un̄ qꝫ corpꝫ xpi n̄
tm̄ signat corpꝫ xpi vez. sed
etiā significat corpꝫ xpi mysti
cū. 7 cū s̄ nō possit facere p̄m
se s̄ inq̄tū ē vnū vꝫ vnū cū
diuinitate. iō p̄grue ponit ibi
ly meū. Quinto est sufficiens ex
p̄te effectꝫ p̄ncipiꝫ. vñ qꝫ iste
effectus. s̄. corpꝫ xpi ē tāte no
bilitatis qꝫ nō sit in sacramē
to nisi a deo imēdiate. nec m̄
ster hz aliqūē actū specialē in
isto sacramento sicut i aliꝫ. iō
p̄ueniēter factū est qꝫ ista for
ma nō p̄ferit in p̄sona alicuiꝫ
sed dei absolute. sicut vox ho
minis p̄ tubam. ita dei p̄ ho
minē. Quartū qd ē de sub
stantia huiꝫ sacramēti est in
tentio cōsecrantis. s̄. vt in spe
ciali vꝫ i generali s̄ facere ve
lit qd facit ecclia. vꝫ qd fecit
christus et statuit faciendū.
Licet tamē intentio semp ē
necessaria de substantia. non
tamen attentio. vnde si mens
rapitur ad alia ex infirmitate
vel negligētia vel incuria: nō
ideo est minus consecratū q̄s
si affuisset attentio. Peccat ta
men ille qui consecrat et non
intelligit: et se non recolligit

quāto attētius potest ad consecratōem. Nam debet attēti⁹ esse ad h⁹ vt cōsideret qd facit. et tūc maxime qñ plures hostias cōsecrat. p cōmunicātib⁹. vnde debet habere respectū specialē ad alias hostias omnes que sunt corā eo. al⁹s enī si haberet generalē intētiōnē ad omnes hostias q̄ sunt i altari. staret qñq³ q³ etiā illas q̄ sunt i pixide residue cōsecraret fm quosdā. Vibi aut nō apparet hoc. q³ ex quo nō intēdit cōsecrare alias nisi q̄ sūt corā ipso de p⁹p⁹quo cumulate ad vnū locū qñtūcunq³ generaliter intēdat sup eas nō cōsecrabit nisi illas. Similit⁹ dico q³ si hostia aliqua iaceret sub palla nō cōsecrata. absconsa in tpe cōsecratōis forte p obliuionē clerici dimissa ex quo sacerdos de ea nō intēdit nō est consecrata. Secus dico si habet intētiōem ad oēs que sunt ante eū. tunc et illaz hostiā absconsam cōsecrabit. Tamen dicit Iohānes caldicensis in supplicatōib⁹ suis de officio ordinarij. Si sacerdos. q³ si sacerdos credēs ponere. xvi. hostias ponit. x. si i intētiōne sua est tantū consecrare quātū habet ante se oēs

sunt consecrate. Et ideo dicē dū est q³ sufficit sacerdoti habere intētiōz determinatā faciendi vt facit ecclesia sup totā materiā p⁹ordinatā sine specificatōe nūeri fm magist⁹rū Franciscū de braga in quadam questiōe disputata. Idem dico de vīno perfuso super altari per negligentiaz perfusionis tēpore i calicem. quia illud nō consecrat dum sacerdos nō intēdat sup illud. Et ideo dixi q³ maxime requiritur intētiō sup illa q̄ sunt coram sacerdote posita in tali loco tñ et non i alio. Ex illo soluit dubiū an scismatic⁹ vel hereticus conficiat hoc sacramentū. Patz enī q³ sic cuz talis potest habere intētiōez ecclesie in conficiendo. et hoc maxime vniuersalem. scz intēdendo facere quod christ⁹ fecit et instituit faciendū. et qd ecclesia facit licet etiā nō intēdat in speciali. quia ex quo est in heresi v⁹l in scismate ipse certus est et credit nil valere v⁹l facere propter peccatū i quo est. nec obstat caplm scisma. xxiij. q. i. vbi dicit⁹ q³ scismaticus execrare pōt. non autem consecrare. quod intelligitur q̄tuz ad efficacīā sacramēti.

De sacramento

qz nō opat effectū salutis ī il
lo sic psecrāte illā vl' pficien
te ppter scisma vl' heresim .s.
tū est vez corp' xpi. Sili eti
am illō intelligit. .s. vbi dicit.
Nō ē corp' xpi qd scismatici
e' pficit. id ē q nō ē vez cor
pus xpi qstū ad pficiēte ī scis
mate vl' heresi. qz sibi nō pfic
sz officit. i. nocet. Nihilomī
tū qstū est ad veritatē sacramē
ti est vez corp' xpi. Sili in
c. audiuim' .vbi dicit q scis
matic' execrare pnt nō autem
psecrare itelligit vt dictū est.
Unde p'z illos indiscrete fa
cere q sacm per rutenos aut
grecos pfectū ī forma ecclie
blasphemāt et deridēt cū ibi
sit vez corp' xpi. Consultius
tū isti facerent vt illuc nō itra
rent nec inspicerēt in ipoz ec
clesias qz vt veniētes illuc de
rideāt. Concludēdo gō dico q
ad s sacramētū pficiēdū suf
ficat triplex pditio ex pre pfi
ciētiis. Primo q sit sacerdos
rite ordinatus. Scdo q pos
sit verba proferre psecratōis
Tercio q possit habere debi
tam intentiōem faciēdi quod
facit ecclesia. Propter dfectū
prime conditōis nullus lai
cus quantūcūqz sanctus nec
sacerdos gentilia vt tartaro

rū pficiunt. qz non sunt rite ī
forma ecclie ordinati. Pro
pter defectū secūde conditōis
mutus nō pōt cōficere. quia nō
potest verba psecratōis pfer
re. Propter defectū tercie cō
ditōis carēs vsu ratōis z eb
osus nondū digestus nō pos
sunt pficere. cū nō habeāt in
tentiōē debītā. Sed prima
pditio est ppria. qz sol' sacer
dos et quilibz pōt cui possunt
ppetere iste cōditōnes. .s. pla
tio et intentio. Nec obstat si
instatur de degradato q nō
sit sacerdos. qd tamen nō est
vez. quia characterē sacerdo
talē sibi semel in ordinibz su
sceptis collatū nullus potest
delere. Quāuis taliter degra
datus pdat priuilegiū clerici
cale. z tradit curie seculari. ta
men si celebraret cōficeret. qz
autoritas substantifica nō est
sibi ablata qstū ad veritatē
sacramenti. sed tū qstū ad ex
ecutiōē legitimā qua caret q
ad se et ad alios et quo ad to
tam ecclesiam. Quādo autē
dicit q scismatic' .s. excomuni
catus .heretic' et degradat'
nō cōficiāt. intelligendū est
q nō cōficiūt rite et ordina
te nec legitime qstū ad effi
caciā sacramenti. vt scilicet

fit utilis illa confectio ad salutem eis. sed tamē conficiūt quantū ad veritatez sacramēti. Et hoc catholice sentiendū est de isto sacramēto omīssis opinionibz multorum. Et si quis cōtra predicta obijciat magistrūz sententiāz. lib. iij. di. viij. vbi dicit tales nō posse conficere. Salua pace magistri dico q in hoc nō tenet. Tamen propter sui reuerentiā vt eius dictū potius valeat q̄ pereat. intelligendum est q̄ tales nō possunt p̄ficere de iure et sine p̄cō seu ordinatē. sed de facto bēne possunt. Nec moueat aliquēz ratio magistri ibi posita p̄ quā dicit ideo nō posse predictos p̄ficere. quia nemo in ista consecratōe dicit Offero. sed offerim⁹ hoc sacrificiū. Nemo igitur nisi fuerit membrū ecclesie potest dicere cum alijs offerimus quasi esset vna de personis ecclesie. Unde cum heretici et scismatici non sint membra ecclesie non possunt dicere offerimus. ergo nō cōficere. Ad qd̄ dicimus q̄ oblatio nō pertinet ad ratōnem consecratōis. vnde non necessario requiritur vt offeratur. Ita soluit doctor subtilis su

per. iij. dist. viij. q. ij. et Thomas eadem dist. q. i. ar. i. iij. et iij.

De credēdis circa hoc sacramentum.

De oia

a credendū est q̄ in h̄ sacramēto idem christ⁹ q̄ de virgine natus est et pro nobis passus est p̄tineatur. Et sicut ibi ver⁹ est xp̄s ita etiam est ibi sub vna q̄ntitate sed nō quantificatiue. h̄ est t̄m dicere q̄ nō vtitur illa quantitate occupando locū. Sic etiam nō vtitur claritate sua illuminando aerem.

Secūdo credendū ē q̄ corpus christi potest esse in pluribz locis quātūcūqz plures panes trāsubstantiant i ip̄m. Unde in celo est localiter. in verbo diuino p̄sonaliter. in altari sacramentaliter. Scd̄z naturale ei⁹ esse est in celo i vno t̄m loco. fm̄ esse sacramentalē eius pōt esse in diuersis locis. Est ḡ hic fm̄ q̄ multa in ip̄z trāsmutari possunt. Sz fm̄ esse personale non est in loco. Unde dicit Petrus de tharchasia. scdm̄ q̄ vnum est et indiuiduum in se: non potest esse nisi in vno loco: sicut

De sacramento

nec angel⁹ nec aliud corp⁹ s³ s³ q³ in ipm mltā trāsmuta/
ri p³nt individuū. sic p³t esse in
diuersis locis. di. r. q. iij. ar. ij
sup. iij. snia. Tercio cre/
dendū est s³ in Thomā q³ cu³
corpus christi apparet in spe/
cie carnis v³l pueri. vtrū ibi
appareat vez corpus christi.
vel an ille species sint p³pe cor/
pis christi nō oīno determina/
tū est a doctorib⁹. Tamē se/
cure dicūt q³ ille dimensiones
panis manēt. et in eis alia ac/
cidentia sensibilia supducūt
diuina v³te que specie car/
nis p³tendant sicut accidentia
que p³us erant p³tendebāt spe/
cie panis. Quādo tū appare/
ret sub forma carnis v³l pue/
ri nō d³ sumi s³ p³ reliquijs s³/
uari. Quarto credendū ē
q³ illa accidentia manēt sine s³/
iecto post p³secratōem virtu/
te diuina. retinēt tū ibi modū
agendi vel patiēdi in corpo/
re christi quē p³us habuerūt

Quinto credendū ē q³ facta
consecratōe v³lteri⁹ nō manet
ī hostia p³secrata substātia pa/
nis. nec ī vīno substātia vīni.
sed statim corpus xpī fit ī ho/
stia. et sanguis christi ī calice
Et rō s³ in b³tm tho. est. q³ op/
positū bui⁹ dicere repugnat

h³is christi. nō enī esset verū
dicere. Hoc est enī corp⁹ me/
um. s³ hic ē corp⁹ meū Itē
si remaneret substātia panis
tolleret reuerētia xpō debita
vt cōtineat in hostia. Nā xpō
vt p³tineat in hostia debet cul/
t⁹ latrie. s³ si ibi maneret sub/
stātia panis nō deberet talis
cult⁹ latrie exhiberi p³p³ido
latriā adorādo creaturaz. Et
licet mlti doctores huic p³tra/
dicāt snie. iam tū p³ catholica
cōclusa est sub alexādro quar/
to papa et martino quinto.

Sexto credendū ē q³ fractio
q³ fit in hostia nō fit in corpe
christi s³ tū ī speciebus hostie.
vnde ibi accidentia manentia
sine subiecto dicunt³ frangi.
s³ in Pe. di. r. ij. ar. p³ncipali. q.
i. q³ al³s fractio est quedā di/
uisio. diuisio vero est passio
quanti vt quantū. In sacra/
mento hō aliqd est quantū
p³ modū q³nti vt spēs. aliqd ē
q³ntū s³ nō p³ modum q³nti. vt
corpus christi. Ideo dicendū
est q³ fractio vel diuisio fit in
speciebus et nō in corpe christi

Septio credendū ē q³ cor/
p⁹ xpī ī hoc sacro p³p³nō vi/
det³ nec sanguis corporis. Ra/
tio gre. q³ tuncibi nō est ali/
ud vīsum et aliud creditū. Itē

alia ratio natural'. qz nullus corp⁹ videri p^t nisi habeat accidētia i essentia. v^l nisi sit coloratū formalit'. vt p^tz de pariete. s^z color albu n̄ ē i hostia formal'. q̄ nō p^t videri pprie. Hec tñ errant laici q̄ dicūt se videre corpus xp̄i. sicut illi n̄ errauerūt q̄ dicebāt se videre angelos in assūpto corpe q̄s tamē nō viderūt inquātū fuerunt spūs. Et sile est d̄ hoīe armato quē dicis te videre. cū tamē nec faciē nec mēbruz aliqđ nudū eius videas. imo vt dic̄ Clarro di. x. q. ix. Nul la creatura naturali cognitō ne nec angel⁹ p^t cōscere ibi esse corpus xp̄i. Licz tñ vīsi one gl̄iosa z intellectuāli pōt cognosci. oculus tñ gl̄ificat⁹ illud videre nō p^t corporalit' fm Tho. Unde gl̄ificati vident corpus christi in sacramento vīsiōne intellectuāli z nō corpali. Octauo credendum est q̄ in hostia sunt q̄rtuor. z quattuor veraciter in calice credēda continēt. Pri mo enī in hostia virtute s̄bo rū est corp⁹ christi. Rō quia illud veraciter cōtinet in hostia de quo verba faciūt mentionē. sed hoc solū est de corpore christi. quia ibi dicitur.

Hoc est enī corpus meū. vbi nihil dicit^r de aīa nec de deitate nec de sanguie. Scđo ibi est sanguis christi nō principaliter sed ex cōcomitātia q̄dam necessaria. qz corpus verum et vinū nō ē sine sanguine. Unde dicit^r anima esse in sanguine. Tercio ibi est anima christi ex cōcomitātia mediata. quia impossibile ē animā informare et pficere corp⁹ nisi corpus sit dispositū. sed sine sanguine nō est ibi corpus bene dispositū nec etiā organizatum. Ibi ex consequenti etiam est anima. cū ibi sit corpus dispositum per sanguinem. et hoc est dicere mediāte sanguine. Quarto est ibi deitas ex quadā concomitātia remota. quia corpus z deitas sunt disparia. tamen ex q̄ christus natus fuit ex maria virgine verus homo z deus ideo etiam hic est verus hō z deus. Similiter dicitur de calice q̄ ibi primo ē sanguis. quia de illo verba faciūt mentionem. Secundo ex concomitātia imediata ibi est corpus christi. Tercio ex cōcomitātia mediata ibi est anima christi. Quarto ex concomitātia quadam remota ibi ē

c 5

De sacramento

deitas. Nono credendū ē
q̄ in hoc sacramēto aliquod
est sacramētū ⁊ nō res sacra
menti. sicut species sensibilis
panis ⁊ vini. ⁊ ille species sūt
creature. Unde adorator vi
dens hostiā nō debet ferre in
tentōnem principaliter ad id
quod videt. s; ad id qđ credit
ibi esse. s. christū. Secūdo in
uenit̄ ibi sacramētū ⁊ res sa
cramenti. ⁊ hoc est verū cor
pus christi et sanguis eius.
Ista autē dicunt̄ sacramētū
⁊ res sacramenti per respectū
ad ministrū v; sacerdotē sub
debita forma p̄ficiētē. Unde
dicūt sacramētū q̄si sacre rei
signū. quia significat spūales
refectōes aīe. Et d; res. quia
hoc ip̄m facit p; grām qđ cōti
net. Tercio est ibi aliqd qđ ē
res sacramenti et nō sacramē
tū. sicut est grā data digne su
scipiētī. ⁊ hec grā ē res signi
ficata. nihil tamē significati.
Quartū ibi est qđ nec est res
sacramenti nec sacramētū.
vt sunt illa om̄ia que sunt cō
comitantiā hoc sacramētū.
siue sint accidētia ppria siue
cōmunia. Et illa dicunt̄ po
tius forme accidentales siue
species. Decimo credēduz
q̄ licet sacerdos debeat sub v;

traq; specie sumere hoc sacra
mentū cū celebrat. tamen po
pulo sufficit sumere sub spe
cie panis t̄m. Et ratio est. qz
fm Archidyaconū de conse.
dist. ij. Comperim⁹. in hoc sa
cramento nō solū attenditur
efficacia: sed etiā significātiā.
Significatur enim per istas
duas species. scz corporis et
sanguinis seorsum sumptas
per sacerdotē tēpore celebra
tōnis q̄ sanguis christi ī cru
ce fuit diuisus a corpore suo.
vt dicit Bozra sup. Darthe
um. Cum autē sacerdos t̄m
et non populus habz huius
facti significatōnem ex ordīe
suo exprimere. t̄m ip̄e et non
populus tūc sub vtraq; spe
cie debet sumere. eo q̄ ip̄e tūc
gerit vices christi. popul⁹ au
tem non. Et ideo populo nō
est opus de significātiā sed d
efficacia. Et quia efficacia ē
equalis sub vtraq; specie. iō
populo tradit̄ sub altera spe
cie in qua tradi potest cum
reuerentia et cautela. Al pres
byteris autē t̄m sumitur sub
vtraq; specie. Et p̄ isto sci
endum fm Thomā in tertia
parte. q. lxxij. ar. vij. et vlti
mo. q̄ circa vsum hui⁹ sacra
menti possunt duo cōsidera

ri. vñ uñ ex pte ipi⁹ sacramē-
ti. ⁊ aliud ex parte ipoz sumē-
tiū. Ex pte ipius sacramenti.
ducit q^d vtrū q^d sumat. s. cor-
pus ⁊ sanguis. quia i vtroq³
psistit pfectio sacramēti. ⁊ iō
quia ad sacerdotē pñet hoc
sacramentū psiderare et con-
secrare et pficere. nullo mō de-
bet recipe corpus christi sine
sanguine. Ex pte autē sumētū
reqrīt sūma reuerētia ⁊ cau-
tela. ne aliqd accidat qd ver-
gat i iniuriā tāti mysterij. qd
pñpue posset accidere i sāgui-
nis sumptōe. qd qdem si icau-
te sumeret d^o facili possz effū-
di. Et qz crescēte multitudie
populi christiani in qua pri-
nēt senes ⁊ iuuenes. qz qdā
nō sūt tāte discretiōis vt cau-
telā debitā circa vsū hui⁹ sa-
cramenti adhiberēt. iō. pūde
ordiatū ēvt pplō sub altā tm̄
specie det. Hoc idē tenz tho.
sup illd Joh. vi. Nisi man-
ducaueritis. dicēs. Nō est de
necessitate salutis pceptō san-
guis sicut corpus xpī. cū xps
totus sub altera specie tm̄ su-
mit. In h ipm seqt lyra ibid
dicēs. Nō est intelligendū q^d
sub vtraq³ specie sit fidelibus
exhibendū. s3 tm̄ sacerdotibz
sumendum.

De cautelis seruādis cir-
ca hoc sacramētū ex parte su-
mentium.

E qz du-
plex stat⁹ vti⁹ h sa-
cramento ad salu-
tē. s. seclāris et spūal. ideo qli
bet hz suas cautelas. Unas
igīt oēs tā spēalis cuilibz eo-
rū qz cōmūis vtrūq³ sit. Et p
mo cauēdum ē oibz ne i pctō
mortali sumāt h sacm. Nāz
sic peccarēt gūiter. Juxta il-
lud. i. ad Lhoz. xi. Qui autē
māducat indigne iudiciū si-
bi māducat ⁊c. Sūt autē qdā
q^d sufficiēter se pñant fm veri-
tatē. s. q^d expellūt diabolū de
corde suo p verā examinātōz
pscientie et per contritōem si-
ue iudiciū penitētie. ⁊ hī p se
quunt⁹ gratiā et manducant
digne. Alij sunt qui pparant
se sufficiēter. nō tamē fm ve-
ritatem sed fm pbabilitatez.
ita q^d estimāt se carere pecca-
to. qd tm̄ si facerēt maiore pscie
in q^d sitōz iuenirēt se reos. s3 tm̄
sunt pati. qz si scirēt pctm̄ in
se vellēt pñteri. n̄ tm̄ apponūt
ad hoc omnimodā diligenti-
am. Et hī q^duis gratiā nō p-
cipiant. nō tamen incurrunt
offensaz. qz nec sumūt digne.

De sacramento

nec indigne quibus sint indigni
Tercij sunt qui neutro modo se pre-
parant. imo preterunt. et hi pec-
cant mortaliter et sumunt indigne

Unum indigne accedunt tripli-
ces homines. Primi qui cum conscientia
mortalis peccati et sine proposito
penitendi accedunt. Secundi qui ali-
ter quam ecclesia statuit accedunt.
vel extra ecclesiam. vel scismatici
vel heretici. Tercij qui sine re-
uerentia accedunt. sicut faciunt
multi qui promittunt se ad altare. et
vix in alium quoniam provocatur
Unum ut quidam sacerdotes prepa-
rant se ad celebrandum distracti
accedunt et festinant. ita quod quoniam
obliviscuntur quid faciunt. Et licet
quod non possit habere certitudi-
nem an sit immunis a peccatis. potest
tamen hoc impedire per quatuor signa.
Primum est. cum quis verba dei
deuote audit. Ioh. viij. Qui
ex deo est verba dei audit. Se-
cundum cum quis ad bene operandum
promptus se iuenerit. Quia proba-
tio dilectionis est exhibitio operis
secundum Gregorium. Tercium cum quis
propositum abstinendi a peccatis in
futurum habet. Quartum est cum quis
de preteritis commissis dolens. Unum
si quis per hominum signa facta dili-
genti discussione sue conscientie
quibus forte non sufficeret ad sa-
cramentum promissionem accedat. aliquo

peccato mortali in eo remanente. quod eius cognitio sub-
terfugiat non peccat. imo ma-
gis ex vi sacramenti pecca-
torum remissionem consequitur. quia
istud sacramentum venialia de-
let et mortalia oblit. Se-
cunda cautela est omnibus communis
ne quis pollutus in corpore acce-
dat eodem die Et non solum requiri-
tur mundicia mentis quod scilicet sit
sine peccato sed etiam corporis. Pro-
pter quod sciendum quod pollutio potest contingi
ex sola dispositione nature. et non
ex precedenti cogitatione. et tunc non
est signum alicuius peccati sed potest esse
tunditione mentis inducere si simul
cum imaginatōe contingat. im-
mundiciam tamen corporis habet. Et ideo
si necessitas imineat et deuotio
exposcat non impedit. peccati
pote quod sine imaginatōe acci-
dit. Tamen si propter reuerentiam
tunc abstineat laudandum est
maxime quando talis disposi-
tio nature non est perpetua siue
diuturna. Secundo modo potest con-
tingere ex precedenti cogitatione
tunc si non fuit consensus ad co-
gitationem. et necessitas urgeat
potest accedere et celebrare. si
autem non urgeat necessitas acce-
dendo non peccat mortaliter sed
venialiter. maxime quando cogita-
tio est cum delectatione. licet sine

psensu. Dicit tñ bñs Tho.
q̄ pōt contingere q̄ in ip̄a co
gitatōe pollutio oriat̄. que si
placet ppter delectatiōem ex
surreptōe ē peccatum venia
le. Si autē deliberāte cōsensu
7 p̄cipue cū cōplacētia futura
est peccatū mortale. Ista autē
cōplacētia nō facit dictā pol
lutōem esse peccatū. q̄ nō est
eius causa sed i se est peccatū
Si autē placeat vt alienatio
nature peccatū esse nō credit.
Tercio cōtingit ex cibo 7 po
tu. tñc idē est iudiciū sicut de
illa pollutioe que cōtingit cū
imaginatōe turpi. vt dicit ca
non. vi. di. testamētū. vbi di
cit. Eū appetitus gule vltra
modū in sumēdis alimētis ra
pitur. atq̄ idcirco humoz re
ceptacula. i. virilia mēbra gra
uant̄. habet exinde anim⁹ ali
quem reatū. i. veniale peccatū.
Et hoc nō phibet ab eucha
ristie sumptōe sed a cōfessione
nisi sit necessitas. Un̄ ibidez
sequitur. nō tñ vsq̄ ad phibi
tiōē sacri mysterij p̄cipiēdi.
v̄l missaz solēnia celebrandi.
cū fortasse aut dies festus eri
git. aut exhibere mysteriū p
eo q̄ ali⁹ sacerdos dēst ip̄a ne
cessitas cōpellit. Nec ibidez.
Et nota s̄m Archid. in ca

none. testamētū. di. vi. q̄ licet
pollutio ex crapula i summo
est veniale. tamē ip̄a crapula
p̄cedēs est mortale. Ex q̄ p̄t̄
q̄ licet pollutio ex crapula q̄
est v̄iale peccatū phibeat ni
hilominus p̄ter casum neces
sitatis a cōfessione. tamē laici
a sumptōe nō phibet. q̄d pl⁹
est. q̄ maior mūdicia requirit̄
sacrificio q̄ i sumptōe. Un̄
Archid. vbi supra elicit effi
car argumētū q̄ min⁹ ē audi
re diuina q̄ celebrare. eo q̄
s̄m Thomā p̄ctōr in morta
li p̄ctō existens vidēdo corp⁹
christi in missa nō peccat. licz
tñc debeat hūiliari. Quarto
cōtingit pollutio ex illusione
diabolica. de qua dicit Jo
hannes parisien̄s super. iij.
sententiaz. dist. x. q. ij. q̄ talis
illusio habet quandoq̄ cau
sam intrinsecā. sicut quando
dormiēs nō fecit q̄d debuit.
scz se nō signando v̄l aliquid
aliud. 7 sic est peccatū. Aliqn
do non est peccatū. s. qñ habz
causam extrinsecā. sicut nar
ratur in vita patrū de quodā
sancto viro. qui quotiēs cele
brare volebat pcurabat ei di
abolus pollutōes. quod pa
tres p̄cipientes dederūt ei cō
filium q̄ audacter celebraret.

De sacramento

Quocumq; tñ modo accidat
ex quadā cōgruētia sp̄ impe/
dit sumptōem sacramēti pro
pter duo. Primo qz ibi semp
accidit feditas corporalis cum
q̄ null⁹ ppter reuerētiā sacra
mēti dē accedere. vñ acceden
tes lauāt man⁹ rē. nisi forte
talis esset immūdicia q̄ esset p
petua et diuturna. vt si esset le
pra vñ flux⁹ sanguis vñ semi
nis. Scdo qz ibi seq̄ polluti
tio in euagatiōe mēt̄ p̄cipue
ex turpi cogitatiōe. que etia
nō sine culpa cōtingit. Tenē/
dum tñ est fm Tho. q̄ in oī/
bus istis propter necessitatez
vñ solēnitatē dici. vñ vbi vn⁹
est sacerdos tñ. postponēda
est tal⁹ cōgruentia. et p̄mitten
do se deo cū dolore et cordis
compunctiōe p̄missa cōfessio
ne si haberi potest. al̄s cū bo
no pposito confitēdi accedat
in nomie dñi. Dicit etiā do/
ctor parisiēsis vbi supra ⁊ cō
cordat cū sancto Thoma de
menstruo et alijs immūdicij
q̄ q̄ diu durāt ex quo sunt tē
porales immūdicie et nō ppe
tue in talibus est abstinēduz
ppter reuerentiā sacramenti.
Si tamen mlier habz deuō/
tōnem. vel forte postea nō ha
bebit tpus cōpetens ad hād

mittatur. ne fm Gregorium
pena corporalis ei mutet in
culpam. Dicit tñ Gregori⁹ q̄
si mulier eo tēpore accedat nō
est iudicāda. quia passio sua
nō est culpa. Si aut abstinē/
at laudāda est. v. di. ad ei⁹ ve
ro. Valde igit essent arguen
di sacerdotes idiote grauā/
tes tales psonas graui⁹ pe
nitentis. eo q̄ ad ecclesiā tē
pore menstrui ingrediūt. aut
ad sacramentum altaris acce
dunt. Et audiui de quodā q̄
pro vna leui pollutiōe cuidā
pie femie et multū deuote de
dit multa psalteria p penitē/
tia comparāda. puto tñ q̄ p/
uiderat in hac parte de symo
nia sibi p̄pi. p eandē faciēda.
sed tamē mentita est iniquitas
sibi. Illa enī statim discretio
rem accessit qui cum ea meli⁹
⁊ minus egit. ⁊ ita ille paup
fuit frustratus. ⁊ in sua spe sy
moniaca cōfusus. Tercia
cautela q̄ nullus die illo in q̄
cōmunicet debitu petat a cō
iuge. vñ econuerso vxor a ma
rito. fm Tho. in. iij. parte. q.
lxxx. n. etiā nocte seq̄nti aut
pcedenti. qd si fiat causa plis
generāde. vñ cā reddēdi debi
tū. iudicādū est sic de polluti
one nocturnali q̄ accidit nō

sine pctō ppter ininūdiā
corpalem ⁊ mentis distractō
nē. Un̄ in ꝑcilio libertino d̄
ꝑse. di. ij. c. oīs hō. dicit. Qis
hō an̄ ꝑmunionē sacra a ꝑpa
vprore abstinere debz tribus
aut q̄ttuor aut q̄nqz aut sep/
tē dieb. Glo. abstinere debet
q̄stū in se est vt nō exigat. ex/
actus tñ reddere debz q̄libet
tpe. vt ꝑt. xxxij. q. v. Si di/
cat. Dicit tñ glo. q̄ h nō est ꝑ
ceptū. ꝑ illo notat. xxxij. q.
iij. Vir cū ꝑpa. Iohes etiā
ī nouella sua de ꝑse. ecclie v/
alta. c. i. li. vi. sup glo. in ꝑ. se/
minis. in fine dicit. q̄ qñ ma/
ritus accepit eucharistiā non
debz erigere. tenet aut̄ redde
re. de ꝑ. lxxxij. di. ꝑposuisti. ⁊
xxxij. q. iij. christiano. In ta
li ꝑ casu vt dicit Bre. sunt ho/
mies suo arbitrio seu iudicō
relinq̄ndi. ⁊ eoz ꝑscia ē req̄re
da cū veniūt ad ꝑfessōz. Un̄
si q̄s voluptate dñante ꝑu/
gi misceat ꝑhiberi d̄z ab h̄ sa/
cramēto. xxxij. q. iij. vir cur
ꝑpa. Albert⁹ aut̄ dicit q̄ etiā
post sacra ꝑmunionē nō licz il
lo die debitū erigere. nec exa/
ctū reddere nisi cū difficulta/
te. Puto tñ q̄ reddēs illo die
debitū nō peccat mortali s̄
venialiter. Sz dicerēs. tñ

Hieronym⁹ in q̄daz fmonē
sibz ꝑhibet dicēs. Quicūqz vx/
ori reddit debitū n̄ ꝑt carnes
agni edere. xxxij. q. iij. sciat
Dico fm doctore subtilē q̄
nō ꝑt oīno cū tāta reuerētia.
⁊ ideo ꝑsiliū est vt tūc abstine
at. licz nō sit ꝑceptū necessita/
tis. qz nō vides quō ppter h̄
solū peccaret mortaliter. qz ꝑ
cipit corpus christi Un̄ glo.
sup dicto c. sciat. dicit. q̄ ta/
lis nō debz edere de carnibz
agni. i. corpe xpi ppter reuerē
tiam sacri cū causa libidinis
ꝑmisceat vxori. al̄s ꝑo tenet d̄
bitū reddere. vt dicit. xxxij.
q. v. c. i. Non video q̄re puni/
etur. cū tñ ꝑ mortali abstinē
dū ē a corpe christi. d̄ ꝑse. di. ij.
Quotidie. Ex q̄b infero. q̄
dogma beghardoz docēs ho/
mīnez ꝑ oī tpe q̄ idone⁹ est
māducare spūaliter ē idone
um ad māducādū sacramēta
liter: totaliter ē pestifer⁹ ⁊ scri/
pturis sc̄is trīn. ꝑt. h̄ ex su/
pradictis. Nā multi sunt sine
mortali peccato q̄ sūt idonei
ad māducādū spūaliter cum
sint in ḡra. et tñ ꝑp̄ reuerēti
am sacri nō sūt idonei ad mā/
ducandū sacramentaliter. si/
cut patet de cōiugibus actu/
aliter ꝑmiscentibz: vt dictū ē.

De sacramento

Item apparet ex his quātus error ē dicere qd hō ex reuerētia nō debz moueri ad abstinentiā. imo magis ad sacramentaliter p̄cipiēdū. Si l̄ dicere qd virgines et vidue deuote ne gogia seculi abdicātes si se in defectibz et in imp̄fectōibz spū alibz inueniāt periculose ab hō sacramēto abstineant. Unde eis cōsulendū est qd q̄tidie al̄s frequēter. al̄s aliq̄tiēs ī septiāna hō venerabile p̄cipiāt sacramentū. q̄ oīa errorē sapiunt et vulpinā calliditatē. Unde dico s̄m doctore subtile. qd existens in grā actualiter in deuotō: laudabiliter abstineat ab hoc sacramēto. Nec ē p̄siliūz eccl̄ie et sc̄tōz patrū p̄ sumptionē sacramēti excitare actualē deuotōez. s̄z p̄ ieiuniū. elcōsinas: orōes et meditatōes deuotas p̄imū in se deuotōnez excitare auxilio dei. et demuz ex sumptionē eucharistie feruore et gr̄e expectare fidelit̄ cōplementū. Quarta cautela ne quis q̄ntūcūqz cōtritus d̄ suis peccatis sine cōfessione facta sacerdoti accedat ad cōmunionē. Nam sic accedens peccat grauiter ex hō qn̄ habz copīā sacerdotū. Sacerdos tamē volens celebrare: nō se-

cum habēs copīā sacerdotūz si imminet scandalū populi et iā incepit canonē. vel forte qz infirm⁹ amisit loquelā. et ip̄e p̄ eo cōmunicādo vult p̄ficere eucharistiā et celebrare missam. si talis est in p̄posito p̄fitendi q̄nto citi⁹ poterit nō peccat cōmunicādo. Licet aut̄ ī peccato existēs nō debeat sine cōfessione cōmunicare. tamē pōt videre corpus xp̄i sine peccato. Si tñ abstineat p̄pter hūilitatē meli⁹ facit s̄m Tho. in iij. di. ix. Dicit tamē Albertus qd p̄ctōr potest videre corpus christi sed nō mltō aspectu. sed eo viso debet p̄cutere pectus suū quasi nō sit dign⁹ aspectu. Quīta cautela ē ne quis nō ieiunus accedat ad cōmunionē p̄pter reuerentiā sacramenti. vij. q. i. nihil. et de p̄se. di. ij. liq̄do. Et hō p̄pter honore tantī sacramēti. vt dicit Aug⁹. ī libro responsionū ad Ianuariū. Nō te moueat qd dñs post cenāz cōmunicauit ap̄los. qz hoc fecit p̄pter im̄p̄sionē memorie ap̄loz meli⁹ orē. Si tamen imminet necessitas mortis tūc potest cōmunicare etiā post cibū vel potūz. Sicut si quis vulneratus ī taberna hora vesprina tendit

ad mortem. talis potest expediri statim ne recedat sine viatico. Unde non licet aliquam medicinam ante communionem recipere nec etiam potare. Si tamen lauando os aliquid aque. vel si reliquas cibi inter dentes remanentes transglutiret non impedit communicare. quia non sumpsit illud per modum cibi vel potus sed per modum saline que vitari non potest. Si quis etiam post mediam noctis aliquid per modum cibi vel potus recipit impedit a communionem illo die. Si autem ante mediam noctem sine dormiat siue non. quantum ad rationes precepti non videtur impedire. tamen sine causa necessaria melius est differre communionem. et hoc propter turbationem mentis. quam peruenit ex indigestione et insomniare finem quam homo reddit ineptus ad communionem. Ita dicit Thomas in. iiij. pre. q. xxx. Secunda cautela est ut omnes christiani habentes annos discretionis. scilicet a decem finem tamen sub et supra annis. semel in anno in pascha non emittant communicare nisi de consilio sui sacerdotis. et propter aliquam rationabilem causam ad tempus abstineant. ut dicitur de penitentia et remis. Omnis utriusque sexus.

Si tamen sepius possint communicare comedabiles sunt. Et maxime ad festa christi apostolorum et patronorum ecclesie. in quibus maior deuotio excitatur propter festum die. Unde antiqua consuetudo iure approbata habet quod seculares in natali domini pasche et penthecostes de consilio debent communicare. id est consilio dei. iij. c. et si non frequenter. Seculares tamen persone contemplative et femine deuote singulis mensibus possunt communicare. Unde secundum Augustinum in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Singulis diebus dominicis si non sint in proposito peccandi amplius. Singulis autem diebus non laudat neque vituperat communicantes. Non laudat. quia difficile est secularibus se preparare ad hoc singulis diebus: saltem digne. Circa hoc tamen sciendum secundum Thomam super. iij. di. xij. quod si quis experimentaliter cognoscit ex quotidiana sumptione feruorem amoris ad deum augeri. et sacramenti reuerentiam non minui. talis posset quotidie sumere sine communicare. Si autem sentiat reuerentiam minui et feruorem non augeri multum debet interdum absti-

d

De sacramento

nere. vt cū maiori reuerētia ⁊ deuotiōe postmodū accedat. Unde q̄tum ad hoc vnusq̄s q̄ relinq̄ndus est suo iudicō. vt dicit Aug. libro primo ad Januariū. Recte moueat in contrariū illud dictum Ambrosij libro p̄mo de sacramētis. quod etiā ponit d̄ conse. di. ij. Si quotiescūq̄. quod etiā allegant hussite heretici dantes p̄sumptōem cōmunicandi secularibz q̄tidie. vbi dicit. Qui semp pecco semp debeo accipe medicinā Hoc tamē est intelligendū q̄tū ad p̄parationem animi ⁊ p̄scientie. Unde dicit ibidez glosa. debeo semp accipe. id ē. d̄beo semp me p̄stare seu preparare habile et dignū ad accipiēdum. Sic etiā intelligendū est illud Ambrosij: quod ponitur de conse. dist. ij. nō iste. vbi dicit. Accipe quotidie tibi illud quod quotidie tibi p̄sit. ⁊ sic viue vt q̄tidie merearis accipe. vbi glo. exponit. Accipe q̄tidie. i. p̄pa te quotidie habile ad recipiendū. Et ex his patz q̄ christian⁹ semp habile se p̄stas ad recipiendū hoc sacramētū dicit semp p̄municare. ⁊ si nō sacramētāliter tñ sp̄āliter. s. p̄ fidem

deuotōnem et charitatē. Iuxta illud Aug. Ut quid paras dentē et ventrē ⁊ nō mentē. crede et manducasti. de cōse. di. ij. Ut quid. Patz etiā secūdo ex hoc q̄ periculose errāt illi q̄ dicūt. sufficit q̄ ego ante cōmunionē pascale quadraginta diebz quadagesime me reddā habile ad p̄munionem. nō curādo totū tps anni inutiliter expendere. imo credentes se dignos tunc ad cōmunionē currūt intrepidibz q̄bus tūc meli⁹ esset si quotidie digni existentes accipēt sp̄āliter siue mētaliter et vtiliter. q̄s semel i anno sacramētāliter et dānābilitē. Unde Chriſo. super epistola ad hebreos. sermōe. xviij. circa mediū omnes p̄dictos tāgit dicens. Quos magis acceptamus. id ē approbam⁹. an eos q̄ semel in anno. an eos q̄ sepius. an illos q̄ raro accipiunt. Et respōdet. Neq̄ illos q̄ semel. neq̄ illos qui sepi⁹. neq̄ illos q̄ raro. sed eos qui cū mūda p̄scientia: et q̄ cum mūdo corde. qui cū vīra irrephensibili istī semp accedūt. Qui vero tales nō sunt neq̄ semel accedāt. q̄ iudiciū sibi accipiūt et dānatōez. et sup̄

placitū. hec Chriſt. Ad h̄ sonat
illd̄ de p̄se. di. ij. Accipe q̄ti/
die. vbi d̄r. Qui nō meret̄ q̄ti/
die accipe nō meret̄ p̄ annuz
accipe. Et est dictū Aug. tra/
ctans illd̄ Dat. vi. Panē no/
strū quotidianū zc Septi/
mo caueat cōmunicādus ne
post cōmunionē cibis lubricis
aut potibz qui possunt vomī/
tū puocare vtatur. sicut fieri
solet in pasca. vbi tunc vtunt̄
lardo cocto infrigidato. ouis
infrigidatis: et alijs cibis ex/
quibz frequenter sequit̄ vomī/
tus. Tales autē qui ex h̄mōi/
causis die sacre cōmunionis
habent vomitū. ex ipsoz cul/
pa qualicunqz: penitētia du/
ra sunt puniendi. Et ne sacer/
dos talē qualē voluerit peni/
tentiā p tali peccato iniūgat
audiat penitentiā districtam
diu p sc̄tōs taxatā et a iure ap/
probatā. Sicut enī dicit Be/
da in suo penitētiōnali. z po/
nunt̄ verba in decreto. de cō/
se. di. ij. vbi dicit̄. Si q̄s p eb/
etatem v̄ voracitatē eucharī/
stīā euomuerit. xl. dies penite/
at. Clerici v̄l mōachi. lxx. die/
bus. Ep̄i. xc. Si h̄o p īfirmi/
tatis causaz euomuerit septē/
dieb peniteat. Et h̄ qd̄ dicit̄
de infirmo cui iniungit̄ peni

tentia p vomitū. intelligēduz
est q̄ hoc fit ad cautelā. qz cū
est infirm⁹ nō debuit sume/
re. z ita fuit ī culpa. Un̄ et sa/
cerdos sit circa h̄ caut⁹ q̄ si vi/
derit infirmū talē ad vomitū
pnū siue p̄mptū: tm̄ ostēdat
sibi corpus xp̄i. et suadeat si/
bi pie credendū et sentienduz
de ip̄o. et sufficit sibi p cōmu/
niōe sacramētali. Quia nubi/
le min⁹ cōmūicat ip̄e sp̄ualz z
si nō sacramētaliter si est sine
peccato mortali.

De cautelā seruādis ex par/
te sacerdotis hoc sacramētuz
pferentis v̄l conficientis.

Ratio sacer

p dos caueat ne cōmū/
cet alienuz parochia/
nū absqz licentia sui plebani.
qz ḡuiter peccatz mittēdo sal/
cem in messem alienā. Religi/
osus tamen hoc faciens ē ex/
cōmunicatus de facto. z per/
solūm papam est absolūd⁹.
vt dicitur in ca. Religiosi. de
priuilegijs. in clementina.

Et nota q̄ plebanus cōmu/
nicans alienū parochianum
nō incurrit hanc penā excōi/
catōis. vt dicit̄ Johānes an/
dree in glo. dicti c. Et Ste/
phan⁹ polon⁹ hoc idē sentit

d z

De sacramento

Si tamen religiosus pfectus
ecclesie parochiali hoc faceret:
dubitat ibidē Iohes andree
an incideret illā penā. videt
tū dicere q sic in ca. pmo de
decimis. in pma glo. i clemē/
tina. et in c. i. de rebz ecclesie nō
alienādis. in glo. v. in fi. pe/
nam p silem non extendit ad
religiosum q pect ecclesie secla/
ri vt clericus secularis. Secū
da cautela. caueat sacerdos
ne peccatorē occultū ab h sa/
cramento publice petentē cō/
munionem abijciat vl phibe
at. sicut qdam indiscreti fecis
se innēti sunt. Unde dicit Au/
gustinus. Nō phibeat dispē/
sator. i. sacerdos pingues ter/
re. i. peccatores mensaz domi/
ni māducare. sz exactorē mo/
neat timere. de cōse. dis. ij. nō
phibeat. Pro quo sciendū
q p m Thomā in. iij. sentēti/
arum di. ix. q. v. Si peccatū
est occultū p confessorē soluz
scitū. z ille in occulto petit de/
bet ei denegare. z monere euz
in occulto ne petat i publico
Si autē nihilominus petit in
manifesto debz ei dare. exem/
plo xpi q inde traditori dedit
corpus suū. i. q. i. Christus. de
cōse. di. ij. Sicut iudas. Si
vero peccatū est manifestum

tūc siue in occulto siue in ma/
nifesto petat dz ei denegari.
Quare aut pctori in occulto
nō est deneganda eucharistia
Buido de bas. i. rosario de/
cretorū i dicto c. Nō phibeat
dicit. q hoc est iō ne pdat pec/
catorē suspectū esse d crimie.
qō faceret si eum phiberet.

Sed diceret. videt in h sa/
cerdos esse reus dānatōis sic
pmūicantis. quia dat medici/
nam p quā moritur egrotus
z dat gladiū furioso q se trās/
uerberat. imo videt tal' sacer/
dos pñcere i lutū pessimū cō/
scientie immūde illi peccato/
ris corpus christi. Respōdeo
q hec oīa nō dōbēt aliquē mo/
nere in contrariū. qz nihil cō/
cludūt. Iste autē sacerdos nō
dat medicinā mortifera z illi
pctori. sed ille peccator solus
rapit violēter a quo non po/
test phiberi de iure per sacer/
dotem. Nec dat ei gladiū sa/
cerdos. sed ipse solus violen/
ter rapit cui sacerdos resiste/
re non potest. ex quo sibi ius
prohibuit. Nec proijcit cor/
pus christi in hoc casu in lu/
tum. sed ille peccator hoc fa/
cit. Sacerdos autem inui/
tus hoc facit: et cum dolore
maximo. quia monet eum in

secreto debet timere. qđ cū fece-
rit nō habz ampli⁹ qđ faciat.
Sicut de brō gregorio legi⁹
qđ cum fratri petenti peccato-
ri occulto eucharistiaz dedit
publice dixit. Iudicet de⁹ in-
ter me ⁊ te. Eligat ḡ pctōr oc-
cultus fm cōsiliū guidōis su-
pradicti. vt potius se pdat su-
spectū d peccato abstinēdo a
pmissiōe q̄s i peccato sumat
indigne. Tercia cautela ē
ne sacerdos det alicui hostiā
non cōsecratā loco consecra-
te. quia fm Thomā in sacra-
mento veritatis non debz es-
se fictio aliqua. Et hoc lō. qđ
manducās hostiā adorat eā.
⁊ sic cōmitteret idolatria. qđ
crimen in sacerdotē retorq̄re
tur qui daret actus et causaz
idolatradi. fm Tho. i suo qđ
libeto. li. vi. q. vi. Nec etiā so-
lus sumat in missa prop̄ qđ
cūqz peccatū sibi occurrens
hostiā nō consecratā. Sic
de quodam intellexi. qui sen-
tiens se grauibz peccatis for-
micationū irretitū p̄sertim cū
nocte illa habuisset cōcubinā
timens offendere diuinā ma-
iestatem. in missa eodem die
p̄ ipm celebrata. ad quam nō
p̄fessus pudore sociozū alioz
ne de eo illud sciret cōfusus

accessit. et hostiā nō consecra-
tam eleuauit populo adoran-
dā. quā solus postea sumpsit.
quod se sepissime facere asse-
ruit corā p̄cubina p̄dicta. cū
peam ipa retēta irreuerētior
sicuti ad qđ ita indignus ac-
cederet suissz rephēsus. Hoc
autē ē maximū peccatū ⁊ ma-
ius illo qđ q̄s in pctō mortali
cōmunicat. Sicut dicit de-
cretalis de celebratōe missaz.
de homine. vbi dicit. qđ talis
illudit deo ⁊ populo. quia fa-
cit populū idolatrare. Faci-
at autē talis sacerdos iuxta
cōsiliū iuris. l. dist. De his.
in fine vltime glose. vbi dicit.
qđ talis dūmodo sit contrit⁹
q̄uis nō cōfessus: necessita-
te urgente p̄t licite celebrare.
⁊ in tali casu nō fingat se cele-
brare. sed veraciter in nomine
domini consecret. et hoc ē di-
gnū. Quarta cautela. ca-
ueat sacerdos ne det corpus
christi hīstrionibz et alijs qui
homines prouocāt ad luxuri-
am vel lasciuiam et dissolutō-
nem. quia hoc nec diuine ma-
iestati nec euangelice discipli-
ne competit. de consecra. dis-
ij. pro dilectōe. Et hoc intel-
lige de istis hīstrionibus qui
vtuntur verbis impudicis vlt

De sacramento

factis illicitis vel adhibet lu-
dum negocijs. sicut illi q in-
duunt larnas et fingunt se cer-
uos vlt eqs induentes saccos.
et q b faciunt tpijs in debitis. sic
dieb festiuis distrahetes po-
pulu a deuotione. Alijs aut ill
potest dari comunio q licite
et ornate interdum coram homi-
bus faciunt iocosam collatio-
nem verbis honestis et n sca-
dalosis. Nam ioculatores au-
dire causa recreandi n e pec-
catu mortale. lxxvi. di. dona-
re. in prima glo. Nam et tali-
bus potest dari aliqd p mercede
fm Tho. scda scde. q. lxxviii.
ar. iij. Similiter amentibus et
satijs naturalit n debz da-
ri. Si aut omino n sunt de-
biles in mte. sed aliq modo
sunt dociles. et habet reueren-
tia ad sacramentu: n debz eis
denegari. Si pueris q non
habent discretioem n debet
hoc sacramentum porrigi.

Quinta cautela. caueat sa-
cerdos ne habeat euaporata
aut corruptam hostia. Unde
notat doctores q vltra vna
septimanam seu hebdomadam
sacerdos n debz seruare ho-
stia ne putrescat. vt habet de
sent. exc. vt pmittimus. su-
per glo. pma. Similiter ne sit

vinu acetosum. quia in talibz
nihil coficeret. Si tamen ho-
stia nondum totaliter esset eu-
aporata sed tenderet ad corru-
ptionem si vinum etia incipe-
ret acetescere. potest qdem cofici:
sed peccat coficiens mortalit
ppter reuerentia sacramenti.
Similiter ne pficiat in vino
agresto. s. nondum maturo. qz
nondum est vinu sed in via ge-
neratiois. In musto tamen pfici-
tur bene. quia habet plenam
ratioem vini. tamen n est pfici-
endu d multu recenti musto
ppter impuritatem ipsius. fm
Tho. in. iij. di. xi. q. iij. ar. i. ij
et. iij. Videat etia sacerdos
q apponat tantu de aqua q
totaliter potest pueri i vinu.

Sexta cautela. caueat sa-
cerdos ne cu est debilis ita q n
potest pficere missam audeat
celebrare. sicut contingit patie-
tibus terciana febre et quar-
tanam. vlt qz interdum dimittit
febris q vt sepius deficiunt in
celebrando. ita q vix ab altari
domu languentes deportant.
Verumtamen licet sic debilis non
potest celebrare. potest tamen seipm
comunicare si n habet aliu
sacerdotez q ipm pmunicaret.
sed tunc debz habere stolam. xxiiij.
dist. Ecclesiastica. in glo. pma.

In hoc tñ casu si sacerdos incipies missam debilitat intā-
tū q nō possit eam pficere si ē
ante consecratōnem corporis
christi. vñ ante cōsecratōnem
sanguinis. vñ etiā sanguine cō-
secrato debz reliqua pars mis-
se suppleri p alium. vt ptz. vñ
q. i. nihil. Et h idē tenet iho.
in. in. pte. q. xciij. Si aut sa-
cerdos post consecratōez cor-
poris christi ante tñ consecratō-
nez sanguis piciat vinū aut
aquā deesse i calice. tūc debz
statim apponere et cōsecrare.
Si hō post oīa consecratōis
vba pcepit q aq dñt debz ni-
bilominus pcedere. qz appo-
sicio aque nō est de necessita-
te sacramēti. Allo aut mō aq
debet vino iā psecrato misce-
ri. Si aut post ipam cōsecra-
tionez sanguinis pcepit q vi-
nū nō fuit appositū i calicē sz
solū aq si h pcepit añ sumptō-
nem corporis xpi. debz depōsi-
ta aq si ibi fuerit aquā cui vñ
no ponere et resumere a kbis
psecratōis sanguis. Si vero
hoc pcepit post sumptōez cor-
poris xpi debet apponere ali-
am hostiā cum sanguine cōse-
crandā. et i fine sumere hostiā
itez cōsecratā et sanguinē. nō
obstāte si pñ etiā sūpsit aquā

q erat in calice. qz pceptū de
pfectōe sacramēti maioris est
pōdens qz pceptū q h sacra-
mentum a ieiunio sumat fm
Thomā. Alijs tñ videt q so-
lū debz apponere vinū in ca-
licē et aquā sine noua hostia.
et repetere verba cōsecratōis
calicis tñ ab illo loco Simi-
li modo. Et si timeret plonga-
tōem misse sufficit dicere ver-
ba essentialia psecratōis cali-
cis Nec ē necesse rpetere ofo-
nes seqntes. Et h totū intel-
ligūt ipi. si gūstauit tñ et nō
trāsglutit. Quid aut faci-
at si habeat aquā i ore. et hē se-
tit q ē aq tñ. dicit Inno. q
nō dz eā emittere. qz ppt cor-
pus xpi qd ē in ea cauēdū est
ne viliē tractaret. Et qz ē rī-
mēdū ne generaret scādalum
his q viderēt. dicit etiam ipe
Inno. Si eā trāsglutit nō ē
ieiun⁹. nec debz postea pfi-
ce. vñ. q. i. nihil. Hostiē. vero
dic q dz eā fuare et ponere i
sacrario. et fm h dz se fingere
eā trāsglutire. et h idē. qz alio tā-
qz nō ieiunus nō debz pfi-
ce. Ego tñ teneo cū thoma q
post cōsecratōz isti⁹ aque pos-
set in hoc casu psecrari corp⁹
christi et sumi. ne sacrificium
maneat ipfectū. qd est ieiunus

De sacramento

peccatū. Itē si p̄cipit hostiaz corruptā post sumptōem debet aliā accipere itē p̄secrare et sumere. fm Tho. in. iij. pte. q. lxxxiiij. ar. vi. Similit̄ si recordaret̄ se om̄isse aliqua p̄ba que sunt de necessitate forme. resumat formā itē p̄ ordinem. Si autē essent verba nō de necessitate forme procedat ne turbet ordinem officij diuini. fm Tho. in. iij. pte. q. lxxxiiij. ar. vi. Septia cautela. caueat sacerdos ne aliqd de corpe xp̄i v̄l sanguine i teram vel i vestē ornat⁹ succideret v̄l stillare p̄mittat. qz gūit puniret̄. Nam si ceciderit aliqd sup tabulā lignēā. lingua lambat et tabula radat. Si autē nō est tabula loc⁹ radatur et p̄burat. et cinis in sacrario recondat. et sacerdos quadraginta diebus peniteat. Si vero sup lapidē altaris ceciderit. sorbeat sacerdos stillā: et tribus diebus peniteat. Si vero super lintheū altaris v̄l sup casulā sacerdotis ceciderit si peruenierit stilla ad aliqd lintheū quattuor diebus peniteat. Si p̄o peruenit ad terciū nouē diebus peniteat. Si vsqz ad q̄rtū. x. diebus peniteat. et lauet lintheam tribus

vicibz que stilla tetigerit supposito calice. et aqua ablutionis iuxta altare condat. d. cōse. di. ij. Si per negligentia. Possit etiam sumi a sacerdote nisi timeretur abominatio. Cautius tamē est illā p̄tē lintheaminis v̄l corporal' eccidere et p̄burere. cinerē autē ponere in sacrario. fm Tho. in. iij. di. xiiij. et in. iij. pte. q. lxxxiiij. ar. vi. Habent̄ hec om̄ia d. p̄se. di. ij. Si p negligentia. Octaua cautela caueat sacerdos ne aliqd cadat in calicē. et marciē estate. vt ē f̄mis. aranea. musca. f̄mus passeris. puluis et filia. Nō si añ p̄secratōem calicis p̄tingerit. calix debz abluī et d. nouo vinū infūdi cū aqua. Si vero post consecratōem debet caute capi et diligēter lauari et cōburi. et ablutio in sacrario mitti. Et si venenū ibi esse dep̄henderit nullo mō sumere dz. nec alteri dare. ne calix vite in mortē p̄tatur. sed debet diligenter seruari in vasculo. Et ne sacramentū maneat imp̄fectū dz. idē deponi. et sacerdos denuo incipere p̄secratōez calicis vt sacramentū perficiat. Nihil enī abominabile debet sumi occasione huius sacra-

mēti. fm glosam finalē .c. si p negligentia. de pse. di. ij. **H**ugo. Non caueat ne corpus xpi ponat incaute. ita q a muribz pmedat. Quia d hoc qdraginta diebz debz penitere. de cose. dif. ij. q nō bñ.

Sed di. tñ ibi mus nō comedit corpus christi. quare g sacerdos sicutunc punit. Respondeo. licz multi doctores nō concedant ibi rodi corpus xpi sed solū spēm sacramenti eo q vt dicunt q cito sumit a mure vel ab alio animali d sinit esse sacramentū. nō est tamen incōueniens si dicat q musumat corp⁹ xpi. cū sceleratissimi hoīes illō sumāt. fm glo. de conse. dist. ij. Qui non bene. Potest tamē dici. q licz homo malus sumat sacramentū istud sacramentaliter z nō spiritaliter. mus tamen vel brutū animal nec spiritaliter nec sacramentaliter recipit. quia nō vtiť eo vt sacramento. eo q nō credit ibi esse deū et hominē. sed sumit per modū alterius cuiuscunqz cibi. z ita sumit bñ accidētia et species sacramētales sz nō sacramentū. imo dicūt doctores vt notatur ī glo. dicti capituli. Non isti. de cose. di.

ij. q etiā ī bono homie q diu sentiunt species. tādū est ibi corpus christi. et q cito dglutitur statim desinit esse sacramentū. et corpus christi desinit esse ī sumēte. Ita sentit Hugo cardinalis. Sz Hugo de scō victore vt recitat archid. ī ca. pdicto. Nō isti. dicit. q q diu ibi manent species sub illis est xps integer. vnde si intrāt stomachū sub illis manet q diu sint ibi sic sub ipa specie est ī picide. Et vez est fm Petz de tharā. q nō vadit ī corp⁹ nostz vt illud nutriet sicut ceteri cibi. ītrat tñ et est ibi sub specie sacramentali q diu illa durat fm Petz. z h etiā tenent theologi. Dicit etiā glo. d conse. di. ij. Tanta. sup sbo cōmisceri. q species ille nec cibis alijs pmiscetur. nec ī stomachū descēdūt. et ppter h neqz per secessum emittunt. Et licz aliquis ex ipis reficiat. nō tamē incorporant. nec ī stomachū descendūt. nec p secessuz emittūt. Inēdū tñ etiā hō odore recreat. q tñ n^o p secessuz nec ī stomachum dirigit Tamē Bartholomeus brixiens ibi dem dicit. q bene dicere pōt q ī stomachum descendant

d s

De sacramento

nā al's quō euomerent. Dñ
g dicit Aug⁹. Nō iste ē panis
q trāsit in ventrē. exponit ar
chl. in ca. Si q's p ebrietatē.
de ple. di. ij. q' p tanto dicit
q nō est iste panis q vadit in
corp⁹ sicut cib naturalis. sic
q nutriat. s; est ibi sub specie
sacramentali. Et p tātō puni
tur sacerdos. qz pmissit irreue
renter a murib; ptractari sa
cramentū tā venerabile.

De sacramēto penitētie

Enitentiā

p agite: appropinqua
bit enī regnū celozū.
Matth. iij. 2. iij. Et de peni.
di. i. ex his. Quia restituta in
baptismo innocētia hō fragi
lis illesam 7 incōtaminatā p
nue suare nō pōt vitā qn sepi⁹
cadat. iō diuina maiestas p ca
sum hmōi p rēstauratōe inno
centie p̄dicte de sacramento
penitentie puidit. p quā hō a
deo p p̄ctm elōgat⁹ ad ipsuz
appropinquat. Dñc ē q sal
uator veniēs in mundū qua
si bonus medicus egrotis cō
sulens dicit. Penitentiā agite.
Agite inq; fm Borā super
Mat. tāq; medicinā ad sanā
dū moribū. qsi armaturā ad in
iendū bellū. qsi clauē ad rese

rādū celū Tria eip se q' pñe
actor. s. sanatoz vulnez cor
dis. armatoz insidiar hosti.
7 aptidē regni celestis. Un
dicit. appropinqbit ei vob re
gnū celoz. Diffinit aut sic
fm ingrm sniaz. li. iij. disti.
xiiij. Penitētia ē virt⁹ q p̄mis
sa mala plāgimus cū emēda
tōis pposito. Amb. aut sic dif
finit penitentiā. Penitētia est
frus cordis amaritudo aīe
p malis q q' p̄misit. Alibi eti
am idē Amb. dicit Peniten
tia ē mala p̄terita plangere. et
plāgenda itez nō pmittere.

Circa qd sciēdū q duplex
est penitētia. s. interior im. et
est dolor p p̄ctō. Et h ē de iu
re nature. Alia exterior q sit
arbitrio hoīs. s. imposita p sa
cerdotē. P̄ia nō ē sacrm pro
pe sed scōa. s; p ministros ec
clesie imposita. Est aut mate
ria hui⁹ sacramenti act⁹ mini
stri. s. sacerdotis quē exercet
circa peccatorē absoluēdo ip
sum. Forma autē istū sacra
menti licz a xpo n sit iustituta
certa. tñ fm doctores ē hec q
p̄mo p̄mittatur oratio. s. illa
Dominus te absoluat. vl' mi
serere tui oīmpotens de⁹. et
dimittat tibi oīa p̄ctā tua. et
pducatur te ī vitā eternam. Et

tūc sequat̃ forma essential'. s.
Et ego auctoritate q̃ fungor
absoluo te a pctis tuis. In
noie p̃ris et filij et sp̃s sancti
Ita ponit Albtus in scripto
q̃rti sniaz. di. xviij. Dicit aut̃
Tho. in. iij. pre. q. lxxxiij. ar.
iij. q. de substantia forme est.
Ego te absoluo. sed h̃ qd̃ pre
mittit̃. s. oratio nō est de suba
forme. sed t̃m̃ ne sacramēti ef
fectus impediat̃ ex parte pe
nitentis. Fit autē manus im
positio sup caput p̃nitentis. qd̃
nō est de essentia fm̃ Tho. qz
hoc sacramētū nō ordiatur
ad aliquā excellentiā gr̃e p̃se
q̃ndam s; ad remissioz pctōz
Uñ magis in h̃ sacramēto cō
peteret signū crucis q̃ man
impositio. i. signū q̃ p̃ sangui
nē christi remittunt̃ pctā. nō
t̃m̃ est de necessitate sacramēti
Hoc t̃m̃ qd̃ dicit sacerdos.
Ego te absoluo valet tātum
id ē sacramētū absolutōnis
tibi cōmitto. Sic̃ cu; q̃ritur
ab aliquo baptizādo. credis
i. deū. r̃ndet. credo. qd̃ valz tā
tū sicut sacramētū fidei cōmit
tere volo. fm̃ doctozē parisiē
sem. di. xiiij. q. iij. Ples tamē
docti sic absolunt̃ Auctori
tate dñi ñri ihu xp̃i. et auctori
tate b̃tōz petri et pauli. et au

toritate mihi i hac pte p̃cessa
ab oibz pctis tuis. p te deo et
mihi cōfessis ego te absoluo.
In noie p̃ris et filij et sp̃s sancti
Et ista forma mihi magis pla
cet. T̃m̃ ex q̃ certa forma nō ē
ab ecclia p̃scripta in h̃ sacra
mento eligat sibi quis quam
vult ex istis. Unde ex h̃ pōt
patere q̃ cū istud sacramētū
nō habz certā formā a xp̃o in
stitutā vel p̃ eccliam p̃scriptā.
videt̃ p̃sonū q̃ illi q̃ absolue
bant p̃ virtutem passiōis dñi
ñri ihu xp̃i. vel aliter nō sint
damnādī tanq̃ erronei. imo
videt̃ q̃ p̃dicta forma absolu
tōis p̃ doctozes inuenta et ap
probata sit sustinēda. nec op̃
fuit repetere p̃fessiōes talibus
factas. qz i nullo p̃ determinā
tōem ecclie venerūt predicti.
nec causa inducēdi errorē p̃ il
lā formā. s; tāq̃ pie suatā ea
dē ṽsi sunt. Ulteri⁹ sciēdū
q̃ tres sunt sp̃es p̃nie. q̃dā ē
solēnis. q̃dā publica. q̃dā pri
uata seu secreta. Solēnis pe
nitētia ē q̃ iponit̃ ab ep̃o i ca
pite ieiunij p̃ crimie publico
et manifesto. sic̃ p̃ homicidio:
icēdio et sacrilegio tē. Et tal
ñ p̃t reiterari ne vilesat. nec i
ponit̃ clerico nisi d̃posito Et
agēs talē p̃niā de cetero nō

De sacramento

potest pmoueri ad sacros ordines. Forma autē imponēdi eā ponit. l. di. in capite. vbi dicit q̄ oēs penitētes q̄ tales penitentiā publicā suscipiūt p̄sentēt se episcopo in capite quadragesime añ sores ecclesie nudis pedibz: vultibz ī terram demissis rē. Ibi debent adesse decani: archipsbyteri: parochiani: et psbyteri penitentiū q̄ debēt iniungere talibz penitētiis. Post h̄ eos ī ecclesiā introducāt. et cū omni clero septē psalmos penitētionales ip̄is in terrā p̄trat̄ cū lachrymis pro eorū absolutōne decantent. postea surgēs ab oratōe man⁹ eis imponat. aquā bñdictā sup̄ eos aspgat. cinerē tamē pri⁹ imittat. Deinde cilicio capita eorū cooperiat. Post hoc per mīstros ecclesie ē ecclesia eos expellat cū respōsorio. In sudore vultus tui. Iste tamē modus nō seruāt apud nos. sed trāslatus est in cenam domini. et ibi expedit.

Sciendum tamē fm̄ wilhelmū q̄ ingressus ecclesie q̄ iniungit solēniter penitētiis pendet ex arbitrio sacerdotis. tamen postq̄ introducuntur tales ī ecclesiā p̄ episcopum feriā quinta magna

solum intrabūt ecclesiā vsq̄ ad octauā pasce. et postea exhibūt p̄ totū annū. vt dicit glo. l. dist. In capite. Et erūt extra ecclesiā vsq̄ ad eādē feriā sequēntis anni. nec pmūicabunt aliqñ vsq̄ ad mortē. Quādo q̄ tñ minus fm̄ arbitriū episcopi. r̄ij. q. ij. d. viro. r̄xij. q. ij. admonere. r̄xvi. q. vi. Si q̄s de corpe. et de penitentiā di. v. Si q̄ fo. Si tamē penitet potest ei secūdo v̄l tercio anno reddi ingressus ecclesie. vt patet. r̄ij. q. ij. de viro.

Penitentiā publicā ē que fit ī publico. non tamē cum predicta solēnitate. vt cūz ī iungitur alicui peregrinatio per mundū cum baculo cubitali et cum scapulari: et cum huiusmodi. Et hanc potest imponere quilibet suo parochiano. Et sit publice ideo: vt publicum peccatū publicam habeat medicinam. Si cut si quis ī fornicatōe esset deprehensus publice. unde quia talis est magna confusione dignus: propter aliorum scandaluz. Et vt sit alijs ī terrorem et ī exemplum penitendi: et non desperandi publice agat penitentiam. Non oportet autē

p quolibz manifesto peccato manifestam agere penitētia. fm Albertū. s. solū qñ scāda-
lizauit alios. Et h est p mul-
tos q inuigunt suis parochi-
anis publicā penitētiā an so-
res ecclie. vel i circuitu cimi-
terij ambulare ante pcessiōz
in die festino. vl iacere ad fa-
ciem infra ostiū ecclie p leui-
pctō. sic p vna potatōne vl p
alio pctō. qd tñ nō scādaliza-
uit totā eccliam. Et isti pclu-
dūt viā penitēdi seu pfitendi
alijs sibi pctis inuoluti ne
similit pfundant. Penitētia
autē puata seu secreta ē quaz
qz imponit p pctō occulto.
Ut aut ordiate pcedam? cir-
ca hmoi penitētiā tā publi-
cas q puatas tria p considerari
opz circa istō sacm. Habet
enī penitētia tres ptes. s. ptri-
tōem pcessiōez z satisfactōez.
De contritiōe que est priā
pars penitentie.

Contritiō

C est dolor p peccatū
volūtariē assūptū
cū pposito cōfiteudi et satis-
faciendi. Circa qd sciendū
q dolor ē duplex. vn? est vo-
luntatis q nō est aliō nisi pec-
cati displicentia. z iste ē de ne-

cessitate et essentia cōtritōis
Ali? est dolor sensibil? qui ap-
paret i lachrimis z suspirijs.
z iste nō ē d essentia ptritōis.
sed de pfectōe. qz nō ē in nra
ptate eā habere qñ volumus
Potest aut fieri tanta ptritio
q n solū culpa s. etiā tota pe-
na dimittat. pōt enī tantū in-
cendi charitas in prito. z tā-
tus esse dolor sensibil? q ptri-
tio inde pcedens merebit so-
lutōem ab omī pena. Sciē-
dū tamen est q aliq putāt sa-
tis indiscrete tūc eē ptritōem
qñ habent quādā displicentiā
de peccatis. vl qñ habēt p-
positū dolendi de eis. z tales
paupes decipiūt. s. enī nō est
ptritio sed attritio. S. quan-
do hō hz pfectā displicentia z
hz nō solū dolēdi ppositū
s. etiā verū cordis dolore p
ipīs. tūc hz ptritōz fm Tho.
in. iij. di. xviij. q. vi. ar. iij. De-
bet aut pctōz de oī pctō mor-
tali dolere et ptritōez hēre. z d
qlibet spēalr. De obliis tamē
sufficit ptritio generalis cū
conatur ad recordandū et ad
dolendū. Et d? dolere d obli-
uioē peccatoz q ex negligē-
tia sua pcessit. Nō intellige q
qd necessario debz hēre dolo-
rem spēalem de quolibz pctō

De sacramento

mortali. talē videlicet dolorē
q̄ est gr̄a informat⁹. s̄z liq̄t q̄
debz s̄ h̄re circa p̄ncipiū con
fessiōis. cū q̄s recogitat p̄cā
z dolet Et bñ faceret p̄cōr q̄
p̄ maiori p̄cō pl⁹ doleret. qz
magis p̄ h̄ deū offendit z ma
iorē penā p̄meruit Nec debz
p̄tricio saltē i habitu cessare i
p̄cōre etiā post p̄fessiōem sed
semp manere. vt dicit Tho. i.
iij. dist. xvij.

De confessiōe nūc seq̄tur.

Confessio

c aut fm Aug. sic dif
finit. est p̄ quā mor
bus latēs spe venie aperitur.
Uel fm Ray. Confessio ē le
gitima corā deo et sacerdote
p̄cōr declaratiō. Tenent au
tē habētes annos discretiōis
ad eā faciendā semel i anno. vt
patz d̄ pe. z re. c. oīs vtriusq̄.
Imo q̄liscūq̄ essz p̄tricio si q̄l
p̄tēneret p̄fiteri dānaret. vn
de falsum est et hereticū dice
re. sufficit soli deo p̄fiteri. Nā
dic canon de pe. di. i. tacitur
nitas. Ubi ē taciturnitas cō
fessiōis nō ē sperāda v̄ia cri
minis. P̄tz s̄ exēplo xp̄i q̄ la
zarz suscitauit. s̄z tñ discipulis
tradidit absoluendū. Joh. xi.
Et. xi. q. iij. tñc p̄a. Itē decz

leprosos ad sacerdotes misit
q̄ in via eūdo fuerūt mūdātī.
vt d̄z Lu. xxiij. p̄ qd signifi
cat q̄ p̄cōr licz in via eūdo
ad p̄fessiōez rōe p̄triciōis quā
habet p̄seq̄t veniā z remissio
nē p̄cōr. tñ tenet venire z cō
fiteri sacerdoti. S̄z di. q̄re
p̄cōr dz ire ad p̄fessionē v̄l sa
cerdotē ex q̄ remissa sūt ei pec
cata p̄ p̄triciōez. Rñsio fm ho
stien. in summa de pe. et re. c.
Tu dic. q̄ p̄cōr duplici v̄in
culo ad satisfaciendū astrigi
tur. vno q̄ ligatur ad deū. z il
lud in p̄triciōe dimittit. Alio
q̄ ligat ad eccl̄iaz. z s̄ p̄ p̄fessi
onē et satisfactiōz dimittit. et
p̄ absolutōz sacerdotis relaxa
tur. Ad s̄ facit de sen. excō. a
nobis. c. i. de p̄nā di. i. multi
plex. et c. quem penitet. i. fine.
et di. v. Consideret. Licz igi
tur peccatū dimittat quo ad
reatū per contritiōem. manet
tñ obligatio ad penā tpalem
p̄ sacerdotē infligendā. Et p̄
bat Archi. de pe. di. iij. Pro
ductioz. Quia sic oēs creatu
re ostendūt et p̄fitem̄ defect⁹
suos tpales et naturales hoī
bus eo mō q̄ p̄nt vt dicit glo
sa sup̄ illo vsu. Confessio z ma
gnificētia opus ei⁹ zc. ita hō
debz oñdere defect⁹ suos vo

lutariorum et confiteri verbo vocali
in qua abundat. Et etiam dicitur confite
ri homini. eo quod verbum diuinum humili
tatem est pro peccatis nostris delendis.
quod verbum unitum humanitati
obligat nos quod humilem et
humilem nostrum loquendo non solum ho
mini sed etiam deo. et non solum deo
sed etiam homini. quod fit in confessi
one vocali. Preterea cum ho
die peccamus coram deo et homine
debemus confiteri non solum coram
deo sicut in veteri testamento
fuit. sed homini loco dei constituto.
Nec propter hoc quod in penitentie homini
dimittitur reatus culpe superflua
esset confessio vocalis. quod secundum Du
gonem cardinalem ad hoc neces
saria est. ad humilitatem et iustici
am exercendam. Item ad hoc quod ec
clesie satisfaciatur quod lesa esset pec
cato. Unde etiam secundum Iohannem an.
propter fidem quam peccator habet credens
autoritatem clauium in ecclesia. Si
militat valde propter obedientiam quam
exhibet ministris ecclesie vel deo.
de peccato. dicitur in multiplex. et c. non
nulli. Quoniam ergo legis in scripturis sa
ctis quod sola penitentie sufficit ad
remissionem peccatorum. intelligas in
necessitate quam confessio non potest
haberi. Nam tunc non est preceptum.
Iuxta illud. Confitemini alteru
trum re. Quia necessitas legem
non habet. Nam tunc voluntas pro

facto reputatur. sufficit enim
tunc soli deo confiteri in corde
Si tamen ibi esset aliquis laicus bonum
esset sibi confiteri propter hoc
ut postea ecclesiam informaret
quibus remedijs pro anima sua esset
subueniendum. Doctor tamen subri
lis dicit. ex quo accusatio in con
fessione non fit ad aliud nisi ut con
sequatur sententia. et laicus non habet
autoritatem sententiandi in isto
foro. sequitur quod nullum preceptum est
ad accusandum se coram laico.
Forte autem melius esset hoc di
mittere si peccator posset aliquem
verecundiam coram se habere re
cogitando eandem. et sic equum pu
niri. Etiam licet simplicibus laicis
sit utilis talis confessio coram lai
co in necessitate. non tamen viris
discretis qui sciunt ad quid
instituta est confessio. Hinc est
quod dicit Iohannes andree in ca.
Si episcopus. de peccato. et remis.
li. vi. in ultima glo. quod licet lai
co in necessitate possumus con
fiteri. tamen ipse non potest absolue
re. quia non habet claves. de
peni. dicitur in. Quem penitet. Et
notatur de officio cure pasto
ralis. ubi Hugo dicit. quod licet
in necessitate audiat non tamen
ad hoc ut sit vera absolutio.
sed quo. ad signa penitentie
declaranda. Sed Raymundus

De sacramento

tradicit. Itē archi. xxv. dis.
audire. dicit quosdāz dixisse
q nullus etiā in necessitate te
netur cōfiteri rustico vl laico
psbitero absente. maxie pctā
mortalia. Et dicit q illd Ja
cobi. Cōfitemi alterutrū pec
cata v̄ra. t̄m d venialibz intel
ligit que possunt talibz laicis
cōfiteri in necessitate. vl loq/
tur de p̄fessione in generali q
sit in ecclia. vel loquit t̄m de
sacerdotibz. Hugo vero dic
q laico tenet q̄s cōfiteri pec
cata sua cum nō potest habe
re sacerdotē. Nec videt se pe
nitens qui in articulo mortis
peccata sua non p̄fiteat cuicū
qz p̄t si sacerdotē habere non
potest. q̄uis laicus nō habet
autoritatē absoluendi. Dicit
autē glo. xxx. q. ij. omnes. q si
laic⁹ in necessitate audiat pec
cata mulieris nō potest cū ea
postea cōtrahere. si tamen cō
trahat forte tenet m̄rimoniū
Videtur tamē hoc tātūmo
do sacerdoti phiberi. cuz t̄m
ei⁹ officiū est audire peccata.
Tu dic secure q talis potest
cū tali muliere p̄trahere quā
audiuit in necessitate. quia p
hoc sacramētū nulla cōpater
nitas contrahitur. vt dicitur
in canone q̄uis rē de cogna

tōne spūali. lib. vi. Itēz sciē
dum q cōfessio sedecim cōdi
tiones habere debet: que ha
bent in his versibz. Sit sim
plex humilis confessio pura
fidelis. Etqz frēqns nuda di
screta libens p̄cūda. Integ
secreta lachrymabil' accelera
ta. Fortz et accusans ⁊ sit pa
rere parata. Quātūcūqz autē
nota sint sacerdoti pctā: ad
huc tamē debent narrari i cō
fessione. quia nō sufficit q ea
p̄gnoscat sacerdos vt hō t̄m.
scz in publico. sed etiā vt de⁹
scz in secreto cordis. d pe. di.
i. Imp̄fecta. in glo. p̄ma. Te
net etiā pctōr nō solū morta
lia sed etiā venialia p̄fiteri. li
cet nō ita necessitate absoluta
teneat ad cōfessionē venialiū
sicut mortaliū. Tamē ex quo
nō possumus vitā eternā cō
sequi sine remissione veniali
um: tenemur ad eorum con
fessionem. vt dicit Thomas
in. iij. dist. xvi.

De modo audiendi confes
siones

E quia ex
perientia docēte mul
tos vidim⁹ in practi
ca huius sacramenti errare.
iō vtile videt ponere moduz

et formā circa audiēdas p̄fessiones. Circa qđ videndū est de pluribz. 1. p̄mo de disposi-
tione p̄sone. Secdo quō sacer-
dos debeat inq̄rere a p̄fite-
nte. Tercio quis sit casus in q̄
bus potest absolvere. De p̄-
mo itaqz sciendū qđ p̄fessiōez
audiēs sacerdos debz sedere
in loco omni suspitōe carente
vbi ab oibz videri possz a nul-
lo vero audiri. nō sic qđdam in
cameris ante lectū p̄p̄iū au-
diunt. vel in sacristia. q̄ comp-
ti sunt multa mala cū spūali-
bus filiibz cōmisisse. Non dz
etiā sacerdos v̄l confessor
inspicere vultū cōfitentis. ne
ductus terroze sacerdoti mi-
nus audeat cōfiteri. v̄l ne qđ
occulet vel alleuiet. Maxie
tamē a m̄lieribz caueat. quia
fm sapientē. Facies m̄lieris
sicut vent⁹ vrens. Nec debet
sedere ex opposito sed ad lat⁹
Nec etiā debet p̄ferre p̄ba io-
cosa. ne alter ipoz ad risuz p̄-
uocet. sicut etiā comp̄tū ē de
aliq̄bz. sed p̄bis blādīs 7 be-
nignis cōfessor v̄tat. nō sicut
quidam faciūt maledicentes
cōfienti. dicētes. diabolus te
mihi miserat cū his peccat⁹.
eos v̄l eas diabolo cōmēdātes
vt qđā idiote faciūt. Nec de-

bet sacerdos mouere caput:
vel sputū sepi⁹ p̄ticere. ne vi-
deat a circūstātibz p̄dere pec-
cata cōfitentis. Ubi ḡ sunt il-
li q̄ pede trūdūt p̄fite-
tes. vel faciūt q̄sdam vociferatōes su-
spiciōsas. vel suspiria suspi-
osa. ex q̄bz p̄dit p̄fessio p̄ctōz
Lū ḡ incipit p̄fiteri attendat
p̄ba sua p̄fessor vsqz ad finēz.
nec interrūpat. nisi cū fuerit cō-
fessor p̄ p̄fite-
ntē de aliq̄ ex q̄si-
tus. vel nisi p̄fessor habuerit
necesse inq̄rere d̄ aliqua circū-
stantia peccati. Si p̄o p̄fite-
coram sacerdote p̄ timore eru-
bescēs obmutescit. tūc sacer-
dos cū dulciter alloquens in-
formet. et det sibi cor et auda-
ciam his p̄bis: vt dicit Du-
go. Fili charissime ex abūdā-
tia gr̄e diuine habem⁹ magnū
donū hoc 7 salut⁹ remediūz
qđ p̄ n̄raz verā p̄fessiōez possu-
mus p̄seq̄ indulgentiā p̄ctōz
Nō aut̄ verear⁹ p̄ania tua di-
cere vez corā me q̄ sum p̄ctōz
sicut et tu. Nō aut̄ te audio vt
hō sz vt de⁹. Qz si forte confi-
tens nescit modū p̄fitendi cō-
fessor dicat ei modum dicēs.
Charissime fili ita debes p̄fi-
teri. Cōfiteor oīpōtēti dō 7 ti-
bi patri qđ ego p̄ctōz peccani
in m̄ltiplicibz p̄ctis. Et p̄mo
e

De sacramento

in mortalibz pctis trāsgredie
do diuina p̄cepta. nō diligēdo
deū nec primū. Et tūc vider
at p̄fitens dicere pctā. 7 p̄mo
de mortalibz pctis. fm q̄ dis
posuit in mente sua. Si autē
ignorat q̄ sunt pctā mortalia
dicat sibi. Ecce fili mi ista sūt
pctā mortalia. Supbia. aua
ricia. luxuria. ira. gula. inuidia
7 accidia. Recordare si p̄mis
isti aliqd̄ istoz. Qui cū de eis
expeditus fuerit. descēdat ad
opa pietatis si ea neglerit ad
implere. silt de alienis peccat
vt statim patebit. Scd̄o vi
dendū est q̄liter sacerdos de
bet q̄rere a p̄fitente. Pro quo
sciendū q̄ si ē discret⁹ p̄fitens
nō debz ab eo aliqd̄ q̄rē. s; si ē
rudis tūc q̄rat ab eo sacerdos
7 p̄mo de mortalibz pctis in
genere. nunq̄s tū in specie. v/
bi grā sic dicēs. Ecce fili nō
ne peccasti istis pctis. s. super
bia auaricia zc. Si ḡ p̄tigit
te aliq̄ supbisse de vestibz. d̄
pulcritudinē corp̄is. de sapia
de diuitijs. p̄ recogites 7 hoc
doleas. Itē si aliq̄ excessisti
modū p̄medēdi vlt bibendi.
vlt habuisti diuturnū odiū p̄
primū tuū. vlt appetitū vltōis
iniuste p̄ primū. vlt inuidisti
sibi bona spūalia vel tēpalia.

aut etiā fuisti accidiosus 7 p̄
ger in diuio officio. vlt fmōe.
qz forte n̄ diligēter attēdebas
in missa. sed dormitabas vlt p̄
mōes inutiles miscuisti. Isti
modis 7 p̄silibz p̄fessor dicat.
in genere. Et vt melius cog
scas modū i genere querendi.
sic queras. Fili charissime se
cisti furtū Si dicat. sic. dicas.
vbi. q̄. q̄ tpe. q̄ duct⁹ necessi
tate. a q̄. q̄tiēs. Non aut q̄rat.
fecisti hoi tali. i tali loco. hoc
enī esset suspectū negocium.
Silt de luxuria q̄rat. vtz fu
italiq̄ pollut⁹ in corpe. si di
cat. sic. q̄ras an nocte vel die
Si dicat in nocte vlt in som
no. nō q̄ras vltra. Si dicat.
nō in somno. q̄ras p̄ quē mo
dum. cū q̄ vlt quō. et expectes
ei⁹ r̄sionē. Nec detmies ali
qd̄ sic q̄dā idiscreti faciūt di
cēdo. fecisti cū boue vlt cū pe
core vlt eq̄ descēdēdo ad sodo
mitica pctā d̄ q̄b̄ forte p̄fitēs
ignorat. Et in h̄ ḡuissime pec
cat confessor. Nec dicat fm
Buil. Audio q̄ tu habitas
cū tali mliere. Hoc est enī se
ponere testē vlt iudicē. qd̄ nō
debet fieri in p̄fessione. sed ea
pacta debz iudicare zc. Cle
rūm si sacerdos forte pbauit
q̄ ille forte oblit⁹ est aliquod

petm qd pfflori pstat eū cō/
misse. pōt sibi in memoriaz
reducere dicēs. Accidit ne ti/
bi aliqn inebriari v' fornicari
in isto anno. Et si dixerit. sic.
qrat primo de psona cū qua
peccauit. an ne sibi attinebat.
et in quo gdu cōsanguinitatis
v' affinitatis. nec ē h' pdere ali
am psonā. vel aliū accusare s'
se liberare z mūdare faciter.
cum alio mō expedire non pōt
sine expōsitione illi' circūstārie
Dultū tū caute circa h' pec/
catū luxurie est pcedendū ne
qd curiose inqrat de ipō pfi/
tente. Unde p'falo vt pfflor
circa h' dicat sibi. Fili mi cha/
rissime ego qdem fecūdor et
erubesco de talib' materijs i/
pudicis inqzere. nec putes q'
ista ex curiositate faciā cuz de
eis fuisset libentius suppoz
tatus. oportet tamē q' de ne/
cessitate pcedam more z offi/
cio medici debētis curare oc/
cultū morbum infirmi. Itēz
aduertat cōfflor et diligēter
consideret psonē cōfiteatis q'
litate. cui' status et condi/
tōnis existat. Nam si est prin/
ceps. baro. miles. nobilis v'
quicunqz dñs tpalis qrat ab
eo vtrū oppressit paupes sub/
ditos et aggrauauit eos labo

ribus. v' iusticiā facere negle/
xit. vel aliquas impensioēs i/
iustas imposuit. Si vero est
platus spūalis nō est op' qre
re de negligentia animaz sub/
ditorū. quia psumitur si hoc
faceret solus diceret eo q' ha/
bet sufficientē cognitōnem z
scientiā q' tūz ad hoc. Si au/
tem non cōfiteat de officio in
quo est dicat z horret eū pro/
prio motu dicens. Pater ve/
nerabilis et fili. in hac pte ve/
litis attendere dignitatē offi/
cij vestri in quo estis. z in tme/
diū peccatoz vestroz vobis
iniungo vt habeatis diligen/
tiā de animab' vobis cōmis/
sis. Si autē est mechanic' q'
rat ab eo vtrū in suo ope de/
bitū equitatis moduz seruet.
aut si est mercator an aliquēz
defraudet in pondere v' men/
sura. an rē viliorē chari' vēdi/
dit. v' ad vsuras pecūias mu/
tuauit. l' ad pstitā chari' vēdi/
dit. v' cāz rei vēdite nō dixit
emptori. sic circa equū dfectū
aliquē. v' ipaz rē sic viciatā nō
remissiori p'cio vēdidit. Aut
dieb' festinis z dñicis res su/
as venales exponit. Iurauit
tantū valere cū tantū non va/
luisset. vel iurauit solus emis/
se p tanto. Si est tabernator

De sacramento

querat ab eo verū aliquñ bra-
siū miscuit diuersis granis.
Sicut apponēdo aliqñ cho-
ros tritici. aliqñ saligis. aliqñ
ordei. et vēdēs nihilominus
ceruisiā p totali triticea. vñ si
dieb festiuis circa eā labora-
uit cū s ante vñ post bñ possz
expediri. Vñ mensurā mīorē
dedit in domo q̄ extra do-
mū bibentibz pmiserat. Sic
etiā q̄rat d vino et alijs liqui-
bus. Itē a iudicibz q̄rat z cō-
sulibz vñ aliquñ ex grā: odio:
timore: amore: vñ puato mō
iusticiā puerterūt vñ sentētiā
aulerūt. ex q̄ q̄s dānificat? est
in rebz vñ in corpe. Vel si ad
penaz fuerūt nimis proni cō-
tra simplices sentētiādo pe-
nā statim p vno leui vbo i iu-
dicio. Itē a patribz familiāz
q̄rat q̄ habēt seruos vñ filios
vñ angariāuerūt familiā die-
bus festiuis. vñ eoz detinent
mercedē. aut eoz mala dissu-
mulauerūt. Similiter q̄rat a
seruis an fideliter seruiuerunt
z nō subtraxerūt bona dñoz
suoz. Itē si ē vgo q̄rat ab ea
de custodia vgitatis. de pu-
dicicia vboz. z honestate cō-
uersatiōis. quō et cū q̄bz solet
puersari. Si est vidua q̄rat
de deuotiōe ipi? et opibz pie-

tatis. an libēter seruiuit pau-
peribz. vñ eos visitauit. vñ tē-
palia p suo posse impēdit et
exhibet. z an dissolute viuūt
seu delicate. Et isti sunt mor-
bi viduaz fm aplm. Itē si ē
coniugata q̄rat ab ea an seruet
cum viro castitatē diebz festi-
uis ieiunij et aliaz vigiliarū.
z tpe impgnatiōis vñ etiā par-
t? . Si k an a marito exigat
debitū diebz festiuis. aut tpe
mēstrui vñ impgnatiōis. vñ tē-
pore part? . an etiā aliē q̄s mo-
dus nature ē vir eā cognouit
Et fm hoc pcedat cū q̄libet.
Circa tñ viciū luxurie cauti?
q̄s circa q̄libet aliō se regat
q̄ circūstācias necessarias nō
inutiles et curiosas inquirat
De q̄bz sciēdū ē hic fm tho.
Circūstāciāz q̄dā sunt tra-
hentes in aliō genus pcti. vt
coire cū coniugata zc. et has
hō tenet confiteri. Quedā ve-
ro aggrauātes sunt in eadez
specie. z eaz q̄daz sunt nō ag-
grauantes mortalit. sic scia z
hmōi. z has nō tenet pfiteri.
qz sunt q̄li venialia. Quedaz
vō sunt aggrauātes mortali-
ter. z has optz pfiteri. vt fura-
ri in sacro loco. fornicari i die
festo. Vñ vsus. Agguat or-
do loc? peccata sciētia tēpus

Lucta pusilla mei⁹ culpe ge
nus et status altus. Lōditō
nume⁹ eras et scādala sexus.
Ite qrat sacerdos a pfitente
d alienis pctis q sunt nouez.
¶ Juslio piliū p sensus pal
po recursus. Participās mu
tus nō obstās nō manifestās.
Juslio. i. si pcepit facere ma
lū: licz sol⁹ nō itereft. v^l pfulu
it alteri sine cui⁹ pilio nō fe
cisset talefactū. v^l p sensu faci
entibz malū. v^l ipis adulatus
est laudādo eoz factū. Ul⁹ qz
malefactores habueft ad euz
recursuz. v^l ipis participauit
in maleficio. v^l tacuit nō incre
pando eos. vel non deferēdo
superiori. vel nō resistebat cū
posset. v^l tenet ex officio. vel
nō manifesta uit cum debuit
manifestare.

De casibus ad papam pti
nentibus

Qnendi

p sunt etiā hic casus
ad solū papā perti
nentes. Prūmus est de eo q
verberat clericū ordinatū si ē
lesio enozmis cū effusioe san
guinis atroci. xxiij. q. iij. Si
qz suadente diabolo Scōs
ē de eo q incēdit v^l frāgit ec
clesiā. et tal⁹ aūqz denūciat pē

absolui ab epō. s. post denū
ciatiōem p solū papā. de sen.
excō. c. pāsti. Et idē de qlibet
incēdiario postqz publice ex
cōmūicat⁹ ē. de sen. excō. ca.
tua. Terci⁹ qñ papa sol⁹ ali
quē noiat v^l noiat excōicat.
tūc sol⁹ papa absoluit eū. de
sen. excō. c. significasti. Quar
tus. falsari⁹ lraz pape. v^l eis
utens sciēter. ut patz de falsa
rūz. c. dura. Quintus. q in se
q tur cardinalē. de penis. c. fer
licis. li. vi. Sextus. q guat in
dicē spūalē i psona v^l i bonis.
vel dat licentiā grauadi ppe
hoc q sententiā excōicatiōis
tulit. de sen. excō. q cunqz. lib.
vi. Septimus. si quis corp⁹
defuncti scinderet vel coque
ret p ossibz trāsferendis. De h
habetur in quadam extrana
gati Bonifacij pape octauis
que incipit Detestante. Octa
uus. si qz inquisitor heretico
rū odio v^l grā amore v^l lucro
ptra iusticiā vel psciētiā omī
sit ptra quēpiā pcedere. ut de
hereticis. multoz. in fine. in
cle. Flonus. si religiosus abs
qz licentiā sui ppiij sacerdo
tis solēnizaret matrimoniu.
aut ministraret eucharistie et
vinctōis sacramenta. Simili
ter etiā excōmunicati sunt re

e 3

De sacramento

ligiosi q̄ excoīcatos a canōe
absoluūt in casibz nō p̄cessis
vel p̄tra statuta p̄uīcialia vel
synodalia vel a pena ⁊ a cul
pa. Decim⁹ si q̄s infēq̄t epi
scopū. d̄ penis. Si q̄s. li. vi.
Undecim⁹. si q̄ religiosi idu
cant aliquē ad vouēdū iuran
dū v̄l p̄mittēdū ap̄d eos eli
gere sepulturā. v̄l vt iā electā
v̄lteri⁹ n̄ imuter. de penis. cu
pientes. in cle. Duodecimus
de his q̄ sacerdotē cogūt cele
brare in loco inēdicto. vel ad
audiendū excoīmūcatos vo
cant vel interdictos. v̄l prohi
bent ne moniti exeāt. de sen.
exco. Grauis. in c. e. Tredec
mus. q̄ saracenis arma ad ex
pugnandū christianos dese
rūt. v̄l p̄siliū v̄l auxiliū dant ī
dispendiū terre sancte. de in
deis. Ita quorundā

Casus episcopales nunc
sequuntur.

Alus ve

c ro epi qui notant p
Jo. an. in. iij. glo. si
ēps. de pe. et re. li. vi. sunt isti
Prim⁹ absolvere excoīcatos
maiori excoīcatōe. vt de sen.
exco. nup. Scōus imponere
penitētiā blasphemātibz no
men dei et scōz eius. de cler.

cis maledicis. c. ij. Terci⁹ ab
soluere sacrilegos. de sacrile
gīs. c. ij. Quartus p̄mutatio
quozlibet votoz. d̄ voto et
voti redēptiōe. c. i. Excipitur
tamē votū terre sancte. Quin
tus depositio male ablatozū
incertoꝝ v̄l etiā certoꝝ q̄n nō
existūt isti q̄bz faciēda ē resti
tutio. de iudeis. cum sit. Se
xtus penitētiā imponere illis
q̄ m̄rimoniū clādestine p̄reēt
vel contra interdictū ecclesie.
vt de matrimonio cōtra iter
dictū ecclesie p̄tracto. in cle. c.
i. et vlti. Solent etiā refuari
ep̄s penitētie oīm publicano
rū ⁊ opp̄ssoz pueroz ex p̄po
sito v̄l casu. Itē homicidium
v̄l falsum testimoniū falsarij
instrumentoz. Itē piur⁹. ice
stus. corruptoz monialiū. vel
coeūtes cū brutis. et his filia
Et breuē itelligas q̄ q̄ttuor
sunt casus d̄ iure ep̄ales put
detminat B̄ndictus. xi. Pri
mus ē occisor clerici p̄pt q̄d ī
currit irregularitatē Un̄ ep̄s
p̄t absolvere clericū ab homi
cidio s̄ non ab irregl̄aritate.
Un̄ p̄t absolvere clericū a pec
cato qz celebravit ī ecclesia iter
dicta s̄ n̄ p̄t absolvere ab irre
gularitate īde sc̄ta. Scōs d̄
incēdiarijs. q̄d tñ itelligē aū.

q̄s sūt publicati. Terci⁹ vbi ē
idicēda solēnis p̄nā Quart⁹
vbi q̄s icurrit maiorē excōica
tōnez. Idē autē papa dclarat
q̄nq̄ casus eē ep̄ales d̄ p̄suetu
die approbatos. Prim⁹ ē ho
miciidij volūtarij. Scd̄s fal
sarij. Terci⁹ violatorē ecclia/
stice libratē. Quart⁹ violato
rē eccliaſtice emunitatē. Qui
t⁹ sortilegi ⁊ diuinator. vt. xx
vi. q. i. c. i. Et icipit sua bulla
i q̄ p̄dicta dclarat. Itē cūctas
⁊ renouata ē itez p̄ cal. vien
nēse. i. de. dudū. de sepulturis
Ultra autē hos casus p̄nt ep̄i
refuare sibi alios put videbi
tur eis expedire. S; vt om̄is
tollat ambiguitas ponā cal⁹
tā de iure q̄s de p̄suetudie ad
ep̄m p̄tinētes. vt sunt isti. ho
miciidiū. sacrilegiū. incest⁹. fi
liorū opp̄ssio. coitus cū moni
ali. Itē m̄lier coiens cū reli
gioso vel sacerdote. Itē vul
rans p̄fem vl' m̄rem. Itē de
florans v̄rginē vi opp̄ressaz.
Itē baptizās p̄pam filiā sine
necessitate. vl' tenēs eā ad cō
firmatōnez. Itē fractoz voti
simplicis. Itē p̄bens votū sim
plex castitatis. Itē intrās re
ligionem inuita vxore p⁹ co
pulā carnis. Itē hereticā p̄ui
tatē tenēs q̄ ad peccatuz t̄m.

Silz symoniacus q̄ ad pec
catū t̄m. qz irregularitas hu
iusmodi p̄tinet ad papā. Itē
celebrās corā excōicatis solēni
ter i ecclia q̄ ad p̄ctm t̄m. s; q̄
ad irregularitatē p̄tinz ad pa
pā. Itē p̄mor⁹ p̄ saltū ad sa
cros ordies. Itē ordiat⁹ ab
alieno ep̄o sine licentia p̄prij.
Itē luxuriās i ecclia p̄secrata
Itē coies cū iudea l' pagana.
Itē p̄cipiēs a n̄viro suo quē
vir credēdo filiū suū p̄stituit
eū i heredē in p̄iudiciū alioz.
Itē pcurās aborsū l' sterilita
tē i se vl' i alio. Itē p̄hēs sp̄o
salia p̄ter m̄rimoniū cū aliq̄
marito int̄posito p̄cto. Itē
sciēter celebrās in ecclia inter
dicta q̄ ad absolutōez p̄cti. s;
q̄ ad irregularitatē ad papā.
Itē sortileg⁹. icātator. necro
mātic⁹. exp̄imentator. Item
sciēter excōicatos et manife
stos interdictos vl' etiā vsu
rarios sepeliens. Itē clādesti
ne m̄rimoniū p̄hēs. Itē bla
sphēm⁹ dei et sc̄tōrū. Itē icē
diari⁹. Itē p̄iurus. sodomita
adulter. Itē fornicās cū filia
quā baptizauit vl' ad p̄firma
tōem renuit vl' audiuit p̄fessi
onē ei⁹. Itē celebrās in alta
ri non consecrato. Item cele
brās sine sacris indumētis. vel

De sacramento

omittens aliquod indumen-
toꝝ. vt stolā vñ manipulum.
Item celebrās nō ieiun? Do-
rū autē penitētie ponūt taca-
te iferi? particulatim. Alij ve-
ro casus pter istos sunt de au-
toritate plebanoz

De satisfactōe que ē tertia
pars penitentie.

Et autē

e satisfactio fm bñm
tho. sup. iij. di. xv.
q. i. ar. iij. iniurie illate recom-
pensatio fm iusticie equalita-
tē vñ quantitatē. Et intellige
equalitate pportiois et nō qn-
titatis. Silt An f. i. lib. Cur
deus hō. diffinit satisfactōem
dicens. Satisfactio ē deo de
bitū put ē honorē impēdere.
scz rōe culpe cōmisse. Et iste
diffinitōes sunt satisfactōis
put ē medicina pteritoꝝ pec-
catorū et pseruatio futuroꝝ.
sed put est pseruatio a culpa
diffinit sic fm Augustinum.
Satisfactio est causas absci-
dere peccatoꝝ. et eoꝝ sugge-
stionibz adituz nō indulgere.
Circa qd sciendū q licz fm
Bonauen. vbi sup sine chari-
tate non possz se hō ppare ad
habēdā charitatē et faciēdaz
satisfactioez. ex q impossibile est

sine ea deo placere et opa ei?
acceptari a deo. iō nec satisfac-
tio sine tali grā est possibilis
Itē cōsulenduz est penitētibz
q eoꝝ penitentiā ipis iniūctā
sinemortali pctō cōpleant. qz
als de? ab eis exigit penam.
Nam satisfactio facta ī pctō
mortali z si soluit penā debi-
tam nō tamē mereť gratiam.
vt diť doctor subtilis vbi su-
pra. q. i. secūdo principali. ar.
iij. Sed si qras vtz hō p-
agēs pñiaz ī pctō mortali ite-
rū facta pfectiōe de illo pecca-
to mortali dz pagere d. nouo
vñ denuo istā pñiaz iā pactā.
vñ an reuiuifcat z valere inci-
piat illa pñia sic pacta in pec-
cato mortali ex q iā post pfecti-
onē scōam erit in charitate
z grā. In h sunt doctores di-
uersi. Nam scñs Tho. pma
facile dicit q nō viuificant nē
valent ad satisfactōem illoꝝ
peccatoꝝ p qbz agunt. nec eti-
am ad meritū vite etne. Dic-
tū q satisfactōes ille q relin-
quūt p se effectū postqz act?
trāsīt nō optz q reiterāt. vt ie-
iuniū dimittit p se debilita-
tōem corpis. Elemosina reli-
quit post se diminutōez sub-
stantie. Ille vero q non relin-
quit post se effectum oportet

ut reiterent. ut est oꝛo. Ex his
pctz qđ ieiunāt p pctis exiſtē
tes ī mortali pctō nō debent
vltra ieiunare vl' elemosynas
dare. si qđ ozant in pctō exiſtē
tes tenent repetere horas et
supplere eas. 7 istā opiniōez
approbāt doctores. Doctor
tñ subtilis fauorizat pctōzibz
dicens. qđ qđ pe penitet et reci
pit satisfactiōem cōdignā sibi
ab ecclesia impositā clauē nō
errante qntūcunqz peccet po
ſtea et recidinet nunqz tenebi
tur niſi ad illā vnicā satisfacti
onem adimplēdā. Et si eā im
pleat in charitate meli⁹ ē. qz
nō tñ ſoluit penā ſed etiā me
ret grām. Sed si impleat peni
tentiā volūtariē extra charita
tem: ſoluit qđ de penā ſed non
meret grām. qz nō est satisfac
tio reconcilians neqz placāſ
Unde ſubdit qđ si hō magnā
partē satisfactiōis adimpleuit
in mortali pctō. et poſtea ite
rū peniteat de peccato nouō.
nō ē iterato imponēda peni
tencia p pctō primo dđ qđ ſatis
fecit: licz extra charitatem. ſz
tñ de nouis pctis qđ fuerunt
cā qđ iſta ſatisfactio fuit mor
tua. Et hanc determinatiōez
ſequit̃ Johānes pariſieſ ibi
dem. q. v. dicens et dās hui⁹

dicti ratōnem ſatis pulcrā
Quia ex quo extra charitatez
ſufficit ſatisfactio inuolunta
ria ad pēitētiā pcti. mltro ma
gis ſatisfactio volūtaria debz
ſufficere. Exēplificari pē. Si
alicui offendenti regē offeſe
regis correſpōdeat pēiſe ſm
legē manus abſciſſio. si iſti in
uito abſcinderet manus ſatis
patiſ. et intātū ſufficit regi qđ
ſm iuſticiā nō debet vltioriē
penā exigere. et tamē nō reci
pit eum in grām vl' amicitia
Multo aut magis ſufficeret
p punitiōe culpe si aliqđ sibi
debitā penā infligeret. licz nō
eſſet in grā vl' amicitia illi⁹ iū
dicis offeſi. Ex quo ſeqtur
qđ si talis ppter nouū pecca
tū damnaſet anteqz comple
uiſſet totā penitentiā sibi im
poſitā puniret in inferno tpa
liter pena sibi correſpondēte
que nō fuit hic ſoluta. 7 p⁹ tē
pus aliquod nō puniret am
plius tali pena. ſicut dicimur
de veniali. qz moriens in ve
niali ſimul cum mortali non
puniretur eternaliter p veni
ali ſed temporaliter. pro mor
tali vero eternaliter. Hec do
ctor subtilis. Sunt autē tria
opera ſatisfactoria. ſcz elemo
ſyna. ieiunium et oratio. Per

De sacramento

ieiuniū intelligunt omnia car-
nem affligentia. ut sunt mace-
ratōes: afflictōes: flagellatōes
et pegrinatōes. Per elemosy-
nam oīa opera misericordie
corpalia. Per orōem oīa opa
spūalia misericordie. Per ie-
iunia homo renocat a ꝑcupi-
scentia carnis. ꝑ elēosynam a
ꝑcupiscentia oculorū. et ꝑ ora-
tōnem a supbia vite. Per ie-
iuniū ordinat hō ad seipm. ꝑ
elemosynā ad primū. et ꝑ ora-
tōnem ad deū. Per ieiuniū
fit satisfactio de bonis corpa-
libus. ꝑ elemosynā de bonis
tpalibz. et ꝑ orōem de spūali-
bus. Licet aut singula istorū
cū singul peccatis appropen-
tur ꝑꝑt uenientiā. tñ q̄libet
illoꝝ ꝑ q̄libz ꝑctō satisfacere
p̄t fm Tho. Dicit enī doctor
subtilis. q. i. scōo principali.
ar. p̄r. q. talis correspōdētia
nec est de cōgruo nec de neces-
sitate in singulis casibz. sicut
pater in paupibz. Nec paup̄
est congruū nec necessariū in-
iūgere aliqđ istorū si est insuf-
ficiens ad ea. ut si est paup̄ q̄
nutritur labore. et qua die n̄
laborat caret victu. et si ieiun-
naret ipotens redderet ad la-
borē. Nec oratōi vacare pōt
labore lassatus. vel a fortio

ri nec elemosynis. isti iniūgē-
dum est ut istū laborem sube-
at in remissionē peccatorū: i-
tendens illū ad hunc finē re-
ferre. saltez quousqz occurrat
sibi oportunitas aliquā alias
satisfactōem soluēdi. Ex hoc
dicto habes q̄ hō ꝑctōz libē-
ter sustinens defectus t̄pales
z labores a deo in eū ꝑmissos
vel tribulatōes satisfacit per
illa ꝑ peccatis ex quo eis con-
sentit z alit satisfacere vl pe-
nitere nō potest. Ita dicit tho.
vbi sup. di. xv. q. iij. ar. ij. Et
h̄ etiā sepi⁹ esset ꝑdicandum
pauperibz et defectuof. ne de-
ficerēt et desperarēt de ꝑctis
videntes se impotētes ad ꝑ-
gendū penitētiā eis iniūctā.
Sik diues q̄ lapsus est pec-
cato carnis si adeo delicat⁹ ē
q̄ nō velit ieiunare. nec mace-
ratōem carnis subire. vel ꝑe-
sumptio est q̄ si sibi impone-
ret abijceret eā. z ita iam no-
uo peccato peccaret: iudican-
dus est ad orōnem vel elēosy-
nam. et imponēdū est ei qđ li-
benter accipit. z quod credi-
pseneranti⁹ adimplere. imo
si nullā vellet accipe peniten-
tiā et haberet displicentiā de
peccato. et firmum ꝑposi-
tum non peccandi vel absti-

nendi. nō est remittendus va/
cu? et absoluēd? ne cadat in
despatōem. sed intīmāda ē pe
nitētia ei q̄ ē p pētis ill' iponē
da. et q̄ eā in se v' in equalen
te studeat adimplere. alioqn
soluet ad plenū i purgatorio.
Hec sentētia satis consonat
dicto christi Mat. xij. et Isa.
xlij. vbi dicit. Alūdine q̄ssatā
nō pfringer. et linū fumigans
nō extinguet. Alūdō quassa/
ta est peccator quassat? tēpta
tionibz et peccatis. et linū fu
migans est linū nimis humi
dū: tamē habens aliqd de ig
ne charitatis. hoc extinguit
p duriciā sacerdotis. sed cum
ad aliquod min? difficile ob
ligatur tūc nō extinguit. Sed
dicat sibi q̄ oportet eū hic v'
ibi penā p̄soluere. et q̄ faciat
tantā penitentiā quā tam hic
debz p peccatis reddere. al's
acrior alibi ab eo exiget. hec
Scotus. Dicit Pe. de tha.
di. xv. et Tho. ibidē. q. iij. q. al
ter p altero p̄t satisfacere si est
in charitate quādo ille cui in
iūcta est penitētia eā explere
p̄mode nō p̄t. et hoc q̄tū ad
absolutōem debiti: sed q̄tū
ad excisionē causarū peccato
rū p̄cedentiū: et inquantū pe
nitentia ē medicina p peccat

vnus nō p̄t satisfacere p alter
ro. Dicit tamen Thomas q̄
null? debz pmittere satisface
re p aliū: nisi appareat defect?
corpalis v' spūalis. p quē nō
sit p̄mptus ad portādū on?
penitētie. Dicendū est ḡ his
qui satisfactōnem per se alijs
imponūt. q̄ si ambo negligē
tes fuerint ambo punientur.
vnus pro peccato pprio. al
ter p obmissa satisfactōne ad
qua se obligauit.

De penitentijs iniūgendis
fm canones.

Estat nūc

r de penitentijs iniū
gendis fm canōes ta
xatis. Circa qd p̄cipaliter ē
videndū q̄licz penitentie sint
arbitrarie vt dicitur infra. ta
men in publicis peccatis ser
uande sunt taxate p canones
licz debeat haberi respect? ad
circumstācias criminis. et ad
quātitatē et qualitātē p̄sone:
dignitatē: officiū: paup̄tatem
debilitatem zc. Ut tamē non
ignoremus penitencias taxa
tas cum t̄pus incurrerit im
ponendas: notande sunt ali
que regule que canōes peni
tēciales ab alijs appellantur
Primus canon q̄ p quolibz

De sacramento

mortali pctō. pñia septē āno/
rum est iniūgenda. vt. xxiiij.
q. ij. hoc ipm. et. c. seqñti. z. xx
ij. q. i. c. pdicādū. i. glo. z. lxxx
ij. di. pñbyter. Et rō ē. qz sic p
peccatū mortale septiformē g
tiā spūscī amīsim⁹. sic etiaz
eas p septē annos reqzamus
Hoc tamē vez est p publico
z gñi peccato pñatis circum
stantijs. Scōus si pñbit fue
rit public⁹ fornicator decem
ānis peniteat inclusus sacco
inductus. trib⁹ mensib⁹ otinur
is a vespera ad vesperā pane
z aqua vtaf. exceptis diebus
dñicis et festiuis. qñ annis
expletis pñt eñ epus ad pñtinū
reuocare statū. de q multum
habet. lxxxij. di. c. pñbyter. qñ
nō scrip si ppter tediū epozuz
q in h sunt remissi et potius
ad penā pñi Terci⁹. sacerdos
cognoscens filiā spūalem. scz
quā baptizauit vl' cōfessioez
audiuit. duodecim annis pe
niteat. epus 40. xv. annis pe
niteat. Alier vero si est solu
ta tradenda ē religioni rebus
suis pauperib⁹ erogatis. xxx
q. i. Si quis sacerdos. Et sic
prz vt dicit glosa in capitulo
pñdicto q magis peccat sacer
dos cognoscēs filiā spiritur
alē qñ alteri⁹ vxorē. quia per

hoc imponit penitentia .xij.
annoz. Quartus. si quis cō
tra naturā peccat. si cleric⁹ est
deponit vel ad religionē re
cluditur. si laicus excomuni
cat donec peniteat. Peniten
tia autē sua ē septē annorum
Et idē ē p incestu. xxiiij. q. ij
hoc ipm. et. c. seqñti. Quintus.
sacerdos q iterest clādestinis
nuptijs siue bannis trib⁹ an
nis suspendit. de clādestina
despōsatiōe. Cum inhibitiō.
c. i. Sext⁹. Si qñ votū sim
plex violauerit scz quia pñi
sit in secreto vxorē nō ducere
vel coram aliquib⁹ socijs. et
postea duxit. trib⁹ annis pe
niteat. xxvij. di. si vir. Septi
mus. si quis excommunicatus
celebrat tribus annis feria se
cunda quarta et sexta a potu
als vino et a carnib⁹ debz ab
stinere. xi. q. iij. de illis. Octa
uus. Qui aliū iniuste accusat
ad mortē septem annis peni
teat si vitā pdiderit. Si vero
membrum per tres annos pe
niteat. vt de accusatōnibus.
ca. accusasti. Nonus. Qui fi
liam suā spirituale vel com
matrē cognoscit. per septem
annos peniteat. xxx. q. iij. nō
oportet. Decimus. Si quis
desponsatā aliū duxerit. eam

penitentie

dimittat. et. xl. diebus in pane et
aqua ieiunet. et peniteat per. vii. se-
quentes annos. de spon. duorum.
accepisti. Undecimus. Qui
cognoscit duas comatres vel
sorores septem annis penite-
at. xxx. q. iiii. Si pater. Duo
decimus. Homicida voluntari
sine spe restitutionis deponat
et septem annis peniteat. l. dist.
miro. Si casus casualis per quin-
que annos peniteat. l. di. c. si qui
et c. si quis. et c. eos. Et hec omnia
intelligas si potuit euadere ho-
miciidum et non euasit. Nam qui
se et suas res liberando fures
qui capi non poterant occiderit:
penitentiam agere non tenetur nisi
voluerit. Si tamen hoc facit
in necessitate evitabili: duos
annos peniteat. di. l. de his. li-
cet si esset inevitabilis in nullo ei
imputaretur. l. dist. Quia te. quod
tamen est verum quo ad peccatum. sed
quo ad cautelam et innocentiam
sua ecclesie ostendendam bonum
est penitere. de homicidio. c.
ii. §. si. xxxiiij. q. ii. In lectur.
xxxiiij. q. iiij. excommunicatorum.
Si quis tamen in stulticia vel infir-
mitate vel furiositate occidit:
non imputatur ei. iij. q. ix. Indi-
cas. xv. q. i. aliquos. et. c. illa.
et ca. si quis. Si autem causa discipli-
ne sicut magister scholarium incau-

te occidit imputatur ei. et depo-
nitur si est sacerdos. de homici-
dio presbyterorum. xv. q. v. si quis
non iratus. Sed et quis liga-
tum latrone interficit depo-
nitur. de homicidio. suscepimus.
Tredecimus. Patres
occidens decem annos penite-
at secundum formam satis asperam que
ponitur. xxxiiij. q. ii. latorem.
ubi dicitur quod primo anno ecclesie
non intret sed annum foras ecclesie
oret. Post annum vero intret eccle-
sia stans inter audientes. et non
communicet nisi completo termino.
oblationes eius non voluntarie
accipiantur nisi post septem annos
Et per hos decem annos non
comedat carnes. nec potum: alia
vinum bibat. exceptis diebus do-
minicis et festiuis diebus a fe-
sto pasce usque ad festum pente-
costes. Et non vadet alicubi
nisi pedester. feria secunda quarta
et sexta ieiunet. sed tamen non
separat ab uxore propter picu-
lum adulterij. Decimus quartus.
Uxoricide omnibus diebus quibus pe-
nitet non debet vti carnibus
nec potui. alia vino. nisi in pa-
sca et natali domini. in pane
et aqua et sale. vigiliis orationibus
et elemosinis penitentiam agat.
arma non sumat. uxorem non
ducatur. balneo non utatur. et

De sacramento

uiuū letantiū nō intret. in ec-
clesia post ostiū stet. nō cōmu-
nicet in vita sed in morte tm̄.
vt patz. xxiiij. q. ij. admonere
Et intellige q̄ maior penitē-
tia est v̄p̄ricide q̄ matricide
nō q̄ mai⁹ est peccatū v̄p̄orē
occidere q̄ matrē. sed q̄ pro-
niores sunt hoies ad occidē-
dum v̄p̄ores q̄ matres. et iō
vt retrabant̄ ḡuior eis pena ī
iungit. ar. xxiij. q. i. nō affera-
mus. Decimus q̄ntus. Jugu-
lans volūtariē puerū suū dīc
Ray. q̄ talis debet in mona-
steriū induci si nō habz alios
pueros z v̄p̄orē grauior ei de-
bet imponi penitētia. s. septe-
annorū. Cum aut̄ ex negligē-
tia iugulat̄ eū parētes: ita q̄
ponūt eū in lectū suū sanum.
z postea inueniūt eū mortuū
tribus annis peniteāt. q̄rum
vnus annus est in pane z aq̄
omnibz ferijs quartis sextis z
sabbatis. alij duo ieiunādo fe-
riā quartā et sabbatuz. sed se-
ptam in pane et aqua. de his
q̄ occidūt filios. c. i. et. ij. De-
cimussert⁹. Periur⁹. xl. dies
ieiunādo ī pane et aq̄ p̄ septe
annos peniteat. vi. q. i. q̄ cūqz
Decimussertim⁹. falsam mē-
surā habēs. xxx. diebz penite-
at in pane et aqua. de emptōe

z venditōe. vt mensure. Deci-
mus octau⁹ q̄ deuorā v̄l mio-
nialē cognouit. x. annis peni-
teat. z ip̄a s̄l̄z. xxvij. q. i. ca. de
filia. z ca. duorā. Decimus non-
us. Presbyter cantās missā
z nō cōmūicās anno vno pe-
nitere debet. z interim a cele-
bratōe missę cessabit. de cōse.
di. ij. relatū. Vigessim⁹. Sa-
cerdos qui laicū mortuū cūz
palla altaris inuoluit decem
annis et quinqz mensibz pe-
niteat. dyacon⁹ vero triēnio
z dimidiō sine sex mensibz pe-
niteat. de cōse. di. i. nemo. Vi-
gesimus p̄mus. Sacrileg⁹ vi-
olans eccliam septem annis
peniteat. xij. q. ij. de viro. Et
p̄mo anno ante cimiteriū qd̄
violauit p̄sistat. Secdo anno
ante fores ecclie. Tercio āno
in ecclia. Et p̄ hos tres ānos
carnes nō p̄medat. et potuz:
als vinū nō bibat nisi ī pasca
z ī natali dñi. nec p̄mūionem
accipiat. In q̄rto anno p̄mūi-
cabit. et tūc q̄nto et sexto vsqz
ad septimū ānū feriā scda q̄r-
ta et sexta a carnibz z a potu
abstineat. Vigessimussēcūd⁹.
Parētes frāgētes sp̄salia fili-
oz p̄ triēniū sepeñt a cōiōe. z
filij s̄l̄z si ī cl̄pa sūt. xxxi. q. iij.
si q̄ gentes. Vigessimusterci⁹.

Qui ducit illā ad m̃rimoniū
quā p̃us polluit per adulte/
riū q̃nq̃ annis p̃iteat. **xxxi.**
q. i. Si q̃ vidua. **Uicesimus**/
quart. Blasphemās d̃z p̃ se
ptē hebdomadas agere peni/
tentia fm̃ formā q̃ tradit de
maledic̃. **c. statum.** **Uiges**/
musq̃nt. sacerdos denudās
p̃fessionē alicui verbo vel fa/
cto vel signo r̃c. de quo infra
dicef. et habet de pe. di. vi. sa/
cerdos. **Uigesimus sext.** Per/
iurus si liber est. xl. dieb̃ per/
septē ānos ī pane et aqua pe/
niteat. Si seru. tribo annis.
xxij. q. v. qui cōpulsus. **Uige**/
simus septim. Qui piurat in
manus episcopi p̃ tres annos
peniteat. Qui h̃o in manu cō/
secrata vno anno peniteat.
Qui vero coacte nesciēs esse
tam graue peccatū tribo qua/
dragesimis peniteat. Si ē tribo
annis quolibet anno q̃dragī
ta dies. **xxij. q. v.** q̃ cōpulsus.
Sed q̃ sciēter iurat vel aliū
iurare p̃mittit quadragīta di/
es peniteat ī pane et aq̃. 7 se/
ptē seq̃ntes annos 7 similiter
cōsocii sui. **xxij. q. v.** Si q̃s p̃
iurauerit. et c. si quis p̃iuit.
Uigesimus octau. Discrepās
a cōsuetudine metropolitane
eccleie in h̃ois canonicis se

ptem mensib̃ cōmunionē p̃/
uetur si ex cōtēptu hoc faciat.
dist. xij. ca. de his **Uicesimus**/
nonus. **Sortileg.** q̃dragin/
ta dieb̃ p̃iteat. de sortilegiis
c. i. et. c. ex tuaz. Qui autē as/
picit astrolabiū vno peniteat
anno. **ibidem.** **Tricesim.** In/
terfectoz p̃sbyteri duodecim
annis peniteat. **vt. c. ij. de pe.**
7 re. **Tricesimus p̃mus.** Incē/
dens domū totū damnū resti/
tuat. et tribo annis peniteat.
eodē ti. **c. ij.** et de iniurijs 7 dā/
no dato. **c. si q̃s domū.** **Trice**/
simus secundus. **Cōmunicans**
hereticū nesciēter annū peni/
teat. sciēter q̃nq̃ annis. Per/
mittens autē hereticū canta/
re nesciēter missam. q̃dragī
ta dieb̃. Si autē in subuer/
sionem fidei tanq̃ hereticus
damnat nisi decē annis peni/
teat. Si quis recesserit ab ec/
clesia ad hereticos fugiēs. xij.
annis peniteat fm̃ formā. **xx**
iiij. q. i. Si q̃s dederit. **Trice**/
simus terci. Qui nesciēter co/
gnoscit duas sorores. ṽl ma/
trē et filiam. ṽl amicā 7 neptē
septē annis peniteat. Si sciē/
ter perpetuo carebit cōiugio.
xxiiij. q. vnica. si q̃s. **Trige**/
simus quartus. cū bruto coiens.
pl̃ q̃s septē annis peniteat. et

De sacramento

idē p incestu. xxxij. q. ij. hoc
ipm. et. c. seqnti. Trigesimus
qntus. Patronus res ecclie
dilapidans vno anno penite
at. xvi. q. vij. fili? Trigesimus
sext? Qui iurat pacē nō face
re cū primo vno āno penite/
at 7 ad pacē redeat. xxi. q. iij
q sacro. Trigesimus septim?
Bis baptizat? vl' bis cōfirma
t? seprē annis peniteat. qrtaz
7 sextā feriā in pane 7 aq. 7 co
get fieri regularis. de pse. di.
iij. q bis. 7 ca. dictū ē. Sunt
ples alij casus q apd nos nō
currūt. 7 iō de illis nihil po/
sui. Nā aut intelligēdi sūt de
penitētia publica 7 pro pctō
publico. Circa qd sciendū
q licz illa pnia sit taxata a ca
nonibz p manifestis peccat.
ita q nullo mō licet aliā ipo/
nere vl' variare. tñ eps de his
dispēlare pōt ex cā rōnabili in
spectis cūcūstantijs psonaz.
vt dicit Leo papa. Penitendi
nis tpa cōstituēda sunt tuo iu
dicio fm q pspexeris aīos cō
fiteentiū esse deuotos. xxi. q.
vij. Tpa. 7 c. h sit. Idez dicit
Hiero. de pe. di. i. mensuram
Et iō dico de occultis pctis
q ptnēt ad simplices sacer
dotes q vbicūqz inueniāt ta
patā penitētiā p canōes non

mutent eā sine cā. ita tñ q nō
pdant p eā pctōrē. fm h itelli
ge illd qd cōmūit dicif. s3 ma
le intelligit q penitētie sūt ar
bitrarie. d. pe. et re. de? q. 7 de
sortileghis. c. ij. glo. ij. vbi d2.
q penitētie tps arbitrarīū ē.
qd itelligit glo. vltra illd qd
iaz ius taxat. 7 si ius taxauit
vnū annū pnie 7 delictuz exi
git pl? hoc est ad sacerdotē ar
bitriū pcessū. Idē dicif d cle.
exco. latores. Et dici notāter
q sine causa nō debz p quem
cūqz sacerdotē mutari pnia
taxata. qz ex cā pōt bñ modera
ri p simplicē sacerdotē q dis
pēlare pōt p canōes taxātes ta
lē penitētiā. vt d indicif. Et
si clerici. in glosa sup xbo. de
adulterijs. vt ibidē notāt do/
ctores. Pro isto tū sciendū
q hodie mlti sumpserūt occasi
onē erroris ex isto dicto quo
dicif. penitētie sūt arbitrarie
7 fm arbitriū sacerdotē impo
nēde. Et iō p meliori istū di
cti intelligētia aduertēdū ē q
sic dicit scrūs Tho. sup. iij.
di. xix. q. iij. ar. iij. Si qd p
ter mortū pncipal agēis vti
sua ptāte psumpserit. nō con
sequitur effectum fm Dyoni
siū. 7 propterea talis ab ordi
ne 7 officō diuino auerteret.

et culpa incurreret. Vbi gra. si
minister medici aliter adhibe
ret medicinam egroto q̄s prece
pit medicus: ḡuiter talis offen
deret medicum et etiam egrotum
Et quia penitentie satisfacto
rie sunt medicine p̄ p̄ctis infl
gende. unde sicut medicine i
arte determinate nō omnibz
p̄petūt. s̄z variāde sunt fm ar
bitriū medicū: nō p̄paz volū
tatē seq̄ntis s̄z artem medici
ne. ita pene satisfactorie det
miatē i canōe nō p̄petūt oībz
s̄z variāde sunt fm arbitriū
sacerdotis diuīo instinctu re
gulatū. Hec Tho. Uide er
go q̄cunqz iudicas fm caput
tuū iniūgendo penitētiā nō
taxatis debitis circūstātijs:
qz i magno piculo es. decipi
ens te et p̄fitentē. si arbitrar
aliter p̄niam q̄s spūsanctus
eā dictauit illi p̄fitenti impo
nendā. Un̄ dicit sc̄us Tho.
di. xx. q. ij. ar. ij. q̄ q̄litercūqz
habeat se sacerdos: vel diuer
tat se in officio sacramentoz
nihilomin⁹ p̄ctōz p̄manet re
ad quantitātē eiusdem pene.
et ideo si eā hic nō explet exi
get ab eo in purgatorio. Sa
cerdos tū discretus: vt dicit
idē: penam imponēs minōrē
etiā ex industria plus prodest

p̄fitēti q̄s nocet. qz forte a ma
gnitudine pene posset a peni
tētia agēda impediri. qz diuī
n⁹ amor q̄ in eo incipit et pau
latim p̄fortat excitabit eū po
stea sponte et p̄pria volūtate
ad plura opa misericordie q̄s
sacerdos imposuit. S̄z circa
hoc sit sacerdos caut⁹. vt tūc
hoc faciat q̄n p̄sumit de con
fiteute vt hoc faciat. Videat
ergo sacerdos et caute p̄spici
at q̄r bīcūqz pena a iure exp̄s
sa est nō obmittat eā impo
ne: nisi necessitas vel alia cau
sa ratōnabilis aliō suaderet.
vbi autē nō ē pena a iure impo
sita et exp̄ssa ibi arbitrio suo
eam statuatur fm q̄ viderit ex
pedire. nā ex cā p̄t eā aggra
uare v̄l mitigare. vt dīc glosa
de pe. di. i. mēsurā. Ad idē
facit Archi. l. di. de his S̄z
forte q̄zeres. q̄d si nunq̄s arbi
trat⁹ ē. et minōrē penā impo
nat q̄s debeat. nunq̄d ille p̄fi
tēs secur⁹ ē. v̄l an residuū eri
get ab eo in purgatorio. Ad
q̄d r̄ndeō fm glosaz. iij. d. pe
ni. di. i. mēsuram. q̄ si est eius
ordinarius iudex siue sacer
dos parochial⁹: et facit h̄ anio
dispensandi: sufficit illa penitē
tia modica ad delendū pec
catum. Si autem per errorem

De sacramento

est imposita. et tñ ab illo peni-
tēte credebatur pñ? sufficit illa
minor pñia ad pñm delēdū
dūmō penitēs q̄ eā r̄cipit ma-
iorē suscipe ē par? si sibi impo-
neret. d. pe. di. i. Quē penitet.
¶ Sed q̄. Si autē credebat
eū īperitū: ī culpa est penitēs
aut confitēs. quia pñiorē nō
requisiuit. Et hoc ē illos qui
impetrāt licētiā pñtendi alibi
a suis plebanis. et cōfidentur
imperitis sacerdotib? vñ mo-
nachis ad hoc nō electis nec
approbatis. et tales se decipi-
unt. Nam dicit Aug? de pe-
nitētia. Qui vult pñteri pñtā
sua vt iueniat gr̄as q̄rat sacer-
dotem sciētē ligare et soluere.
ne cū negligens circa se sit ne-
gligat ab illo q̄ eū misericordi-
ter monet et petit ne ambo in
foueā cadant. qm̄ stultus er-
rare voluit. Et subdit. Qui q̄
pñteri vult oīno pñteat sacer-
doti meliori quē iuenire pōt.
Audiat autē vnusq̄sq̄ pñfessor
talit̄ qualit̄ sibi placuerit pe-
nitētiā īponēs qd sibi dicat p-
bñm Hiero. et ponūt hec ver-
ba. xxiij. q. i. n̄ afferam? vbi
dicif. Nō afferamus stateras
dolosas vbi appēdam? quod
volum? dicētes. s̄ ḡue ē. s̄ le-
ue ē. s̄ afferam? diuinā state

rā ex sc̄pturis sc̄tis tanq̄s de
thesaur? dñicis. et ī illa qd sit
ḡui? attēdam? Hec Hiero.
Ex q̄b? vñbis vides q̄ ille pe-
nitētie q̄ imponūt erronee et
alit̄ q̄s sint īposite ī iure dicū-
tur dolose et temerarie. s̄ ē qd
dicif Breg. de pe. di. v. falsas
pñias. vbi dicif. Falsas peni-
tētiās esse dicim? q̄ nō s̄m au-
toritatē sc̄tōz patrū p̄ q̄litate
criminū imponunt. Cū dicif
glo. q̄ si certa pena statuit. et
tamē minor imponit: falsa est
penitētia nisi ex causa tēpere-
tur. vt dicif. xxi. q. viij. Tem-
pora. vbi dicif Leo papa. q̄
tēpora penitētie habita mo-
deratōe cōstituenda sunt indi-
cio sacerdotis. put cōfessores
penitentū animos p̄spererit
esse deuotos. Hoc est qd cō-
cludunt doctores finaliter q̄
tunc tñ ex causa. s̄ necessaria
penitētie eodē modo quo di-
ctum est arbitrarie possūt di-
ci. s̄ cōsideratis circūstantiis
p̄sonaz: tempoz: locoz: eta-
tū: qualitatū criminis. et alio-
rum. put dicif de pe. disti. v.
Cōsideret. Circūstātie autē
ille notant in illo vsu. Quis
quid. vbi. quibus auxilijs.
cur. quō. quando. Hoc ē di-
cere. q̄ licet pro aliquo crimine

a iure taxat pnia septēnis . si
tā sacerdos videt psonā pau
perē debile v'l nimis senē v'l
nimis iuuenē v'l multū nobi
lē. v'l locū in quo morat sicut
castrū vel curiā pncipis nō es
se aptum ad penitētiā agēdā
sic a iure exp̄ssam. v'l vidz tē
pus nō esse pueniēs pp̄t ni
mios labores tunc instātes.
in his casibz pōt p̄fessor mo
derare penitētiā in toto vel ī
parte. put notatur in glo. xx
iij. q. iij. Si is. Et hoc intel
lige quādo cōtritū sufficiēter
viderit peccatorē. S3 di
ceres . tñ Gregori⁹ in omel.
dicit. et ponit ī ca. p̄dicto Si
is q̄ platus est dominico de
bitori culpas impune dimit
tit. nō mediocriter p̄fecto of
fendit q̄ debita celestis regis
z dñi sua p̄sumptōe resoluit.
Silz. i. glosa. xxvi. q. vij. h̄ sit
positum. dicit. q̄ nō potest sa
cerdos totū dimittere sine ali
qua penitētiā. Et idēz de pe.
di. i. c. mēsurā. z. c. si peccatū.
z. xxvi. q. vij. Tēpa. et. xv. q.
vij. hi qui. Tu dic q̄ oīa illa
loquunt de illo q̄ nō ē p̄trit⁹
sufficiēter. vel de illo qui pōt
agere penitētiā p̄mode. Tali
bus enī sacerdos ex toto nō
p̄t dimittere. z grauiter pecca

rer remittens. qz sic se onera
ret peccatis alienis.

De restitutōe ablatōz in
satisfactōe.

Quia ut

e dicit sc̄tūs Thomas
r̄stitutō male ablato
rū licz nō sit satisfactio n̄ ps
eius. est tamē p̄ambulū ad sa
tisfactōem. quia nō est aliōd nī
si cessare ab offēsa. ideo de ip
sa aliqua subiūgam Scie
dum autē q̄ homo nec dō sa
tisfacere nec recōciliari pōt q̄
rem detinet alienam. Jō an
te omnia qui alienū recepit z
detinet si vult digne penitere
primo debet omnia illa resti
tuere si potest. Si autē non
potest sufficit voluntas resti
tuendi cū tāta restitutōe q̄nta
possibilis est fm conditōnez
vtriusqz ad arbitriū bonorū.

Unde nota q̄ si q̄s aufert
alicui famā intentōe infamā
di eū tenet ad restitutōem fa
me. dicēdo se falsum dixisse si
falsum dixit. Si vero veruz
dixit n̄ fuauit modū fratne
correctōis: dicat q̄ h̄ dixit n̄
intēdēs ei⁹ bonū. Itē ablati
onē virginittis restituat ad
arbitriū bonoruz. vel si est
pena statuta in ciuitate: illaz

f z

De sacramento

soluat. Similiter ad ablatō/
nē mēbri v'l priuatōz vite ali
cui fiet restitutio fm cōsuetu
dinem v'l statutū cōmunicatō
vel terre. Teneť etiā satisfacere
re pueris et vxori interfecti. qz
abstulit pueris p̄m et vxori
maritū q̄ eos nutrebat. Un̄
illō damniū inde pueniēs de
bet eis tūc restituere fm statu
tū. Et qz vt dicit doctor sub
tilis. xv. di. q. iij. Et q̄ oīa illa
vix aliq̄s p̄t recōp̄sare cōdi
gne expediret silz anīe cuius
libet homicide vt solueret. p
passionē volūtariā. vt. s. occi
deret p homicidio. Unde di
cit q̄ oportune p̄sum est in
multis cōmunitatibz vbi est
statutū lex talionis in causa
homicidij nec seruatur vt lex
mosayca sed vt euangelica. d̄
qua Matth. xxvi. Qēs q̄ ac
ceperint gladiū gladio perī
bunt. Itē si aliq̄s aliū impe
dit de p̄benda p̄sequēda. si fa
cit animo ledendi ip̄m teneť
ad restitutōem. nō quantum
valebat p̄benda: qz nondū eā
dem fuit cōsecutus. s̄z pensat̄
p̄ditōibus vtriusq̄ ad arbi
triū bonoz. Nam si fecit qz
indignus erat ille quē impe
diebat. v'l vt de meliori pui
deret iuste fecit nec teneť resti

tuere. Non solū autē qui acci
pit sed etiā q̄ fauet accipienti
teneť ad restitutōem. vt illi q̄
nouem pctis alienis p̄sentiūt
Nam q̄ iuuat facere teneť ad
restitutōem totius. Simili
ter qui cōsulit facere. ita q̄ si
ne eius p̄silio nō fuiss̄ factū
totum restituat. al̄s restituat
quantū nocuit p se. Similit̄
adulator laudās raptorē qua
re ip̄e rapit al̄s nō raptur⁹ te
neť i solidū. id ē in toto sic p̄n
cipalis. Silz participans in
crimine furti vel rapine tene
tur in solidū sicut principal̄.
Similiter participans in re
furata vel rapta teneť restitu
ere eā. z etiā q̄ eā sciēter emit
v'l recipit. Silz q̄ videt furtū
fieri z tacet. cū ex officio tene
atur reuelare teneť ad restitu
tōem. al̄s nō. Silz q̄ nō phi
bet cum tñ teneat ex officio.
Similiter q̄ scit rem vbi ia
cet z nō vult reuelare. si tamē
principalis satisfecit aliq̄ non
teneť fm Ray. z fm Tho. ij.
ij. q. lxij. ar. v. Cum aut̄ spoli
ati ignorant tunc distribuē
tur res in pios vsus pro pau
peribus illius loci vbi rapī
na est facta. vel pro ecclesijs
eiusdem loci. z hoc si non ap
paret heres suus. quia si ap

paret. illi fiet restitutio. Si etiam sit absens cui fieri debet restitutio debet ei transmitti si prout fieri potest. alioquin in loco tuto debet reponi et conservari pro eo. fm Thomam ubi supra.

Lautele ex parte confitentis seruande.

Primo ca

ueat confitens ne diuidat confessionem. ut puta dicendo vna parte peccatorum coram vno sacerdote. et aliam coram alio. sed integre confiteatur omnia vni. d. pe. di. v. c. i. Nam alia confessio esset falsa et ficta. et in ea nihil dimittitur. Iuxta illud. Larga dei pietas veniam non dimidiabit. Aut totum aut nihil propiciando dabit. Si tamen confitens quod coram vno sacerdote non recordabatur aliam partem quam postea reducens memorie vadit et confiteatur coram alio: non est diuisio confessionis. nec oportet ut reitere confessionem prius factam. sed dicat in generali quod cum alia multa sit confessus hoc fuit oblitus. Ita dicit sanctus Thomas. in. iij. dist. xvij. q. xiiij. ar. iij. Alii autem indiscrete arguunt alios quod tunc nec isti nec illi confitentur. quod fieri omnino non debet. Nam

sic coram pluribus confitentes si faciant eo proposito ut multiplacent eis intercessores et oratores ad deum. aut ut sic coram pluribus confitentes eadem peccata maiorem ruborem habeant commendabiles sunt. Utile namque est taliter confiteri pluribus propter maiorem verecundiam habendam quam est maxima pro satisfactoris. Et potest esse tam frequens confessio quod etiam tota pena tolleretur. Nam dicit sanctus Thomas. di. xviij. q. iij. ar. iij. quod per absolutionem sacerdotis non solum culpa dimittitur. sed etiam de illa pena que in purgatorio debetur aliquid dimittitur ut minus in purgatorio puniatur absolutus decedens ante satisfactionem quam si ante absolutionem decederet. et sic virtute passionis christi sine preiudicio diuine iusticie de penis singulorum proportionabiliter aliquid dimittitur. Et subdit. Non est inconueniens si per frequentem confessionem etiam tota pena tollatur ut peccatum omnino maneat impunitum pro quo pena christi satisfecit. Nec sanctus Thomas ubi supra. ar. iij. Utile est etiam sic confiteri pluribus. quia quilibet confessor tenetur orare pro suis confitentibus

f 3

De sacramento

et eorum memoria in missa facere
saltem generale. Verumtamen repre-
hendendi sunt confitentes: qui
nunc isti ista peccata. postea al-
teri de nouo iterum dimissa pro-
fiterentur recedentes priorem profes-
sorem pro eo quod iterum eadem prius
professa postea commiserint. Un-
inducendi sunt ne hoc faciant
quia confessor nouit eorum fra-
gilitatem: unde non debet im-
putare. Secundo caueat con-
fiteres ne mentiantur. ne scilicet plures di-
cat quam res se habet: vel minus.
quia secundum sanctum Augustinum
et sanctum Thomam. si non est pec-
cator mentiēdo sit peccator.
xxij. q. ij. Cum humilitatis
causa Et hoc multum arguit il-
los qui causa humilitatis de
se plus fingunt: vel causa hy-
pocrisis minus dicunt. Ter-
cio caueat confitens ne aliquid
omitrat. licet dubitet illud es-
se peccatum mortale. sed dicat
confessori totum querendo an
sit peccatum mortale. aliter pecca-
ret mortaliter omittrēdo in ta-
li dubitatione profiteri. Quar-
to caueat ne omitrat iterum
re confessionem si confessus fu-
it sacerdoti qui eum absolue-
re non potuit. vel si potuit ne
sciuit discernere. vel si confes-
sio non fuit integra. ut quia

tacuit aliquid peccatum morta-
le. vel neglexit aut oblitus est
satisfactionem iniunctam in per-
nitentia. Similiter si confes-
sus est sine contritione. puto ha-
bendo propositum in idem peccatum
reuertere. In his enim casibus
tenetur reiterare confessionem secundum
Petrum. Sed an reciduians
tenetur confiteri peccata priora.
Thom. in. iij. di. xxij. q. iij. di-
cit quod directe non tenetur nec in ge-
nerali nec in speciali: sed bene in
directe. scilicet tanquam illud sine quo sci-
ri non potest debet modus sa-
tisfactionis unde tenetur profiteri
et notificare peccata dimissa
quantum sufficit. ut sciat quod satisfa-
ctio sit ei imponenda. ut si ipse
frequenter lapsus carnis pas-
sus est et aliquo occasione. ita quod
ocasio per satisfactionem prescindatur.
et similiter de alijs peccatis.
Quinto caueat confitens ne con-
fiteatur alio sacerdoti. Hec est
non proprio. quia alienum non potest eum
absolvere vel ligare. de pe. et
re. Omnis. Et de pe. dist. vi.
Placuit. Licet enim omnes sa-
cerdotes clauis ligandi atque
soluendi accipiant in ordinatione
sua. non tamen equaliter laxata est illa
potestas ad quoslibet sacerdotes.
Et illa potestas ita processa eis est
ligata quantum ad exercitium

ita qd nō pnt eam exercere. ni
si detur eis pās iurisdicōnis
ordinaria vel delegata ab epi
scopo v'l a sede aplica fm Jo
hā.an.in ca. Dis. Potest aut
pprius sacerdos qdupliciter ac
cipi. Uno mō p eo qd pēt pa
rochie. vt plebanus qd hz pātē.
sz mō inferiori. Alio mō qd p
est mō supiori. 7 sic cps ē pro
prius sacerdos omni homi sue
dyoces. et immediatus. vt i ca.
cū eps. de of. oz. li. vi. et in. c.
vlti. de of. archi. fm Host. Vt
qd pēt modo pncipalissimo.
vt papa. Nam papa est ppi
us sacerdos omniū chustia
noz. et habet plenitudinē po
testatis. de auct. et vsu pal. ad
honorē. 7 de fo. ppe. c. vi. 7. ix.
q. iij. Cuncta p mundū. Ter
cio ppius sacerdos dicitur ha
bēs iurisdicōz delegatā ab ali
q pdictoz v'l a legato pape. d
of. lega. c. i. Quarto hñs iuris
dicōz a cōi pcessiōe v'l pmissi
one iuris. Et sic ppij sunt il
li qd epi 7 abbates exēpti eli
gūt i pcessores. vt de pe. et re.
Re p dilatoē. Sic etiā i arti
clo mortis qlibz ē ppius sa
cerdos illi quē audit si ppiū
habere nō pnt. xxvi. q. vi. Si
psbiter. 7. c. seqnti. Hoc etiā
modo vagabūdoz hominū

est qlibz ppius sacerdos ad
quem dueniūt. similiter ppius
sacerdos pegrinoz est ad quē
cunqz deueniūt. Concordāt
Joh. an. Inno. Hosti. frat
iobānes henricus. Iobānes d
lignano. de pe. 7 re. Omnis.

Sciendū tñ circa pdictā
qd epus pōt cōmittere audien
tiā cōfessiōis fratribz pdicato
ribz v'l minoribz p ipm electis
et probatis. sed illi nō habēt
autoritatez totalē sicut pleba
ni nisi eis specialiter pmittra
tur. vt notatur de sepulturis
Dudum. in cle. Nec pcessus
talibz tenet itez pfiteri ppio
sacerdoti vt qdaz erronee pu
tant. quoz autor fuit Iobā
nes de pollicratis quē repro
bavit Iobānes vicesimusse
cundus in quadā extrauagā
ti. que incipit. Vas electōis.

Sciendū etiā circa pdictā
qd qd pōt pfiteri alteri qd ppio
sacerdoti in pluribus casibz.
Prius si subditus scit ppiū
plebanū hereticū aut sollicita
tozem ad malū. aut fragilē ad
peccatū. aut ad ruelādū. pñū.
7 generalit̄ vbicunqz pfitens
pbabil̄ timet sibi v'l sacerdo
ti piculū. tūc enī dī pcurrere
ad supiorē. 7 petere licentia
alteri confitendi. Nec Tho.

f 4

De sacramento

in. iij. dist. xvij. Hostie etiam
enumerat octo casus. Primus
est quando proprius sacerdos est omnino in-
discretus. de pe. di. vi. c. iij. pla-
cuit. Sed in hoc subditur de
bet petere licentiam a sacerdote
proprio. quia si non vult dare pe-
tat ab episcopo. Secundus quando parochi-
anus transiit domicilium ad
aliam parochiam. Tercius quando quis
est vagabundus. Quartus quando quis
quirit domicilium quod se proferat. nec
dum queratus est aut limitatus ad
unum locum. Quintus cum quis deli-
quit in aliena parochia et com-
misit rapinam. tunc enim ibi puni-
tur. de rap. c. i. Et si si est publi-
cus. ita quod pro eo esset excommunicatus a
plato ipsius loci. aliter si esset oc-
cultus potest absolui a proprio sacer-
dote ubicunque furtum vel rapi-
nam accepit. Sextus ratione stu-
dij. ut cum clerici accedunt de li-
centia prelatorum ad studium.
Septimus tempore necessitatis.
ut quia infirmus ad mortem.
vel debet intrare bellum vel ma-
re. Octavus si non ponat spes
in peritiam proprii sacerdotis. Sed
si ultimum omniter non tenet.
In talibus enim casibus ubi quis
confiteatur alieno debet ei iniungi
ut se presentet proprio sacerdoti.
nec proprius sacerdos debet ei cre-
dere ne diceret se esse absolu-

tum ab aliquo excommunicatione. quod
tunc non tenet credere sine litteris
absolutionis. Ego tamen consulo
fratrem Richardum in. iij. di. xvij. q. i.
ar. iij. quod sine causa multum neces-
saria vel legitima non queratur quis
alium sacerdotem propter proprium. sicut
multi consueverunt facere dubi-
tantes temere de vita priorum
sacerdotum. et dicentes quod non confi-
tentur illi inebriato. sed querunt alie-
num secundum statuta ecclesie. Sed si
alter discretior non potest haberi.
vel placatus non vult dare licen-
tiam subdito confitendi propter se.
quod erit agendum. dicit Richar-
dus. quod in tali casu propter bonum
obediencie facit magis subdi-
tus utilitatem anime sue confitendo
proprio sacerdoti minus bono
dum tamen sit sufficiens quam confitendo
alteri meliori. Et dico de mi-
nus bono: non de minus discreto
quod aliter se querendum est minus di-
cretus. quod non est verum. sed se querendum
est magis discretus si potest
haberi. Nec excusat subditus
in discreto plebano confitens si cum
male iudicat. quia non tenetur
cecus cecum ducere ne ambo in
foveam cadant. Et nota quod
in casu quo quis veniens de
aliena parochia caueat impe-
ritiam proprii sacerdotis petens
audiri confessionem suam per ali-

enum plebanū: dicens se habere licentiā a proprio sacerdote. nunquid tenet ei credere ille quē petit pro audiēda cōfessione. Rñdeo q̄ sic put nota uit Joh. an. in glo. iij. ca. i. d̄ priuilegijs. in clemētiā. pro quo allegauit de peni. di. vi. Placuit. quia nō ē inimemor p̄sumend⁹ sue salutis. i. q. vij Scimus. et de homicidio. si gnificasti. Potest autē hanc licentiā parochialis dare. etiam si nondū habet ordinē sacerdotij. aut eius vicari⁹ vices suas gerens. vt dicit Jo. an. in q̄nta glo. ibidem.

De cautel⁹ seruādis ex parte confessoris.

Primo ca

pueat p̄fessor nescium parochianū habētē casum ep̄i nondū expeditū ī quo ip̄e nō p̄t dispensare aliq̄ mō audeat absoluerē ad cautelam. sicut stulti q̄dam cōsueuerūt facere. qui nō p̄fessores sed deceptores poti⁹ appellādi sunt et cōfusores. qui cum nō possunt absoluerē ī casib⁹ ep̄iscopi dicunt parochiano. Ecce ego te absoluo ab isto peccato ad cautelaz vt possis istis diebus cōmunicare. ne

de te scandalū oriatur si nō cōmunicares isto festo pasce. Tu autem post ista festa accedens auctoritatē ep̄iscopi cōfiteberis de isto peccato. Q non sic im pie nō sic. ne decipias te et ip̄m Sic enī facias et dicas. O bone fili ego nō habeo in isto casu auctoritatē. ergo accedat statim ad ep̄iscopū vel ei⁹ auctoritatē habentē. nec te prius procures sacramētū eucharistie nisi fueris absolutus. Si enim nō posses accedere ep̄iscopū ante ista festa nullo modo accedas. Et si aliqui d̄ te suspicabunt dicentes. Iste nō gratis nō cōmunicauit istis festis. vel si a te querat vicin⁹ tuus. quare nō es cōmunicatus in isto festo. dicas q̄ hoc feci de cōsilio sacerdotis mei. vel cōfessoris. vel quia habeo graues inimicicias cū hostibus quib⁹dā quos nōdum euasi. Et verū dicit. q̄ habet inimicicias cū diabolo. et ei⁹ laqueos distrūpe et ip̄m expugnare de corde suo. nec ī hoc mentitur. Non tamē dicat. i. hoc habeo inimicicias cū q̄busdam hominib⁹. sed cū q̄busdam hostib⁹. nisi etiaz haberet inimicicias cū hominibus. Sacerdos autem hoc

De sacramento

casu quādo subdit? p̄fitetur
sibi totaliter inueniēs casum
episcopi inter alios audacter
absoluat ab illis et iniungat
penitentiā p̄ illis que sunt d̄
auctoritate sua. casum vero re
seruatū remittat ad episcopū
Non sicut q̄dam faciūt: qui
postq̄ audīūt in confessione
casuz ep̄i statim dicūt p̄fiteri
Uade nō habeo tecū quicq̄
disponere nisi accedas ad epi
scopū. Et tales exponūt p̄so
nas h̄mōi magno piculo. q̄
sepe contingit q̄ tales obli
ti fuerunt de peccatis prius cō
fessis. Verūtamē si sacerdos
inuenit confitentē excomuni
cātū a iure vel ab hoīe. Vel si
forte dicat p̄fitens. Bone pa
ter ego semel pcussi clericū or
dinatū ex ira. vel sum in exco
municatōe maiori: tūc statim
sacerdos nō audiat eius p̄fesi
onē. nec absoluat euz ab ali
quo etiā minimo peccato do
nec fuerit p̄ supiorem a sentē
tia excoīcatōis absolutus. et se
docuerit p̄ l̄fas absolutū. fm
Tho. in. iij. di. xviij. Se
cundo caueat sacerdos ne ali
q̄ modo reuelet v̄l p̄dat p̄fesi
onē signo nutu v̄l facto. s̄
oīno debz celare exterius sic
deus tegit interi. Per h̄ enī

vt dicit Tho. in. iij. dist. xxi.
hoīes magis attrahūt et simpli
ci? p̄fitem. Si aut piculū im
mineret. et h̄ solū sciret p̄ p̄fesi
ōez. vt q̄ scit aliquē hereti
cū. s̄c̄l̄ scit incēdiariū. nō p̄p̄t
h̄d̄z reuelare eos sed potius
monere d̄z tales vt desistāt. et
plato dicere q̄ vigilet sup̄ gre
gem sine om̄i reuelatōe p̄fesi
ōis. Si etiā sacerdos cō
pelleret ad dicendū p̄ episco
pū: talis bñ p̄t dicere. Reue
rende pater ego nihil scio: in
telligendo vt h̄o. q̄ scit vt de
us. Nō solū aut caueat reue
lare illa que cadūt sub p̄fessi
ōe sacra mētalī vt pctā. s̄ eti
am alia gesta et facta p̄ q̄ possz
q̄s dep̄hēdi pctōz. imo etiā il
la q̄ oīno nō p̄inēt ad p̄fessi
onē. Et idē dico si aliq̄ dicūt
alicui nō p̄ modū p̄fessionis.
q̄ forte nō sit absolutō n̄ pe
nitētie iniūctio: s̄ tñ sit sub
specie cōfessiōis. Nā in tali ca
su licz nō claudat tale dictuz
sigillo cōfessiōis fm Tho. in
p̄pendio. tamē talia oīno sūt
seruāda ex honestate ac si i cō
fessione suscepta fuissent. fm
Tho. in. iij. di. xxi. Si aut sa
cerdos scit peccatum preter
cōfessionē: potest illud dicere
sed non debet dicere q̄ sciat.

hoc ex confessione. et nihilominus
debz abstinere ab hoc quantum
potest propter penitentis consuetudinem.
Nam sacerdos peccata reuelans que
scit extra confessionem. et sepius
faciens assuescit ex hoc po-
stea etiam reuelare ea que sunt in
confessione sibi dicta. ideo habet
at linguam refrenatam dentibus
propter penam depositiois et re-
trahitiois in artum monasterium ad
agendam penitentiam. d. pe. et re. Dis.
et d. pe. di. vi. Sacerdos. Non
vis securus esse cum opus habes
de aliquo peccato tibi confessio requi-
rere doctorem aliquem super confi-
sione dando. non dicas sic. Ecce que
dam persona est mihi confessio de ci-
uitate vel villa de hoc. quod con-
sulitis cum ea facere. sed potius
dimittas ut ipsa sola consulat et
querat auctoritatem. Quod si forte
veretur. dicas sic. Ecce que dam ca-
sus accidit sub hac forma. vel
peruenit ad me casus talis. quod
consultis super eo. Et licet esset d.
licentia confitentis que possit re-
uelari ut dicit Thomas. ubi super.
hoc tamen fiat sine scandalo et
abstineat ab hoc sacerdos quanto
magis potest ubi scandalum
timeat. Ille etiam cui reuelatur
de licentia confitentis tenetur illud
seruare et celare sicut confessor
principalis. nisi daret sibi li-

centia a confitente que ille abso-
lute ac libere faciat ac si esset
publice factum. Caueat autem con-
fessor ne sic reuelando de licen-
tia confitentis dicat narrando. di-
ctum est mihi in confessione hoc. quod
in nullo casu debz nec potest hoc
facere quantumcumque haberet licen-
tiam a confitente. quod ista sola verba
includunt peccatum mortale. quod in-
cludunt reuelationem huiusmodi ut
cogniti eo modo que non licet reue-
lare secundum Scotum. Dicit tamen sub-
tilis doctor in. iiii. di. xxi. q.
ii. que ad celationem peccati in confes-
sione detecti tenetur homo de lege
nature. Iuxta illud. Non faci-
as alijs re. Matt. vii. Quia
quisque tenetur seruare famam
alterius sicut propriam. scilicet si
delitatem debz seruare quia
pene vult sibi seruari. Item de
lege positiva que est. De confes-
sione aliquem nullus te tradere debz
Tale etiam dat occasiones sicte
confitendi. Tercio caueat sa-
cerdos ne audiat mulierem illam
cum que peccauit. scilicet concubinam vel
adulteram suam. Nam licet secundum dominum
archi. xxx. q. i. in. c. oes. super
glo. ii. talis sacerdos potest tali
mulieri iniungere penitentiam cum
sit parochiana eius secundum Hugo-
nem que hoc notat. iij. q. vii. ca. vlti.
Quicquid tamen est de hoc. ego video

De sacramento

aliō. s. q. clerici nō debēt suis
peccatis pñiam iniungere. s.
magis eas inducāt vt ab alijs
pñiam accipiāt. vt i glo. xxx/
iij. q. ij. Placuit Et h totū est
ppter honestatē fm Bartho
lomeū brixie. 7 ppter ordinez
fm Augo. Quātū tñ est d iu
ris rigoze si p̄sbrir dat peni
tentia peccatis sue p delicto
omisso valebit penitētia : fm
archi. q ita notat. xxxiij. q. ij.
vbi h idē sentit Laurentius
polonus dicēs cū glo. xxx. q.
i. oēs. q. p̄sbrir orietal sic ru
ten? vt grec? nō audit pecca
ta sue vxoris. quia nec ipa li
bere p̄fitef si adulteriū omi
sit. Ergo in omibz istis meli?
ē psonas hmoi remittere ad
supiores. 7 ḡmior de tāt in
hoc magnā difficultatē faciē
tibz an p̄sbrir possz audire sue
peccatis p̄fessioem. Ego aut
video q iste casus est epal vt
dictū est supra de casibz epi
scopalibz. Quarto caueat
sacerdos ne existēs in crimie
audiat p̄fessioes alioz. nā tal
guis peccat. nā sacerdos bene
docēdo populū 7 male viuē
do instruit deū quō eū obeat
p̄denare. xl. di. ca. multi. 7 de
pe. di. vi. qui vult. s. sacerdos.
vbi dicit. Aug. Sacerdos cui

omnis offert peccator. añ quē
statuit omnis lāguor : in nul
lo eorū sit iudicāduz que in
alio est iudicare p̄mpt?. Vbi
dicit glo. q. peccat sacerdos i
crimine iniungēs penitentiā.
7 vez est. vt. iij. q. vij. Itē in
enāgelio. vbi dicit glo. q. si in
necessitate suus parochianus
petat ab eo penitentiā cōtera
tur ipse sacerdos et statim in
iungere potest. vt dicit glo.
Quādo ergo tu simplex sic 7
ego legis autoritates q non
soli sancti existentes soluunt
peccatores : sed etiā mali qñ/
qz iudicabant alioz excessus
7 peccata. sicut saul cū a dño
esset reprobatus p̄p̄m dei iu
dicabat : 7 ei? iudiciū vniuer
sus popul? expectabat. Itē
dauid cū esset adulter et ho
micida interrogat? a p̄pha sen
tentiā in diuites dedit q ouem
paupis rapuit dicēs. Filius
mortis ē vir q fecit h. ij. Regū
xij. Itē salomō cū amore mu
liericulaz deos gentiliū co
leret : tamē vniuersa plebs is
raelitica ad ei? iudiciū p̄flue
bat. Sic 7 achab q̄uis cole
ret baal. tñ decē trib? iudica
bat. iij. Regū. xxij. Non te de
cipias qsqz ista legens. qz ni
hilominus grauiter peccas.

penitentie

40

licet absolutio quam facis in subditos teneat apud deum quantum ex officio non ex iuris merito. quia utique melius faceres si ex utroque absolueres. quia et tibi meriti gratiam mereris. et confiteri veniam ad augeres. Quinto caueat sacerdos ne audiat sacerdotem sine licentia speciali vel generali episcopi sui. nisi episcopus sciret vel approbaret tacite vel expresse. Et hoc est contra multos plebanos quorum unusquisque audit alium. et presertim in casibus fornicationum que sunt casus episcopales ut multotiens clamaui et adhuc clamo more lupi in celum et terram que isti decipiunt se.

Sexto caueat confessor ne confitentem quem non vult vel non potest sufferre onus penitentiae remittat a se vacuum. Caueat etiam ne exigat iuramentum a confitente de peccato illo de quo confessus est amplius non faciendi neque committendi. sed ei reprobatur. xi. q. iij. ubi glossa. ij. dicit quod ab hereticis reuerentibus. et ab incendiariis vel in horredis criminibus suis tamen iuramentum exiget ut iuret confitens de cetero se nunquam simile commissurum. Et expresse prohibet glossa ibidem sed non fieri in quolibet peccato mortali. Ego tamen copari

quosdam sciolos apud se a mulieribus coniugatis extorsisse iuramenta super fornicationem de cetero non faciendam. quantum piculi sit quilibet advertere potest. Quandoque venit ad te homo quem non vult subire onus penitentiae: dicas sibi iuxta tenorem canonum quod dicitur de peccato et re. Quod si confitetur sed se dicit abstinere non posse nihilominus eius confessionem audias. et dicas ei quod non est vera penitentia talis sed quod disponat se quanto citius potest ad propositum abstinendi a peccatis hominum. Cum autem habet propositum abstinendi a peccatis sed non vult subire onus penitentiae tam magnum sicut sua peccata requirunt: dicendum est ei. Charissime fili tu debuisti pro istis peccatis penitentiam agere tantam vel tantam. sed ex quo non vis sufferre eam scias quod eriget a te in purgatorio. et nihilominus ex quo habes contritionem ego te absolua. In hoc enim casu melius est de misericordia facere rationem quam de iusticia. si tamen esset suspectus aliquis de quo presumitur quod non faciat quod ei precipit dicendum est ei. quod si non facias sed puto quod non restituat tale rem de quo confitetur quod carebit fructu confessionis. Et iste est modus optimus et securus.

De penitentibus infirmorum et decedentium de hac vita.

De sacramento

Abitis cau

b telis modis et dispositi-
onibus penitentium in
bona sanitate. Videndum est de
penitentibus infirmorum et decedē-
tium de hac vita. Est igitur
sciendum quod sacerdos circa quē
libet mortuorum primo ad eū ve-
niens ita querat secundum consilium An-
selmi dicens. Charissime fili
habes ne forte interitorem absti-
nendi a peccatis si supuixeris et de
eis satisfaciendi. Et ille dicat
quod sic. Item letaris quod in fide chri-
stiana decedis. et ille respondeat.
Etiam. Item fateris ne ita bene vi-
xisse sic debuisses. respondeat. fa-
teor. Item credis quod propter te est
mortuus filius dei uiui ihesus christus
Respondeat. etiam. Item credis resur-
rectionem mortuorum. respondeat. eti-
am. Tunc hortare infirmum di-
ces. Age quoniam penam dei et aia in te
habendo ueram contritionem. et in mor-
te christi ueram fiduciam constitue. hu-
ic morti te totum committe. hac
morte te totum protege et inuolue
Et cum dominus deus tuus vo-
luerit te iudicare. id est iuxta pec-
cata tua. dic. domine morietur dominus
nostri ihesu christi obitio inter me
et iudicium tuum. aliter tecum non
credo. Si dixeris deus quod me-
reris damnationem. dic. attendo

crucem domini nostri ihesu christi et
nulla merita mea. ipsiusque me-
ritum offero pro merito meo. modo
quod ego habere debuissim non
habeo. Istis sic habitis au-
diat eum confessionem. quod cum confessus
fuerit non est ei imponenda quan-
titas penitentie sed innotescenda.
xxvi. q. vii. Ab infirmis. quod post
quod ualuerit illam penam suare
debeat. Dicat ergo ei confessor.
Bone fili. ecce tu pro istis peccatis
tantum deberis pati si supuixeris
non ex quo iam non potes satisfacere
pro eis in presenti uita doleas saltem
quantum potes. roga tamen amicos
ad faciendum pro te orationes et elemo-
synas. si autem ualueris acce-
das iterum ad me et ego iniun-
gam tibi penitentiam salutarem
Quare autem innotescenda est pe-
nitentia taliter decedenti Archi. i.
dicto c. Ab infirmis. dicit quod pro-
pter duo. scilicet ut sciant amici quam
recompensationem facere debeant.
et ut iste sciat qualiter penite-
re debeat si supuixerit. Et idem
ponit verba qualiter tales sunt
amonendi dicens. Talia peccata
quia tu perpetrasti tot annorum a
nobis penitentiam accipiunt. sed
te interim quousque euaseris for-
te expectamus ut tunc tibi con-
gruam penam imponam. si autem dominus
nostri uite terminum tibi dare vo-

luerit per autoritatē Petri et pauli principis cui date sunt clauēs regni celoz absoluo te a peccatis tuis p̄dictis. et sacrificia et p̄ces necnō elemosinas et ieiunia : necnō et cetera opera pietatis q̄ p te fiant tibi p̄futura in redemptiōem aniē iudico rē.

Quō sacerdos se habere debeat erga infirmos.

E autem

praticā habeat sacerdos circa p̄dicta sic pcedat. veniēs ad infirmū pmissis istis interrogatōibz sup̄dictis: audita p̄fessione nō iniungendo s; innotescēdo penitentiā eo mō q̄ sup̄dictū est sic eū absoluat. Misereat tui deus oīpotēs et dūnitat tibi peccata tua. et pducāt te ī vitam eternā. Dñs noster ih̄s xp̄s te absoluat ab oībz p̄ctis tuis q̄ p̄misisti cogitatōe locutiōe ope et omissiōe. et autoritate dñi nr̄i ih̄u xp̄i qua fungor ī hac pte ego te absoluo ab oībz sentētijs excoīcatōis minoris et maioris ab hoīe vel a canone in te latis. et ab oībz p̄ctis tuis deo et mihi p̄tritis et p̄fessis aut oblitis: et restituo te in gremiū sc̄tē m̄ris ecclesie

et p̄cipatōi sacramētoz. In noīe p. et f. et. s. s. amē. Si vero decedēs habet bullā papā lē a pena et a culpa in agone tñ. tūc obseruet forma bulle et absoluat sic. Et p̄mo tā ī isto casu q̄ in omnibz sup̄dictis p̄mittat decedens satisfactiōem oībz q̄bz tenet v̄l a q̄bus illicite aliqd̄ r̄cepit p̄ vsuras v̄l aliē iniuste. Et s; faciāt p̄ se si sup̄uixerit īfra certū tpus sibi assigndū. v̄l p̄ suos heredes quos tūc obliget. et tūc deīde absoluat p̄mittēdo sic p̄us. Misereat tui oīpotēs et autoritate dñi nr̄i ih̄u xp̄i et sanctorz petri et pauli. et autoritate dñi. A. pape mihi in hac pte vigore gr̄e tibi facte cōmissa: ego te absoluo ab omnibz sentētijs excoīcatōis maioris v̄l minoris ab homine v̄l a canone in te latis. Concedoq; tibi omniū peccatorum tuoz de q̄bz p̄tritis es et p̄fessus plenā remissionem. In n. p. et f. et. s. s. Circa p̄dicta tñ ē sciēdū q̄ q̄libet sacerdos simplex ī mortis articulo h; plenā autoritatē absolūdi dcedētē ab oībz excoīcatōibz et p̄ctis. suata tñ forma ecclie. Un̄ q̄ntūcūq; vn̄ sit excoīcatus a iure v̄l ab hoīe.

De sacramento

duummo fuerit i forma ecclie absolut⁹ sepeliet i cimiterio. nisi ius sibi specialit^r denegasset sepulturā et inhibuiss^z. vt ptz de torneamētis p totū. et sic de alijs. Forma aut ecclie circa istos fuāda ē hec. Pri^o si ē excōicat⁹ p p^ruaciā pmit tat stare et parere iuri. si autē ē excōicat⁹ p debito pmittat q^d q^u cito cōualeat satisfaciāt creditori. siue sint vsure siue rapine siue spolia. siue q^d cū/ q^u ali^o debitū. Q^u si p^rigerit eū decedere tunc ponat here des suos v^l alios habētesibi bonos fideiussores suos qui p ipso satisfaciāt cū effectū. et hⁱ ipi fideiussores debēt face re et pmittere anteq^u absoluatur. Dicēdū est etiā ei q^d si su puerit z iⁿfra tpus sibi assigⁿ tū postq^u pualuerit nō satisse cerit reincident in sentētiā ean dem excōicatōis. vt in ca. eos q^d. de sen. excō. li. vi. Si autē esset paup^r q^d nō poss^z facere l^r habere fideiussores. saltim p mittat q^d postq^u ad p^rguiorē fortunā veniet vult satisfacere. z sufficit. d^o solutōib⁹. odo ard⁹. Dⁱbi aut pmissis sacer dos corā testib⁹ p^rt eū sepelire i cimiterio v^l in ecclia. eo mō q^d dictū ē sup^r. Unde sic dicit

Bregio. papa. ix. c. vi. d^o sepul. cuilibet curato. Parochiano tuo q^d excōicatus est pro ma nifestis excessib⁹. videlic^z pro homicidio. incēdio. violenta manuū iniectōe in psonas ec clesiasticas: v^l ecclesiāz vio latōe v^l incestu. dū ageret i ex tremis p p^rsbyterū suū iuxta formā ecclie absolutus. nō de bent cimiteriū z alia eccliaⁿ ca suffragia denegari. s^z eius heredes et p^rpinqui ad q^u bo na putenerūt ipi⁹. vt p eodem satisfaciāt censura eccliaⁿstica sunt p^rpellēdi. Hec ibi. Et q^u m^ulti dubitāt vtz talit^r absolu ti i agone postea debēt absol ui p iudicē supiorē ex q^u fuerūt excōicati ē sciēdū q^d si p^rdicti iⁿfirmi pualescūt z faciūt ea q^u eis iniungūt nō debēt v^lteri us q^uere v^lteriorē absolutōez ab aliq^u iudice a quo fuerūt ex cōicati. sed p^rtēti erūt absolu tōe simplic^r sacerdotis p quē fuerūt in agone absoluti. al^rs ei ad q^d valz illa forma circa eos obfuata. Illa enim abso lutio circa eos facta dū trade bat in agone lic^z nō decesse rit est valida intātū ac si p il lū iudicē p quē fuerūt excōmu nicati fuisset facta. quia in ta li articulo quilibet sacerdos

est papa. de pe. di. i. quē peni-
tet. 7 d. sen. excō. nō dubites.
7 eo. ti. eos q. li. vi. Sciat autē
sacerdos q. absoluit vsurariū
vel raptorē: vel incēdiariū: sa-
crilegū: homicidā: pculsores
clerici. vel silem in agone sine
forma sup̄dicta. puta nō acce-
pta ab eo pmissiōe vel cauti-
one fideiussoria sufficienti q.
ipse solus soluat illos q. nego-
cium tāgit. Tenet enī ex q. nō
satisfecit forme statute ab ec-
clesia 7 illis subtraxit psonas
contra quā restabat eis actio
Ad hoc facit clem. eos q. d. se
pulturis. in fi. nec puta ipm
absolutū fuisse quo ad actō-
nem. q. ecclesia nō habebit euz
p absoluto nisi al. sacerdos
satisfaceret p eo.

Regule quib. pctā morta-
lia atq. venialia sūt p̄scēda.

Expeditis

e modis cōgruis q. hō
se confessores circa
audiēdas p̄fessiōes regere oe-
bēt. vtile iudicauit p̄fessorib.
occasione dare aliquā p̄gno-
scēdi. 7 si nō certitudinalit. p̄ie-
cturatiue tñ pctā mortalia et
venialia. Pro q. primo est
sciēdū q. peccatū mortale sic
diffinit. est pmissio siue. omis-

sio voluntaria recte rōi p̄ria.
rōe cui? 7 de p se p̄ditur ḡtia.
Un ex b. nō plus accipe nisi
q. pctm mortale ē p̄uersio in-
ordiata p̄ delectatōez ad crea-
turā sup̄ deū vl̄ eq̄liter cū dō.
Veniale autē sit p̄ delectatōez
in creatura citra deū vl̄ sub
deo. Et d. mortale q̄simagis
dignū morte. quia ifert mor-
tem culpe: 7 aufert vitā ḡtie.
Veniale autē q. venia dignū.
Et cōmittit veniale ex impo-
tentia et inaduertētia et igno-
rantia. Et cū nullū istoz p̄ce-
dat ex malo p̄posito siue ma-
licia. ergo dicit venia dignū.

Ponā igit aliquas reglas
d. noticia peccatoz mortaliū
Prima est quicunq. hō p̄fert
creaturā creatori. v̄puta ma-
gis ei itēdēdo. sibi pl. credē-
do. de ipa pl. p̄fidendo q. de
deo. aut ei maiore honore ex-
hibēdo q. deo. similiter ei pl.
placendo q. deo. et mandatū
eius p̄mptius obediēdo aut
ei subijciendo. aut difficilio-
ra p ea q. p dō sustinēdo. pl.
in ea q. in deo delectādo. aut
p ea diuina mādata trāsgredi-
endo. aut i ea sufficiētiā suaz
ponendo. tūc semp p̄sumitur
mortale peccatū. Ex hoc col-
lige hoc notabile dictū q. qñ

8

De sacramento

Amor vlt affectio ad creaturā
siue ad se siue ad aliū tācū cre-
scit in hoīe vlt ē tā magna qđ i
ea constituit vltimū finis. sic qđ
aliqđ nec actu nec habitu or-
dinat illā creaturā nec ei⁹ di-
lectōem. aut etiā seipm fm de-
um. sz vellet cū tali creatura
cōtentari. z nō curat deū offē-
dere aut pcepta ei⁹ trāsgredi
ppter illā creaturā. vlt nō cu-
raret de bñtudine dūmō pos-
set hic manere cū tali creatu-
ra. oīa ista sunt mortalia. qđ i-
cludūt pceptū dei. licz. nō for-
malē tñ interpretatiū. z ē frui-
tio creature qđ pponitur deo.
Hoc est cōtra illos curienses
qđ amore amassaz suaz deba-
chati dicūt. O si tecū possem
in ppetuū manere nō curarē si
deus i celo resideret z me hic
tecū dimitteret. O miser oīm
miserorū infelicissime: qui nō
gustasti qđ suauis est domin⁹
sperātibz in se. et quanta ppa-
rauit diligentibz se. Si tñ ali-
quis diligit creaturaz pl⁹ qđ
debz. sz tñ ppter h deū nollz of-
fendere aut ei⁹ amicitia pde-
re. nec trāsgredi ei⁹ pceptum.
aut cū ppter h deserere. tñc nō
optz qđ sit mortale. Scda re-
gula qñ aliqđ omittit p dile-
ctōem dei vlt primi notabilis

tñc est mortale. Illō aut est p
dilectōem dei p quod violat
amicicia inter deū z hominē.
vt cū sit aliqđ p ei⁹ phibitōz
vlt qđ sibi displicet. Illō hō
fit ptra dilectōem primi qđ
hō facit primo. z tñ sibi nol-
let hoc fieri. iuxta illō. Nō fa-
cias alijs zc. z qđ tibi rōnabi-
liter z ex debito vis fieri zc.
Et potest etiā attendi pncipaliter
scandalū actiū qđ ego infero
primo meo p mala exēpla.
Sz qñ iporat p dilectōem
vlt qñ sit illō scandalū ad h.
qđ sit mortale nō pncipaliter detmi-
natū est. qđ i modico facere p
primū aut i paruo scādaliza-
re nō est mortale. vñ qñlibz at-
tēdat seipm qđ sibi vellet fie-
ri z qđ sibi nollet fieri. et per
qđ factū et non factū inter se
z primū amicitia quā sibi ha-
bent solueret. Tercia regu-
la qñ aliqđ omittit vlt obmit-
tit pceptū dei vlt ecclie vlt le-
gis nature vlt supiorū. Et pre-
sertim si sunt pcepta de neces-
sitate salutis. vlt facit ptra vo-
tum publicū: vlt ptra iuramē-
tū licitū tale ē mortle. Quar-
ta regula qñ aliqđ fit l obmit-
titur cōtra cōscientiā vere vlt
false dicantē aliqđ esse mor-
tale: vlt contra pscientiaz for-

midantē pbabiliter et dubi/
ratine an sit mortale. si psciē/
tia nō sit sufficiēter instructa.

Quāta regula ē de actibz it?
manētibz. qñ qdē qd habz so/
lā cogitatōez de aliq qñtūcū/
qz turpem vl malā absqz ta/
mē pplacētia seu delectatōne
vl pſensu. tūc nūqz ē peccatū
mortale sz vl veniale vl nullū
Qñ vero est pſensus in actū
q esset pctm mortale tūc sp ē
mortale. qz de? voluntarē p
facto acceptat Quādo aut cū
cogitatōe aut complacētia est
delectatō morosa in aliquod
turpe. et specialiter in libidi/
nolis. tūc ē mortale fm dictū
Aug. esto q nō sit pſensus in
actū sed in solā morosam de/
lectatōem. et h bñ ē attenden/
dū. plures enī hic decipiunt

Ex his gñam ponam? pra/
ticā de singulis pctis morta/
libz. Et pmo de supbia q tūc
est pctm mortale fm pma re/
gulā qñ qd subtrahit se a sub/
iectōe et obediētia diuina. 7 to/
rā vitā suam ordiat ad laudē
humanā 7 ad vanā gliaz. Ta/
lis enī exq nō curat h facere
ad laudē dei sed poti? hūanā
videt homies pl? diligere qz
deū. qz illis pl? vult pplacere
qz deo. Sil? est mortale p re

gulam fecdam cū qd p sua su/
pbia facienda faciat extorqre
paupes. pſimos p suis tūm/
nicis pompose faciēdis. Si/
militer cū qd nō curat scādali/
zare pſimos. sic sunt mlieres
ornantes se q pbent occasiōz
videntibz ad pcupiscendum
eas. Ul? cū qd pſumptuose trās/
gredit pcepta dei: vel pcepta
legis nature. vt faciēs altī qd
sibi displicet. tūc ē mortale p
terciā regulā. Quādo hō qd
appeteret humanā laudez vl
vanā glīam alijs modis: tūc
est veniale. Item auaricia est
mortale peccatū p secundā re/
gulā qñ aliqz appetit diuiti/
as habere nō curādo an per/
fraudē: mēdacia: vsuras: pui/
ria. p ludos illicitos: vl empri/
ones: vl veditōes exercēs illi/
citas: vl detinēdo debita ali/
oz. vl mercedē fuoz suoz: peccat mortaliter. Similit p
pmam regulā ē peccatū mor/
tale si nimis magna spes i eis
pstituit Est etiā p terciā regu/
lā pctm mortale qñ p eis ac/
qzēdis negligunt pcepta sa/
lutis. vt forisando die domi/
nico vl festiyo. Itē p qrtā re/
gulā fit pctm mortale. quādo
dubitāt de ptractu an sit lici/
tus: et tñ exercet. Quādo hō

De sacramento

appetūt diuitie pl⁹ q̄ sunt ne
cesse: sed tamē nollet eas acq̄
rere malo z iniusto mō venia
le ē pctm̄ fm̄ Aug. i li. d pur/
gatorio. v^l q̄n nollet offēdere
deū nec ī eis cōfidere: tūc etiā ē
vēiale zc. Itē gula ē peccatu z
mortale p̄ p̄mam regulā quā/
do q̄s tantā delectatōem ī co
mesatōe vel potatōe habet q̄
p̄pter ip̄am nō curat deū offē
dere aut missas negligere vel
ieiunia frangere. Itē quādo
hō ḡuat se potu intātū q̄ vsū
rōnis obmittat: obliuiscens
vbi sit z reddi v^t bestia. v^l cū
aliū studiose inebriat. z hoc ē
peccatū mortale p̄ scdā re/
gulā. Et h̄ ē vez si scit forti/
tudinē potus. q̄ si nescit z bi
bit excessiue causa sessiōis v^l
collatōis amicōz z socioz ē
veniale. Itē p̄ q̄rtā regulā est
mortale si q̄s cōsciaz sibi di
ctantē. quia talē potū bibere
imoderate est destructio capi
tis. v^l q̄ h̄ ē pctm̄ talī die. v^l
q̄ inde scādaliū oriū ē peccatū
mortale. Hoc attēdat p̄sbī
visitans tabernas. ex cui⁹ vi
sitatōe scandalizant laici. si ta
lis peccat mortali iudicet se/
ip̄m. Si autē q̄s cōmedit v^l bi
bit ex delectatōe v^l vltra mē/
suram: vel p̄ciosos cibos su

mit s̄z tñ nollet ip̄e sibi p̄ hōz
diare aliqd impedimētū sani
tatis v^l salutis. licz ei eueniat
dolor capitis vel infirmitas
alia ē veniale. Item ira q̄n p̄
cedit vsq̄ ad odiū p̄rimi. ita
q̄ vult notabiliter nocere p̄/
rimo in rebz corpe v^l honore
ē mortale p̄ scdāz regulā. Si
autē ex cōmotōne subita vult
malū p̄rimo nō bñ cōliberat⁹
qđ tñ deliberat⁹ n̄ faceret: nō
ē mortale. Itē inuidia q̄ ē tristi
cia d̄ bono p̄rimi. si p̄cedit et
odio p̄sonali ē pctm̄ mortale
p̄ scdāz regulā. v^l si gaudet d̄
malo p̄rimi z tristat de ip̄ius
bono. et tñ ex h̄ nullā h̄z vtili
tatem semp est mortale. S̄z
si ideo gaudet de malo nē sit
ei nociu⁹. puta gaudet de sui
inimici dep̄ssiōe vt p̄ h̄ sit sibi
ad nocendū min⁹ potēs. h̄ nō
est pctm̄ mortale. Si h̄z detra
hens et infamās ex inuidia ē
mortale. Itē luxuria que est
omnis coitus extra thoꝝ ma
trimoniale sp̄ ē peccatū mor/
tale. Similiter cōcupiscētia
cum delectatōe morosa. v^l cō
sensus in talez actū. Et om̄is
actus turpis ī locis ipudicis
vt oscula et alia q̄ verecū dare
tur hō facere corā hoībz sunt
peccata mortalia. Similiter

dicēdū est de amicicia ⁊ fauo
re viri et mulieris. qdā dicunt
q̄ ē mortale pctm eo mō vide
licz dū vn⁹ vult p̄placere al
teri in actib⁹ p̄sc̄ptis .s. oscul
motib⁹ et tactib⁹ inordinatis
dans sibi potestātē in se exer
cendi. v̄l habēs animū patuz
ad s̄ dum alter nollet exerce
re. Et tales stantes ī tali pi
culo v̄l p̄posito nō sunt ī via
salutis. Itē accidia ē redium
de diuinis reb⁹ ⁊ de reb⁹ spū
alib⁹. vel tarditas ⁊ pigritia
ad audiēdū de deo ⁊ faciēdū
ea q̄ ad deū spectāt. ⁊ ē morta
le. Un̄ ptz q̄ distractio cogi
tatio v̄l occupatio exterior i
fra diuinū officiū est peccatū
accidie. Et si ē studiosa appli
catio ad talia imprinētia. ita
q̄ nō curet hō a se p̄pellere hu
iusmodi cogitatōes et dimit
tere occupatiōes est mortale
peccatū. Et nota circa p̄di
cta q̄ aliō ē mortale. aliō ve
niale ⁊ aliō criminale. vn̄ inter
mortalia et criminalia est diffe
rentia sic̄ inter genus ⁊ sp̄z.
nā omne criminale ē mortale
s̄ nō ecōuerso. m̄tra chī mor
talīa sunt q̄ nō sunt criminalia
id ē capitalia q̄ nō inducūt d̄
capitatōnem siue depositōez
v̄l exiliū v̄l intrusiōē carce

ris: licz qdāmodo oē peccatū
voceē crimē. di. xxx. vnū ora
riū. s̄. criminis appellatio. Pri
mū peccatū criminale ē pecca
tū heresis. vt errare in fide tri
nitatis. xxij. q. ij. p̄mū. Secū
dū est incestus. vt habet. xxx
ij. q. vij. ca. Adulteriū. ⁊ c. fla
gicia. Terciū est homicidiū.
l. di. Placuit. Quartuz crimē
lese maiestatis. vi. q. i. si quis.
ij. q. v. accusatorib⁹. Quintū
crimen sacrilegij. ij. q. i. In p̄
mis requirendū ē. xxij. q. iij.
Si quis in atrio. et. c. frater.
Sextū incestus. iij. q. iij. cō
sanguineoz. xxxv. q. iij. d̄ ice
stus. ⁊ eadē. q. vij. hec salubri
ter Septimū p̄spiratio. xi. q.
i. Cōspiratōnū. ⁊ c. si q̄s cleri
coz. Octauū adulteriū. xxij.
q. vij. quid in omnib⁹. ⁊ eadē
causa. q. iij. Nonū falsum te
stimoniū. xxij. q. iij. nō piura
bis. vi. q. i. q̄cūq̄. Decimū est
crimen symonie īspectu cui⁹
omnia crimina p̄nihilō repu
tantur. vt de symonia. sicut sy
moniaci. i. q. vij. c. vl. Unde
cimū est vsura. iij. q. iij. pleri
q̄. Alia aut̄ pctā non vocant̄
criminalia q̄ nō sunt capitalia
licz mortalia sint. sūt ei disp̄
sabilia sine decoloratōe stat⁹
ecclie. i. q. xij. dispensatores.

De sacramento

z. c. et si illa. fm archi. xxy. di.
audire. Itē pēta mortalia sūt
oīa q̄ decē pēpta pmissa. que
enumerat apl's ad Rom. i. vt
idolatria. auaricia. inuidia. cō
tentio. dol'. susurratio. detra
ctio. ptumelia. supbia. elatio.
inuentio maloz. inobediētia.
Nam q̄ talia agunt digni sūt
morte. Item ad Gal. v. enu
merat alia dicēs. Manifesta
sunt opa carnis. q̄ sunt forni
catio immūdicia. ipudicia.
luxuria. auaricia. veneficia. i/
imicie. contētiōes. emulatōes
rīpe. dissensiōes. secte. inuidie.
homicidia. ebrietates. comesa
tōnes Et sequitur. Qui talia
agunt regnū dei nō cōsequē
tur. Ad ista autē reducuntur
oīa alia mortalia. Sed pecca
ta venialia enumerat Aug⁹
xxy. di. vt cum aliq's pl' acci
pit in cibo vel potu q̄ sit ne
cesse. plus loq̄tur q̄ oportet.
pl' placet q̄ expedit. q̄tiens
paupem impotune petentes
et aspat. v' si san' alijs ieiunā
tibz pndere voluit. Aut som
no dedit' tardi' ad eccliam
furgit. aut vxorē excepto desi
derio filioz cognoscit. qd̄ ta
men sepe est mortale. q̄tiens i
carceratos tardi' req̄sierit v'
firmos nō visitauerit. Sidi

scordes nō p̄cordare curauit
Si pl' filiū vxorē v' suū ex
aspauerit seu icrepauerit aut
correxerit. Si fuerit pl' blā
ditus. i. adulat' alicui q̄ ex
pedit. Si paupibz esuriētibz
nimis delicatū cibū pparauit
Si in ecclia aut extra ecclie
siam iocosus v' fabulosus vel
ociosis verbis institerit. Si
aliqd iurat icaute qd̄ postea
implere nō potest. Ul' cū lex
facilitate v' temeritate male
dicit. Nec oīa p̄ tato diutius
praxim' putātes mltū eē vti
le circa hoc sacm̄ pnie p̄gno
scere particlariter z ad oculū
illa sine q̄z cognitōe nō bene
p̄t expediri istud sacramētū.

De sacramento extreme vñ
ctōnis.

Firmat

i q̄s ex vobis iducat
psbiteros ecclie vt
orent sup eum vngentes euz
oleo in nomine dñi. Jaco. v.
c. Quia vt dicit glo. d̄ appel.
c. qua fronte. homo p̄p̄ pec
catū citi' mori p̄sumit. xi. q.
iij. Ep̄i. z. xij. q. i. c. ij. z. xiiij.
q. iij. Ea vindicta. Et glosa
ordinaria sup verbo themat'
dicit q̄ multi p̄pter pēta ple
ctūt morte corpis. Hinc est q̄

Extremie vñctōnis

51

saluator puidens d remedio
p pctā hoīm sanorū. vt de pe/
nitentia. puidere etiā ē digna
tus d remedijs p pctā hoīm i
firmoz. vt de extrema vñctō
ne. p quā qdē pctā vñctō
mūtunt. z etiā ifirmitas cor/
pis interdū alleniāf. Un seq
tur i themate Et orō fidei sal
uabit ifirmū z alleniābit euz
dñs. Glo. interlinear. id est.
si eū pgerit mori sic dimittē
tur. Et bñ h exp̄ssuz ē i aplis
De qbz d: Dar. vi. q vñge/
bant oleo mltos infirmos et
sanabant. qd vñctō sit virtute
hui⁹ sacramēti. z nō alia sim
plici vñctōe. Nam apli tunc
vñgētes cōferebāt hoc sacra/
mentū a xpo eis pceptū. Un
dicit lyra sup Dar. vbi sup.
q ex eo q apli sic vñgebant
patz q vñctio extrema que ē
infirmozū fuit iſtituta a chri
ſto. quod est cōtra mltos di/
centes q Jacob apls in h/
bis pmiſſis eam iſtituiſſet.
qd falſum est. cū null⁹ apl⁹
aliqd sacramentuz iſtituere
potuit. ſz bñ publicare potu/
it iſtitutū. Et h fecit iacob
in hbis pmiſſis nri thematis
dicēs. Infirmat qd ex vobis
zē. Un dic Tho. i. iiij. di. xx/
ij. q. i. ar. iij. q oia ſacta xpus

iſtituit p ſe. ſed que ſūt diffi
cilioza ad credendū illa p ſe
pmulgauit. alia autem ſerua
uit aplis pmulganda ſicut ex
tremā vñctōez z pfirmatōez.
Unde p iſta verba thematis
nri a iacobo fuit iſtud ſacra/
mentū pmulgatū et non iſti
tutuz Diffinitur autē extre
ma vñctio ſic ſm Scotū vbi
ſup. est vñctio infirmi homis
facta in partibz determinatis
corporis cū oleo pſecrato ab
epo. miſtrata a ſacerdote cer
ta verba cum intētiōe debita
pferente ex iſtitutōe diuina
efficaciter ſignificans curati
onem venialiū. Ex q diffiniti
one ſat⁹ patz euidenter a q de/
beat iſtd ſacramētū pferri. ex
q materia z ſub q forma. d q
bus p ordinem est videndū.

Et pmo ſciendū est q ma/
teria hui⁹ ſacramenti est oleū
olue ab epo pſecratū. Et nō
est oleū balsami ſicut in pſir/
matōe. Qui⁹ rō est. qz q habz
exire d via nō op̄z q habeat
odorē bone ſame q per balsa
mū designat. ſed ſufficit ipm
habere bonā pſcientiā. Nec
poſteſt aliqd h ſacramentum
conferre niſi ſacerdos. Et ſi
alius pſert nihil facit. Un in
diffinitōe dicitur a ſacerdote

5 4

De sacramento

ministrata. Secundo sciendum est de forma huius sacramenti quod est septuplex ad septem vinctiones principales. Circa quod sciendum quod in quibusdam ecclesiis dicitur ista forma in collatione huius sacramenti. Ungo oculos tuos oleo sacrificato. In n. p. et f. et s. f. Silz. ungo nares etc. et sequenter labia manus et pedes. Sed in rei veritate ista verba non sunt vera forma huius sacri. sed bene sunt dispositio ad formam. Forma autem huius sacramenti vera est hec. Per istam sacramentum et per istam sacramentum manum benedictionem indulgeat tibi dominus quicquid deliquisti per visum. silz resumendo super aures. nares. labia. manus et pedes. Licet autem in hoc sacramento fiant multe vinctiones. vltima tamen vinctio. scilicet pedibus est forma respectu omnium preedictorum et agit in salute omnium. Et ideo in vltima gratia infunditur quod effectum sacri prebet. Unde secundum Thoma. in. iij. di. xxiij. Si ias aliquem presbyter essent inuncte et presbyter deficeret sicut corripit in pestilentia. quod factum est non debet iterari. sed vinctiones que restant per alium sacerdotem debent compleri. Sicut ergo presbyteri cauti ut de cetero corrigant libros suos et agendas. in quibus communiter ha-

bent formam sacramenti huius per illa verba. Ungo oculos tuos vel nares tuas etc. Istud est sacramentum offertur per modum suffragii secundum Thoma. et ideo datur per solam orationem. et per verba optatiui modi. Unde dixit Jacobus in verbis thematis. Inducant presbiteros ut orent pro eo. illa verba. Ungo oculos tuos etc. non sunt de substantia sacramenti sed de bene esse secundum Petrum. de tharan. dist. xvij. et Thoma. in. iij. q. iij. ar. ij. Quibus autem conferendum sit hoc sacramentum Respondeo quod solum est dandum infirmis et nunquam sanis. nihil enim efficit in eis. Et hoc patet ex diffinitione prius data in qua dicitur quod hoc sacramentum est infirmis hominibus. Nec debet dari infirmis istud sacramentum ex piclo exterioris violentie. puta armorum vel submersiois secundum doctorem subtilis in. iij. dist. xxiij. Et ex hoc soluo vnum dubium. de quo cum audire sententiam aliorum liberos dubitabat a lectoribus et a formatis baccalariis sacre theologie an valeat vulneratis vel submergendis hoc sacramentum. Patet enim quod non. dico enim probabiliter quod si quis est vulneratus et ex vulneribus inflictis incidit infirmitatem

Extreme vñctōnis

52

longam ex qua desperat & vi
ta sua: puto q̄ ei sit dandū. sz
als recēter vulnerato iā dece
denti nō est dandū. Sīlī sus
pēdendo v̄l submergēdo non
est dandū. q̄ illi nō dicunt in
firmi. nec moriunt ex defectu
nature sz ex euētu fortune fm
Pet̄. Irē nō debz dari pue
ris furiosis et amētibz q̄ p̄us
nō petierūt hoc sacramētū.
Sī quis tamē senio deficerz
subito ī articulo mortis pōt ei
dari hoc sacramētū. Sed tū
adultis vsū rōis hñtibz n̄ da
tur nisi petāt spēalī. sz tñ q̄ ī
vita sua habuit bonū p̄posi
tū oīa sacramēta suscipiēdi si
bi necessaria v̄l vtilia: etiā si
amitteret loq̄lā vngat ī noīe
xp̄i. Non debz etiā q̄s inungi
sepi⁹ in eadez infirmitate nisi
eadē infirmitas vltra annū p
trahat. ita q̄ vno anno in ea
dem infirmitate null⁹ bis in
ungatur. ne sacramētū istō
vilescat. Irerat tñ s̄ sac̄m in
diuersis infirmitatibz. v̄l ī ea
dem recidiua. q̄ nō habz effe
ctū p̄petuū. eo q̄ sanitas cor
pis z mētis que sunt ei⁹ effe
ctus reiterari possunt z amit
ti et recuperari. Debet aut fieri
vñctio sup organis q̄nqz sen
suū. q̄ sūt q̄si p̄me radices pec

candi. Tñ oculi vngunt p̄pter
vīum quo peccamus. Aures
p̄pter auditū. nares p̄pter odo
ratū. labia p̄pter gustū. man⁹
p̄pter tactū. pedes p̄pter vīm
motiuam. quod nō est de ne
cessitate. Cor autē nō vngat.
quia est p̄cipiū immediatū
vite et remotū actōis. nec ge
nitalia p̄pter immūdiā z re
uerentiā sacramenti. nec lin
gua p̄pter abominatōz. Irē
fm Tho. mutilati inungi de
bent quanto p̄p̄inquius pos
sunt circa partes que inungi
debuerant. quia q̄uis nō ha
bent membra. tñ habēt potē
tias q̄ illis mēbris debent sal
tem in radice. z iō interi⁹ pec
care p̄nt p̄ ea q̄ ad eos p̄inēt
Et effect⁹ extreme vñctōnis
fm Tho. ē q̄dā sanatio spūal
q̄ dat s̄ q̄ndā debilitatē vel ī
eptitudinē q̄ in nobis relinq
tur ex pctō actuali v̄l origina
li. cōtra quā debilitatē hō ro
borat p̄ hoc sacramētū. Et
q̄ hoc robur seu fortitudo ḡ
tiam facit: secū nō sparit pec
catū. ideo ex p̄seq̄nti si inuēit
peccatū aliq̄d veniale v̄l moz
tale oblitū q̄ ad culpā tollit.
dūmodo non ponat obex ex
parte recipientis. Secunda
rius autem effectus eius est

S I

De sacramento

corpalis sanitas. Sz di. q̄
re nō semp hō infirm⁹ vnc⁹
surgit de infirmitate sz sepius
morit̄. Rñdeo q̄ cū in isto sa
cramēto sanitas est effect⁹ se
cūdari⁹. z ideo n̄ dat nisi fm
q̄ expedit ad sanitatē spūalē.
qz tūc sp̄ eam inducit dūmō
nō sit impedimentū ex pte re
cipientis. Unde p̄t q̄ vnc⁹
in extremis si nō surgit ab in
firmitate illa per illam vncō
nem signū est q̄ sanitas cor
palis est sibi nocua. et vult de
us potius eū sic habere infir
mū q̄ sanū. vñ signū est q̄ in
firmus nō bñ disposit⁹ est in
p̄scientia. ita q̄ adhuc aliqd
habz qd̄ ipedit ne sanitas cor
pal sibi restituat. als raro fal
lit. In bñ sacro vncio ex
terior ē sacramētū. sz res sacra
mēti ē sanitas corpis et anie.
res aut z sacramētū ē vncō
spūal interior. i. mētis iocun
ditas vñ solaciū. Potest aut
hoc sacramētū sacerdos cō
ferre cū vno clerico q̄ sibi rñ
deat ad orōes et ad psalmos
qui ibi dicunt. Si tamē ca
ret clerico potest solus expedi
re totū fm wilhelmū et Ho
stiensē. Si autē vngit sacer
dos non est opus clerico qui
rñdeat ad psalmos et ad ora

tiones. sed ipemet rñdeat so
lus dicēs cū dicat in letania.
sancta maria . ora p me . s̄acte
petre ora p me zc. Silz cū di
cit. a morte ppetua. rñdeat. li
bera nos dñe. Nec vngant sa
cerdoti manus in palmis in
terioribus. qz ibi vncē sunt
p episcopū in ordinibz. sz exte
rius vngantur i sup̄ficie. De
hoc tamē nou est magna vis
qualitercūqz faciat. sed tamē
illō securi⁹ est z tutius. Pra
tica hui⁹ sacramēti est facilis
Nam p̄mittit sacerdos pmo
veniēs i domū infirmi septē
psalmos penitētiales cū leta
nia. Demū querat ab infirmo
si postulat sacra vncionem.
Tercio dicit oratōes positas
in libello ad hoc congruas.
Quarto vngit eum forma su
pradicta. Quinto tergit cum
stupa canapi vel lini loca vn
cta et proicit in ignem. Se
xto lauat manus sale et aqua
z similiter proicit ad ignem.
Septio alligat loca illa mū
do panniculo vsqz ad terciā
diez. que terciā die pburent.
Octauo relinquit signū passi
onis christi in cuius virtute
istud sacramētū sicut z alia
habz virtutē sanatiuā anime
z corporis.

De sacramento ordinis.

Egale sa

rcerdotiū. gens sancta. pp'ls acq'sitōis. i. Pe. ij. Et si christ' descen- dens de celo ad terras hūanū gen' nō solū a fuitute diabo- lica f' demit. z librati ac digni- tati restituit. iuxta illd. Non sum' enī fili' ancillez libere. q' libertate liberauit nos xps. ad Gal. iij. et Joh. viij. Si fili' vos liberauerit vere libe- ri eritis. multo tamen melio- ri modo statum sacerdotales in illa libertate extulit et di- gnificauit. ita vt non solū ipi sacerdotes sint liberi mō cō- muni vt ceteri homines i cō- munione vni' fidei et p'cipa- tōe sacramentoz sed etiam q' sint q'si duces p'sides et reges. dispēsatores et rectores diui- noz mysterioz. vnd' dicit' sa- cerdotes q'si sacri duces vl' sa- cra dantes. vl' sacra sacrificā- tes seu p'secrātes. qd' vtiq' ma- ximū est z excedēs p'munem statū fideiū. Un' merito. Pe- trus nesciēs eos compare ali- is q's excellētissimis personis in p'gregatōe fideiū. s. regib' dicit. Regale sacerdotiū. Ne q' sacerdotes putarent esse t'm

nobiliores vt reges. additur gens sancta. s. spēaliter sancti- ficata d'no iesu christo. z ne le- uis reputatōis in sanctitate estimarent vt ceteri. subiūxit. popul' acq'sitōis. i. speciali- ter acq'situs et deo appropria- tus. Non enī sacerdotes solū sunt populus dei et oues pa- scue eius iure creatōis vt oēs homines. nec redēptōis solū vt oēs christiani. s. iure speci- alissimo z peculiari q' vocauit eos vt virtutes eius nūcient. vt dicit. i. Pe. ij. Quib' nō su- pra hoīes solū s. sup seipsos. qdāmodo dedit p'atē. dādo videlicz eis p'atē p'secrādi z p'ficiēdi corp' suū et sangui- nē. vt dicit' Mat. xxvi Cir- ca igit' sacramētū ordis sacer- dotalis videndū est p'mo de substantialib'. scdo d' accidē- talib'. tercio d' cautel' Quan- tū ad p'mū sciēdū q' ordo sic diffinit p' mgrm sniaz. li. iij. di. xxiij. est signaculū qdāz eccl'ie p' qd' spūal' p'as tradit' ordiato. Ita etiā diffinit bu- go de scō vic. Ordo autē sacerdotal' fm doctore sic dif- finitur in specie. Ordo est isti- tutio in gdu eccl'ie simpl' p'e- minēte. disponēs hntē ad p'fi- ciēdū eucharistie sacm. facta

De sacramento

ab epō p certa vba cū intētoe
debita pferēte. Et i ipa ordi/
natōe qdā ē sacm tū. vt po/
restas q tradit. qdā res tū.
vt grā q pfer. qdā res et sa/
cramētū. vt caracter q impmī/
tur i singul ordibz vt statī pa/
tebit. Sūt aut sex de substā/
tia hui sacri. Primū ē ptās
ordināt. qz optet vt sit epus.
Scdm ē materia. s. vinctio in
sacerdotibz. z tact illoz q sūt
rāgenda. Terciū est forma v/
boz. Quartū est sexus viril/
qz scia ordiari n pt. nec recipit
characterē ordis si millesies or/
diaret. Cui rō est fm Tho.
qz cū i sacerdotio dbeat signi/
ficari eminētia gūis. z femia
tenet statū subiectōis. iō nō ē
apta ad suscipiendū h sacm.
Quintū ē intētio debita vt epi/
scop⁹ intēdat pferre z cleric⁹
suscipe. Sextū ē q ordinād⁹
sit pūs baptizat⁹. al's n susci/
pet h sacm. qz fūdamētū oīm
sacramētoz z ianua ē baptis/
mus Ubi aut fundamētū de/
est nibū desup edificari pt. d
psbitero nō baptizato. c. misē/
rātē. z. c. veniēs Caracter aut
pfirmatōis nō pērigit de ne/
cessitate s. de cōgruo. Ul/
terius est sciendū q septē sūt
ordines. Prim⁹ ē ostiariat⁹.

cui⁹ est custodire locū pfectō/
nis sacramētoz ab immū/
dis. s. infidelibz et excoīcatīs
Scds ē lectorat⁹. cui⁹ est le/
gere pphetias ad istruēdū il/
los q volūt credere. Et ideo
fm Tho. pphetie qsi pma ru/
dimēta eis legenda cōmittūt.
Terci⁹ est exorcistaz. qz ē ar/
tare demones padiuratōem
ne dominent in corpe nōdū
baptizato. Quartus est acco/
litorū. quoz est pferre mate/
riam. vrceolū cū aqua z vino
z lumē accēdere. Alij vō enu/
merāt adhuc alios duos ordi/
nes. s. psalmistaz z cantoz. q
tū fm Tho. i. ii. di. xxiij. q.
iiij. ar. ij. nō sunt ordines. nec
sunt illa nomina ordinū s. of/
ficioz. tamē inter ordies lar/
ge acceptos pputant. Et isti
vocant minores ordines qz
pnt abbates bñdicti pferre i/
clusiue vsqz ad lectoratuz. vt
lxix. di. qm videm⁹. vbi glosa
dicat q possunt facere psalmi/
stā ostiariū et lectozē. z hoc li/
cet abbati in suo monasterio
Exorcistā vero aut acolitu/
facere nō licet. qz isti duo p so/
lū episcopū sūt. vt dicūt ibid
in c. nō optet. Nec fuit sentē/
tia Hugonis et Laurentij.
qs sequit Archi. ibidē. Idēz

tenet Raymūd⁹ et Boffred⁹
 i sentētijs eoz. de epō q̄ fñū
 ciauit epātui. Et p̄t abbas ra
 liter ordiāre sup̄dictos: non
 solū in q̄tuor tpiib. s; etiā di
 cebus dñicis: s; tñ in suo mo
 nasterio. al's alteri faceret p̄iu
 diciū. Istā autē h; ptatem ab
 bas nō solū ex ordie s; ex po
 testate bñdictōis. vñ licz ab
 bas nō p̄secrat⁹ manū ipone
 re nō p̄t ordiāre. vt i. c. qm̄ vi
 dem⁹. 7. c. nō oportz. 7. c. cum
 cōtingat. de era. et qua. or. tñ
 manū benedictōis potest im
 ponere. d̄ supplēda negligē
 tia p̄latoz. c. i. f. recipiēdo pro
 fessos. 7 sic nō potest ordinez
 p̄ferre nisi sit bñdictus. De h̄
 iam determinatū est de pui
 legijs. c. abbates. li. vi. 7 d̄ col
 larōib. ibidē. imo psalmistā 7
 cātozē potest ordiāre simplex
 sacerdos. vt. xxiij. di. vbi dici
 tur. Psalmista et cantoz p̄nt
 absq; scientia ep̄i sola iussioe
 p̄sbiteri officiū suscipe cantā
 di. dicente sibi p̄sbitero. vide
 vt quod ore cantes corde cre
 das. 7 quod corde credis opi
 bus approbes. Laurēt⁹ eti
 am. xxiij. di. nō licz. exponit h̄
 c. cum dicit in eo officiū can
 tādī suscipe. i. suscepti officiū
 executiōem. Quod etiā pbat

Hosti. in summa de ordiatif
 ab epō q̄ fñūciauit epātui c̄r
 ca p̄ncipiū. Raymūdus vero
 in summa eodez titulo notauit
 hoc intelligendū de sacerdoti
 bus curā hñtib. q̄ soli h̄ p̄nt.
 videt tñ q̄ cū nec alios ordies
 posset q̄s ereq̄ sine licētia ei⁹.
 ita nec aliqd specialitatis in
 psalmista hic itroducat. S;.
 Inno. Bern. 7 Petr⁹ d̄ sam
 prana dicunt hoc posse quē
 libet sacerdotē. Et hanc vlti
 mam sententiā approbat ar
 chiō. in p̄dicto ca. psalmista.
 Utz autē infigat character aīe
 p̄hmōi ordinē dicit ibidē ar
 chidyaconus q̄ nemo scit. et
 ideo p̄cutiēs talē nō incidit ca
 nonē. Quia vt dicit Vincen
 tius. hic ordo nō est de prin
 cipalibus. nec d̄ ordo p̄p̄e s;
 large. et istā sententiā tenet the
 ologi: q̄ dicūt psalmistatū cā
 toziatū 7 epātū nō eē ordies.
 Credit tñ archidyacon⁹ vbi
 supra q̄ p̄cutiēs psalmistam
 icidit canonē. nec sup eū secu
 lare iudiciū p̄t habere pote
 statē. 7 dicit q̄ si obmittat or
 do iste 7 conferat lectorat⁹ et
 accolitus nō est repetend⁹.
 Hostiē. tamē in c. contingit.
 de etate 7 q̄litate ordi. dicit q̄
 sit repetendus. Nec de istis.

De sacramento

Deinde sequuntur sacri ordi-
nes qui dicuntur maiores. Pri-
mus est subdiaconatus. ad quem
pertinet oblationes recipere ab of-
ferentibus: et eas diacono offer-
re. item legere epistolam et. Secus
est diaconatus. ad quem pertinet ho-
stias ordinare in altari. sicut le-
gere evangelium. Tercius est presbi-
teratus. ad quem pertinet consecrare
corpus christi et sanguinem. et
hic est actus principalis. alius autem
consequens. scilicet soluere et ligare. per
quem actum preparatur corpus christi
mysticum. scilicet fideles christiani ut
sint apti ad corpus christi vere.
De episcopatu autem an sit ordo est di-
uersitas inter theologos et iu-
ristas. Nam theologici dicunt eum
non esse ordinem. Iuristi vero com-
muniter tenent quod sit ordo. de quo
Iohannes an. in nouella sexti no-
tat pulchre circa phemium. Et
hoc idem tenet doctor subtilis
in. iij. sententiarum. di. xliij. ar.
ij. In quibus autem ordine caracter
primitur. cum eis per episcopum
porrigitur liber cum forma ver-
borum. accolito cum datur calice
labrum. subdiacono cum datur ca-
lix vacuus cum alijs vasis quo-
rum usus est in perfectione euchari-
stie. Diacono et presbitero quando
episcopus imponit manum capiti. et
hec impositio perfert plenitudinem

in grece. Tho. tunc dicit di. xliij.
q. v. ar. ij. quod subdiacono im-
ponitur caracter in datione calicis tamen
cum actus principalis est circa vasa
tamen et non circa contenta in vasis.
Tamen non potest tangere corpus christi si-
ne necessitate magis. Sed actus
diaconi nec est super vasa tamen:
nec super contenta in vasis. quia ille
est actus sacerdotis. sed est super cor-
pus contentum in vase tamen. Tamen ei
est dispensare corpus christi in pate-
na. et sanguinem in calice. idem po-
testas ei ad actum non potuit ex-
primi per dationem vasis tamen. nam ma-
terie tamen. sed exprimitur per actum in his
quod datur sibi liber euangeliorum. et in
hac datione imponitur caracter
secundum Tho. ubi super dicitur. quod con-
tactus iste instrumentorum talium est
de essentia sacri. quia dicitur. accipe
hoc aut illud. Impositio au-
tem manus non est de necessita-
te et substantia huius sacramenti.
ut dicitur sacramentis iterandis. c. vi.
Et licet isti characteres in essen-
tia distinguantur. tamen in fine uni-
untur. quia ad ultimum caracterem per-
subiteratur. secundum Petrum in. iij. dist.
xliij. q. ij. ar. i. et Iohannes. parisi-
ensis. non est credendum quod caracter
vnius ordinis presupponat ca-
racterem alterius ordinis. Nam ut
dicit Tho. ubi super. in primis
na ecclesia aliqui ordinabantur

ad p̄biteros: qui tñ p̄us infe-
riores ordies nō acceperūt. ⁊
tñ poterāt q̄ inferiores. s̄z ho-
die statuit eccl̄ia vt nō inge-
rat se quis ad maiores q̄ p̄us
in minoribz officijs se nō hūi-
liauit. ideo hoc ē de p̄gruita-
te et nō de necessitate. Et
nota s̄m Tho. i. iij. di. xxiij.
q. ij. ar. ij. q̄ ep̄us p̄mo p̄parat
ordinādos p̄ tria. s̄. p̄ b̄ndicti-
onē p̄ quā diuīs officijs mā-
cipant. p̄ manus īpositōnez:
p̄ quā dat plenitudo gr̄e. per
quā ad magna sunt idonei. ⁊
solis dyaconis et p̄biteri sit
manus īpositio. tercio p̄ vn-
ctōem ad aliq̄d sacramentuz
tangēdū. q̄d sit solis sacerdo-
tibus qui p̄p̄ijs manibz tan-
gunt corpus christi. Un̄ etia
calix ⁊ patena vngunt.

De accidentibus huius sa-
cramenti.

Et autē

sciendū q̄ illa dicū-
tur accidentia sacri
q̄ requirunt de cōgruitate et
nō d̄ necessitate sacramēti. Cō-
gruū ē ḡ p̄mū vt nō ordinet̄
q̄s ad sacros ordines nisi ha-
beat etatē legitimā. Etas autē
p̄ sub dyacono est. xx. annoz.
p̄ p̄bitero. xxv. et ponitur

in clementina de etate et qua-
litate p̄ficiendorū. c. genera-
lem. Et vt notat Joh. and. i.
ca. et tui. de p̄bendis. li. vi. in
glo. iij. non est opus seruare
intersticia longa temporū in
ordinibus suscipiendis sicut
prius. vnde habens etatem
legitimam laicus i carnispri-
uio potest cātare missam i sa-
cerdotio cōstitui in festo pa-
sce. Si tamen quis in mino-
ri etate recipit hoc sacramen-
tū: tenet. s̄z peccat ⁊ debz sus-
pēdi ab executōe ip̄i. ⁊ ordia-
tor a collatiōe ordinū. ⁊ cū h̄
p̄t p̄pelli vt sibi p̄uideat d̄ ali-
quo beneficio. vt de tēpo. or.
c. xl nō est. Hoc enī q̄ q̄s im-
p̄fectis annis discretōis reci-
piat sacramentū ordinis. licz
s̄m Thomā sit p̄pter hone-
statē sacramenti institutū. ita
vt iam sit ex necessitate p̄ce-
pti: non tamē est ex necessita-
te sacramenti. Unde si ordo
sacer conferit puero carēti vsu
ratiōis: tenet quantū ex vi sa-
cramēti. Dicit tñ Tho. q̄ in
illis sacramētis vbi acc̄p̄ susci-
pientis requirit̄: ibi vsus rati-
onis ē de necessitate sacramē-
ti. sicut in penitētia ⁊ matri-
monio. Sed in quibus acc̄p̄
suscipientis non requiritur:

De sacramento

vlus etiā rōis nō est de neces/
sitate sacramēti sicut est in or/
die sacro. vbi solū spūal' prās/
da. 7 ideo vlus rōis nō requi/
tur. Sciendū q' licz laicus
ignar' nihil sciēs de lra ordi/
nem posset sacri suscipe q'stū
est ex vi sacramenti. peccat ta/
men gūiter epus pferens tali
ordinē sacri. Hāz diē Tho.
q' tenet ordinand' scire qd p/
tinet ad ei' officiū fm magis
7 minus. Un' sacerdos religi/
osus ex q' recipit prātez tm su/
per corpus xpi vez cōsecrādi
ideo sufficit q' solū sciat illa q'
requirunt ad consecratōnem
corpis christi. Curatus autē
vt plebanus tenet plus scire
quia pmouet sup corp' chri/
sti mysticū : qd est ecclia. Un'
debet scire ea quē spectāt ad
populū. Ad epm hō pertinet
scire etiā difficiles q'stiones sa/
cre scripture. Qd g' dicit q' d'
substātia sacri ordis sunt elo/
q'ia diuina. vt dicit. xxxviii. di.
Qes psallētes. exponēdū est
nō d' substātia ordis. s' d' sub/
stātia executōis. qz. s. tal' exeq'
nō p't sacz ordinē nisi sciat il/
lud qd ad illū ordinē spectat
exequendū. Itē licz sex tpa
anni sūt deputata ad pferen/
dū ordies. tm h' nō ē de substā

tia fm Ray. et h' exp'ssum ē d'
tēpo. or. Sane. Congruū tm
valde ē vt nō alijs nisi p'dict'
sex tpih' pferāt. s. q'tuor tpih'
singul. sabbato sitiētes. 7 sab/
bato pasce. vt dicit' dis. lxxv.
c. xl. Potest tm epus conferre
minores ordines dieb' dñic'
sed non multis. ne videat' ge/
neralē ordinatiōem facere. vt
de tempo. or. de eo. Ideo au/
tem sabbato pferunt sacri or/
dies. quia sabbatū significat
requiem. per qd significat q'
qui ordinat' ad sacros ordi/
nes irreuocabilit' trāsīt de
labore in requiem. puta de la/
bore seculariuz negotioz ad
requiem: ad vacandū spiritu/
alibus. vt dicit'. lxxxviii. dist.
fornicari. Possunt etiā con/
ferri ordies sacri in die domi/
nico mane. ita tamen q' ordi/
nand' 7 ordinatoz cōtinuent
ieiuniū pcedentis sabbati. qz
tūc mane dñice diei trahitur
ad sabbatū ppter continua/
tōnem ieiunij. sed hoc nō faci/
at epus sine necessitate. vt si
forte infirmaret' sabbato pōt
differre in crastinū. Et intel/
lige de vno et eodem ordie n'
de diuersis. Hā nullus debet
suscipe duos ordines. vel mi/
nozem 7 vnum sacri in eisdē

quatuor temporibus. Pena autem ordinatorum extra dicta ratio est suspensio ab executione illius ordinis quem suscepit. ut de tempore. or. c. ij. Potest tamen cum eis dispensari ut ministraret imposita eis pena. ut in ca. Consultationi. ibidem. Ordinator vero debet priuari auctoritate ordinandi. ut ibidem patet.

De cautelis hic observandis

Primo

e caueat episcopus ne ordinet alienorum clericum vel laicum. ut de tempore. or. c. nullus. li. vi. Quod si fecerit per annum a collatione ordinum est suspendendus. Et inter clericum sui absque licentia sua a vicinis episcopis possunt ordinari. ut patet de tempore. or. li. vi. Clerici vero qui sine proprii episcopi licentia ordinantur ab executione ordinum suspendantur. tamen episcopus potest cum eis dispensare. ix. q. ij. lundunensis. de tempore. ordi. q. translatione. Secundo caueat episcopus ne ordinet aliquem ad sacros ordines sine titulo. aliter solus ei privideri tenebitur de beneficio. Tercio caueat ne ordinet per symoniam. ut de symonia. p. totum. nec solus episcopus sed etiam notarius non debet formare

ras vendere. de symonia. c. i. Quarto caueat ordinandus ne recipiat ordinem aliquem ab episcopo quem scit symoniacum in ordine susceptum. siue sit occultus siue manifestus. quia non recipit executionem. et indiget dispensatione. i. q. i. si qui a symoniacis. Dicit tamen Thomas. ij. q. vii. quod si esset symoniacus alia ex causa possit ab eo recipere ordines dummodo sit occultus quia talis episcopus non est suspensus ad alios sed ad se tantum. Quinto caueat ordinandus ne tempore ordinandis sit in peccato mortali. nam mortaliter peccaret. di. xl. mlti. Et idem sentiens Thomas. i. iiij. di. xliij. Nec talis potest uti ordine sic suscepto secundum ipsum quia facit contra preceptum illud Deuterio. xvi. Iuste quod iustum exequaris. Unde talis quotiens talem actum exercet semper peccat mortaliter. Dicit tamen Thomas ibidem. quod subditus homini ordinati in peccato mortali tenetur ab eo recipere sacramentum si est occultum. et hoc quod dicitur toleratur ab ecclesia. Tamen dicendum. Non est tutum tale ad aliquem actum sui ordinis exequendum inducere durante conscientia quod iste sit in peccato mortali. quam tamen disponere possit. quia in instanti homo

b

De sacramento

posset a diuina grā emendari.
Sexto caueat clericus ne ordi-
net sine exāmie. alius dicitur fur-
tine ordinatus. s. m. d. h. ut
l. iij. di. extra p. scientia. nec p.
sunt ei formatorie. si tñ est di-
gnus et notus nihil obest. qz
tales nō sunt examinādi. Ar-
chi. xxiij. di. c. nullus. S. si est
indignus deponi debet. d. cor-
pore viciatis. exposuisti. Si
etiā sit ignotus quis dignus de-
poni debet xxiij. di. c. vl. 7 m.
to fortis si ē indignus. l. di. ex
penitentijs. Debz etiā p. fiteri
publice epō suo crimina seu
notoria impedimēta iuris vel
facti. vt ibidē d. Si aut sub-
ticer talia: etiā post penitētiā
impediūt executōem. Nec eri-
am suscipiat aliquē ordinem
superiorem obmisso inferiori. qz
h. est p. saltū p. moueri. Et tal-
is deponi si h. faceret ex mali-
cia. secus si ex igratia vl. negli-
gentia. di. elviij. sic olim. Ex
dispensatōe tñ epī ad obmis-
sum ordinē p. p. moueri. s. in
suscepto p. nō mīstrabit. Da-
tur aut grā grā faciēs in h. sa-
cramēto. q. necessaria ē nō solū
ad digne suscipiēdū sacrm. s.
etiam ad digne mīstrādū s. m.
Tho. 7 Petz. i. iij. di. xxiij.
De sacramento mīmonij

Kopter

p fornicatōem habe-
at qsqz vxorē suā
.i. ad Ebor. vij. et. xxxij. q. ij.
ca. his ita. Licet matrimo-
niū in statu innocentie sit insti-
tutū in officiū nature. h. ē in
ppagatōem 7 multiplicatōem
plis ad dei cultū. qz tñ natu-
ra lapsa viciata est ex originali
peccato. adeo vt falsē p. p. i
messem nō vereat mittere alie-
nam. q. rēs indifferēter quācū-
qz feminā cū q. fornicatōis ex-
pleat peccatū. Ideo magnus
doctor gentiū p. dicator et re-
ctor prudens de remedio di-
cit. vt p. p. fornicatōem cui-
randā vnusqz habeat vxor-
em suā. p. qd dānat peccatus
fornicatōis. et p. mēdat statū
matrimonij cōiugal. In q. b.
verbis primo ap. l. s. suadet vi-
tare fornicatōem. ibi. p. p. for-
nicatōem secūdo cōsulit rē-
mēdij adhibitiōem. quia habet
at vxorem suā. Per p. m. u.
damnatur error illorū qui di-
cunt simplicē fornicatōem nō
esse peccatū. allegantes scōs
patres. scz Abraam Jacob.
Dauid. et alios qui habebāt
p. cubinas. nec tamen illa for-
nicatio imputata est ad pec-

caru. Quibz respondetur fm
Thoma in. iij. sententia. di.
xxxij. q. iij. quia quelibz for
nicatio extra matrimonium
que tollit debitam ordinatorem
parentis ad plem. quam natu
ra ex concubitu intredit e pecca
tus. ideo fm ipm sine dubio
simplex fornicatio est peccatu
mortale. etiam si lex scripta no
esset: quod est multu notabi
le. Ubicunqz autem legimus ali
quos patres habuisse concubi
nas illud fuit p speciali dispo
sitione spiritus sancti. et ad design
du aliquid. Hoc eni q filij ia
cob ex liberis et ancillis fue
runt heredes designat q chri
sto in baptismo nascunt filij
et heredes p bonos et malos
ministros. Sic etia alia oia
in predictis patribus ad my
steriu pertinet. vt habet lati
xxxij. q. iij. c. i. ij. et. iij. De q
cui placet sufficiter informa
ri videat notata mea sup. vi.
precepto. scz. No mechaberis.
Per secundu datur bigamia
cum dicit. habeat uxore sua.
et sic vnam tm. non plures si
mul. Unde saluator repetes
illud Genes. ij. Erunt duo i
carne vno Barth. xix. dicit.
Itaqz iam non sunt duo sed
vna caro.

De sponsalibus hic prius
agitur.

Intra istud

c sacm pmo videnduz
e d substantialibz. scdo
d accidentalibz. tercio de cau
telis. Quatu ad pmu scien
dum q qda sunt accidentalia
marrimonij. s. spsalia. et ideo d
ipsis pmo videndu e. scdo qd
sit marrimoniu. tercio q requir
ad marrimoniu. qto q impedi
unt ipm. Quatu ad pmu spo
salia fm Fraciscu de sarabell
sup rubrica de sponsalibz sic
diffiniunt. sunt futuraz nup
tialiu seu marrimonij pmissio
Et diffinitio illa trahi. iurep
canoe. xxx. q. v. nostrates. Di
cunt a spondeo des. quia vt
dicit Laspar de caldarijs. q
olim sponsus et sponsa mitte
bant cautiones quibz spode
bant se in iura marrimonij con
sentire. et fideiussores dabant
q id se obseruatuos obli
gabnt. Quqz etia spsalia di
cunt marrimoniu. sed tunc de
bent intelligi si sunt spsalia
de pnti Et sunt sponsalia
quatuor modis. Primo nuda
pmissioe. vt cu dicit. promit
to te ducere in uxore. Secu
do datis arris spsalijs. vt
b et

De sacramento

pecunie v'l alterius rei. Tercio anuli subarratōne. Quarto interueniēte iuramēto. vt cū alter alteri iurat dicēs. Iuro q' te in vxorē ducere volo. Quomodoq' q' q's istoruz q'tuor modoz p. mittit ducere aliquā z postea nō curat: peccat mortalz. nisi legitimū impedimentū intueniat. Sciendū tñ q' si sponsi sibū nuicē displicent z dissentiūt si sponsalia nō fuerint iurata pñt se mutuo absoluere. vñ notant doctores in c. p'terea. de sponsalibz. vbi inter ceteros Jacobus d' alberga notat q' qñ eclesia videt q' sponsi sibū nuicē displicent debz dissilare. i. nō debz cogere spōsum z spōsam ad pficiendū m'rimoniu ppter malū qd posset ide pro nēire. s. v' p'icidiū v'l mutua adulteria p'uentiū. Et h' placet Caspar. Si autē tm alter dissentit dicit Boffred' q' ex q' alter dissentit dissenties p'ci se compellit donec in eodem statu p. manet. sed si cū alio cōtraxerit p' verba de p'senti cessabit coactio. Idem vult Innocenti' ti. de sponsalibz. An autē sponsalia iurata possunt mutuo partiū dissensu dissolui: licz antiq' doctores dubi-

tant de h'. moderni vero erpedierūt istū casum. Unde Vincenti' in ca. p'terea. de sponsalibz. ponit distinguēdo an iuramentū dirigat in deū an in hominē. P'rio casu null' pōt absoluere nisi de'. Secdo casu hō cui iurat potest absoluere. Tūc autē dirigat in deū s'm Jo. an. qñ is q' iurat magis intēdit placere dō q's homibz siue sit in faciēdo aliqd meritoriu. siue in abstinēdo ab aliquo illicito. Exemplū primi. iuraui abbati intrare monasteriū. h' enī tm deū cōcernit. nō abbatē. vñ abbas nō pōt me absoluere a iuramēto. Similiter iuraui nō occidere hominem tē. Ad hoīem autē tūc dirigitur. si iuraui tibi scribere libz. ab h' enī tu potes me absoluere. qz te solū cōcernit hoc opus. Licz enī omne iuramētū cōcernat deū principaliter qz p' religionez p'mittit. tamē qz cōcernit moduz eius cui iuratur p't ab eo dimitti. d' iurando. c. i. Idem etiā tenz Caspar dicēs. q' sponsalia etiam iurata mutuo dissensu tolluntur. quia sublata obligatione sublata ē iuramētū. sicut dicit destituto z iurato. z notat de p'bedis. dilecto. Facit

ad h̄ regula .qđ fauore. li. vi.
 Et notat. xxi. q. iij. c. i. i glo.
 penultima. xbi dicat. q. parē
 tes sicut possūt frangere spō/
 salia filioz. sic ⁊ iuramēta re/
 mittere. **E**cludo g̃r dico fm
 Frāciscū de sarabell q. si ali/
 qđ iurat sponse eius intuitu
 p̄t sponsa ipm absoluerē. sec⁹
 si intuitu dei seu ob pietatez.
 vt cū spōsus esset diues ⁊ spō/
 sa pauprima. Tameñ dic̄ Frā/
 ciscus q. etiā in h̄ casu p̄t euz
 sponsa absoluerē. q. licz iura/
 uit intuitu dei. tñ ex q. cōmo/
 dum cōcernit sponsaz. ipa p̄t
 remittere p̄dicta. et sic genera/
 liter obfuať. nā ecclia se n̄ in/
 tromittit de spōsalibz de fu/
 turo. nec ad instātiā alēi par/
 tis. Ambobz g̃ dissentientibz
 etiā si iurassent mutuo se p̄nt
 absoluerē. **E**t nota q. etas
 seu tpus p̄trahēdi sponsalia
 vtrobiqz est septenniu. vnde
 sponsatio que fit in quibz vlt
 sex annis nulla est. vt de de/
 sponsatōe impubez. l. ras. Nā
 ex talibz sponsalibz inducitur
 publice honestat̄ iusticia. Est
 autē publica hōestas fm Frā/
 ciscū in. c. iuuenis. de spōsalibz
 impedimentū quod nec
 ex consanguinitate nec ex affi/
 nitate p̄cedit. sed ex qđā ho/

nestate que i matrimonij cō/
 siderāda ē. vt ille q. p̄us p̄tra/
 xit sponsalia cū aliq. ipa mor/
 tua non ducat aliquā consan/
 guineam ipi⁹ infra quartū g̃/
 dum. vt in. c. ad audientiā. vt
 de sponsalibz. c. i. li. vi. Ratio
 autē huius cōstitutōis est. qz
 experientia docuit graues ri/
 xas ⁊ inimicicias inter cōsan/
 guineos oriri quādo vni de/
 sponsatam aliquis de cōsan/
 guinitate sponsi p̄curat habe/
 re. Similiter qñ quis cōsan/
 guineā spōse sue ipa mortua
 cum qua nondū p̄fecerat ma/
 trimoniūz vult ducere nō est
 honestū. cuz p̄ hoc quasi duo
 cōsanguinei vident̄ vni muli/
 eri copulari. qđ honestas p̄/
 hibet. Verū tamen ius p̄mu/
 ne est q. si quis desponsat pu/
 ellam ante septē annos. si in/
 terim ip̄e moritur potest eam
 frater suus ducere. Similit̄
 si moreret̄ illa puella añ septi/
 mū annū vir duceret ei⁹ sozo/
 rē aut m̄rēz. Et h̄ totū habes
 de desponsatōe impubez. lit/
 teras. Sūt autē octo casus in
 qbz solunt̄ spōsalia. Prim⁹
 si alter sponsoz post despōsa/
 tōem trāseat ad religiōez. qđ
 etiā potest facere p̄tracto ma/
 trimonio añ copulā carnalez.

b. 3

De sacramento

tunc enim mulier potest alteri habere quasi post mortem viri. quia religio est quidam mors. secundum thomam in. iij. di. xxvij. q. ij. Secundus quoniam sponsus se absentat per longum tempus sponsa cum alio potest contrahere. Tercius si alter eorum incurrat lepram vel palissimum. Quartus si superueniret affinitas. vel quia sponsus cognovit consanguineam sponse. Quintus si mutuo se absoluunt. Sextus si alter eorum fuerit medio tempore fornicatus. quia tunc redditur alteri suspectus de fide postea futurus. Septimus si sponsus cum alia contrahit per verba de presenti vel etiam de futuro cum copula carnali. Si tamen contrahit cum prima sine iuramento. cum secundum iuramento debet adherere primae. et penitere de peccato. Octavus quoniam quando quis impubes contrahit sponsalia et venit ad etatem adultam. et petit absolui a vinculo sponsalium. et sibi dari licentiam nubendi. In omnibus autem istis casibus debet sponsalia autoritate ecclesie absolui propter quod in primo quinto et sexto. in quibus solunt ipso iure. Addit etiam novum casum Hostiensis. scilicet si fama est quod inter eos est canonicus impedimentum.

De diffinitione matrimonij

Consequenter

Consequenter de matrimonio sciendum quod ipsum sic diffinitur. Matrimonium est viri et mulieris coniunctio individuarum consuetudinem vite retinens. Ista diffinitio traditur. xxvij. q. ij. c. i. Per hoc quod dicitur viri et mulieris excluditur vir cum viro. vel mulier cum muliere. vel unus vir cum multis mulieribus. quia talis coniunctio non causat matrimonium sed peccatum. Dicitur etiam coniunctio. scilicet amoris et matrimonialis. Dicitur etiam individua vite consuetudinem retinens. quod est tantum dicere. quod neuter eorum absque alteri consensu potest continenter proficisci vel orationi vacare. nec se alteri copulare. sed sibi invicem suam fidem et debiti redditorem mutui. Similiter debet eis mutuo de necessitatibus providere et subvenire invicem. Et hoc intelligendum est totum de matrimonio copula carnali consummato. quia non consummatum tali copula potest separari per ingressum religionis. vel de sponsalibus. promissum. Intelligitur etiam hoc de matrimonio fidelium. quia matrimonium infidelium potest separari altero transiente ad fidem. Ratio autem beati Thomae in. iij. dist. xxvij.

q. i. Quare cōiunctio m̃rimo
nū est inseparabil' vsq; ad mor
tem inter homines ⁊ non iter
alia animalia est hec. Quia ali
orū animalū filij p̃nt sibi vi
ctū statim habere. ṽl saltē ad
eorū sustentatōez vnū sufficit.
sicut est de vacca equa asina:
⁊ similibus. et ideo ibi nō est
certa cōiunctio certi masculi
ad certā feminā. nec etiā neces
saria diuturna cōiunctio. eo q
femina in eis sufficit ad edu
candum fetum sine masculo.
In his autē quorū filij indi
gent vtriusq; .s. patris ⁊
matris sustentatōe aliud est.
Sic vbi inuenit aliq; determi
natio q̃stum ad tps sustenta
tōis et educatōis sicut in au
bus. vnde passerēs turtures
⁊ colūbe habent determinatas
femias. q; habēt educare pul
los ⁊ alter eorū nō sufficeret
ad q̃rēdū victū cū ⁊ se eq̃lirer
nutrire debeāt. Non autē sic
est in hominib; vbi fili' indi
get cura parentū ad magnū
tēpus. Et ergo m̃rimonialis
cōiunctio inter solos hoīes di
citur indiuisibilis fm totā vi
rā alteri' cōiugis. Oportet ei
filiū generari. educari. nutrirī
⁊ doceri. ⁊ sibi de necessarijs
vite a parentib; puideri. Eo q

iuxta apl'm. optet p̃res filijs
thesaurizare. ij. ad Lhez. xij.
Ista autē req̃rūt magnū tēpus
Et q̃ad h̃ dicit Lyra super
Mattheū. xix. c. q. m̃rimoni
um non solū est de iure diuī
no sed etiā d iure naturali. qz
hoc natura dicit q; vir ⁊ mu
lier cohabitēt simul p totā vi
ram ad educādū et pmouen
dū plem vsq; ad p̃fectum sta
tum virtutis. Dicit autē ma
trimoniū potius q̃ patrimo
niū. qz maxima onera sunt in
matre q̃ i viro. Et dicitur a
matre quasi matris muniz.
qz munit a m̃re. ⁊ dat m̃lieri
bus esse m̃res. Et qz etiā fi
nis p̃ncipalis m̃rimoniū ē bo
num plis. in cui' pcuratōne
mater magis laborat. ⁊ iō ab
ipā denotat. Fuit autē m̃rimo
niū iñstitutū a deo i statu ino
cētie. vt dicit de voto. c. i. lib.
v. Et h̃ p illa s̃ba. H̃ nūc os
ex ossib; meis. q̃ s̃ba adā spi
ritusctō illustrat' dixit Bēn.
ij. in si. ⁊. xxij. q. ij. lex diuina.
Et p h̃ p̃probat illa opinio q̃
dicit q; m̃rimoniū sit iñstitutū
a dō ill' verbis. Crescite ⁊ m̃l
tiplicamini. quod videtur in
cōueniens. cum etiā illa ver
ba prius dixerat deus nō so
lum ad homines sed etiā ad
b 4

De sacramento

bestias Beñ. i. Et quis ma-
trimoniū etiā sit institutū tpe
moysi et tpe christi. h̄ fuit ta-
mē diuersis respectibz. Nam
vt dicit Tho. di. xvi. in. iij.
fm q̄ ordiat ad generatōem
plis q̄ erat necessaria etiā an
pctm̄ institutū est a deo ī sta-
tu innocentie. ī h̄ q̄ de? forma-
uit m̄liere ī adiutoriu viri. et
h̄ modo dicit in officiū fuisse
institutū. Sz q̄tum est in re-
mediū peccati fuit institutū
post peccatū tpe legis nature
Scdm̄ aut̄ determinatōem
psonaz habuit institutōem ī
lege moysi. vbi nō nisi de cer-
tis tribubz copulabant. Sz
fm q̄ representat cōiūctōz chri-
sti et ecclie sic habuit institu-
tōem ī lege noua. Et fm hoc
dicit sacramentū noue legis
Et ex hoc habet q̄ due p̄ci-
pales sunt cause institutōis
m̄rimoniū. s. educatio plis ad
cultū diuinū. et vitā de fornicā-
tōis causa. Alię sunt m̄lte cau-
se min⁹ p̄ncipales. s. pulcritu-
do v̄poris. diuitie. reformatō
pacis. Et p̄pter istas causas si
etiā ducat v̄por seruatis v̄bil
de p̄senti tenet matrimoniu
Sciendū autē ex q̄ vt dici-
tur. vij. ethicoz. ī actu carna-
li p̄natur hō magno bono. s.

vsu rōis. qz vt dicit P̄hs. tal̄
actus furat̄ intellectū sapiēt̄
Et vt dicit Aug. xvi. li. d̄ tri-
ni. ip̄a voluptas carnal̄ quā
maior in voluptatibz carnali-
b? neq̄t iueniri momēto ip̄so
tp̄is quo ad ei⁹ puenit extre-
mū: pene oīs acies et vis rōis
obruit. Null⁹ autē fm rectā
ratōez debz se obligare ad ali-
quod ī q̄ tantū malū patit̄. ni-
si sit aliq̄d bonū recōpensans
istō damnū. Unde a sc̄tis pa-
tribz ponunt̄ excusantia illū
actū tam dānosum. s. bonū fī
dei. plis et sacramenti. Fidel̄
hic sumpta ē fidelitas siue iu-
sticia ad actū ad quē obligat
se. s. vt ille nō querat aliā. nec
ecōuerso. Sicut bonū plis ob-
ligat q̄ ad cultū diuinū. s. vt
religiose. i. sc̄tē et deuote edu-
catur. Bonū aut̄ sacramētū ē
illa indissolubilitas inter vir-
z mulierē. et signat indissolu-
bilitatē cōiūctōis christi et
ecclie. et hoc est bonū intrinse-
cum matrimonij. quia p̄fectō
p̄ma est formalis. p̄ma aut̄
duo bona. s. fides et p̄les sūt
bona extrinseca m̄rimoniū.
Ex his patet q̄ ex quo vt di-
ctum est sacramētū est bonū
excusans istū actū. videtur q̄
actus iste m̄rimonial̄ non so-

lum est bonus. s; etia; sc̃us. quā sc̃itate; habet ex indiui sibilitate cōiūctōis. s̃m quaz significat cōiūctiōem xp̃i et ec clesie. Ita etiā dicit Tho. in dist. xxxi. i. q̃to. q. iij. Ex q̃ bus oib; infer̃ s̃m Bonauē. ibidē sc̃do p̃ncipali. q. ij. q̃ d̃ coit cā fornicatōis vitāde in ṽrore. ne. s. ṽroz fornicet. sic reddēdo debitū nullo mō pec cat s; magis meret. qz exercet op̃ iusticie s̃ ē fidei ad quā te net. z iō oīs culpa excusatur. Si hō coit cā fornicatōis vi tāde i seip̃o. s. ne ip̃e sol⁹ forni cet. i. s̃ peccat venialr. z h̃ si n̄ pullat a carne. Hāc exq̃ nō p̃t p̃creare plē. nec p̃p̃t eaz p̃cre andū coit. nec p̃pellit ab ṽro re ad reddēdū debitū. aliq̃ su p̃fluitas est ibi. z iō peccat sed venialr. imo dici p̃t s̃m Pe. d̃ tha. in. iij. di. xxx. q. iij. p̃n cipali. q. ij. ar. i. q̃ q̃rens dele ctationē in p̃ingelustendo tñ intra finē m̃rimoniij. s. q̃n cū altera m̃liere id nō faceret: ve niale est peccatū. licz etiā fiat causa explede libid̃is. S; si q̃ rat delectatōem in eaz n̄ vt in p̃inge. s; vt i alia m̃liere q̃cū qz tūc ē p̃ctm̃ mortale. s̃ ē s̃ hugonem. xxxi. q. i. Quō. vbi dicit vsum m̃rimoniij nō pos

se impleri sine peccato saltem veniali. qz p̃t etiā ēē m̃rimoni um cū sit bono intuitu sic fuis set i statu inocētie s̃m Fr̃aci scū i rubca d̃ sp̃salib; s̃ idēz inuit Jo. an. i glo. sup ca. al ma. de sen. ex. li. vi. sup verbo sacramētis. vbi dicit q̃ datur grā p̃ istō sac̃m. s; nō sicut p̃ alia sac̃ra. Cōfert aut̃ in hoc sacramēto grā adiuuās ad il la opa q̃ i m̃rimonio requir̃t. Rō s̃m Tho. in. iij. di. xvi. q. iij. Quia vbicunq; diuini tus dat facultas aliqd̃ faciē di dant̃ etiā auxiliā sine q̃b; nō potest p̃ueniēter vti illa fa cultate. sed in m̃rimonio dat diuinitus facultas vtēdi ṽro re. z p̃ cōsequens dat grā qua idē p̃ueniēter fieri possit. Nec sc̃us Tho. Et p̃ hoc repro bat glo. i. q. i. Quicqd̃. Etiā dicit doctor subtil̃ q̃ effectus isti⁹ sacramēti sunt due gr̃e i anīab; p̃trahentiū. z h̃ nisi sic ober mortalis p̃cti. Etenī n̄ sufficit ad grām p̃cipiendam q̃ p̃trahens nō sit fict⁹ respe ctu sacramēti. i. q̃ nō fecte re cipe intendit. sed optz q̃ p̃us penituerit. qz illō sac̃m̃ n̄ dat penitentiā. Est g̃ vn⁹ z total̃ effect⁹ istius sacramēti. scilicet gratiosa coitio animoz.

b s

De sacramento

Nec doctor subtil. pro isto dicto est. c. vnicū de sacra vnctōe. Ulteri⁹ ē sciendū d il lis q̄ requirunt ad m̄rimoni um vt sit vey. Prio requiritur etas debita psonaz p̄hētū. Hā vir debz esse. xiiij. annoz ⁊ femia. xij. annoz. vñ sic spō salia in fra septimū annū nō tenent. sic m̄rimoniū etiā nō tenet infra. xiiij. annū. Quan tūcunq; eni fuerit m̄rimoniū de p̄bo de p̄senti ifra. xiiij. an nū. nihilomin⁹ nō est aliō ni si sponsalia de futuro vsq; ad xiiij. annū. Et ista p̄nt rum pi postq; sponsi vl alter illoz venerit ad debitā etatē. Se cūdo requirit cōsensus mutu us p̄hētū psonaz p̄ p̄ba d p̄ senti. Cōsensus autez ille fm Bonauē. i. iij. di. xxvij. debz eē i mutuā corpis ptatē. Uer ba aut de p̄senti sūt ista ex pte viri. Accipio ego te i meā vx orē. Uerba aut mlier sūt ista Ego te accipio i meū viz. Et sunt ista p̄ba necessaria qz sa cramētū ē res sensibil. ⁊ iō in eo reqrit signū exp̄ssiuū. q̄ ex p̄ssio pueniēti⁹ sit p̄ p̄ba d p̄ senti. vñ ⁊ iste p̄sensus p̄t bñ per alia p̄ba expediri vl ex p̄mi inter hoīes vstrata q̄ ist eāpollēt dicēdo. Cōsentio in

te tanq; in vxorē. Sīl; si p̄e cessit interrogatio inter aliq; de cōtrahēdo. Si alt; eoz di cat. volo te d ceto h̄re i vxorē Et illa r̄ndet. Et ego te volo habere in virū. Vl volo q; tu sis vxor mea. ⁊ illa. ⁊ ego ha beo te p viro. In omib; tali bus p̄trahit matrimonium. S; si diceret. volo te accipe in vxorē. vl volo i te p̄sentire tāq; i vxorē nō est m̄rimoni um. Sīl; si dicat vir. p̄mitto q; te nō dimittā p meliori vel p peiori. etiā iudicandū est p matrimonio. Irē si post datā fidem dicat aliq. bibam⁹ noīe m̄rimoniū et osculemur nos. Wilhelm⁹ dicit q; nō est m̄ri moniū nisi vellēt p p̄ recedere a sponsalib; ⁊ p̄trahere de p̄ senti. qz illd dictuz significat futurū m̄rimoniū. s; si dice res. bibam⁹ p m̄rimoniū con tracto est m̄rimoniū. Frāci sc⁹ tñ dic q; illa p̄ba. bibam⁹ noīe m̄rimoniū sūt p̄fessio ve ri m̄rimoniū. ⁊ q̄ ē m̄rimoniū In oib; aut istis vbi verba dubia sunt recurrēdū est ad intētiōem p̄trahētū et ad cō munem p̄boz vulgariū inrel ligentiaz. Unde credo q; per illa verba sponsi iūrogati. s. in polonia dicēdo. A. placet

tibi hñe R. in vxore. illo rñdē
te. placet. et mulier interroga-
ta rñdeat sñl. contrahat verū
mñmoniu. ar. c. ex lñis. d. spō
salibz. Nam p illa verba oēs
in polonia intelligunt ptra-
hi mñmoniu. Ergo si sic vi-
cini cōmuniter intelligūt de-
bent etiā pñentibz illa pba fa-
cere eundē sensum. Nā vt di-
cunt doctores in. c. ex lñis. d.
sponsalibz. in talibz recurren-
dum est ad intellectū vicino-
rū. Hoc approbat Franciscus
ibidez. Et dicit Hosti. q. qñ
uis alter nō intellexit ad lñaz
vñ linguā. si tñ intellexit affe-
ctū vel sensuz nutu vel signo
sufficit. Et nō refert an nutu
vñ lingua intelligat. ar. de trās-
latōe. inter corpalia. xliij. dis.
si rector. Unde si spōsus dat
anulū dicendo in theutonico
p pba de pñenti. et sponsa po-
lona recipit anuluz. annuēdo
dñ cōsentire. in dicto c. ex lñis
Dicit etiā Franciscus d. sa-
rabellis in ca. ex pte. de spon-
salibz. q. si dicat vir. pmitto q
te ducā i vxorē. et de cetero te
nebo te vt vxorē. Si tal' con-
trahit cū alia p pba de pñen-
ti adhibebit scdē. ppter verba
illa. ducā te. q sunt d futuro.
q etiā verba restringunt p

seqñtia. cū dicit. tenebo te vt
vxorē. Et dicit Innocentius
q hec pba ducam nō sonant
tñ actū sñ etiā ius. vt sit sen-
sus. pmitto q tñc fñā tua legi-
tima vxor. et h est si sunt pba
mulieris. Illa autē pba. pmit-
to q tenebo te p vxorē. habēt
sensum ac si dicat vi. habeo
tecum mñmoniu. vñ accipio
te in meā vxorē. et pmitto q
d facto tenebo te p vxorē. Si
autē dicat. pmitto q nūqñ ha-
bebo aliā nisi te. licz istam nō
teneat simplr accipe si nullam
vxorē i vita sua vult ducere
tñ si vellet ducere aliā nō pñ-
q de pñiti vsu loqñdi sñsus
est. Recipiā te et nō aliā si vx-
orem voluero ducere. Item
si cōcubina dicat alicui. nolo
q me cognoscas nisi tāqñ vx-
orem: et vir taceat et pñoscat
Dicit Johānes d. lignano q
est pñumptū matrimoniu.
Sed tñ Caspar dicit q non
q nō expñserit. et etiā q tacēs
habet pñtradicente i h casu:
cū agat de obligatōe ipi. scz
sub pñitōe vñ sub mō. Sub
pñitōe sit. vt pñho tecū si pñi
meo placuerit. vñ si inuenero
te habere centū marcas. et sic
de similibz. et talis contractus
suspendit matrimoniu. vsq.

De sacramento

ad existentiā conditōis. i. non prius tale matrimoniū tenebit nisi impleat illa conditio. Si tñ interi p̄sensus de p̄senti v̄l copula carnal̄ fuerit subsequēta tenebit matrimoniū. eo q̄ tales vident̄ recessisse a conditōe. vt d̄ conditōibz apposit̄. de ill. et. c. sup̄ eo. z. c. p̄ tñas. Et h̄ intelligendū ē de conditōe honesta. q̄les sunt due ille supra posite. Nā si essz conditio p̄ substantiā m̄rimoniū. vt p̄ho tecū si nō p̄lificabis. vel donec mihi aliam inueniā. vel si te exponas p̄ questu prostituendi. omnes tales nihil agunt Si tñ q̄s dicat. p̄ho tecū si te virgine iūenero. z. postea sequit̄ coitus nec inuenit̄ virgo. dic̄ Bern. et Hosti. q̄ indicabit̄ p̄ matrimonio. et hoc in foro iudicij. tamē in foro ante non sic iudicabit̄. quia dignū ē vt mulier q̄ mērita est se esse v̄ginem maneat decepta. z. vt viro subueniat̄ q̄ forte vult vitare bigamiā. Sz sub mō p̄bit sic. do tibi tunicā v̄l cingulū v̄l anulū vt p̄bas mecum. alioq̄n reuoco qd̄ donavi. talis p̄cr̄ statū tener. Sed si nō fuerit modus poterit reuocari. Dicunt tñ doctores q̄ licz posset p̄bi m̄rimoniū sub condi-

tiōe. nō tñ sub mō. z. h̄ est tenendum. M̄rimoniū tñ ex causa p̄tractū tenet siue causa sit vera siue falsa. vt p̄ho tecum qz pulera es siue diues. nisi causa essz ita falsa q̄ p̄tineret in se aliq̄d impedimentū. vt cōtraho tecū qz libera es. nā si nō essz libera nō teneret matrimoniū zc. Et sciendū etia; q̄ si q̄s p̄bit cū aliq̄ cū conditōe. deinde tñ ante aduētū cōditōis p̄trahit cū alia pure d̄z manere cū scda. etiā si sit consanguinea p̄me.

De impedimētis m̄rimoniū.

Inc vi

n̄ dēdū est d̄ impedimentis m̄rimoniū. Sunt autē. xij. impedimēta q̄ impediūt m̄rimoniū p̄hendū z. dirimūt iā p̄tractūz fm̄ Inno. i. c. iuuēis. d̄ sponsalibus. Primū ē furor. xxxij. q. viij. c. neq; furiosus. xbi. dīc. neq; furiosus neq; furiosa p̄here p̄nt m̄rimoniū. sz si p̄tractū fuerit. s. añ furorē nō separēt. s. p̄p̄ furorē. Et rō qz t̄les n̄ p̄nt p̄scire. si tñ h̄nt lucida iterualla tñc bñ p̄nt. vt dicit glo. ibid. Scdm̄ si c̄tr̄troq; articulo. i. testiculo carēs v̄l i. potens coire. xxxi. q. viij. Illi

Tercium est affinitas. ut si quis sponsas de presenti sanguinei sui recepit in uxorem et eam cognovit impediri debendum et dirimendum. Ita quod prima restituitur. scilicet mulier non potest induci ad abstinentiam propter publice honestatis iusticiam. ut de eo qui cognovit sanguineam uxoris sue. c. discretio nem. Quartum est error in persona. ut cum quis putans contrahere cum R. dicit cum vtriusque. Quintum est error in conditione servili. ut si quis dicit cum aliquo putans eam esse liberam cum tamen est illibera. ut de conjugio servorum. c. ij. Sed quid dicendum est de iacob qui deceptus est in persona. scilicet qui putans rachelem cum contraxerat iue nit lyā. et tamen tenuit matrimonium. Responsio secundum gratianum. xxi. q. i. c. i. quod illud matrimonium non tenuit ex precedenti consensu sed subsecuti. quia post copulam carnalem in eadem consensit de nouo. Error tamen qualitatis non excludit consensum matrimonium. ut si putat bonum quod tamen est malum. ut si putat homo quod tamen inuenit corrupta. Sicut error fortune. ut si putat sponsa diues quod tamen est pauper. In omnibus istis casibus non dirimendum matrimonium tractum. Sextus est votum solenne ut sacri ordinis vel professionis. unde si quis professione

facta in religione vel in sacro ordine uxorem duxit dirimendum matrimonium. ut quod clerici vel vouentes. c. insinuate. et de voto. ca. unico. li. vi. Alia autem vota simplicia licet impediunt contrahendum non tamen dirimunt iam tractum. unde de si quis vouet simplicitatem non vel le ducere uxorem et postea duxerit tenet matrimonium. Sed ille peccat mortaliter sic contrahens. et non debet petere debitum ab uxore. sed tamen tenet reddere quantum petit ab eo. ut notant doctores in ca. rursus. quod clerici vel vouentes. de quibus vide ibi materiam istam. Si tamen si quis habens votum simplex quod a sacerdote an possit dicitur dare filium. Nosti. quod potest dicere quod sic. Si autem quod ulte ri? an tale matrimonium tenebit debet dicere quod non. alio peccaret quia daret occasionem mortaliter peccandi. Septimum si machinatus est in mortem prioris coniugis seu uxoris. vel eam ducere promisit. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. ca. significasti. Et dicit Io. an. i. c. laudabile. de duc. infidelium. quod quoniam machinatio est ab utroque. scilicet a viro et a muliere in mortem mariti tunc sufficit ad dirimendum matrimonium sine adulterio. Quoniam per machinatio

De sacramento

est ab altero tñ tñc ñ sufficit
sine adulterio. vt d' dñortijs
c.i. z istò impediduz ē menti.
q' raro iste pñct' bñ intelligi
tur. Detatñ si ē alci' cultus.
vt saracen' vl' iude'. xxviii.
q.i. caue. Nonñ si p yim coa
ct' ē shere. vt de spōsalibus.
cū locū. Et intellige de vi vl'
merū q' cadit ī pñtātē virū. vt
dicit glo. i. ibidem. que etiam
dicit q' minor mer' excusat
feminā q's virū. qd' silz nota.
Decimū ē sacer ordo. vt q' cle
rici vl' vouentes. c.i. z d' voto
c. vno. li. vi. Undecimū si ē al
teri nupta. de spōsa duoz. c.
ij. Duodecimū est publice ho
nestatis iusticia. de spōsalibz.
c. iunenīs. et. c. ad audientiā.
Sūt alia duo impedimēta q'
impediūt z nō dirimūt. s. tps
feriaz. vt de ferijs. c. capella
nus. Et interdictū ecclie. vt
de desponsatōe impubez. ca.
ad dissoluendū. De oibz istis
dāt versūs p Joh. an. in sū.
qñtī sub hac forma. Ex qz cō
ditio votū cognatio crimen.
Cult' disparitas vis ordo li
gamē honestas. Si sis affinis
vl' si coire neq'bis. Nec sociā
da vetāt nubia iūcta retrā
ctāt. Et d' vltimis duobz dāt
pñsus. Ecclie vetitū necnon

tps feriaz. Impediūt fieri: p
mittūt facta teneri.

Decantel' hui' sacramēti

E primo

caueat vir ne volēs
a muliere extorq're
carnalē pñtationē fingat se
eā ducere velle nō habēs tñ ī
tentōem z ppositū eā ducēdi
Nā tal' si eā nō ducat gñiter
peccat. licz in foro penitētiāli
nō iudicat p mñmonio. Et
licz mlier q' simplici anō sibi
pñtāt a pctō excusat. tamen
decepto: tal' si vult verā peni
tentiā agere necesse habz eam
sine fictōe ducere q's tñ in eo ē
vl' dare sibi virū cōuenientēz
vl' aliter satisfacere. Et b' fm
Tho. Et b' si vir est eq'lis pñ
tōis cū illa. Nāz si vir estz me
lioris pñtōis. puta nobil'. et
mlier rustica vl' ribalda pñ p
babiliter pñsumi q' nō fuit de
cepta sz se decipi sinxit. z tñc
in tali casu si ille nō aīo ducē
di cohabitauit cū ea nō tenet
eam ducere. nec ei satisfacere:
vt dicūt doctores. Secū
do caueat ne quis spōsam su
am contractis spōsalibz an
teq's solēnitates mñmonij fi
ant. s. anq's ī facie ecclie copu
lant' audeat pñscere. nāz talis

peccat fm wilhelmū. Et si
telligit in illis pñb vbi prime
nuptie bñdicunt. Unde cum
iste nō sunt virgīes nec alter
illoz post illā occultā pñtiti
onē si accipiūt bñdictōz quā
soli & gīnes vñ alter ipoz acci
pe pñtiti: peccāt. cū scōe nu
ptie nō sunt bñdicende. si tñ
nō est pñtiti in aliqñ pñ
tib pñas nuptias bñdicēdi
sic ē i polonia credo q spon
sus cognoscēs spōsam anō
pñmādī mñmonii anq in
facie ecclie copulēnt nō pec
cēt nisi venialē. hec Tho. in
iiij. sniaz. di. xxvij. Tercō
caueat vir ne cū illa pñat p &
ba de pñtiti cū qñ alter pñat
p & ba d futuro & copula car
nali pñmāuit. qñ nec vez n
aliqñ censet mñmonii quod
postmodū d facto ē subsequē
tū. vt d spōsalib. is q Quar
to caueāt pñtes ne pñant p
filijs aut p filiab spōsalia vñ
mñmonii cū additōne pene.
nā tal adiectio pene nō valet
d iure. vt d i ca. gēma. d spō.
eo q mñmonia debēt eē libe
ra. Et si ē pñtra nōstrates qui
stipulāt penas nisi iplēāt fili
eoz volūtātē. Dicit tñ Franci
sc⁹ d sarabell. Joh. an. Uñ
cētī? & abbas i dicto c. gēma.

zarchi. xxx. q. ij. c. vno. q bñ
pñt stipulari vñ dari pñnoza
inter pñtrahētes. s; non pene.
Rō q; pena solū pñmittit. ar
re & dant. faciliores aut su
mus ad pñmittendū qñ ad dā
dñ. Itē arre fiunt in modica
qñtitate. pene & i magna. et
ideo timore magne qñtitaris
posst qñ pñelli ad mñmonii
Uñc. tñ dicit q si sunt extra
nei oīno q nō habēt pñhētes p
sonas in sua pñtate. isti pñt sti
pulare penas iter se & pdunt
eas. vñ acqñt si spōsi nō stāt
in eoz pñmissiōib. Itē & pa
rētes vñ alios q habēt spōsōs
in pñtate nō habz hic locū de
pñnozib. Etiam teneas q si
dāt pñn⁹ loco arre tñc tenet.
si aut p pena tñc non. Itē si
dāt p pñuentōez nō tenet. si au
tē p traditōem tenet. Hoc au
tem d i fm Jacobū d arra q
ratio pñnozis tenet si tradit.
secus si cōstituit tñ. q; qñ cō
stituit tñ tñc cedit loco arre.
sed si cōstituit cedit loco pene
Quinto caueant pñtrahē
tes ne in cognatōne carnali:
spñali vel legali contrahant.
Nam prohibent contrahere
consanguineisq; ad quartū
gradū inclusīue in collateralib;
bus. in ascendētib; autē & i

De sacramento

descendentibz ppetuo. In co
gnatōe aut spūali phibēt hi.
scz baptizat^r et leuās. Bap
tizat^r et filij leuātis. Itē bap
tizat^r et pūit leuāt^r pūis cog
nita. Itē leuās et pētes leuati.
Et eodē mō dico de baptiza
to et baptizāte. Silt i nē p
firmatū et tenētē. et inter p
firmatū et pfirmatū. In alijs
autē sacramētis nō ptrahit tal
cognatio. s. in penitētia. qz pen
tentia nō est sacramentū colla
tū p modū generatōis sed sa
natōis. iō p ipm nō ptrahit
spūal cognatio. al^s enī filius
pūbiteri nō possz inuenire vx
orē i tota parochia. fm tho.
in. iij. sententia. di. xxi. q. i.
ar. ij. licz iter sacerdotes et cō
fidentē cōtrahit fedus. non tñ
driuat ad alios eoz cognatō.
tamē cathecismus licz impe
dit cōtrahendū nō tamē diri
mit contractū. vt de cognati
one spūali. p cathecismū. lib.
vi. Itē cognatio legalis im
pedit vsqz ad emācipatōnem.
Est aut cognatio legalis illa
qñ qd adoptat in filiū aliqū
extraneū coram iudice. et dico
corā iud. ce. qz al^s facta in p
uato nihil valet fm Hosti. d
cognatōe legali. ca. vnico et.
Et qz ista cognatio apd nos

hodie nō riget. ideo d ipa su
psedeo. Sexto caueat vir
ne dimittat vxorē suāz propē
quācūqz causam nisi ppe for
nicatōem. vt d in glo. c. i. qñ
uit. de diuorzijs. Et intellige
tā de fornicatōe carnali qz eti
am spūali. sicut ē idolatria vl
heres Silt si mortē viro ma
chinat. In istis tñ casibz nō
ducat aliā qz diu viuūt quam
dimisit. xxi. q. iij. oēs causa
tōes. Ratio qz licz q ad pū
galēthoz sit diuisio et diuor
ziū. nō tñ quo ad vinculū qd
est indissolubile et ppetuum.
Ex h p^r qz mulier a viro n se
patur p furto vl p alio crimi
ne vl p alio impedimento. vt
d in ca. qñuit. de diuorzijs.
nec etiā p alio defectu corpali
scz p surditate. cecitate. p fe
tore oris et. Et intellige etiā
qz qntumcūqz essz notoriū
crimen fornicatōis i vxore. n
pt vir sine iudicio ecclie ppa
autoritate eam dimittere. licz
bñ pt debitū sibi in puato de
negare. Archi. i. c. porro. et ca.
significasti. de adulterijs. In
hoc tamen casu qñ alter forni
catur spūaliter. s. si labatur in
heresim nō pt is qui remanz
in fide aliā ducere illa viuen
te heretica. Secus si aliquis

Matrimonii

infidelis vl' pagan' cōuertit. cui' vxor nō vult pueri vel nō vult cohabitare sine p' tu- melia creatoris. qz talis p't cō trahere etiā viuente tali vxore. vt de diuor. c. v. Septi- mo caueat vir ne vxorē i adul- terio dephēfaz interficiat. qz licet fm leges ciuiles n̄ puni- atur talis occisor aliq' pena. tñ fm ius diuinū punit. xxxij. q. ij. int' hec. vbi exp'sse phibe- tur tale vxoricidiū. Debet ei eā poti' corrigere z sibi recō- ciliare. cu' de' pat' sit accipe ipsi' p' niam. exēplo mulieris adultere Joh. viij. vt dīc bo- nauētura in. iij. dīf. xxiij. q. i. z Tho. q. i. Qui etiam addit q' occidens vxorē p'p' adul- teriū vl' odiū. ex statuto ecclē cōtrahere cū alia nō debet. et maxime si occidat eā vt p' tra- bat cū alia. sec' est si nō eo aīo qz tūc licet n̄ debeat p' here. si tñ p' hīc tenz. Octauo ne alī q's habens aliqūē sacrū ordi- nez p' trahat matrimoniū. qz tale matrimoniū nō tenet. vt de voto. c. vno. li. vi. Simili- ter ecōuerso caueat ne cōtra- hens p' verba de p'senti cū alī quia sacrū ordinē accipiat. qz talis debz restitui vxori. et si pōt esse sine scandalo vxoris

dz deferre habitū z coronam clericalez. Nec pōt p' trahere post mortē illius vxoris. et si p' traxerit nō tenet matrimo- niū fm Inno. Nec etiā post mortē vxoris poterit i susce- pro ordine ministrare. vt i ex- trauaganti Johis pape vice- simisecundi. que incipit. An- rique. Talis ei restituit' vxori tenebit reddere debitū. sed non poterit petere. Hono- caueant p' iuges ne post bñdī- ctionē acceptā p'ma nocte cō- misceant. vt. xxiij. di. spōsus. Alibi etiā dz q' biduo vel tri- duo debent p' tinere. vt i. xxx. q. v. aliter. Sz hoc est p' siliū nō p' ceptum. z ideo ne q's ob- liget sub p' cepto spōsos ad ta- lia hoc pono p' auisamēto. qz multi faciūt indiscrete p' scien- tiam de talibz ipsis p' iugibz p' modū p' cepti. qd fieri non de- bet. sed p' modū cōsiliū tñ zc.

Decimo caueat vir vel fe- mina ne sine parentū cōsilio vel cōsensu nubat. quia dicit Amb. in li. de p' iarchis. Nō est virginalis pudoris elige- re maritū. Unde z euaristus papa dicit. quia aliter non est legitimū p' iugitū nisi a paren- tibus tradat. Et euripidion in p'sona cuiusdā femie legit.

De sacramento

BI
CE
dixisse. Sponsaliū meorū pa-
ter me⁹ curam subijt. maritū
eligere nō est meū. Nec omnia
habent. xxxij. q. ij. Non oīs.
S. Cum ergo dicūt. 2. S. hono-
rant. Si tñ fecerit tenet ma-
trimoniū. quia hoc solum est
de honestate 7 nō de necessita-
te. maxime si habet annos le-
gitimos. s. vir. xiiij. 7 femina.
xij. Dicūt tñ leges q⁹ femina
post. xxv. inuit⁹ parentib⁹ nu-
bit. et verū est. Undecimo
caueat sacerdos ne clādestine
aliquos copulet. hoc est ne p⁹
termittis bannis in ecclia ali-
quos itroducat siue copulet
Nā talis sacerdos suspendit⁹
p⁹ trienniū. vt notat de clāde-
stina desponsatōe. c. Cū inhi-
bitio. Duodecimo caueat
sacerdos ne bñdicat secūdas
nuptias. qz irregularitatē in-
curreret. potest tñ p⁹ ep̄m sup-
eo dispēdari. vt in extrauagā-
ti Johis. xxij. que incipit. cō-
certationi. Tredecimo ca-
ueat vir ne semp⁹ exigat v⁹ red-
dat debitū vxori. qz h⁹ pceptū
de redditōe debiti cū affirma-
tione nō obligat nisi p⁹ loco 7
tpe fm Joh. parisien. Quia
obligat sp⁹ sed non ad sp⁹ nec p⁹
sp⁹. sed qñ p⁹ esse debite circū-
stātionat⁹ fm doctore subtilē

in. iij. dis. xxiij. quia fortiori
vinculo obligat ad nō reddē-
dum. vt in h⁹ casu. qz tenet nō
occidere fetū in vtero p̄gnan-
tis. vel nō esse causa abortus
Silt⁹ si redditio debiti igit⁹
in detrimentū sanitatis nō te-
netur reddere. qz tenet pot⁹
ppriaz incolumitatē q̄ istud
detrimentū vitare in cōiuge.
Silt⁹ nō tenet satisfacere vo-
luntati mulieris tpe mēstrui
ne ples nascat leprosa. q⁹ al⁹
pōt⁹ pcreari sana. 7 etiā qz tal⁹
coitus inducit ppetuā sterili-
tatē in muliere fm Aug⁹. pro-
pter cōmixtionē semis cū san-
guine. vñ si ptingeret nasci fe-
tum fit leprosus scabiosus ce-
cutiens. v⁹ interdū caducus.
vel obsessioni demonū tanq̄
vas imunde cōpositū aptus.
Et ideo in lege mosayca acce-
dens ad mēstruatā morte mo-
riebat⁹. que mors nō infligebat⁹
nisi p⁹ mortali. Et si dicūt. tñ
leproso viro tenet mulier red-
dere debitū. licet nō tenet se-
cum cohabitare. vbi tñ certū
simū ē q⁹ ples nascet leprosa.
ergo sile est in mēstruata. Re-
spōdeo fm doctore subtilē
vbi supra. qz in mēstruo pōt⁹
expectari temp⁹ p̄gruū vt na-
scatur ples sana. in lepra fo-

nō. vñ melius est q̄ nascat le/
prosa vel aliquat q̄ oīno nul/
la. q̄ melius est sic esse q̄ non
esse. Verūtn̄ dicit Tho. vbi
supra. q. ij. ar. ij. Si est flux?
innaturalis ⁊ diuturnus pōt
vir ad talem accedere. q̄ al's
opeteret viz ppetualr abstinere.
Dicit etiā q̄ mlier mēstru/
ata pōt reddere debituz viro
petenti. debet tñ enim auerte/
re p̄cibz vt sufferat. non tñ ita
efficacit debet auertere q̄ pos/
sit esse occasio sibi incidēdi in
aliquas pessimas corruptio/
nes sicut ad id pronus credit
Si autē credit q̄ petit igno/
ranter. debet mulier aliquaz
occasionez p̄tendere vel infir/
mitatē allegare ne debitū red/
dat. nisi piculuz viro timeat.
Dicit autē Tho. q̄ accedens
ad pregnantā nō semp peccat
mortalit̄ nisi timeat abortus
Dicit etiā ipse q̄ si tñc vir p/
ter p̄suetudinē et modū a na/
tura institutū quantū ad sitū
exigit debitū a coniuge. puta
a parte posteriori v̄l ad latus
nō semp est peccatū mortale.
sed qñq̄ pōt esse sine pctō. di/
mittere aut p̄p̄iū vas semp ē
pctm̄ mortale et sodomiticū.
q̄ hoc est p̄tra naturā coniugij
Hec sanctus Thomas.

De expositione missæ.

De facite

b in meam cōmemora
tionem. Lu. xxiij. de
p̄se. di. ij. iterat. Quia fm bea/
tum Tho. in tertia p̄te sūme
sue. q. lxxxiij. ar. iij. mysteriū
nostre salutis totū comp̄hen/
dit in sacramēto eucharistie.
ideo tale sacramentū p̄ ceteris
agit cum maiori solennitate.
Que quidē solēnitat in missæ
officio p̄sistit. vbi recolit sin/
gularis memoria dñice passi/
onis. iuxta qd̄ ipse iturus ad
passionez fieri p̄cepit dicens.
Hoc facite in meā cōmemo/
rationē. glo. id est in memoriā
mortis mee. Et quia singule
p̄tes missæ inenarrabilē dul/
cedinem redundant diuinoz
mysterioz. designāt em̄ gesta
facta ⁊ opera christi. qui opa/
tus est salutē in medio terre. ⁊
p̄cipue circa mysteriū sue pas/
sionis resurrectionis ⁊ ascen/
sionis. ideo de singulis parti/
culis hui⁹ sacri officij breuiter
intendam⁹ Circa qd̄ scien/
dum q̄ missa dicit p̄mo a mīe/
tendo. q̄ angeli ibi mīcunt:
vt dicit Grego. de p̄se. dist. ij.
q̄ si sanguis. Scdo rōne filij
qui ibi mīcuntur a deo patre.

i z

Expositio prime

Tercio rōne nri qui mittim?
vota nra ad deū p sacerdotē.
vt nobis deus mittat benedi
ctionē z grāz. Quarto rōe. s.
cathecumioz. q vt dicit Hu
go antiq⁹ admittebant vsqz
ad offertoriū. z ab offertorio
foras mittebāt. Cathecumi
ni aut erant nouiter credētes
nōdū baptizati. Habet autē
mlta noia istud officiū misse
seu sacm. Dicit enī missa p/
pter rōnes pdictas. Itē dici
tur eucharistia ab eu qd ē bo
nū: z char⁹ grā. qsi bona grā.
Dicit hostia ab hostibz vin/
cēdis. qz p eā nri hostes vin/
cunt. Immolatio dicitur fm Ili.
vi. erhimo. ab in z moles. qz
in mole. i. in cumulo altar⁹ sa
crificat. Cōmunio dicitur qz esca
est omniū fideiū. Juxta illd
Qm̄s de vno pane z de vno
calice picipiam⁹ Dicit viati
cus. qz dat in hac via pntis
vite ad sustentatōz. Dicit sa
crificium qsi sacm faciens. qz
mystica pce psecratur. in ps.
Immola deo sacrificiūz lau
dis zc. Dicitur etiā actio fm
Leonē papam. qz h quasi in
quodā iudicio agim⁹. Nam
locus est ecclesia. iudex deus
actor diabol⁹. reus populus.
pscientia testis. sacerdos de

sensoz. Sic dicit Aug⁹. de se
in orōne qdam. Sūme sacer
dos q me inter te z meum po
pulū esse voluisti zc. Se
cūdo videndū est qd instituit
missam. Rūdeo q Petr⁹ Ja
cobi z Basili⁹ cesariēsis ep̄s.
De petro dicit in cronicis q
pmus antiochie pmā missaz
celebrauit sub tribz orōnibz.
vt dicit Hugo de scō victo
re. libro. ij. de sacramentis. c.
viij. De iacobo z Basilio ha
betur de pse. di. ij. Iacobus.
Dicit aut Archid. in dicto. c.
Iacobi. q iacobus instituit
dicere secretam. Basilius au
tem alia addidit. Pro quo
sciendū q missa quondā non
cum tanto apparatu nec cuz
tanta solēnitare dicebat. Pri
mo enī ab aplis dicebant tñ
illa verba in celebratōe misse
que dominus dixit. Hoc est
enī corpus meum. sed postea
apostoli addiderunt dñicam
orōnem. Et adhuc etia apo
stolor⁹ p̄snetudo presentatur
singulis annis sancto die ve
neris. excepto q illo die non
cōsecratur. Postea apostoli
vel eorum successores institu
erunt q epistola z euāgeliz
legeret añ sacrificiūz. Primo
autez legebat epla. Secūdo

euāgelii. Tercio dñica ofo. Quarto dicebant vba dñi. et tūc offertoriū inchoabat a lectore. q̄ mos sabbato sancto p̄becostes adhuc seruatur. Postea v̄o sancti p̄res et apli illas solēnitates q̄ nūc sunt i missa addiderūt. vt Alexander. Belasius. Grego. Leo. Celestin⁹. Damasus etc. Canoniz aut̄ dicit Greg. fuisse cōpositū a q̄dā scolastico. Apl̄ici tñ ibi multa addiderūt. sic infra patebit i suis locis de q̄libet istoz specialr. Tercio vident dū est de p̄paratōe sacerdot̄. Et q̄ sacerdos est q̄si pugil q̄ dimicare habet cum diabolo p̄ delictis ppli in missa. iō armat se p̄mo ofonibz. secundo vestibz sacris. tercio ceremonijs debis. P̄mo igit̄ dīc̄ps. Quā dilecta. Bñdixisti. Inclina. Credidi. et De profundis Et h̄ q̄ntū ad illos q̄ dicunt officiū romanū qd̄ Linus instituit. Dicunt autē ist̄ q̄nq̄ psalmi fm̄ Inno. p̄pter trāsgressionē q̄nq̄ sensuū. Et etiā q̄ in q̄libet eoz sit cōmemoratio d̄ his q̄ spectāt ad illud sacm̄ et ad remissionē peccatoz. In p̄mo d̄ de altaribz Altaria tua dñe v̄tutū. In secūdo d̄ miscōia deisibi. Q̄stē

de nobis dñe etc. In tercio de orōe. ibi. veniēt ad te et adora bunt corā te. In q̄rto d̄ oblatione. ibi. calicē sa. ac. etc. In q̄nto de finali redēptiōe. ibi. Q̄ ap̄ dñm miscōia etc. Scdo sacerdos ornat se pectēdo pilos et purgādo euulsos. p̄ qd̄ designat̄ cogitationū malaz mūdatio. Tercio lauat man⁹ iuxta illd̄ Isa. Lauamī et mūdī estote. Quarto induit sacrs vestibz. Circa qd̄ sciēdū q̄ aliter induit ep̄us q̄ simplex sacerdos. Nā ep̄s fm̄ Ioh̄ez beletb. p̄mo induit sandales v̄l sotulares. qd̄ desiḡt ocreas pugilloz. Ipse ei tūc d̄z puḡre cū diabolo. vñ accipit spū alia arma. Alba p̄ lorica operit. cingulū p̄ arcu. subcingulū p̄ pharetra. et d̄z subcingulum q̄ stola ligat̄. Stola circūdat collū. q̄si hasta d̄ hostē vibret. Manipulo p̄clamar. Casula quasi clipeo p̄tegīt. Libro p̄ gladio v̄rit̄. Mitra quasi galea caput p̄tegit. S̄ simplex sacerdos p̄mo habz calceos sine quibz nullus debet celebrare. etiā q̄ h̄z ex voto p̄fessionis incedere discalciat⁹ fm̄ Bern. de parat̄inis Et hoc significat̄ hūanitatez christi. quas Ioh̄es baptista

Expositio prime

calceū appellauit. vñ i signū
desponsationis xpī z ecclesie
incedimus discalciati. Et de
mū sacerdos ponit humerale
qđ designat velamen xpī qđ
habuit cum sibi dicebat ve/
lato capite. prophetisa nobis
chrisite. Alba sīgt vestimentū
qđ herodes illudit xpm. Luc.
xxij. Lingulum significat fla/
gellū qđ cecus est circa colūnā.
Joh. xix. Manipul⁹ funem
quo ligatus fuit. Joh. xviij.
Compēderūt z ligauerūt eū.
Stola significat ligamē qđ li/
gat⁹ fuit ad colūnaz. Casula
significat purpureū vestimē
tū. Ista spūalr significāt vir/
tutes in sacerdote. Hā būera
le significat fidē quā apls ap/
pellat galeam. Eph. vi. Alba
spem que totū ptegit. Rom.
viiij. Spe salui sum⁹. Lingū/
lus iusticiā Isa. xi. Erūt iusti/
cia cingulū lumboy ei⁹. Ma/
nipulus significat fortitudi/
nem ptra ipedimentū diabo/
li. Stola ab utroq; humero
significat prudētiā z tpanitiā
Casula qđ totū opit significat
charitatē. Habet ḡ sacerdos
simplex sex indumēta. qz ha/
bet sex officia. s. baptizare. p/
dicare. cathecizare. ligare. ab/
soluere z psecrare. Epus ḡo

habet nouē. s. caligas. sanda/
lia. succictoriū. mitrā. dalmā/
ticā. tunicā. cirotbecas. anu/
lum et baculū. qz epus habet
plura officia qđ sacerdos. scz
ḡgines psecrare. ecclesias dedi/
care. clericos ordiare. synodū
celebrare. chrisma pficere. ve/
stes. vasa z alia sacra ecclesie or/
namēta psecrare: z pfirmare.
Cōsecrationē aut vestimēto
rū pdictoy Stephan⁹ insti/
tuit anno dñi. cclviij. Deinde
sacerdos accedēs altare dicit
Aufer a nob dñe cūctas iniq/
tates nras zc. signādo se in fa/
cie. p qđ petit oīa ipedimēta
a se auferri seu remoueri. Tā/
dem osculat reliqas i medio
altaris dicēs. Oro te dñe p me/
rita oīm scōy tuoy: z eoyz
quoy h ossa recōdita sunt: vt
eoyz intercessiōe nob digneris
indulgere vniuersa delicta no/
stra. p qđ petit scōy suffragi/
um qđ ex se sit indign⁹. Dein/
de osculat libz dicēs. Dign⁹
sim dñe accipe libzū z apire si/
gnacula ei⁹: qm occisus es p
nobis z redemisti nos deo in
sanguie tuo Osculū illud qđ
facit in medio altaris signifi/
cat iudaicū populū. Euange/
liū ḡo gentile qui p euāgelū
credidit. Un qz chris⁹ vtri

partis misse

66'

q̄ pp̄lo veniens in mūdū de
dit pacē. ideo vtrūq̄ osculat.
Q, aut̄ prius sacerdos acce/
dit ad dextrū cornu altaris si
gnificat q̄ p̄us christus p̄di/
cavit iudeis. deinde gentibz.

Hic expedit̄ vidēdū ē de
ip̄so officio. q̄d hz sex p̄tes. q̄z
p̄ma vocat̄ p̄patio ⁊ durat ad
ep̄lāz. Sc̄da instructio. ⁊ du/
rat ad offertoriūz. Tercia ob/
latō: ⁊ durat ad p̄fatōz. Quar/
ta p̄secratio. et durat vsq̄ ad
orem⁹ p̄ceptis. Quinta sac̄ri p̄/
ceptio. ⁊ durat vsq̄ ad cōmu/
nionēz. Sexta gr̄az actio. et
durat vsq̄ ad finem.

De prima parte misse.

E q̄ po

e pul⁹ debet p̄mo
venire cū mentis
deuotōe ad eccliam. iō missa
p̄mo incipit̄ ab introitu. Pro
quo sciendū q̄ olim missa in/
choabat̄ a lectionibz sicut ad
huc sit in sabbato pasce ⁊ pen/
thecostes. Un̄ Celestin⁹ pri/
mus natione roman⁹ Anno
dñi. ccccxxvij. instituit vt ab
introitu inciperet. Post quem
Gregorius p̄mus anno dñi
ccccix. cantualē introitū cō/
posuit. ⁊ significat desideriu
sanctorū pat̄z q̄ incarnationē

christi desiderabāt clamātes
deuore. Emitte agnū dñe do/
minatorē terre ⁊c. Et iterum.
Utinā disrumpes celos. Per/
versuz aut̄ designat̄ desiderij
numerositatē. q̄ diuersi diuer/
simode clamabāt. Iō aut̄ vt
cōmuniter introit⁹ sumit̄ de
psalmis. q̄ olim cantabāt in
p̄ncipio misse. cl. psalmi. s̄z q̄
tediosum pp̄lo erat. ideo Pe/
lagi⁹ statuit vt soluz aliqd de
ip̄sis sumeret̄. s. introit⁹ cum
p̄lu. Aliq̄ tñ sc̄i hñt sp̄ales
introit⁹ i suis festis p̄pter reuerē/
tiā eoz. Addit̄ etiā gl̄ia patri
q̄ licet sol⁹ fili⁹ sit incarnat⁹.
tñ tota trinitas opata ē incar/
nationē. q̄d damascen⁹ papa
instituit. Obmittit̄ tñ i missa
defunctorū. q̄ illi non sunt in
statu gl̄ie s̄z pene. Simile in
dñica passionis dñi. q̄ tūc n̄
recolit̄ gl̄ia s̄z p̄fusio in p̄so na/
filiū dei facta. Resumit̄ aut̄ in/
troit⁹ ideo. q̄ tā p̄cedētes q̄
seq̄ntes sc̄i in fide xp̄i sūt cō/
cordes. vñ ⁊ q̄ p̄cedebant et q̄
sequebant̄ clamabāt osanna.

Sciendū aut̄ q̄ sacerdos
debet p̄mo egredi de sacristia
qñ introit⁹ inchoat̄. Signat̄
aut̄ egressus ille xp̄i egressuz
de vtero m̄ginis gloriose. de
quo processit tanq̄ sponsus

i 4

Expositio prime

de thalamo suo Secundo
ppls dz venire cū mēt̄ hūili
tate. qđ designat Kyrie elei/
son. qđ etiā Grego. papa can
tare nonies instituit. Et ē gre
cū significās tñ sic dñe mise
rere. Fit aut̄ in greco vt inua
tur xpi titul⁹ script⁹ fuisse gre
ce hebrayce ⁊ latine. vñ osan
na et sabaoth hebrayca sunt.
reliqua vero latina. xl⁹ vt oīs
lingua p̄fiteat xpi passionem
Et fit nonies vt ad nouē or
dinū angeloz p̄tēplatōz pos
sūm⁹ puenire. Triplicat autē
ad laudē trinitatē. Et recte se
quit post introitū. Introitus
em̄ significat aduentū xpi in
carnē. Kyrieleyson hō i men
tē. qđ signat p̄ hō dz Dise
rere nob. Tercio debet po
pul⁹ venire cū mēt̄ erectiōe
qđ sūt cant⁹ angeloz. s. glia
in excelsis deo. Et recte seq̄t
post illa duo ad significandū
qđ hō ad aduentū christi i car
ne ⁊ mēte debet gaudere gau
dio spūali ⁊ vocali exp̄mere.
Et p̄mo incipit a sacerdote.
scđo a choro p̄plet. p qđ desi
gnat qđ p̄mo vn⁹ chor⁹. i. vn⁹
angel⁹ i natiuitate dñi icēpit
istū hymnū. post h̄ alij multi
ipm p̄sequebāt. vt dz Lu. ij.
Et qz iste hymn⁹ dictus ē ad

laudē dei in natiuitate qđ ē me
diator dei ⁊ hoīm. ideo i me
dio altaris dz. xl⁹ qz in media
noctenat⁹ est. Et qz etiā iste
hymnus in ortu christi i mū
dum dict⁹ est. ideo facie versa
ad orientē ipse incipit. Et qz
istū cāticū ē leticie. iō i aduen
tu nō canit. qz sc̄i p̄res nō in
re sed in spe habuerūt p̄miū.
Spes autē que differt affli
git aīam. Prover. xij. Silr
in. xl. ⁊. lxx. vbi recolit lapsus
p̄mi hominis flebilis. nō dz.
Unde nouē septimanis tace
tur p̄pter nouē choroz ange
loz p̄sortij p̄uationez. Itē in
die innocentū nō cantat. qz fu
erūt n̄ in gl̄iam s̄ i vituperiū
christi occisi. Generalr tñ dz
iste hymn⁹ qñ dz. Te deū lau
dam⁹. excepto sabbato pasce
et cena dñi. p̄pter speciales rō
nes. In cena aut̄ dñi nō dici
tur nisi ab ep̄o. Sed sabbato
pasce ab omnib. qz illa missa
est qđāmodo diei sequēt. s. re
surrectionis christi. vñ in no
cte deberet celebrari. de cōse.
di. ij. nocte. Deinde sacerdos
vertit se ad pplm dicēs. Dñs
vobiscū. qđ valet tātm. i. dñs
tribuat p̄cōribz affectū et vo
luntatē bonā. Sed ep̄s dicit
pax vobis. quia est vicarius

partis misse

87

christi. q̄ dixit aplis suis post resurrectionē suā. par vobis q̄si diceret. i. p̄senti de vobis par pectoris. et i futuro par eternitatē. et choz? r̄ndet. Et cu3 spiritu tuo. i. dñs q̄ est in corde tuo sit etia3 nobiscū in corde nro. Et hoc v̄bū Dñs vobiscum sumptū est d libro Ruth. c. ij. Sic ei legi7 booz salutasse messorēs suos. et ppheta in Paral. asa regem et q̄ cū eo erant. 7 angelus salu7rans gedeonē dixit. dñs tecū Sz v̄bū. et cum sp̄i tuo sumptū est ab aplo ad Thimotheū vlt. Sciēdū tñ q̄ sacerdos f̄rit se in missa q̄nq̄ es ad designandū q̄ christus post resurrectiō3 suā ipso die resurrectiōis q̄nquies apparuit suis electis. Prio marie magdalene. secūdo mulierib3 tertio petro. quarto duobus discipulis in emaus euntib3. quinto omnib3 discipulis absente thoma. Et qz ppl's conuenit ad orandū cū intentiōe impetrādi. iō statim seq̄t collecta. Un̄ dicit sacerdos. oremus. significās illud qd̄ christus dixit aplis. Orate in t̄retis i t̄mptatōez. p qd̄ etiā reddit se indignū. vñ q̄si conuocās ad se fideles dicit. oremus.

i. oēs orate. vt qd̄ petimus facili9 impetremus. Et tūc dicit collecta seu ofo que designat q̄ xps dans nobis exempluz orauit. Et d̄z collecta. qz fit sup pplm collectū. vel qz in ea colligit ppli ofo seu deprecatio. Et fit i dextera pte altaris. p quā designant bona eterna 7 spūalia q̄ pmo sunt petēda. iuxta illud. Pri mū querite regnū dei. Fit etiā versus orientē iuxta Damascenū. lib. iij. c. xi. vt paradisum affectare mōstrarem. que est in partib3 orientis. Secūdo vt christū crucifixū qui versus orientē stans in cruce respiciebat attendam. Tercio vt ipm iudicē inde venturū significem. Dñq3 alit̄ dicit vna oratio rōne solēnitatis Aliqñ due vel tres vsq3 ad septenarium et nō vltra. qz fm Inno. dñs septem petitionib3 docuit orare. Et etiā qz vltra in tedūz verteret. de cōse. di. ij. cum omnia. Qñ autē imponunt pl'es collecte tunc pmo iponāt due. postea tres. vl pmo vna 7 postmodū due ita q̄ maior numerus sequat̄ Et sp̄ fiat i numero ipari. qz psone diuise sunt ipares i numero. Et dirigūt oēs orōes

i s

Expositio secūde

pri z filio z nō spūisctō. qz cū
ipse sit donū a dono nō peti
donū. fm Bern. de parātinis
De modo autē cludēdi colle
ctas dant psus. Per dñm di
cas cū pñem psbitōzas. Lūz
xpm memores p eūdē dicere
debes. Cū xpo loqris. p eun
dem dicere qras. Qui tecū si
sit collecta finis i illo. Si spi
rit⁹ alm⁹ eiusdē dicere debes.
Hoc ē. vbiqz ad deū patrē
dirigit oīo. z nō ē mērio de fi
lio dicat p dñm zc. Si autē
ibi ē mērio filij dicat p eundē
dñm zc. Si autē ibi est mērio
de spūisctō dicat p dñm zc. q
tecū viuit z regnat in vnitate
eiusdē spūiscti de⁹ p oīa secla
seculoz amen. i. p oīa pñtia z
futura. Null⁹ autē dz sibi face
re nouas collectas q nō sunt
ab ecclā pbate. qz h. phibuit
pēiliū africanū. cui interfuit
Aug⁹. Sciēdū etiā q si i
ponit collecta defunctorū in
missa viuoꝝ q illa debet esse
penultima z non vltima. qz fi
nis dz suo pñcipio cōuenire.
Nullo autē mō in missa defū
ctoꝝ collecta p viuis dz im
poni. qz mortui viuos iuna
re nō pñt. Itēz collectas dici
pcepit Symachus natione
sardus. anno. ccccxciiij.

De secunda pte misse.

Expedita

e pma pte misse q ē
ad ppli pparionē
dicēdū est de scda q ē ad ppli
instructōez. z incipit ab eplā
in q docet pplis in diuis mā
datis. Et habet sex pres. scz
mysteriale informatiōez. de q
in eplā. penitentialē opati
onē. de q in gduali. salutarem
lamentatōez. de q i tractu. spi
rituale exultationē. de q in al
leluia. pñcipalē instructionē.
de qua in euāgelio. z specialē
fidelis instructionē. d q in sym
bolo. Scdm autē Inno. eplā
significat officiū pcursoꝝ: q
preibat ante faciē dñi. Et qz
pdirit. penitētiā agite. ideo
sequit graduale. Sz qz post
pñiam sequit gaudium. quia
ipse dixit. Appropinqbit em
regnū celoz. idō seqt alleluia
qd est cant⁹ gaudij. Et qz p⁹
Johis doctrinam secuta est
doctrina christi. ideo sequit
euāgelijū que est doctrina xpi
post quā secuta est fides apo
stoloꝝ. ideo sequit symbolū.
Quare autē epistolē nō sunt
de libris moysi: qz in illis p
mittunt tēporalia. In eplis
vero pauli eternalia. Et bac

rōne lectiones de libris moy
si terminant in grauē accentū
Sed lectiones eplārū in acu
tū. qz sursuz tendūt. Gradua
le fm Innocē. dicit a gradibz
in quibz cantabatur. 7 signi
ficat cōuersionem fidelīz pe
nitentiū. Et interponit ver
sus ad designādum q nullus
veraz penitentiā facit nisi ple
ne cōuersus sit ad deum. Et
obmittitur graduale in festis
pascalibz. 7 loco eius dicitur.
Hec dies. Quia illi dies sta
tum ecclesie futurum felicem
insinuant. s. statū post resurre
ctionez: vbi non erit pena sed
gaudiū. Alleluia vox leticie
significat gaudiū penitentiū
quod habet ex pmissio pmo.
Et canit etiam in aduētu. qz
licet sancti patres habuerunt
spem de incarnatione christi.
tū quia certi d hoc erāt. ideo
exultabāt. Sz in septuagesi
ma obmittit. qz tūc casus pri
mi hominis defle. loco cuius
canit tractus cum plicitate 7
asperitate vocis. significans
plitatē miserie p̄sentis inco
latus. Et hoc Symach⁹ pa
pa instituit sic 7 collectas. Ad
dit etia qnqz prosa post alle
luia. scz que est vox exultatio
nis. ad signandum gaudium

corporis et aīme. Et est insti
tuta a Nicolao papa. Prius
enim cantabat neuima qddaz
longū post alleluia. loco cui⁹
Nicolaus papa in festiuitati
bus p̄cipuis prosam cantare
instituit. Significat etiā diu
tina p̄tractio notarū ipsius
alleluia gaudium celestis pa
trie quod est absqz fine. 7 sit si
ne voce significatiua. qz tale
gaudium nulla lingua expri
mere potest 7c. Euangelium
quod legit in sinistra pte alta
ris designat q p ipsum pecca
tores sunt vocati. Et dicitur
versus aquilonē ad enitatio
nem maloz et imitationez bo
noz. Vbi em p aquilonem
significat. Nam p aquilonē
diabolus frequēter designat
contra quē est euangelii. Et
dicit in loco alto. scz in pulpi
to. qd nō sit in epistola. qz al
tus locus dat seruantibz euā
gelii. qz celuz. Et ppter hoc
etiā terminat in altū. Premit
titur aut ante euangelii dñs
vobiscum. saluatio populi.
p quod disponit populus ad
audiendum deuote. Et cho
rus rīdet. 7 cum spū tuo. id ē
sicut tecū est deus ad dicēduz
verbum dei. ita nobiscum sit
ad audiēduz. deinde signat

Expositio tercię

se in principio et in fine. Primum in libro facit signum crucis. quasi dicat. crucifixum predicabo. Secundo in pectore. quasi dicat. crucifixus credo. Deinde in facie. ac si dicat. crucifixum predicare non erubesco. Si licet populus faciat ne diabolus stat facies ac membra eorum ab auditione verbi dei in principio. et in fine ne verbum tollat de cordibus eorum. Debet etiam populus stare et non sedere. in signum quod sunt patri pugnare per euangelium. et caput eleuare in signum reuerentie. Et hoc statuit Anastasius papa primum anno domini. cccciiij. habet etiam de psalmo. di. i. apostolica. Item arma vel baculos ponere. in signum quod iuxta doctrinam euangelicam patri sunt non armis sed patientia se defendere. iuxta illud. Si quis te percusserit ad unam maxillam prebe ei et alteram. Aliquando autem iherosolimita circa euangelium. per quod significatur odor bone operationis. iuxta illud. Sic luceat lux vestra re. Datur etiam osculum libri tamen sacerdotibus post euangelium et clericis. ad designandum quod ipsis dicitur esse manifesta diuina secreta. ceteris autem in pabulo. Luc. viij. Post hoc canitur symbolum nicenum. quod marciarius romanus post siluestrum instituit anno domini

ccccxxix. Et dicitur a finem quod est corpus. et verbum morsus. quasi compositum per morsellos paruos. id est articulos. Est enim collectum ex diuersis locis sacre scripture in quo est tota fides. Compositum est tamen propter maiorem cautelam. id est propter hereticos. ne sit difficile querere articulos fidei in scripturis multis. Et est triplex symbolum. Primum apostolorum. id est credo. quod comiter dicitur in prima et in completorio. Secundum athanasij. id est Quicumque vult saluus esse. Et tercius nicenum. quod in synodo nicena fuit compositum. Istud autem potius canitur in missa quam aliud. quia additum est tempore veritatis propter hereticos insurgentes. et clarior est determinatiuum fidei quam symbolum apostolorum. ideo potius canitur istud quam illud. Vnde licet eadem sit veritas utrobique. magis tamen clarescere in vno quam in alio. Canitur autem alter et expresse. ut omnes illud discant et sciant.

De tercię parte misse.

Consequenter

ter videndum est de tercię parte misse que dicitur oblatio. que continet sub se sex pres. Prima est populi exultatio per quam offerre debet. et hec signatur

p offertoriū. Secda ē oblatio
nis presentatō. ibi. Suscipe
sancta trinitas. Tercia est al
taris churificatio. Quarta cor
dis hūiliatio. cum dicitur. in spū
hūiliatōis. Quinta sequens orō
nez. s. secretū. Sexta manū
ablutio. Circa qd sciendū
q sacerdos post symbolū dicit
dñs vobiscū. ad significandū
q ex q dicitur ad oblatiōz accede
re. et nulla oblatio potest esse acce
pta sine deo. id dicitur. dñs vobi
scū. Et qz tā sacerdos qz po
pulus dñt esse valde attentī
circa oblatiōz hostie salutaris
vñ tūc qsi excitando pplm sa
cerdos dicit. Mem⁹. Ad tñ vl
teri⁹ psequē voce alta. s. sub si
lētio dicit offertoriū. p qd de
notat suā intētōz maxie recol
lectā ad deū. Significat etiā
illud silentiū latibulū xpī añ
passionē. qñ iudei cōspirauerūt
de eū. vt si qd eū pfitere⁹ extra
synagogā fieret. cātat tñ tūc
chorus valde letabūde ad de
signādū hilaritatē offerentiūz
qz datorē hilarē diligit de⁹.
Et qz legit etia⁹ de dauid q
cytharā cū cantorib⁹ pcurtie
bat. Tenēt autē fideles ad ob
lationes fm cōsuetudinē ap
probatā in aliquib⁹ festiuita
tib⁹. vt de pse. di. iij. oīs cbrī

stian⁹. qz dictū est a dño. Ad
apparebis ī cōspectu meo va
cu⁹. Licet autē h sit pceptūz.
tñ qstū ad qntitatē. vt tātū vl
tātū offerat n ē pceptū s. p si
liū. iuxta illud Exo. xxv. Ab
omni hoīe q offert vltro neus
accipietis eas. s. oblationes.

Equitur

f scda ps terciē pñ. s.
oblatiōis pñtatio
Circa qd sciendū q sacerdos
volēs pñtare oblatiōz deo
parat pmo materiā. Et pmo
p hostia accipit panē triticeū
azimū mūdū et purū. et p san
guis cōfectōe accipit vinū bo
nū et lapidū admixta modica
aq q posset absorberi a vino.
q facto dicit. Fiat hec cōmixtio
vini pñ et aq In n. p. et. s. et. s.
Deinde accipit calicē tenēdo
vna manu ī medio. et reliq su
stētādo pedē calicis. et alte sub
leuādo dicit. Suscipe scā tri
nitas hāc oblatiōez. q orō de
se indicat qd vl p q tūc orat.
tūc em orat ecclia deū et c. Di
cta at ista orōe dicitur calicē dpo
nere dorū et patenā d sup tol
lat. et panē ad pedes calicis col
locare. vñz int se et calicē fm
modū magis cōez. Calix signi
ficat xpī diuinitatez. patena

Expositio tertie

humanitate q̄ diuinitate sic pate-
na calicē p̄terit. S; tūc pate-
na sub corpali obfua. qz di-
scipuli relicto christo oēs su-
gerūt. Calix aut corpali op̄t
q̄ signat sepulturā xpi. De-
bet aut corpale eē de lino mū-
do et candido fm Hugonē. et
fm p̄ciliū lugdunē. vt etiā h̄r
i bocardo. li. iij. Hoc instituit
siluester p̄m^o āno dñi. cccxv.
Nec d; i eo alteri^o rei materia
p̄ciosior aut vilior mīseri. vñ
dicebat Joh. de deo fm q̄ re-
fert archi. de p̄se. di. i. p̄sultu.
q̄ illi q̄uit peccāt et offendunt
q̄ mittūt corpale p̄fici cū fari-
na ad h̄ q̄ stet rigidū sup cali-
cē. Nec tale corpale d; p̄ mu-
lieres lauāri nisi p̄ sacerdotes
p̄us lauet i vase specialr ad h̄
deputato. i q̄ nihil ē postmo-
dū lauādū. vt d; de p̄se. di. i.
nemo. Significat aut h̄ cor-
pale fm archi. vbi sup eccl̄az.
Q; aut supponit calici signi-
ficat q̄ christi passionē eccl̄ia
non desinit imitari. Corpale
aut multo labore candidat et
eccl̄ia multo labore xpo p̄for-
mat. Itē significat syndonē
in qua xpus fuit inuolutus.
et ideo fit corpale de lino: qz si-
cut linū multis pulsioib; et tun-
sionib; ad cādorē deducit. ita

eccl̄ia p̄ illud significatū. q̄ p̄
corp^o xpi intelligit mlt̄ p̄ssio-
nib; et passionib; ad candorez
vite eterne p̄ducit Et ita etiā
corp^o xpi p̄ illud significatū
p̄ mlt̄as tribulatōes venit ad
gl̄iaz. vt dicit glo. i. c. p̄sultu.
de p̄se. di. i. Et qz dicitū est q̄
calix coop̄ significat xpi se-
pulturā. h̄nc est q̄ tūc maria
mag. venit vngere iesum et.

Ercia pars

est altaris thurificatio
Maria ei magdalena
accepit libraz vngenti nardi
p̄stici p̄ciosi et vngit pedes
iesu. et dom^o impleta ē ex odo-
re vngēti. Et sacerdos in mo-
dū crucis supducit et circūdu-
cit icēssū sup sacrificiū altare
vt et crucis signaculo et thurs
incēso diabdice fraudis ma-
lignitas extricetur et effugiat
Q; v̄o tercio supducit et cir-
cūducit icēssū desiḡt q̄ maria
ter exhibuit et adhibuit vn-
gētū circa corp^o ihu. Primo
cū vngit pedes ipsi^o i domo
symōis pharisei. Sc̄do i do-
mo symōis leprosi sup caput
ei^o vnguentū effudit. Tercio
cum emit aromata vt veniēs
vngeret ihm et. volūtas enī
reputat p̄ facto. cū et p̄ seipsaz

nō steterit q̄ minus explesset
qđ incepit. Q, hō postmodū
vndiq; totū incēsat altare de
signat qđ factū illō totā resper
sit eccliam. sicut dñs ipse te
stat dicēs. Amen dico vobis
vbicunq; rē. Mat. xxvi. Et
Leo papa statuit incēsum su
per oblatā fieri. qđ et p̄cilin
rothomagen. fieri statuit De
alijs etiā thurificationis signi
ficationib; plura vide ī ratio
nali diuinorum.

Equitur

S q̄rta p̄s tercię partē
de hūiliatione. vbi
sacerdos dicit inclinato capi
te. In spū hūilitatis rē. et est
ofo Dan. iij. c. vbi sacerdos p
funde inclinat hñs man⁹ an
te pect⁹. et circa h̄ osculat alta
re in signū crucis. qz p̄ passiōez
crucis reconciliati sum⁹ deo.
et in eius amicitia admissi. ad
Eph. ij. Alij tñ nō osculat h̄
altare. Deinde seq̄r ofo. Ubi
sciēdū qđ sacerdos h̄rit se tūc
ad pplm eos salutādo dicēs
hec vba. Orate p̄ me pctōre.
p̄ q̄ vba sacerdos iplozatur auxi
liū circūstatiū p̄p̄t altitudinē
sacri. Et dñt ista vba sonoro
se et exp̄sse dici. Et tūc vertit
se sacerdos ad alterā partem

dicens. Dñe exaudi ofonem
meā. qz tūc orat singlari ofo
ne. Et in h̄ mlti errāt sup̄p̄sse
illa vba dicētes. et cū h̄ nolēt
se h̄tere ad pplm. nec ad alter
rā p̄tē altarē. qđ n̄ ē sine pctō.
Ista autē p̄uersio ad pplm cū
silētio subseq̄nte significat oc
cultam apparitionē christi q̄
apparuit petro. qz licet certū
sit qđ ei in die resurrectōis ap
paruit. vt d̄r Lu. xl. tñ incer
tū est vbi. q̄ sit sub silētio Uñ
q̄nto seq̄r secreta qz secrete d̄r
vt notet mētal' p̄uersio ad de
um. vt sit sacrificiū añ deū ḡ
tū. Debēt em̄ tot dici secrete
q̄t fuerūt ī p̄ncipio collectę. et
eodē ordie poni et p̄cludi S; tñ
in fine oīm d̄r exp̄sse. p̄ oia
secla seclor. s. ad significādū
qđ licet sacerdos orat vt p̄sona
singularis. tñ ex q̄ p̄ toto pplō
orat. ideo occulte nō d̄r finiri
Uel ad innuēdū qđ sacerdos
hic postulat auxiliū populi.
vñ exp̄sse rñdet cleric⁹ amen.
ad designandū qđ post lazari
resuscitationem christus pu
blice p̄dicauit.

Estat nūc

r videre d̄ q̄nta p̄te ter
cie p̄s. q̄ d̄r seq̄ns ofo
vel p̄fatio. q̄ habet quattuor

Expositio tercię

pres. In pma pplus salutat
cū dī. Dñs vobiscū. In secū
da rō assignat. ibi. p̄e dignū
rē. In terciā laus diuina a po
pulo cātat. cū dī. scrūs scrūs
scrūs rē. In q̄rta canō ip̄e in
choat. ibi. Te igit̄ clemē. rē.
Quātū ad p̄mū sacerdos sa
lutādo pplm p̄mo excitat eū
ad attentōz dicēs. dñs vobi
scū. Scōdo ad ment̄ erectōz.
ibi. sursum corda. Tercio ad
grāz actōes. ibi. grās agam?
Excitat aut̄ ad attentōz p̄
pter reuerentiaz sac̄i in quo
xp̄us sumit̄ ip̄e fons bonita
tis. iō sacerdos dic̄. Dñs vo
biscū. Deinde dicit. sursum cor
da. ad designādū q̄ circa hoc
sac̄m debem⁹ habere altitu
dinez p̄templatōis. et ea que
sursum sunt appetere. vt dic̄
Col. iij. Et etiā qz istō sacra
mentū nō p̄t rite pfici sine il
lo q̄ est sursum. a q̄ cūcta bona
p̄cedūt. vt dicit grego. Et a
quo om̄e bonū p̄cedit. vt dī
Jaco. i. Et ad designādū q̄
hoc sac̄m nō p̄dest nisi habē
tib⁹ corda sursum. Ad qd̄ sta
tim r̄ndet minister. habem⁹
ad dñm. Et ē sensus. i. habe
mus corda n̄ra ad dñm leua
ta. S̄ forte in h̄ mlti menti
unt̄ h̄ntes corda depressa. q̄l ar

guit p̄pha dicēs. Filij hoīm
vsqz q̄ grani corde. Tercio ex
citāt pplus ad grāz actiōes.
ibi. grās agam⁹ dño deo n̄ro
Ubi vide p̄gruentiā laudis.
qz enī est dñs ergo a seruis
vult laudari. Malach. i. Si
ego sum dñs vbi ē honor me
us. Et qz deus ideo vult co
li. r qz noster est. ideo specialr
vult honorari l̄ venerari. Et
qz tā innocētes q̄ penitentes
habēt laudare deū. ideo dī re
cte. dignū r iustū est. Et cer
te dignū rōne sue maiestatis.
iuxta illud Apo. viij. B̄ndi
ctio r claritas r sapia r grāz
actio honor r virt⁹ r fortitu
do deo n̄ro. dignū etiā p̄ tāz
b̄nficijs nob̄ imp̄sis. dignū
rōne supabūdant̄ charitat̄.
exquo pp̄rio filio suo nō pep
cit deus rē. Quarto statim rō
assignat hui⁹ a sacerdote cūz
dī. Vere dignū. Et h̄ incipit
p̄fatio q̄ rēp̄sentat illud gau
diū pueroz cātatiū ī die pal
maz. B̄ndictus q̄ venit ī no
mine dñi. T̄pe aut̄ q̄ cantat̄ p̄
fatio debēt man⁹ eleuari. ad
designanduz q̄ tūc sacerdos
vult orare p̄ celestib⁹. Et per
ista verba sacerdos approbat
p̄mo deū digne esse laudādū.
scōdo inuitat angeloz exēplo

cum dicit. quā maiestātē tuā
laudāt angeli. q. d. fm Inno.
dignum ē: quia mera nos vo
luntate fecisti. Iustum: qz me
ra mīscdia redemisti. Equuz
qz gratuite nos visitasti. Sa
lutare: qz ppetue nos saluasti
Nos tibi semp. i. i omni tem
pore. 7 vbiqz. i. in omni loco.
Et si nō actualit tñ habitua
liter. nō ponēdo videlicet obi
cem mortalis peccati. Unde
nō cessat orare q nō cessat be
nefacere. fm Aug⁹. Circa
qd sciendū q tñ decem sunt
pfationes. Pelagius em pa
pa statuit nouem. sed vrbano⁹
papa anno dñi. ccccxlviij. ad
didit decimā de beata vrgine.
Quotidianā aut pfationez fe
cit Symach⁹ natōne sardus
Anno dñi. ccccxciiij. Prima ē
de nativitate. secunda de epī
phania. terciā de quadagesi
ma. quarta de resurrectione.
quinta d ascensione. sexta de
penthecoste. septima de trini
tate. octaua de sancta cruce.
nona de aplis. decima de be
ata virgine. de hoc habet de
pse. di. i. inuenimus. Ex quo
patet pfationē nouiter inuen
tam de dedicatōne ecclie esse
supflua 7 erronee introductā
nisi alis iterueniret autoritas

pape. de qua tñ vsqz modo nō
stat. Un illi ea vtentes gra
uiter peccāt. Lū em vnā col
lectā minimā nō possunt mu
tare vel addere. mltro magi tā
solēnez pfationē p suo libitu
imutare qd psumat. Deinde
sequit sanct⁹. qd Sixtus pri
mus āno dñi. cxxix. instituit.
p qd sacerdos orat vt laus no
stra 7 voces nostre laudibz et
vocibz angelozū associēt. qz
angeli semp cantāt scñs. Ter
aut canit ad honorē trinitatē.
Osanna bis. ad designandū
duplicem stolā seu gaudiuz.
corpis. s. 7 anime. 7 significat
tantū. id est obsecro salua.

Equitur

I sexta ps terciē pris
pncipalis misse. scz
ablutio manuū. Primario ei
sacerdos abluir manus ad si
gnificādū q d3 carere morta
libz. sed in hoc loco abluir. qz
iuxta posse suū d3 etiā carere
venialibz. Et ideo soluz capi
ta digitorū pfundit. Et licet
aliq dicūt tūc versiculū. laua
bo inter innocētes man⁹ me
as. tñ cōuenientius obmittit
ppter p̄tinuationez sequētis
canonis qui incipit. Te igit.
cuius pludium fuit sanctus.

k

Expositio quarte

Sensus enim est. Te igitur de-
mentissime. id est te qui scrips-
es. dominus deus sabaoth de-
precor. quod congrue fieri non
posset interpositis aliquibus
verbis. puta. lauabo inter in-
nocentes manus meas etc. que
faciunt notabilem discontinua-
tionem illarum orationum prin-
cipalium. et ideo cautius ob-
mittitur quod dicitur.

De quarta
parte misse

Equitur

I quarta pars principa-
lis misse. scilicet canon
Ad cuius euidenciam sciendum
quod canon grece interpretatur re-
gula latine. quod multum regu-
late compositus est. Dicitur autem
quod Gelasius papa canonem prin-
cipaliter ordinavit: licet a plu-
ribus sit aliquid additum in
eo. tamen ab uno est compositus.
Dicitur autem quod Clemens se-
cundus Anno. lxxi. post Ele-
tum instituit canonem ante con-
secrationem. et ita dicitur canon
quasi ex regulis sanctorum pa-
trum editus et compositus. Di-
citur etiam sub silentio secundum In-
nocentium. primo ad significan-
dum quod christus secesserat in
Effrem a iudeis. Secundo

propter maiorem conversionem
mentis ad deum. quia tunc sa-
cerdos debet intrare thalamum
cordis. et ostio sensuum clau-
so deum orare. Tercio propter
periculi evitacionem. ne usu
quotidiano verba sacra vile-
scant. Quarto propter maio-
rem reuerentiam. quia que in
publico fiunt citius vilescunt.
Hec Bernardus de paran-
tinis. Incipit autem ab illa li-
tera T. que valde representat si-
gnum crucis ad significandum
quod hoc sacramentum seu sacri-
cium sit ad memoriam passio-
nis christi in cruce. Et fit cir-
ca canonem imago crucifixi:
ut tanto melius imprimatur
memoria christi passionis in
cruce ipsi celebranti. Accedens
autem sacerdos post ablutio-
nem primo benedicit se. secun-
do compositis manibus oscu-
latur imaginem crucifixi. in-
clinando se humiliter. designans
humilem inclinationem quam
fecit christus ante suam pas-
sionem: in qua factus est su-
dor eius sicut gutte sangui-
nis decurrentis in terram. si-
cut habetur Luce. xxij. Alii
autem osculantur altare ad si-
gnificandum quod per hoc sacra-
mentum acquirimus veram

dilectionem cum christo. quia minister non debet esse infidelis: ut iudas. Deinde incipit dicens. Te igitur. Circa quod notandum quod illa coniunctio igitur est illatrina respectu precedentium. unde ex quo dicit prius. sanctus dominus: nunc insert. Te igitur clementissime pater qui es sanctus. Dicit autem clementissimus quasi in misericordia summe abundans. Et hec verba dicens sacerdos se inclinat designans christi humilitatem seu humiliationem ad passionem. Additur etiam per iesum christum filium tuum dominum nostrum. Hoc fit ideo: quod christus docuit in suo nomine omnia esse petenda. Iuxta illud Iohannis. xvi. Amen amen dico vobis: si quid petieritis patrem in nomine meo etc. Describitur autem quadrupliciter. Primo ut saluator: quia iesus. Matthei primo. Vocabis nomen eius iesus: quod interpretatur saluator. Secundo ut rex. quia christus: quod interpretatur victus. Psal. Unxit te deus deus tuus. Tercio ut patri naturali ter dilectus. quia filium. Quarto ut nobis prelat. quia do-

minum nostrum. Supplices id est humiles rogamus: secundum Bernardum de paravinis. rogamus pro illis que nobis deficiunt. ac petimus pro illis que ad salutem nostram nobis necessaria sunt. Uti accepta habeas. id est accipias seu grata habeas. Et aliqui hanc osculantur altare quasi ostendentes se compati christo. sed non est de essentia. Et debet produci illa dictio uti in fine. nam licet idem valet ut et. uti tamen plus est expressiva. Nec dona. dicuntur dona que dantur a superioribus: quia hoc sacrificium fit virtute supermi dei. ideo dicitur donum. Munera. dicuntur munera: quia dantur seu offeruntur ab inferioribus. hoc enim sacrificium ministerio sacerdotum offertur deo patri. Nec sancta sacrificia dicuntur. quia fiunt pro peccatis nostris. Dicuntur autem illibata. id est incorrupta. non quod illa accidentia non possunt corrumpi. sed quod contentum sub eis scilicet corpus christi et sanguis non corrumpitur. Iuxta illud. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Fiunt autem tres cruce in istis

K 2

Expositio quarta

Hec dona. hec munera. hec
secta sacrificia illibata. Pro
quo sciendū q̄ sacerdos ideo
vtrūq̄ sepius signo crucis circa
hoc sac̄m magis q̄ circa ali
ud. quia istud sac̄m est magis
memoriale passionis christi
que ad crucem est terminata.
Fiunt aut̄ hic p̄mo tres cru
ces ad designandū triplicem
christi traditionē. quarū p̄ma
fuit gratiosa a deo p̄re ex di
lectōe. qui p̄prio filio suo nō
pep̄cit s̄z p̄ nobis tradidit il
luz. Secūda fuit a iuda. que
fuit ex auaricia et cupiditate.
eo q̄ pecuniā p̄ eo recepit.
quā appellat mercedē iniquita
tis. Tercia fuit a iudeis q̄ fu
it ex inuidia. q̄ sciebat pilat⁹
q̄ p̄ inuidiā tradidissent euz.
Quia igit̄ de⁹ pater dedit eū
nobis in donuz. iō p̄ma crux
fit euz d̄z. hec dona. Et q̄ iu
das p̄ munere tradidit eum.
iō sc̄da crux fit cū d̄z. hec mu
nera. Quia p̄o iudei ad mor
tem tradiderūt eū vt crucifi
geret̄ in sacrificiū illibatū. iō
tercia crux fit euz d̄z. hec secta
sacrificia illibata. Vel etiam
p̄m Guil. manitinensem. tres
cruces fiūt ī reuerentiā ei⁹ q̄
est trin⁹ de⁹ in p̄sonis. cui⁹ po
tentia fit cōuersio panis et vi

ni. Et p̄m Bern. de parātinis
significat crucifixionē tripli
cem. quarū p̄ma fuit in volū
tate et affectu q̄n collegerunt
pontifices cōciliū. Joh. xi. et
Mat. xxvi. Secūda fuit in
vocibz clamantiuz. crucifige
crucifige Luc. xxiij. et Joh.
xix. Tercia in crucifixiōe ma
nuū et pedum. Lu. xxiij. Est
itaq̄ sensus istoz verborum
quantū ad triplicem effectū.
Nā q̄ xp̄s dat⁹ ē liberaliter.
iō d̄z dona pluralr. q̄ p̄o da
tus est vtilit. iō d̄z munera. et
q̄ dat⁹ ē vt nos sanctificaret
mētalr. iō d̄z sacrificia illiba
ta. i. imaculata. S̄z quare
d̄z pluralit̄ dona munera et̄.
et nō donū mun⁹ et̄. cū h̄ non
fiūt plura sacrificia seu sacra
menta sed vnuz iēm. Rñdēt q̄
licet corpus et sanguis christi
sint p̄prie loq̄ndo p̄posita di
stincta. tñ dicunt̄ vnū integri
tate. sicut comestio ī vna mē
sa quantūcūq̄ fercula sunt
diuersa aut potus diuersi. ni
hilomin⁹ dicūt̄ vna comestio.
et hoc vnitate integritatis. q̄
cib⁹ et potus simul integrant
refectionē. et habent vnū effe
ctū et nutritionez. Et isto mō
istud sac̄m dicūt̄ vnuz. Qñ ḡ
dicunt̄ dona munera pluralr

refert ad illas substantias panis et vini que p[ar]te s[un]t cōposi-
ta p[er] se et nōdū s[un]t corp[us] et san-
guis xp̄i vnū. Tūc f[or]mā B[er]rā
sup[er] Dat. q[ui]s ibi sint plu-
ra material[ia]. nō t[ame]n formal[ia] p[ro]-
pter vnā opationē quā inten-
dunt. s. refectiōē spūalem.

Equitur

In p[ri]mis q[ui] tibi offe-
rim[us]. vbi ponit op-
ratio salutis eor[um] p[ro] q[ui]bus offert
hoc sacrificiū et cui. q[ui] deo pa-
tri. vñ dicit. in p[ri]mis. i. p[ri]ncipa-
liter tibi. Sec[un]do q[ui]s offert. q[ui]
sacerdos ex p[ar]te toti[us] eccl[esi]e. iō
dicit offerim[us]. nō offero. Ex
q[ui] p[ri]us q[ui] malicia sacerdotis nō
viciat effectiōē p[ro]secratiōis.
q[ui] nō offert ex bonitate v[el] ma-
licia p[ro]p[ri]a. sed ex officio q[ui]s ge-
rit ex p[er]sona eccl[esi]e. Tercio p[ro] q[ui]
offert. Et p[ri]mo q[ui] general[ia] p[ro]
tota eccl[esi]a. vñ dicit. p[ro] tota ec-
clesia catholica. i. vniuersal[ia]
toto orbi terrar[um] diffusa. et si-
dei sacris vnita. nō p[ro] synago-
ga iudeor[um] abiecta et dispersa
vbiq[ue] p[ro] diabolū Quarto ostē-
dit q[ui]d petit. vñ dicit. quā. s. ec-
clesiā pacificare digner[is]. vt. s.
pacem h[ab]eat ab hereticis et scis-
maticis. digner[is] etiā eā aduna-
re. i. i vnitatē colligere q[ui] disp[er]-

sa ē inter p[ro]fidos v[el] paganos.
Uel f[or]mā g[ra]t[ia]l[is] manitū. orat h[oc]
p[ro]hibet p[ro] iuicē discordantib[us]: vt
vniant[ur] i[n] charitate Addit autē
vt custodire digner[is]. s. a vicij[s]
et demonib[us]. et regere. s. i. p[ro]spe-
ris. Deinde orat p[ro] p[er]sonis sin-
gularib[us]. et p[ri]mo p[ro] capitaneis
eccl[esi]e. s. papa. q[ui] verba addidit
Elemēs et postea Pelagi[us] pa-
pa p[ro]firmavit. vñ idē dicit. Cō-
stat ab vniuerso orbe separatū
esse q[ui] ob quālibet dissensionē
int[er] sacra mysteria ap[osto]lici pon-
tificis f[or]mā p[ro]suetudinē mēoriar[um]
nō frequētat. Deinde p[ro] ep[iscop]o p[ri]-
prio. vñ dicit. p[ro] antistite n[ost]ro.
q[ui]s ep[iscop]us celebrās obmittit cū
sit met antistes. post h[oc] addit
de seclari p[ri]ncipe. vñ dicit. et p[ri]-
ncipe n[ost]ro. h[oc] est p[ro] filiiū apli.
i. ad Th[om]a. ij. c. vbi inq[ui]t. Ob-
secro p[ri]mo oīm fieri obsecrati-
ones. orōnes. postulatiōes. et
g[ra]t[ia] actiōes p[ro] oib[us] hoib[us]. p[ro]
regib[us] et p[ro] oib[us] q[ui] in sublimita-
te s[un]t p[ro]stituti. vt quierā et trā-
quillā vitā agam[us] i[n] omni pie-
tate et castitate. Deb[et] autē incē-
tio celebrās fieri ad p[er]sonā illi-
us ep[iscop]i i[n] cui[us] dyocesi celebrat.
Rome t[ame]n nō d[icit] p[ro] antistite n[ost]ro
q[ui] ibi papa est ep[iscop]us. S[ed] d[icit] di-
cendū de p[ri]ncipe illo in cuius
regno vel ducatu celebrat. de
k 3

Expositio quarte

inde descendit generalr orado
p omnibz fidelibz. Un dicit.
7 p oibz orthodoxis. i. vers ca
tholicis. nō scismaticis vl here/
ticis. Un orthodoxus dz ab
orthos ti. qd ē rectū. 7 doris
glia vl doctria. qsi recta glia
vl doctrina. Qui grece glifi
cant deū 7 rectā fidei doctri/
nā sequunt orthodoxi vocāt
atqz aplice 7 catholice fidei. i.
p aplos fundate et predicate
fidei cultoribus.

Emento

m etiā dñe famulorū
famularūqz tuaz.
vbi itez descendit in spēali ad
memoriā certaz psonaz. Un
licz de⁹ noscat oia. nec op⁹ est
sibi demonstrare psonā p qua
orat p̄biter. cū oia nuda sint
ocul ei⁹. Heb. iij. Sz tñ ob
liuisci dz illoz quibz grāz suā
nō infundit. Silr dz illoz
recordari quibz grām suam 7
dona largit. Et est mod⁹ vul
gariuz q cōit dicūt tribulati.
de⁹ oblīt⁹ est mei. Petit ergo
h duo. Primo explicite p q/
busdam. scdo p oibz circūstā
tibz. Un dic. memeto dñe fa/
mulorū famularūqz tuaz. nō
dicit fuoz. qz fuit⁹ pctm dei
signat. Joh. viij. Qui fac pec

catuz seru⁹ ē pcti. Et tales q̄
diu sūt in pctis obliuiscunt a
deo. iuxta illud. Pctōres nō
exaudit de⁹. Joh. ix. Sed fa
mul⁹ dz a fauore. qz ē i fauore
7 grā dñi. vt sūt pctōres con/
uersi 7 penitētes p pctis. 7 ta
les de⁹ nouit. vñ petit p̄biter
recordari taliū. Et sciēduz
q sacerdos dz facere mēoriaz
ordiate. vt. s. pmo oret p ill⁹ q
sūt maiori charitate diligēdi
Et qz ordiata charitas icipit
a se. iō pmo facit mēoriaz sui
ipsi⁹. cogitādo tñ mēte vl ex
pmēdo vt de⁹ sui misereat. et
dimittat pctā 7 tribuat grāz.
Deinde orat p p̄re 7 m̄re pa/
rentibz 7 fratribz atqz sororibz
Tercio p bñfactoribz. Quar
to p inimic⁹ 7 p psecutoribz.
Quito p infidelibz vt puerā
tur ad fidē. Et h qdā faciunt
eis dispositiōz i mēte sars pul
crā. faciētes talē memoriā ad
silitudinē ordis casuū. quoz
pm⁹ est ntūs. in q suipsi⁹ re/
cordant. Secundus grūs. 7 si
gnificat genitorē. i. parentes.
Tercius datiu⁹. et significat
datorē vl bñfactorē. Quart⁹
accusatiu⁹. 7 significat accu/
satozem vel inimicū. Quint⁹
vtūs. et significat vocandos
ad fidez. Sextus ablatiuus

et significat mortuos a nobis
ablatos. Et de istis sit metio
i scda meoria. Sz qre p' p vi
uis q' p mortuis oram'. Re/
spōdeo q' viui sē i maiori pe
riculo: q' pnt dānari. mortui
aut p q' orat sūt i purgato
rio. de q' nō timef. Et d ista
meoria d' se cito expedire p/
p' distractōez mēf' euagari
onē. Nō sic qdā faciūt dormi
tātes i tali meoria. ita q' qnq'
pplares recedūt a missa tedio
victi. et h' est scandalū: et p cōse
quens fugiendum.

Equitur

Et oīm circūstan
tiū. i. audiētū mis
sam digner' esse ppici'. q's vi
des i te credere recte et te deuo
te diligere. Et ex h' ptz q' val
de vtile ē interesse misse. q' p
talib' specialr orat. Un statu
tum est vt oēs fideles audiāt
missam dñic' dieb' et festinis
dieb'. de p'se. di. i. oēs fideles.
et c. missal. Et dicūt doctores
h' idē esse pceptū vt ibidē ptz.
Seq't. p q' tibi offerim' vl'
q' tibi offert. i. nō solū ill' digne
ris misereri p q' h' offerim'
sacrificiū laudis. sz etiaz ill' q'
soli h' offerunt p se suisq' oib'
vicz p sanguineis et affinis fa

miliarib' et amicis. p redēptōe
aiay suay. q. d. nō p tpali lu
cro sz p spe salutis et incolumi
tat' sue. i. p salute et incolumi
tate sua sperāda. Et q' bona
hoīs triplicia sūt. iō p eternis
pus orat. s. p spe salutis. scdo
p corporalib'. iō dic. incolumi
tat'. i. corporalis sanitat'. tercio
p spūalib'. iō dicit seu addit.
p redēptōe aiay suay. Seq't
q' reddūt vota sua etno dō vi
uo et x'o. Vota dicunt illa q'
volūtarie pmittūt. Dicūt au
tē vota nra. q' sūt a nob' ex li
bertate arbitrij sine coactōe.
Dicūt etiā dei. q' p g'raz eius
sūt quā dat illis q' vouēt vt
possint etiā ea pficere. Sz
circa p'dicta qrit qre p'sbit nō
orat pmo p se. sz p' et pncipa
lit' orat p papa et se obmittit.
Ad qd' dōm q' ibi orat vt p/
sona publica. iō publicuz bo
nū seu cōe p'ulit' ppo bono. h'
āt orat vt psona singlar' i trā
do meoria singulariū et puata
rū psonay. et iō pponit se oib'

Communi

Cātes. postq' posuit cō
memorationē illorū q'
salute indigēt. h' ponit illos q'
ad salutē adiunāt. vt sūt scri.
Et pmo ponit eos i generali.

Expositio quarta

Secundo in speciali. Dicit ergo: communicantes. Et hoc composuit Linus papa. Communicantes. id est. precipitates cum sanctis. in hoc quod deum videmus. licet differenter. quia nos per fidem: ipsi ad oculum. Tamen ex quo idem obiectum habemus cum illis. id est. unum deum. ergo precipitamus cum eis. et memoriam venerantes. id est. veneranter colimus. In his missis gloriose virginis marie genitricis dei et domini nostri iesu christi filii et beatorum apostolorum ac martyrum suorum petri et pauli. ubi ponitur xii. apostolos. et xii. martyres. Quod fessores autem non ponit. Cuius ratio est. quia tempus quod ponitur est canon non celebrabat memoriam confessorum ita solenniter. vel ideo ponuntur martyres: quia imitati sunt christum in passione. et maximum honorem ostenderunt per ipsum morientes. quod non fecerunt confessores. Hoc autem sacrificium est maximi amoris. Ponuntur etiam alii martyres minus notabiles. quod factum est diuina dispensatione. Nam ut dicitur de sancti presbiteri deleuissent istos et alios scribere vellent. cras inuenerunt illos deletos aureis litteris scriptos. unde bonum est etiam aliquando minus sanctis reputari reuerentiam impedire. et eorum suffragia postulare. quia secundum Theodosium. quibusdam sanctis datum est patrocini

nari specialiter et in specialibus negotiis. ut beato Anthonio signem etc. Preponitur autem omnibus sanctis beata virgo maria. quia ipsa est salutis nostre precipua adiutrix. et ipsa in celo primum locum tenet post dei filium. deinde ponuntur apostoli: quia ipsi tradiderunt nobis formam et ritum huius sacrificii. deinde martyres qui pro illo qui est in hoc sacro se obtulerunt hostiam viuentem. Petimus autem hic eorum suffragium significantes quod quod diu sumus in hac vita necesse habemus eorum suffragia postulare. cum ipsi christo sint in gloria propinquum. unde possunt nobis impetrare gloriam. Post elevationem vero petimus eorum consortium: designantes per hoc post resurrectionem iungemur sanctorum consortio et non indigemus suffragio. Ad dirigimus autem orationes nostras ad sanctos. ut per eos impleantur que postulamus. sed ut eorum precibus nostre orationes sortiantur effectum. In quibusdam libris ponitur hoc signum crucis cum de munia mur auxilio. sed non habet fundamentum. cum non petimus hoc muniri signo crucis sed patrocinio sanctorum. Quomodo autem sancti vident orationes nostras. dicit hic Bernardus. de paratibus quod non cognoscunt eas cognitione naturali vel beata.

sed & tute reuelationis p qua
cognoscunt ofones nras voca
cales siue mentales. Fit etiā
additio in quibusdā festiuita
tibus. qz ibi petimus ptectōez
diuinā specialē. vt i natali. in
epiphania. i pasca. ascēsiōe.
z pēthecoste. In quibz specia
lia dona circa nos facta reco
lunt. que nobis dari tunc po
stulamus. In fine autē hic nō
dicitur amē. qz angeli respon
dent amen.

Anc igitur

b oblationem. h addidit
Leo papa āno domini
ccccxliiij. vbi qsi compendē
do oīa supradicta sūmarie cō
cludit. Petit g q̄ttuor. Prio
petit acceptationē oblatōis.
Uñ dicit. Vñ igit oblatōez
seruitutis nre. Et vide quare
hic p̄sbiter specialr appellat
se seruū. supi? &o alios appel
lat famulos. Rō: qz qlibet de
bet se reputare peccatōrē et n
alios. Dicit autē hec oblatio
fuit? qz sum? empti ista obla
tōe. iuxta illd. Empti estis p
cio magno. Sz z cūcte fami
lie tue q̄ tibi famulant z serui
unt. vt placat? accipias. licet
esset de? sit sp placat? .i. miseri
coris q̄rū ē i ipso sacrificio. tñ

sepe offendit ex pte mīstrozū
qñ sunt i pctō. Sequē. diesqz
nros. vbi petit fed? pacē. Uñ
dicit. diesqz nros in tua pace
disponas. z loq̄t nō solū d pa
ce r̄pis sz etiā pectoris. que ē
cessatio a pctis atqz ab eterna
dānatōe. Hos eripi: vbi petit
euationē carceris. .i. dānatōez
ppetuā. Et in electoz tuozū
iubeas grege nūerari. vbi pe
tit adiunctionē cuz electis. p
iesum christū dñm nostrum.
Et istā p̄ticulā sanct? grego
rius cōposuit. Fit aut appo
sicio isti? p̄ticke cert? diebz. vt
i resurrectōe z pēthe. Ex q̄ ei
petim? remuneratiōez q̄ sit p
resurrectōez xpī z spūssancti
missionē. id tunc sit additio.
Im alios etiāz in cena dñi. qz
p illd sacrificiū tūc institutuz
dat remuneratio. iuxta illud.
Qui manducat hūc panē zc.
Nec autē &ba dicēs sacerdos
se pfunde inclināt: significās
qz legalis sacerdos sūmo co
namie obumbrabat ne vide
ret. vel qz orauit xp̄s pfunde
se inclinando et hūiliando aū
boram passionis.

Sequit scda ps canonis.

Nam ob

q lationez zc. Nec est
k s

Expositio quarte

secūda ps canonis. in qua po
nit sacrificij consecratio. Et hz
tria dicta. Primo nāqz virt⁹
consecrādi peti^t. Secūdo ipsa cō
secratio pfici^t. ibi. qui pridie.
Tercio rei consecrate cōmemo
ratio expm^{is}. ibi. vñ 7 memo
res. Circa p^{ri}mū primo ponit
sacrificij oblationē. Secūdo
oblatōis bñdictionē. ibi. q̄su
mus benedictā. Tercio sacri
ficij trāsubstātiatiōez. ibi. vt
nobis. Dicit ergo. quaz obla
tiōz. i. terrenā materiā ad cor
p⁹ filij tui destinātā. fm̄ guil.
manitiū. Tu deus q̄sum⁹ in
omnibz i. tota cogitatōe. tota
cognitiōe. tota mēte. 7 toto
intellectu digner^{is} facere bñdi
ctā. i. p quā hoīes bñdicant^r.
Ascriptā. i. p quā hoīes ascri
bunt in celo. Ratā. i. p quā de
visceribz xp̄i esse censent^r. Ra
tionabilem. i. p quā a bestiali
sensu exuant^r. Acceptabile vt
q̄ nobis metip̄is displicem⁹ p
hanc acceptabiles vnico filio
eius sim⁹. Ita exponit Aug.
de pse. di. ij. vtruz sub figura.
Sed Inno. exponit referēdo
ad xp̄m. bñdictam. i. imūnem
a pctō. ascriptaz. i. scripturis
pnūciatam 7 figuratā. Ratā
id ē nō trāsitoriā sicut vet⁹ lex.
Rationabilē. i. q̄si nō peculia

rem. sicut erat hostia legalis.
que nō mūdabat a pctō. acce
ptabilem s̄ illā. de qua Isa. 7
Hier. dicunt. Obtulisti ho
stia nō acceptā. Cōmunē tñ
hoc refert ad differentiā obla
tionis iude. Illa em̄ traditio
fuit maledicta. ideo ista sit bñ
dicta. Illa aut^{em} pscripta vt di
scripta ē libro viuentiū. ideo
digneris facere ascriptā illā.
Illa fuit irrita. i. iniqua et de
testabilis. ideo deus fac istaz
ratam. Itē illa fuit irrōnabi
lis. ideo de⁹ fac istā rōnabilē.
id est rōne plenā. vt fiat rōna
bile nre seruitutis obsequiū.
Ille reddidit mala p bonis.
ppter qd̄ reprobat⁹ est. sed tu
deus fac hāc acceptabilem p
quā tibi nos reddas acceptos
Fiunt aut^{em} hic q̄nqz signa cru
cis. tres cōmunes sup panē 7
calicē sil. q̄rta aut^{em} sup panē.
et quinta sup calicē p se. Et si
gnificant q̄nqz loca vulneruz
ei⁹. Vel fm̄ Inno. tres signi
ficant triginta denarios: pro
quibz venditus est xp̄s. Due
aut^{em} venditiōē 7 emptionem
siue venditorem et vendituz.
Vel fm̄ Bern. de parātinis.
et fm̄ Guil. manitiū. signifi
cant tria q̄ xp̄us fecit circa B
sacramentū. Nā accepit. be

nedixit et dedit. ecce tria. Et specialr sit crux sup oblatam et vna super calicē. quia dixit. Hoc ē em corp⁹ meū. et itez. bibite ex h⁹ oēs. Et sequit. vt nobis corpus et sanguis fiat dilectissimi filij tui dñi nostri iesu xpi. Ubi perit trāsubstāriationē panis in corpus xpi p hoc verbū. cū dicit fiat. Illud em est vbu creatōis siue creatoris. Gen. i. vbi dixit. fiat lux. et sequit. et factū est ita. Et nō dicit sacerdos. vt faciā corpus xpi. qz nō est nisi minister hui⁹ cōuersionis. Ideo nō in ppria psona sed i psona christi dicit. fiat. Dicit aut dilectissimi filij tui: qz null⁹ pōt esse dilect⁹ deo qntūcūqz sanctus sicut xpus. rōne cui⁹ dilectionis ppter ipm tot⁹ mūdi peccata indulsit. Fuit aut due cruces. vna sup panem. alia sup calicem: ad significandum q hoc sacrm valet ad salutem corpis et anime.

Equitur.

f q pridie. Nec vba addidit alexāder prius anno dñi. cxxij. Et h p ficit psecratio. Circa qd primo representat qd xps in cena fecit. Un dicit. Qui pridie. i.

vna die añq⁹ passus ē. vl vna die pcedente ante passionem. accepit panē. et i hoc loco ter/ sis digitis super corpale accipit sacerdos hostiam reuenter. Et debet eam tenere sub/ misse nō ostendendo populo vel ministro. ne videat aliquo modo ante cōsecrationē. Un dicit. accepit panē i sanctas ac venerabiles manus suas. et eleuatis in celum oculis ad te deum patrē suum oīpotentem. Et hic eleuat sacerdos oculos supra celum. in q chri stus significat. qz oculos mētis debemus eleuare in celuz vñ veniat auxiliuz nobis. vt dicit in ps. Quia omne bonū desursuz descendit. Sequit. Gratias agens nō p se sed p nostra redemptōe. benedixit. et fit ibi crux sup hostiaz. que significat q christus passus est i natura humana. s. in corpore et anima. qz dixit. Tristis est anima mea vsqz ad mortē. Et ideo p se benedicit hostia et p se calix. Et nō intelligas q xps benedixit. i. crucē fecit sup panem. cum xpus crucis nulla fuit ante passionē eius. sed bñdixit. i. vba psecrationis. scz illa. hoc est enim corpus meū. sup panē protulit.

Expositio quarte

quorū virtute verborū facta ē ita
tūc bñdicta trāsubstātiatio
panis in corpus xpī. vñ expo
ne. bñdixit. i. vñ bñdictiōis
verbis p ipsum platis dedit.
vt trāsubstantiaret panis in
corpus xpī verū. Sequit. ac
fregit. deditq; discipulis suis
dicēs. Accipite et comedite.

Ubi sciendū q; hīc dicat
q; xps p̄us fregit et tūc p̄sacra
uit. tñ ita nō intelligendū est
q; xps p̄us fregisset et tūc bñdi
xisset. s; q; xps p̄us bñdictiōis et
p̄uersionē fregit. Uñ sic con
strue lras. Accepit panē et bñ
dixit. s. dicēs. H ē ei corp⁹ meū
et tūc fregit deditq; discipulis
suis dicēs. accipite et comedi
te. H ē ei corp⁹ meū. Pri⁹ ḡ p
tulit illa vba vt eis vñ p̄fici
endi tribueret. deinde ea p̄tu
lit vt ap̄los formā p̄ficiendi
doceret. Ita dīc Buil. Com
munit tūc d; q; sel p̄tulit xps
illa vba. tūc scz qñ voluit da
re ap̄lis. Uñ dādo eis tūc bñ
dixit p̄ illa vba ias dicta. s. H ē
em corpus meū. Item dicit
Borra sup̄ Mat. Et ita p̄ illa
vba semel platis simul p̄fecit
et formā p̄ficiendi dedit. vt di
cit Bern. de parantinis. Uñ
sensus ē. bñdixit fregit dedit
q; discipulis suis. et tūc dixit

Hoc est em corpus meū. Et
iste est verus intellectus.

Quod est enī

h corp⁹ meū. Ista ē for
ma p̄sacratōis venera
bilis sacramenti eucharistie
quā dicens sacerdos habeat
intentionē verā p̄sacra di cor
pus xpī. Nō obmittat autē
illā p̄iunctionē em. q; licz nō sit
de substācia sacri. ē tñ d essen
tia p̄cepti. vñ ḡuiter peccaret
obmittēs eaz. Aliq; vñ dicen
tes ista vba tenēt hostiam in
manibus. ita q; possit videri a
circūstantib;. qd est graue pe
riculum. q; tunc pōt adorari
p̄ simplices ante p̄sacrationē
qd erit graue peccatū idola
trie. Et ideo teneat eaz valde
deprelle in altari ne videatur
Fit autē eleuatio hostie sacra
tissimi corpis christi vt osten
dat omnib; oblata esse ad sa
lutem. iuxta illud. Ego si ex
altatus fuero a terra et c. Se
cundo vt extunc populus co
gnoscat esse veritatē sacramē
ti que nō p̄us facta est. s; mo
do vt iam sciat veraciter ado
rare deū p̄sentem. Expositio
autem istius forme verborū
requiratur supra in tractatu
de sacramētis circa sacramētū

eucharistie. vbi sufficiēter ex-
pedita ē. Sequit. silr rē. vbi
ponit forma psecrationis san-
guinis xpi. Vbi sciendū q sa-
cerdos volēs pferre ista vba
dz ipm calicē accipe ambabo
manib. et cū dicit. Bñdixit.
dz facere crucē sup calicem: te-
nēdo calicē in manu sinistra
ne tactu vlt ipetu cadat Crux
sup calicē significat passionē
xpi in aīa. vt dictū est. et etia
nām salutē in aīa. et facta cru-
ce dz tenere calicē sicut prius
Et hoc facto pferit vba conse-
crationis bñdo intētiōē cō-
secrādi sanguinē xpi. Et si po-
test hīe actualē est tāto meli⁹
Debet aut. pferre verba ista si-
ne aspiratiōe magna. nō sic q
dā fatui faciūt faciētes anhe-
licū magnū ac pessimū i ho-
stia vel calicē. ita q astantes
scādalizant. Vñ dicit. Silr
postq cenatum est accipiens
hūc pclar calicē. Et ponit h
pīnēs p tēto. i. vinū cū aq
mixtū in calice ad trāsubstā-
tiandū i sanguinē suū. Dicit
etiā hūc calicē. qz idē est nunc
qui fuit tūc in specie silis qn-
tum ad materiā calicis. qz tūc
fo ad p tēntū xpi sanguinem.
idē est i nūero nūc q fuit tūc
Addit aut pclar. qz istud sa-

crificium int oīa est pclarissī-
mū. vñ ps. Calix me⁹ inebri-
ans q pclar⁹ est. Sed in san-
ctas ac venerabiles man⁹ su-
as. q tpe recipiat sacerdos ca-
licē in man⁹. Sequit. Item
tibi grās agēs. qd referas ad
illd qd dictū ē. fili mō. et facit
sicut pri⁹ agēdo grās deo pa-
tri. Sequit. Bñdixit dedit
q discipulis suis dicēs. Acci-
pite et bibite ex h omnes rē.

Ecce est enī

h calix sanguis mei no-
ui et eterni testamēti
mysteriū fidei. q p vobis et p
multis effundēt in remissionē
pctōz. Hoc totū est d forma
psecrationis sanguis. et expo-
nit. hic est calix sanguis mei.
id ē. hic ē sāguis me⁹ in calice
p tēnt⁹. noui. i. vltimi: et eterni
id est ppetui testamēti. myste-
riū fidei. i. habēs secretā et ab-
sconditā intelligentiā tenēdā
p fidem. qz aliud videt et ali-
d sub vīsīs specieb firmiter esse
credit. q p vobis et p multis
effundēt in remissionē pctōz
Dicit notāter p multis. et nō di-
cit p oīb. qz licet p oīb effu-
sus ē qz tūc ad sufficiētiā. ita
q sufficiēs est saluare oēs. nō
tū quantū ad efficacīā. qz nō

Expositio quarte

omnes efficiunt saluati p ipm
Dicit aut p vobis. q. d. iudeis
qz apli iudei erant. z p multis.
scz gentilibz. i remissione pec/
catorz. i. ppter remissione pec/
catorz. His dictis eleuat sa/
cerdos calicē vt ppl's adoret
sciens iā ibi facit esse sangui/
nem xpi. Aliqui aut eleuāt te/
ctū calicē. aliq discoopertū: sed
nō est vis. Hāz coopertus desi/
gnat occultū z difficile myste/
rium sacri huius. discoopertus
aut significat separationē san/
guinis christi a suo corpe tpe
passionis. Et ob hanc etiam
causam separatim cōsecratur
corp⁹ christi z sanguis. vt si/
gnificatio exprimat. vt dicit
Borra sup Barth. xvi. ca.
Hec q̄tenscūqz feceritis i mei
memoriā facietis. hec clausu/
la qz tā psecratiōis corpis q̄
etiā sanguis respicit cōplemē/
tum. iō post utrūqz ē dicēda.

Sciendū etiā q tpe eleua/
tionis dī fieri a pplo deuota
inclinatio. vt dī in. c. sane. de
cele. mis. et pnt dici hec vba a
pplo. vt dicit glo. ibidē Sal/
ue lux mūdi. vbi pnt. hostia
vba. vna caro. deitas integra.
ver⁹ hō. Possūt etiā dici ista
Trāsubstantiātes res iste i cor/
pus z sanguinē tuum dñe. ad

honorē et laudē noīs tui. ad
remissionez peccatorz z ad sa/
lutem animarū nrāz. Potest
etiā dici tunc pater noster zc.
Un z memores dñe nos fui/
tui. vbi ponit psecrate rei cō/
memoratio. quia em christus
dixit. Hoc facite in meā com/
memorationē. ideo z p̄sbit di/
cit. Un z mēores nos fui tui
Hoc dicūt mīstri causa hūili/
tatis vocātes se suos. S; et
hec plebs tua scā. i. p baptis/
mū sanctificata. eiusdē xpi fi/
lij tui dñi dei nrī tā brē passi/
onis. Et h sacerdos man⁹ ex/
tendit ad modū crucis. vt p
illaz extensionē manū suarū
extensionē manū xpi represen/
tet in cruce. qd tñ faciūt illi
q vix manus mouent verecū/
dantes manus extendere in h
loco. S; tu miser sicut z ego.
vt quid vereris tanti dñi z dei/
tui representare figurā z dispo/
sitionem qua te redemit. z nō
vereris circa illicitas chore/
as. z forsan amplexus mulie/
rum extendere manus pedes
brachia atqz totum corpus.
z representare diaboli figuram
Sequitur. necnon ab inferis
resurrectionis. vbi sacerdos
contrahit ad se brachia et si/
gnificat ab inferis resurrecti

onem. Sequitur. sed et in celos
gloriose ascensionis. ubi sacer
dos erigit altius manus usque
ad humeros. in signum quod Christus
elevationis manibus ferebat in ce
lum. Et ab hoc loco stringuntur
digiti. scilicet pollices et indices
utriusque manus. nec disiunguntur
nisi quando opus est tangere sacra
mentum. quod fit ob reuerentiam
sacri. ne digiti aliquid tangant
post tractum corporis Christi. ne
etiam eis incaute aliquid cohere
at quod per disunctionem deperdat
quod esset magnum peccatum. ideo
fit sacerdos in hoc multum cautus
Sequitur. Offerimus pro clare ma
iestati tue. id est pro omnibus aliis
clare. quia licet corpora sanctorum
erunt clara. tamen deus preclarior
est in sua maiestate. quia est spe
culum sine macula. Sequitur.
de tuis donis. quod dicit ratione
spiritualium. ac datis ratione tem
poralium in presenti. Et quid
offerimus subdit. hostiam pu
ram. quia Christus propter est si
ne originali peccato de virgine
sanctam: sine mortali. imacu
latam: sine veniali. panem san
ctum vite eterne. panem via
toribus presentis vite pro vita eter
na consequenda preparatum. et calicem
salutis perpetue: quia ipse est reficiens
et inebrians in presentia. secundum Bernardum.

de paratinis. Fluit autem hic quatuor
que cruces. ad designandum quod
Christus in quatuor sensibus patiebatur:
vel etiam plagas et vulnera du
as manuum et duas pedum: et
unam lateris: secundum Basilium. Dani
ceum. Facit autem tres cruces su
per utrumque. scilicet corpus et sanguinem.
et duas per se quolibet singulariter
Secundum autem Bernardum. de parati
nis signat quatuor effusiones san
guinis Christi. scilicet in circumcissione. in
sudore. in flagellatione. in cru
cifixione. et in lateris apertura.

Sequitur tertia pars canonis

Supra que

in principio ac sereno vultu
et. hic ponitur tertia pars
canonis in qua ponitur effectus sa
cramenti quod est res tantum. Et sunt
tres pericula. Primo petitur do
norum acceptatio. Secundo diuine
misericordie imploratio. ibi. sup
plices. Tercio collatio glorie.
ibi. memeto domine. Dicit ergo.
supplices te rogamus. Ubi sa
cerdos cancellat manum in mo
dum crucis eleuando eas. ita
quod aliquantulum ad ministrum pertrahi
possit. et est sensus. Supplices te
rogamus ut super ista dona pro
prio ac sereno vultu respicere
digneris. proprio. id est accipiendo
ea tantum tibi gratuite placita

Expositio quarte

ac sereno. i. misericordi. iuxta
illud. Illuminet vultū suū su-
per nos zc. Respicere digne-
ris. i. accepta habere digneris
Un sequit. Et accepta habe-
re sicut accepta dignat⁹ es ha-
bere munera pueri tui iusti a-
bel. De isto abel habet hysto-
ria Gen. iij. vbi dz. Respexit
dn̄s ad abel z ad munera ei⁹.
z ita fuerūt deo accepta. Se-
quit. et sacrificiū p̄iarche no-
stri abrae q̄ filiū suū voluit i-
molare. Gen. xxij. qd̄ reputa-
tū ē ei ad iusticiāz. Sequit. Et
qd̄ tibi obtulit sacerdos tu⁹
sūmus melchisedech. De isto
dicit Bern. de parantinis q̄
fuit p̄mogenitus noe. q̄ vixit
temporibz abrae. et iste obtu-
lit panē et vinū in sacrificiūz.
gr̄as agens deo pro victoria
abrae ocella sup̄ q̄nqz regibz.
p̄ que oīa designat isti⁹ sacra-
menti grata deo acceptabili-
tas. Nā sicut abel obtulit gra-
ta p̄mogenita. sic xp̄us obla-
tus ē p̄mogenit⁹ in multis fra-
tribz. Et sicut abraam vnicū
obtulit filiū. sic xp̄s vnic⁹ dei
p̄ris oblat⁹ est. Et sic melchi-
sedech obtulit panē z vinūz.
sic xp̄us in pane et vino sacra-
mentūz hoc instituit. de q̄ dz
Tu es sacerdos in eternū fm

ordinē melchisedech. Vocat
aut abel puez nō a puericia.
qz fuit vir. xx. annoz. sz a pu-
ritate innocētie. Abraā autē
dz p̄iarcha. i. pater fidei ca-
tholice. qz p̄mus i deū credi-
dit. z p̄mus incarnationē pre-
cognouit Joh. viij. Vidit et
gausus est. Sanctūz sacrifi-
cium imaculatā hostiā. Hoc
addidit Leo papa.

Supplices

Sic petit diuie gr̄e i-
fusio. Un dic. Sup-
plices. i. humiles. te rogam⁹
oīpotens deus. vbi sacerdos
humiliter inclināt cancellat⁹
manibz posit⁹ sup̄ altare. que
cancellatio sicut z p̄ma signi-
ficat q̄ p̄ crucem z passiones
petit offerre ista. Sinistra au-
tē supponit. p̄ quā significat
passio xp̄i. Sz dextera supra-
ponit p̄ quā xp̄i resurrectio d̄
signat. Sequit. Iube hec pfer-
ri per man⁹ sc̄ti angeli tui. qd̄
exponit Tho. in. iij. sen. dis.
xij. n̄ q̄ angel⁹ ista p̄secret cū
pr̄atem nō habeat. sed ofonē
sacerdot⁹ z ppli deo p̄sentat.
fm illud Apocal. viij. Ascen-
dit fumus aromatum in con-
spectu dn̄i. id est vota vel sup-
plicationes fidelū de manu

angeli. q̄ sūt orōes scōz. Ex
ponit̄ ḡ. Jube hec vota l̄ sup
plicatōes fideiū pferri p ma
nus. i. p mīsteria angelorū in
sublime altare. i. i ecclīaz triū
phantē vl̄ i plenā p̄cipatōz
deitatis. qd̄ ē sublime altare.
Un̄ seq̄t̄. i. p̄spectu diuīe ma
iestat̄ tue. Vel iube perferri
hec. i. ecclīaz militantē in sub
lime altare. i. in triūphantē. ⁊
B̄ fac p man⁹ angeli. i. filij tui.
Seq̄t̄. Et p̄sta. vt q̄t̄q̄. s. fide
les ex hac altari p̄cipatione
zē. Et h̄ p̄mo sacerdos disjūn
git manus: ⁊ osculat̄ altare in
dextera pte. per qd̄ rēp̄sentat̄
osculū iude qd̄ dedit xp̄o cuz
surrexit ab ofōne. ⁊ fit hoc in
detestatiōz ipsi⁹ iude. Seq̄t̄.
sacrosctm̄ filij tui corp⁹. et h̄
facit crucē sup hostiam. Se
quit̄. ⁊ sanguinē. ⁊ h̄ facit aliā
crucē sup calicez. Seq̄t̄. sum
pserim⁹ oīni b̄ndictōe celesti
et ḡra repleamur. h̄ siḡt se aī
faciē. Crux sup hostia desiḡt
vīcula q̄bz alligatū fuit cor
pus xp̄i. Crux sup calicē de
signat flagellū q̄ educt⁹ ē san
guis d̄ corpe. Crux sup faciē
designat sp̄uta in faciē xp̄i. vl̄
signat̄ iste cruces q̄ xp̄us ter
orauit: vel etiā qz tria fba di
xit i cruce. p̄mū. pater dimit

te illis. scdm̄. i man⁹ tuas. ter
ciū. vt qd̄ dereliquisti me.

Emento

m etiā dñe famuloz
famularūqz tuaz.
vbi pet̄t collatio gl̄ie: ⁊ p̄mo
mortuis. postea viuis. Unde
dicit. memēto dñe famuloz
famularūqz tuaz. Ubi sci
endū q̄ licet qd̄ mortui sūt i
celo. qdā in inferno. ⁊ qdā in
purgatorio. tñ qz nob̄ n̄ p̄stat
d̄ singul⁹ i sp̄ali. iō q̄si estumā
tes eos esse i purgatorio i ora
mus p oībz. iō dicimus. Me
mēto dñe zē. q̄ nos p̄cesserūt
cū signo fidei. i. oīderūt aliq̄d
signū fidei. puta habuerūt cō
tritiōnē vel deuotiōez decedē
tes. Nā d̄ talibz adhuc ē spes
Et dormiūt in somno pac̄. i.
sine pctō mortali. fm̄ Beñ.
de parātinis. Et d̄z h̄ fieri me
moriam eodē mō sic sup̄. P̄rio
p ill⁹ p q̄bz specialr missa legi
tur vl̄ q̄ in sp̄ali mēoria sunt
tibi cōmēdati. Scdo p parē
tibz mortuis. Tercio p b̄nfa
ctoribz. Quarto p oībz fidei
bz defunctis. Nō aut̄ p inimi
cis fm̄ q̄sdā. Et hoc dico de
illis de quibz certū est q̄ non
reconciliati decesserūt. Quia
p illis nomiatim nō ē orādū.

l

a

Expositio quarte

Imo nec generalr nisi sub con-
ditione inquantuz sunt susce-
ptibiles suffragij. Sequit se-
cūda mēoria. Ipsiis et oibz in
xpo req̄escētibz. i. i fide xpi q̄-
escētibz. locū refrigerij lucis et
paciis vt indulgeas depcamur
Et nō ē op^o dicere ipsiis dñe.
qz p̄mittit p̄us. memēto dñe.
Uñ illud qd sequit. s. indul-
geas refert ad illud dñe. aliter
vnū illoz supflueret. Et dic-
locū refrigerij. Uñ regnuz ce-
loz dñ locus refrigerij respe-
ctu purgatorij q̄ est locus ar-
doris maximī et caloris. quia
fm Aug^o. ibi ē pena maior q̄
aliq̄ q̄ pōt excogitari ī mūdo
Dicit etia locū lucis. qz pur-
gatorij est locus obscuritat̄
Dicit etia locū paciis. qz pur-
gatorij ē locus inq̄tudinis:
qz nunq̄ aīe habēt pacez nec
quietē. nō sicut quidā fingūt.
dicētes eos feria secūda qui-
escere. aliqui p̄o dñico die. q̄
omnia sunt friuola ac insana
et sacri scriptur̄ contraria. Se-
quit. Nobis qz p̄cōribz. vbi
petit gl̄ie collatōz vniis. Pri-
mo em̄ petit collatiōez eiusdē
gl̄ie. Secūdo gl̄ie societatez
cuz sanctis apl̄is. Tercio po-
nit mediatorē p̄ quem s̄ exeq̄
postulat dicens per dñm zc.

Circa p̄mum nota q̄ sacer-
dos dicēs ista verba elenata
modicū voce tūdit pect^o suū
p̄ qd̄ interrumpit silentiū. si-
gnificās p̄ hoc p̄fessionem et
cōtritiōē latronis penitent̄
in cruce. qui increpans aliū
dixit. Nos qd̄ē. s. tanq̄ p̄cō-
res digna factis recipimus.
Uñ sacerdos dicit. nobis qz
peccatoribus famulis tuis d̄
multitudine miserationū tua-
rum sperantibz. s. sicut ille la-
tro sperauit. Percussio autē
pectoris significat illam tun-
sionē pectoris illoz q̄ aderāt
ad spectaculū passionis xpi. et
p̄cutiētes pectora reuertebāt
in hierl̄m. Exaltatio p̄o cru-
cis significat clamorē centu-
rionis dicēt̄. Vere filius dei
erat iste. Sequit. Partēz ali-
quā et societate donare digne-
ris. Licet tñ de^o sit simplex n̄
h̄ns p̄tes. tñ dicit p̄tē aliquā
p̄pter hoc: qz quilibet fm me-
ritū habebit diuine faciei vi-
sionē. ita q̄ vn^o alio p̄fectius
videbit deū: vel qz sc̄i vide-
bunt deū totū. nō tñ totalit̄.
id est nō fm oēs modos qui-
bus est visibilis. qz est infini-
tus. et cū cōphēdi nō possit.
ergo quasi p̄tem dabit nobis
Totaliter autē non est cōphē-

hensibilis de? nisi filio suo q
est i sinu suo: vt dicit Joh. i.
Sequit. cu? Johane. fm Ber.
de paratinis. s. Johes bapti/
sta. Et pferit stephano. nec mi
ru. qz 2 aplis pferit. Adiungit
stephano. qz isti duo erat pri
mi martyres noui testameti.
Innoc. m dicit q h reperit
Johes euangelista ppter pri
legiu virginis. qz h gines
sequunt agnu quocunq ierit.
Ante vero psecratione ponit
ppter priuilegiu apostolat?
Sed credit Bern. q melius
intelligat d baptista q ppter
excellencia singularis sancti/
tatis no debz excludi a cano
ne. Postea ponunt duo apli
scz matthia 2 barnaba. q iso
post psecratione 2 no ante po
nunt. qz isti post ascensionem
dni fuerut electi. Deinde po
nit Ignacio. de q legit q cuz
esset deuor? xpo 2 beate vgi
ni post ei? morte inuentu est h
nomen iesus aureis lris scri
ptu in suo corde in oib? pto
Ponunt aut qnq martyres
post morte xpi ppter quinq
vulnera xpi. Itē ppter septe
dona spu sancti ponunt septe
vgines ibide q sequunt. Se
quit. No estimator meriti: qz
no fm exigentia meritoru re

tribuis. s. magi pmiando q
qsq meruit. Deinde pcludit
p xpm dnm nrm. Et no dicit
amen. qz fm doctores illd re
spondet angeli. qz sit ptnua
tio ad pcedetia. vñ statim seqt.
in cui? frute h petim? cu dz.
p quem. s. xpm h sacm habz
originez q ad pla. Et pmo q
ad esse nature. vnde dz. creas.
Secdo q ad esse sacri. vñ dz.
scificas. Tercio q ad esse vir
tut. vñ dz. viuificas. Quar
to q ad effectū grē q ē vita aīe
vñ dz. bñdicis. Quinto q ad
augmētū grē eiusdē. Et qrtū
ad opationē 2 vsum. vñ dz. et
prestat nobis. Est g sensus. p
quē. s. xpm tu de? pater omia
bona creas pdendo naturaz.
viuificas psubstantiando na
turā. bñdicis accumulādo gra
tiam: 2 pstat qntuz ad vsum.
Dia em creata sunt p christū
Joh. i. Dia sanctificant. qz a
plenitudine ei? accipiunt vni
uersi. Dia viuūt. qz ipse est vi
ta. Joh. xiiij. Dia bñdicunt
qz ipse est bñdic? fruct? ven
tris. Lu. i. Et aliqui dicit p
quez hec oia dñe semp bona
creas. Et est sensus. hec oia. s.
panem 2 vinum 2 aquā creas
fm causas primordiales 2 c.
sanctificas secundum causas

l 7 B

Expositio quarte

sacrales. vinificas vt transse-
rant in corp⁹ xpi et ei⁹ sangui-
ne. Et ideo bñdicis vt nos per
ipa bñdicamur. Scdm alios
h. pñomē hec nō ponit ibi. in
q̄ seq̄nda est consuetudo ecclie.
Sequit^r. et pñtas nobis. vbi
sacerdos remouet corpale de
calice. ad denotandū q̄ xp̄us
emisit sp̄m. et velū tēpli scissū
est. et apta sunt nobis abscon-
dita i lege mysteria. Accepta
q̄z hostia dicit. et pñtas nobis
p̄ ip̄m. s. tanq̄ mediatorē. et h
fac vnā crucē p̄ totū os calicis
pcedēdo vltra calicē. Un̄ dīc
Et cū ipso. Et h̄ facit minorē
crucē. s. a labio calicis ad aliū.
Post hoc dicit. Et in ipso. et
hic facit adhuc mīorē crucē.
scz in calice. Tandē subdit. ē
tibi deo pñi oīpotēti. vbi ite-
rū facit magnā crucē sup p̄i-
mū labiū calicis. incipiēdo ab
extremo calicis labio vsus se
ip̄m. Deinde subinfert. in vni-
tate spūsc̄ti oīs honor et glā.
et hic facit parūā crucē in pe-
dē calicis. Est aut̄ sensus ver-
borū. p̄ ip̄m tanq̄ mediatorē.
cū ip̄o tāq̄ cū eq̄li. et i ip̄o tan-
q̄ i p̄substāiali. Vel h̄ signat
tres p̄sone sc̄tē trinitatē. vnde
patri attribuit̄ auctoritas. vñ
dicit p̄ ipsuz. filio equalitas.

io dī cū ipso. spūsc̄to cōmu-
nitas. ideo dī. in ipso. Signa-
tio crucis tria p̄us facta p̄ illa
vba. sc̄tificas et c. q̄ sūt cooper-
to calice signat tres crucifixio-
nes fm̄ tho. Nam hora tertia
crucifixus ē linguis iudeorū
clamantiū: crucifige et c. Ho-
ra sexta manib⁹ gētiliū: vt di-
cit Iohes. Hora nona emi-
sit spūm. Et qz post interual-
lū triū horarū xp̄us crucifix⁹
est manib⁹ gētiliū. cū milites
crucifigerēt ihm. ideo iterū
sacerdos facit tres cruces sup
calicē discooprū sup trib⁹ ver-
bis. s. p̄ ip̄m: cū ipso: et in ip̄o.
designans illā crucifixionē q̄
facta est post tres horas inter-
positas inter tertiā et septimā.
Quia vbi ibi fuit diuīsiō cor-
poris et alie. ideo itez facit duas
cruces vt dictū est. Vel fm̄
Buil. manitiū. tres cruces. p̄
illa vba p̄ ip̄m et c. significāt fi-
dē cēturionis q̄ credidit vñū
deū in trinitate. Due vbi alie
significāt duo sacramēta que
fluxerūt de latere christi. vīz
aqua regeneratōis baptis̄mi
et sanguis redēptōis generis
hūani. Vel signat q̄nqz cruci-
atus christi. añ mortē tres. s.
alapas: sputa et flagella. i mor-
te crucifixionē: et post mortē

lateris apertione. q̄rta h̄o s̄igt
aie a corpe separtione. q̄nta de
scensū in limbū. Sed q̄. p̄ oīa
secta seculorū. q̄d d̄z dici alta
voce. Sed anteq̄ h̄ dicat po
nat reuerēter hostia añ calicē
in suo loco. Et tūc statim de
bet coopiri calix. q̄ facto d̄z. p̄
oīa secta seclorū. Et h̄ alta vo
ce. ad designādū q̄ christ⁹ cla
mās alta voce emisit spiritū.
Et r̄ndet amē ad significādū
clamorē mulierū lamērantū
dñm. vnde ⁊ tunc chorus la
mentabiliter responder.

Quīta ps p̄ncipal misse.

Remus

o p̄ceptis salutarib⁹
rē. Hic ponit sa
cramēti p̄ceptōez. Circa quā
p̄mittūt mltē p̄paratōes. s̄. tā
generales. vt sunt p̄r n̄r rē. q̄
sp̄ales. vt alie orōes. Dicit ḡ
Orem⁹ p̄ceptis salutarib⁹ mo
niti. Circa q̄d sciendum q̄
hec oratio p̄us nō dicebat in
missa. sed Gregori⁹ fecit eam
dici. q̄z non fuit dignū eā ob
mittere ī hoc officio cū sit n̄ri
saluatoris. Greci aut̄ nō p̄ sa
cerdotē s̄ p̄ se clamāt eam in
missa. Apud nos h̄o sacerdo
tes. ⁊ h̄ cū magna reuerētia.
vñ q̄si nō p̄sumēs subito sub

rumpe ī eā p̄mittit p̄fationez
dicēs. Orem⁹ p̄ceptis salutarib⁹
moniti. non simplr. nō n̄ra
autoritate v̄l temeritate: s̄ p̄
ceptis salutarib⁹ moniti. p̄ce
ptis. s̄. dñi. ⁊ moniti. sc̄z m̄gri
n̄ri. q̄ sunt salutaria. i. ad salu
tem disponētia. formati. i. in
structi int⁹ ⁊ exteri⁹. Et dicit
formati. q̄ īformatio s̄igt solū
exteriorē doctrinā. Eld oñdē
dū aut̄ q̄ nos sum⁹ a deo for
mati. i. instructi int⁹. s̄. ī inten
tōe. ⁊ extra. i. ī opatione. iō di
cit. audem⁹ dicere. q̄. d. ex quo
habem⁹ p̄ceptū ⁊ monitionē
de ista orōe dicēda. ⁊ ex q̄ illa
orō ē cōposita p̄ illū q̄ errare
nō pōt. iō audem⁹ cū fiducia
dicere. Dicit aut̄ alre. q̄z r̄ps
palā p̄dicauit. Uel fm Joh̄.
beleb. q̄z sumpta ē de euāge
lio q̄d est p̄dicandū sup̄ recta.
⁊ etiā oīni creature. Dicit et̄
sacerdos sol⁹ in fine amē. sub
silentio. Cui⁹ rō est: q̄z in alijs
orōnib⁹ amē exp̄mit affectuz
oprantis. ideo a p̄p̄o v̄l a de
ro d̄z. in hac aut̄ amen signat
clulsionē affirmantis. vñ hic
valet tātū. i. exaudita est orō.
S̄z ne h̄ videat̄ p̄sumptuose
asserere: dicit amen sub silen
tio ad enirandum ostentatio
nem p̄p̄iam. Sequit̄ orō

13 C

Expositio quínte

Libera nos q̄sum? dñe. vbi
petit̄ petitionū explicatio. qz
em̄ i orōne tria mala petim?
a nob remoueri. iō h̄ explicat̄
q̄ sint. vñ dicit. Libera nos q̄
sum? dñe ab oīb malis p̄teri
tis p̄sentib et futuris. Et qz
nos nō sum? digni hoc ex se
pmereri nisi donec nob orōe
beate v̄ginis marie et ap̄loz
Petri et pauli atqz andree et
alioz. iō eos h̄ i auxiliū iplo
ramus. Et rect? ordo est. ex q̄
em̄ pacē querim? a mal. meri
to d̄z implorari v̄go beata q̄
ē mater veri Salomonis pa
cifici. s. xp̄i: cum ap̄lis tribz se
queribz. q̄ sunt testes pacis. s.
Petr? paulus et andreas. Et
ponunt̄ ibi tres ppt̄ speciale
rōnē. Nā petr? ppt̄ p̄uilegiū
p̄rogatiue dignitat̄. Paulus
p̄pter p̄uilegiū p̄dicatōnis et
imensi laboris. et Andreas p̄
pter nimīū affectum p̄cup̄te
crucifixionis. Dicit̄ aut̄ sub
silēto illa orō. qz designat̄ q̄e
rem triduanā in sepulcro vbi
tūc siluit a p̄dicatiōe. Lū aut̄
sacerdos dicit. Da ppici? pa
cem dñe in dieb n̄ris: accipit
patenā de altari et osculat̄ si
gnū crucis faciēdo. p qd̄ desi
gnat̄ q̄ sumus recōciliati deo
p passionem cbr̄isti. Tandē

sacerdos i sine discooperit ca
licē et hostiā reuerēter accipit
et eam sup calicē frāgit. p̄mo
p mediū. et tūc dicit. p dñm
n̄rm iesum xp̄m filiū tuū. po
stea medietatē que erat in de
xtera manu ponit super pate
nā et frāgit illam q̄ erat in sin
stra manu p mediū dicens. q̄
tecū viuit ac regnat. et p̄iungē
do illā p̄ticulā q̄ est in sinistra
ad illā q̄ ē i patena ad modū
lune dicit. in v̄nitatē sp̄s sc̄i
deus. Illā v̄o vltimā quā h̄z
in dextera manu tenēs sup ca
licē dicit. p oīa secula seculoz.
Et tādē erecto modicū calice
cū illa p̄ticula quā tenet in de
xtera māu subiūgit. pax dñi
faciens crucē magnā sup cali
cem a labio ad labiū. deinde
subdit. sit semp. faciēs mino
rem crucē. terciō addit. vob̄
sc̄i. faciēdo terciā intra calicē
Et qz alia voce ista fiunt. iō
p̄ h̄ signat̄ gaudiū qd̄ habue
runt ap̄li de resurrectiōe dñi
n̄ri iesu xp̄i. Et ideo qz gaudiū
sunt v̄iso dño. popul? clamat
dicens. et cū sp̄u tuo. Sci
endum aut̄ est de significatiōe
omniū istoz p̄dictoz q̄ p ca
licē passio xp̄i designat̄ et eter
ne b̄titudinis fruitiō. Vñ p̄s.
Calix me? inebrians t̄p̄ p̄cla

rus ē. Per patenerotūditatē
signat bonoz operū pfectio.
Sacerdos aut volēs frange
re hostiā. pmo eā sup patenaz
locat. deinde eā tollēs sup ca
licē frāgit: ad significandū qz
nemo passionibz hui? mundi
meritorie se valz exponere. vñ
ad eterne fructiōis bñtudinē
admitti nisi pus in bonoz
opez pfectiōe fuerit solidat?
Un apłs Eph. vi. Accipite
armaturā fidei vt possitis re
sistere ī die malo z ī oibz pfe
cti stare. Patena g hostie sup
ponit. z hostia sup calicē fran
git. qz xps ex latitudine cha
ritatis q significat p patenaz
se supposuit passioni. Sup
calicez ho frangit ne minutie
aliquatr spargāt. Frāgit aut
ī memoriā ei? qz xpus fregit
z dedit discipul suis zc. Frā
git aut pmo ī duas ptes ad
signandū duplicē pdestinato
rum statuz. s. eterne glie z tpa
lis miserie. Subdiuidit aut
vna medietas ī duas ptes. q
rum vna offert p illis q sunt ī
purgatorio. alia p illis q sunt
ī mūdo. Pars aut illa q post
pmam fractionez remanet ī
manu dextera z ponit sup pa
tenam designat illos qui iāz
sunt ī glia. z ipz tenēt illā re

ctitudinez cui nulla obliqtas
admisceri pōt. et iō dextre cō
parant. Illi aut q adhuc sūt
ī miseria p sinistraz signant.
vbi sūt multa obliq. Subdi
uidit aut illa q est ī sinistra z
nō q est ī dextera. qz illi q sūt
ī celo statū vniformē iam te
nent. z vna bñtudine fruunt.
Illi aut q sunt ī miseria sunt
diuersi seu diuisi. qz qdā sunt
ī miseria purgatoriū. quidaz
ūt ī miseria hui? mūdi. Par
ticula aut illa q est ī sinistra
post diuisionē addit ad illam
q est ī patena. Quia fm aug.
deus hz duas man? dexterā
q misereť. z sinistram q punit.
Illis ergo qui sunt ī purga
torio inquantū ibi purgant.
respōdet sola punitio. z ideo
pticula que ī sinistra manu
tenet illos figurat. Illi vero
q adhuc sunt ī pñenti vita ī
qua est stat? merendi cōsequi
pñt misericordiaz. z ideo ipsi
p aliā pticulā q ī manu dexte
ra remanet designant. Quia
vero absqz dubio illi q sunt ī
purgatorio cōiungent eis q
sunt ī celo. iō pticula sinistre
manus iungit illi q est ī pa
tena. Sed qz illi q sunt ī hac
vita egēt mltū passionis xpi.
que ex effusiōe sanguinis ei?

Expositio quinte

processit. id est particula que in dextra manu remansit. que signat illos que sunt in mundo: mittit in sanguinem christi in calicem. Item sacerdos dicens hec verba tenet hostiam super os calicis. per quod signat quod viventes in corpore indigent misericordia dei: et meritis christi passionis: Sacerdos autem volens dicere. per omnia secula seculorum erigit se ad significandum quod vult perpetere existentiam perpetuam domini nobiscum. unde subdit. Pax domini sit semper vobiscum. ad significandum quod dominus post resurrectionem pacem dedit. Sed sciendum quod sacerdos dicens. per omnia secula seculorum elenat modicum calicem. ad significandum populo ut populus pacem considerans bene intelligat et dicat amen. Particula autem quam tunc super calicem tenet significat quod viventes adhuc petunt invari merito passionis et effusionis sanguinis christi. Item per hoc quod sacerdos alter dicit. pax domini repñtat personam christi. que post resurrectionem dixit apostolis. pax vobis. quod dicitur. Do vobis pacem pectoris in via. et pacem eternitatis in patria. Est ergo sensus. Pax domini. id est. pax pectoris quod est a vicibus sit in presenti vobiscum: et in futuro pax eternitatis. Ille autem tres cruces super sanguinem christi signat triduum sepul-

ture. vel tres mulieres que erant circa monumētum christi. Deinde sacerdos mittens corpus christi in sanguinem dicit. Fiat hec commixtio corporis et sanguinis domini nostri iesu christi mihi et omnibus sumētibus salus mentis et corporis et ad capescendam vitam eternam preparatione salutaris. quod commixtio significat quod anima unita est corpori christi in resurrectione. Et bene hoc fit post pacem domini: quia postquam dominus pacificavit omnia que in celo et in terra sunt primo univit animam corpori. Nec omnia wilhelmus. Deinde sequitur agnus dei. Et sciendum quod antequam dicitur agnus dei fit modicum silentium dicens. banc ofonem. Fiat hec commixtio. ad designandum illud manifestum silentium apostolorum quod fuit ante resurrectionem christi. antequam sciret apostoli nec essent certificati postquam apparuit mulieribus. secundum Bernardum. de paratimis. Dicit autem christus agnus. quia agnovit patrem sibi obediendo. Item matrem in cruce pendendo. Vel dicitur ab agnon grece quod est piū latine. quia pie pro nobis se obtulit. Lanit autem tribus vicibus propter tres rationes secundum Innocentium. scilicet. propter obedientiam patri. propter noticiam misis et propter redemptorem generis humani. Vel secundum Ruanum. dicitur ter propter tres partes corporis christi missi

missam seruāde

80

ti. s. in celo. in terra: et dormiē/
tū siue in purgatorio. Dicit
aut pmo. miserere nobis bis.
ultimo aut dona nobis pacē
fm Tho. Rō est. qz p prima
duo petim⁹ amorēz culpe et
pene. p terciū aut. s. p pacē pe
tim⁹ assecutōz oīs boni zc. vñ
qz ipse redemit nos a miseria
culpe et pene: et dedit plenitu
dinē grē. Illō tñ dona nobis
pacē additū ēppē psecutōz ty
rānoz. Post h seqt ofo. Dñe
iesu xpe q dixisti aplis tuis
pacē meā do vobis zc. vbi p⁹
qz sacerdos vēit ibi. eāqz paci
ficare et adunare zc. etiā oscu
latur patenā in sinistra pte ad
significādū qz p h sacm vult
vniri xpo in cbaritate. postqz
ho cōpleuerit sba osculat re
liquias vel crucē si bz. si non
habet osculat altare in dexte
ra pte. qd fit ad significādū
antiquū ritū. vbi pns singul⁹
diebz cōicabāt. sed cū nec hoc
potuit fieri sine piculo ordiā/
tū fuit vt in tribz festiuitatibz
cōmunicarēt. s. natiuitate. pa
sca et penthecostē. Reliqs tñ
diebz osculū pacis recipient et
panē bñdictū. Sed qz h fieri
nō posset i. xl. vbi nō pōt sumi
panis bñdict⁹: ordinatū fuit
vt p eo fieret collecta i siue su

p pplm dicendo. inclinate ca
pita vñ deo. Et sciēdū q
pac dñi nō dat i missa defun
ctoꝝ. sed dñ: dona eis requiē.
qz mortui nō indigēt pace tem
porali. qz nō sūt in pturbatio
ne hui⁹ mūdi. vel qz nō sūt in
pace s3 in penis. fm Bern. de
parātinis. iō dicim⁹. dona eis
requiē. Alii q aut dicūt in offi
cio mortuoz. dona eis reqem
sempiternā et locū indulgētie
qd tñ dissonat. qz ibi nō est lo
cus indulgentiarū. eo q illi q
sunt i purgatorio sūt extra lo
cū militantē ecclie vbi solū est
loc⁹ merēdi idulgētiā. vñ qz
illi q sunt i purgatorio nullo
mō merent⁹ eis p modū suffra
giū. vñqz sāt imprope optat
loc⁹ indulgētie. Si tñ illō di
ctū itelligat sicut dona eis lo
cū indulgētie. i. locum in q in
dultis culpis et penis eos re/
colloces. s. in celo: et tūc bñ pōt
sustineri. Itē dicēde sunt ille
tres ofones. s. dñe iesu xpe fi
li dei vini: qui ex volūtate pa
tris. et dirigit ad filium. et alie
scz. Dñe scetē p oī potēs eter
ne de⁹. da mihi hoc cor p⁹ zc.
Et p⁹ hoc dicit. Dñe nō suz
zc. Deinde sumpto corpe chri
sti et sanguine abluat calicez
primoz et ablutionem sumat.

154

Expositio sexte

secūdo abluat intus. et etiā su-
mat. qđ tñ in die natiuitatis
christi nullo modo facere de-
bet. qz tñ nullā ablucōez de-
bet sumere si vult aliā missaz
celebrare. s; d; ablucōez dare
cōmunicantib; subditis. vel
referuet ī vase mūdo. s. in am-
pulla si nō habet calicem.

Sexta pars misse.

Exta pars

I misse est qđtū ad gfa-
rū actōes. qđ d; cōio.
qđ fit in memoriā ei⁹ qđ pplus
olū singulis dieb; cōicabat
fm Johem beletb. vl̄ ideo vt
peā cōmunicem⁹ deo et sc̄tis
Dicūt etiā pplēda. qz peā cō-
plet missa. S; tñ pplēda po-
tī⁹ d; collecta p⁹ cōmunionē
Tot aut fieri dñt cōplēde qđ
sunt orōnes añ eplaz. et signi-
ficat gřam subsequēte nobis
necessariā. et d; ī dextra parte
puertēdo libz. p qđ signat qđ
adhuc ī fine seclī iudei puertē-
tur ad dexterā fidei qđ nūc sūt
ī sinistra. Intra illō ad Ro.
ix. Reliq; isrl̄ salue fiēt. Dein
de sacerdos oīb; pactis puer-
tit se ad pplm dicēs. dñs vo-
biscū. Ubi sciendū qđ sacer-
dos salutat pplm septies in
missa. pmo añ pmā collectā.

scdo añ enāgelīū. tercio post
credo. q̄rto ī pncipio p̄fatōis
q̄nto post pax dñi. sexto post
cōmunionē. septimo h ī fine
misse ad significandū qđ tñ ē
dñs nobiscū qñ habemus se
ptiformē gřam spūs sc̄ti. De-
inde sacerdos h̄t se ad pplm
cantās. Ite missa est. et h̄ tpe
suo. cui⁹ sensus est fm Bern.
de parātinis et Johes beletb.
Ite ad ppria. qz missa est con-
summata. vel ite missa ē. i. ho-
stia p̄summata est. vel hostia
et oblatio est missa. igit seq̄mi
ni et ite post eam. Ite aut re-
gressus a missa ad ppria fm
Johem beletb significat re-
gressus ppli isrl̄ de captiuita-
te babilonica cuz gřaz actio-
ne. ideo d; deo gřas. Dicitur
aut semp. Ite missa ē qñcūq;
Te deū laudam⁹ d; vel glia
ī excelsis. qñ aut nō dicunt.
tūc d; bñdicam⁹ dño. Et est
sūptū de aplo vel de Judith
c. viij. vbi dicunt captiui. bñ-
dicamus dño. Et est sensus.
referam⁹ gřas vl̄ laudes deo
Et ē vox hūilior qđ ite missa
est. Et iō nō h̄t se sacerdos
ad pplm dicēdo bñdicamus
et ad significandū qđ nūq; de-
bem⁹ cessare referre gřas deo
Walden. autē sup ps. cxvij.

Berengariū dicit instituisse
ita dicēdū. bñdicam⁹ dñm et
ñ dño. qz bñdictio ñ fit ad vti
litate dei sz ad nřam. nos autē
dicim⁹ indifferēter qz vtrūqz
pōt dici. Creatura nāqz bñdi
cit creature bonū optādo. cre
atura autē creatorem dupl'r. s.
laudando z bonū ei tribuēdo
Creator autē creaturā bonū
augēdo. Et h̄ dupl'r. vel ī nu
mero vel ī merito. sicut ei cre
scit bonum sic z merita. Nec
Waldeñ. Sz Bern. de parā
tinis dat tres rōnes. Prīa qñ
celebram⁹ d̄ sc̄is in celo dici
m⁹. Itē missa ē. qñ puocātes
ppl'm. Itē. i. festiāte illuc vbi
illi sūt. Dñi autē p vniū ī mū
do. bñdicamus dño. qz nesci
mus an sum⁹ ī grā. sō timere
debem⁹ ne effect⁹ misse euane
scat in nobis. Sz cū celebra
mus p mortuis dicim⁹. Req̄
escant ī pace. qz eis h̄ cōpetit.
His expeditis bñdicat sacer
dos ppl'm dicēs. Celesti bñ
dictōe. Primo stās añ altare
bñdicat sc̄ipz. deīde dīc reuer
tendo se ad ppl'm ī dexteram
p̄tē altari. z psequēt ad ppl'm
in medio altaris. z fili⁹. z vlti
mo redeūdo. z spūsc̄tū amē.
p qd designat missio spūsc̄tū
ī aplos. licz autē spūsc̄tū ibi

tantū dat⁹ est. tñ qz tota trini
tas missionē opata est. sō dī.
p̄r z filius z spūsc̄tū. Post
hec om̄ia sacerdos flectēdo se
corā altari hūil'r dicat. Place
at tibi sancta trinitas obseqū
rē. Et deinde hymnū trium
pueroz cū psalmis z orōnibz
psuetis. Cōtra h̄ tñ multi sa
cerdotes peccant qui nō se fle
ctunt dicētes istā orōnē. Pla
ceat tibi sc̄tā trinitas rē. cum
tñ flectere p̄gruit. p eo qz tūc
grāz actiōes referūt sc̄tē tri
nitati p bñficijs ī missa exhibi
bitis. Et qd deterī⁹ ē qz aliq̄
obmittūt hāc orōnē ī q̄ gñit
peccāt. Un̄ legīt qz qdam ob
sessus a demone postq̄ addu
ctus ēēt ad qndā sacerdotē in
ecclia ille volens certificari a
diabolo qd de ei⁹ vīta senti
ret. q̄siuit d̄ ipso q̄si de alio di
cens. qd tibi videt de iacobo
sacerdote. Rñdit demō. Oliz
fuit nř sz iā ē dei. Deīde idem
sacerdos q̄siuit d̄ socio suo di
cēs. qd tibi videt de bartho
lomeo socio meo. Rñdit de
mon. si nō subtraheret bonus
esset. Ille sō fuit valde admi
rat⁹ qz diceret eū forem cū tñ
scīret eū sanctū hoīem. Inter
rogauit igit qdnā subtrahē
ret. Rñdit demon. subtrahit.

†

Cauete circa

deo illā orōnem post missam.
placeat tibi rē. Qd multū no
bis placet: et deo maxie displicet.
que oīa fuerūt ita cōperta
sicut ille dixit. iō caueat sacer
dos ne aliqd obmittat qd est
de cōsuetudine ecclesie circa
missam obseruandum.

Cauete seruande in cele
bratione misse.

Equūtur

S cautele circa missaz
obseruande. et pmo
generales tā laicis q̄ clericis
necessarie. P̄ia igit cautela
general est. vt tā clerici q̄ lai
ci ecclesiam: p̄cipue tpe celebra
tōis misse: hūiliter et deuote fre
quēter: et q̄ta p̄uersatōe deo
grā atq̄ insipientibz placita
primū nō solū instruant: s̄ et
reficiāt. de emunitate ec. c. de
cet domū. li. vi. Scōda vt au
diētes missaz q̄tēs audierint
a p̄bitero dici nomen dñi n̄ri
iesu xp̄i flectant genua. et ca
put inclinēt reuerēt. vt d̄r ibi
dem. Tercia vt nlla p̄phana
et multo fortius feda colloq̄a p
ferāt. vt ibidem pulcre dicūt.
Quarto caueāt ne aliq̄s añ si
nē misse recedat sine maḡ ne
cessitate. idē si exiit de f̄mone.
qd si fecerit excoīcet. maxie si

si fecerit p̄tēdō sacerdotē p̄
dicantē tanq̄ min⁹ scientē. sic
solēt facere qdā laici l̄rati di
cēdo. qd audirē istū ribaldū
cū ego pl⁹ scio de scriptura q̄
ip̄e. Cōtra q̄s ē canō. xxxvii.
di. sedule. et c. cū ex iniūcto. d̄
hereticis. vbi talia p̄hibent.
S̄z q̄ tales possent excoīcari
habes exp̄sse de pse. di. i. vbi
sic d̄r. Qēs fideles q̄ pueniūt
in solēnitatibz sacris ad eccle
siam et sc̄pturas aploz ac euā
gelii audiāt. Qui aut nō pse
uerauerint in orōne vsq̄duz
missa pagat nec sanctā cōmu
nionē p̄cipiūt velut inq̄etudi
nes ecclesie cōmonētes puenit
cōione p̄uari. Et iste ē canon
aploz. Et ibidē in p̄cilio car
taginēsi d̄r. Sacerdote in ec
clesia vbi d̄i pponēte q̄ egres
sus fuerit de auditorio excoī
cet. Et ex p̄cilio agatensi ibi
dem h̄r. Missas die dñico se
cularibz totas audire speciali
ordine p̄cipimus. ita vt añ sa
cerdotis benedictionē egredi
ppl̄s nō p̄sumat. qd si fecerit
ab ep̄o publice p̄fundat. vbi
dicit glo. h̄ dico p̄ceptū esse.
Un̄ p̄ceptū faciunt q̄ diebz
dñicis missaz nō audiūt. Hoc
etiā est cōtra illos q̄ veniētes
ad missam nō audiunt qd ibi

legit aut p̄dicat: s; circūeunt
eccl̄iaz sic iudei synagogā. cū
tñ dicat in ps. Stantes erāt
pedes nr̄i in atrijs tuis. Et d
talib; p̄t dici illud ps. In cir
cūitu impij ambulāt. Cōtra
q̄s exp̄sse est canon Anastasij
pape. de pse. di. i. aplicaz. vbi
d̄r. q̄ cū legit euangeliū nō se
dentes nec stātes s; curui de/
bem⁹ audire. Si aut sessio p
bibet mltro magis discursus ⁊
circūit⁹. Hoc idē habes i ca.
qñ aut. ibidē. vbi Cypan⁹ di
cit esse stādū ad orōnē ⁊ vigi/
lādū ⁊ incūbendū ad preces
toto corde. neq; aliqd carnal
hoīs ⁊ secularē esse cogitādū.
N si phibet carnalis cogita/
tio. q̄nto plus carnal locutio
⁊ p̄fabulatio. Quinto caueat
laicus ne vacuus die festiuo
ad missam veniat. d̄ pse. di. i.
Nēs christiani. Quia sc̄ptuz
est. Nō apparebis i cōspectu
dei vacu⁹. hoc tñ est p̄siliū
fm glo. ibidem dieb; puatis.
sed dieb; festiuis videt esse p̄/
ceptuz. Un̄ videt q̄ oblatio
nes sint erigēde: ⁊ q̄ parochi
ani sint ad eas cogēdi. vt. xvi.
q. i. statuim⁹. Est tñ argumē
tum 3. xij. q. i. duo. diē tñ glo.
in. c. oēs christiani. vbi supra.
q̄ si sacerdos est paup pōt di

uina subtrahere parochianis
nisi dent. vt de symonia. c. cū
sit. Sexto caueat quilibz ne
alibi nisi i p̄pa parochia die
festiuo missam audiat. al̄s po
terit excomunicari. vt d̄ paro
chys. ca. i. Septimo caueat
q̄s ne audiēdo missam ppe
altare nimis appropinquet.
vt d̄ vita ⁊ hone. cleri. c. i. Et
ista sunt intināda populo se/
pius: vt debita reuerentia cir
ca sacramenta ecclesiastica ha
beat. r.

Equūtur

Inūc cautele clericis
necessarie. Et p̄mo
caueat sacerdos ne in vestib
vel ornamentis sordidis cele
bret: sed ornāmēta p̄dicta iu/
ra meliorē dispositionē mū/
det: ⁊ iuxta facultatē bonorū
eccl̄ie meliora que poterit cō
paret. Un̄ dicit Stephanus
ep̄us familiari amico hylario
q̄ vestimēta eccl̄ie q̄libet dū/
mō ministrant sac̄ra dñt esse
mūda ⁊ honesta. Hoc est cō/
tra illos q̄ de bonis eccl̄ie cō/
parāt eis tūcas p̄ decē marc⁹
⁊ ornāmētū p̄ missa p̄ media
marca aut sexagena. Nec de/
bent i alijs q̄ aureis v̄l argē/
teis calicib; celebrare. permit

S

Cautele circa

fit tñ canon stanneñ hñe cali/
cē ppe paupertatē. de pse. dis. i.
calix. Scdo caueat ne ples
missas celebret pter diē nati/
uitatis xpi. vbi tres celebrāt
et sine necessitate magna. Et
h fit in istis casibz. vt si p^o mis/
sam celebratā de die occurrat
fun^o. tñc in pma missa non su/
mēdo aquā ablutionis p^o po/
stea celebrare requiē. Item si
occurreret hospes magn^o vt
pnceps vel magn^o dñs q nō
audiuit missam. Itē si occur/
rerint sponsi volentes audire
missaz. Itē si aliq̄s habuerit
plures ecclias ppe paupertatē
vñi cōmēdatas. Itē si supue/
nerint pegrini. adhibita sem/
p p̄dicta cautela ne aq̄ abluti/
onis p̄oris misse sumat. d hñ
hēm^o. c. i. de cele. mis. c. p̄sulu/
isti. Dicit tñ Frācisc^o de sara/
bellis. ibidē. q h ē fugiēdū ni/
si nccitas suaderet. Tercō ca/
ueat celebrās ne sine lumine
et cāpana celebret. vt de cele.
mi. c. i. qz xps cādor ē luc^o eter/
ne. vt ibidē dñ i. c. sane. Quar/
to caueat ne plus ponat de aq̄
q̄ de vino. qz diē Jo. an. i. c.
perniciōsus. d cele. mis. q cre/
dere dēm^o q de latere xpi ma/
ior q̄ritas exiuit sanguis q̄
aq̄: vt dñ i. c. iij. ibidē. Quinto

caueat ille q sol^o est i ecclia ne
ppe missam peculiarē. i. pua/
tā seu ex deuorōe celebrādam
obmittat missaz de die. vt dñ
i. c. qdā. d cele. mis. Sexto ca/
ueat ne legat missam ad alic^o
petitōes ppe h q hñet bonos
segetes. vt vt sibi i bastiludio
bñ succederet. qz ista fm In/
nocen. rephendunt in. c. qdā.
de cele. mis. Vltro forti^o aut
caueat ne legat missaz vt de^o
aliq̄s pdat. qz tal^o gñit peccat.
Et ē deponēdus fm Jo. an. i.
c. qdā. vbi sup. p quo allegat.
xxvi. q. v. q̄cunq̄. Septimo
caueat ne nimis mae celebret
scz añ diē. qz fm sc̄m Tho.
istud sac̄m ptinet ad diē grē
sicut diē aplūs Ro. xij. Hor
p̄cessit zc. Cōtra illos qui ca/
nunt Rozate ante diē. cuz tñ
in auroza cantari debet. Ex/
cipit tñ natiuitas xpi. in qua
canit missa post mediam no/
ctis. que significat statū ante
legē qui fuit in tenebris. vt di/
cit glo. de cele. mis. Veruntñ
ep̄is p̄cessum est. vt videt fm
Jo. an. q sunt i via q pñt ma/
turi^o q̄ aliū audire. vt de pui.
c. vlt. li. vi. Octauo caueat ne
legat q̄s missam nisi post ma/
tutinu^o p̄mā z terciā. ideo ex/
quo hora terciā dicit passus

missam seruande

8r

et crucifixus linguis iudeorum:
videtur quod tunc est hora conueniens
celebrandi: secundum doctores
modernos.

De dicendis horis canonicis

Portet se

per orare. Lu. xviij
Sicut dicit Henri

cut de vniuersaria de perfectione
interioris hominis. li. ix. c. i. cuius
liber iusti hominis sui cordis per
fectionem ad iugem et induratum
oracionis perseverantiam tendit. Et
quantum humane fragilitati con
ceditur ad perpetuam tranquillitatem
mentis nunc debet et ad eius prope
ritatem puritatem. propter quam pos
sidentiam et omnem laborem corporis
et contritionem spiritus indefesse que
rimus et iugiter exercemus. Et
sicut ad oracionis perfectionem ten
dit structura virtutum. sic nec
ipse struitur absque oracionis iu
gitate et perseverantia prout comple
ri. Quocirca saluator noster nos
amones ut hanc perseverantiam
orandi teneamus dicit. Propter se
per orare. Non est autem intelligendum quod
homo sic quotidie debeat orare ut
nec dormiat nec comedat: vel
nec laboret: sed quod instanter tempore
congruis oret. Unde lyra dicit super
Lucam super loco thematici nostri
quod hec dictio spiritus non importat

perpetuitatem temporis. quia oportet orationem
nem interrumpi tempore dormitionis
et aliarum aliarum necessitatum. sed
importat constantiam siue insistenciam
oracionis temporibus et horis ad hoc con
gruis. Hinc dicit Beda super
locum istum. Dicendum est eum semper
orare et non deficere quod canoni
cis horis rogare non desistit.
Pro quo facit illud quod in collationibus
patrum legitur de abbate
Lucio. qui iactantes quidam monachos
quod sine intermissione ora
rent et nullum aliud opus facerent
corripies dicit. Num manducatis
et bibitis quod pro vobis orat. qui audit
to illi obmutuerunt. Ille vero
persequeretur subiunxit. Ego osten
dam vobis quod operans manibus
meis sine intermissione oro. Se
deo enim iuvante deo infundens
mihi paucas palmulas et fa
cio ex eis plectam. et dico. Dis
serere mei deus etc. Et illas ple
ctas vendens pro sedeci nummis
duos pono ante ostium domus. et
qui recipit orat pro me tempore quo ego
manduco vel dormio. atque ita
implet a me quod sine intermissione
oro. Iste pro laboriosus nihil
aliud significabat nisi statum lai
calem opussum et manuali labo
re insudantem. qui ut dicit Hosti.
non valens perpetuis temporibus oracionibus
vacare laborat manualiter

h

De dicendis

et corporali. et de labore suo bona temporalia: possessiones: oblationes: et multiplices redditus: et prouentus personarum spiritualibus persoluit. hac itaque intentione ut eo deficiente vel desistente a iugis oratione. spirituales deum exoret ut sic se orare videat. Qui quidem statim spiritualis semper orare debet cum horis tam nocte quam die competenter distinctis septem vicibus horas canonicas persoluit. quia ratione iura canonica dicunt septem horarum canonicarum officium persolvere seruitutis appellatur. ut in c. i. de cele. mis. Ex quo patet totum clericum in sacris institutum obligari ad horas canonicas singulis diebus dicendas. Circa quam perfidiam rationem ut facilius memorie commendentur sequuntur ponunt aliam dubiam per questionem breuissimas cum solutionibus eandem. Et primo quoniam an omnes clerici in sacris instituti tam beneficiati quam non beneficiati ad horas canonicas teneantur. Et dominus est secundum Jo. an. in c. i. de cele. mis. et in glo. vi. de p. me. de cele. mis. quod sic. Idem notat archiepiscopus xci. di. eleuteri. ubi ipse dat huiusmodi dicti rationes dicens. quia ordini sacro officium est anneru. unde subdyacono debet in ordinatone sua. vide si actenus fuisti ad ecclesias tardus modo

sis veloci. si somnolēt? modo
 sis vigilās. Et si dicit. tñ forte
 nō habet bñficiū de q̄ seruiat.
 Rñdeo q̄ imputet sibi et ep̄o
 q̄ eū sine titulo ordinauit. Cle
 runtñ dicit archi. xxiij. di. i. c.
 Si quis p̄sbyter. q̄ licet quis
 spōte ordinē accipiēs se huic
 necessitati supponit. nō tñ te
 neq̄ interesse eccl̄iasticis offi
 cijs sicut ille q̄ est ad h̄ depu
 tat? fm Hugonē. q̄ etia3 cre
 dit q̄ is q̄ nō est alicui? eccl̄ie
 cleric? d3 cogi interesse diuinis
 officijs. 7 h̄ si cōmode p̄t int
 esse. Sc̄do q̄rit. qd si cleri
 cus bñficiat? nescit horas le
 gere. Rñdeo. n̄ excusat. qz d3
 scire legere. al3 p̄uat bñficio.
 cum tales h̄re dñt cōpetentē
 scientiā. vt dicit i. c. cū in cūctis.
 de electōe. Cōpetens aut̄ scia
 fm Archi. xxxvi. di. f. Illite
 ratos. est vt sciat canones pe
 nitētiales. psalteriū. omelias
 7 h̄mōi. xxiij. di. f. c. qui ep̄us.
 imo dicit Hugo. lxxxv. di. in
 ca. Archi. 7 in. c. oēs. xxxviij.
 di. f. Nō solum req̄rit q̄ sacer
 dos sciat i libro legere p̄fecte
 s3 etiā debet cordeten? p̄ ma
 iori pte scire psalteriū. Verū
 tñ dicit Inno. q̄ licet cleric?
 cantans cum alijs nō omnia
 intelligit que canunt. tñ non

peccat mortalr dūmodo cor
suū sursum ad deū habeat cul
pam dicēs. Est tñ clericus si
ista cōmunia ignorat q̄ ad ei⁹
officiū spectant fm̄ Hosti. de
q̄litate ⁊ etate ordinandoz. eā
te rē. Tercio querit. qd si ali
q̄s puer maior septēnio ex di
spensatōe obtinet bñficiū nō
curatū: ⁊ nescit horas legere.
Rñdeo p̄t cū eo ep̄s dispensa
re ex cā necessaria vel vtili. vt
aliq̄s alias orōnes loco hora
rū dicat. Rō mḡri stanislai de
scabinū dñi mei in quadā po
sitōe sua ē. qz exq̄ dispēsat ep̄s
in p̄ncipali. s. in bñficio. dispē
sare p̄t ⁊ i accessorio. s. officio.
Quarto q̄rit. qd si q̄s ē infir
mus. Rñdeo fm̄ Inno. de ce
le. mis. c. i. si ē tal̄ infirmitas q̄
īpedit a dicēdo vel audiēdo
horas excusat infirm⁹. nec te
net postea aliqd dicere. nec p
isto penitere. qz necessitas le
gē nō h̄z. de obseruatōe ieiū
nīoz. p̄siliū. Sec⁹ ē fm̄ Ho
sti. si est aliq̄ infirmitas q̄ solū
īpedit dicere s̄z nō audire.
tūc em̄ sacerdos debet aliquē
aliū corā ipso legentē audire
si eū h̄re p̄t. Ul si ē infirmitas
leuis sic vet⁹ q̄rtana. in q̄ etiā
sua negocia pcuraret. tūc oēs
horas legere tenet rē. Quīto

querit. qd d̄ illo q̄ amisit libz
in via eūdo. Rñdeo qz si casu
h̄ accidit p̄ excusari p̄ illa vi
ce ab horis. s̄z nihilomin⁹ di
cat illa q̄ scit. puta orōnes vl
p̄ n̄ ne vacet ocio. Rō hui⁹
dicti q̄re isti nō īputat. qz per
eū nō stat. q̄ sibi nō debet im
putari. ex regula iuris lib. vi.
Qd p̄ me. Sexto q̄rit. an cle
ricus bñficiat⁹ in scolis stās
de licētia ep̄i vel pegrinās ad
curiā excusat ab horis cano
nicis dicēdis. Rñdeo. licz ali
q̄ dicūt qz tales excusant si p
alios loco sui in eccl̄ijs p̄stitu
tos cōpleant. ⁊ h̄ si ē clericus
bñficiat⁹ i minoribz p̄stitut⁹.
put recitat archi. xci. di. eleu
teri⁹. allegādo dictū abbātis
et petri de samprana. de cele.
mis. c. i. Tu dicas audacter qz
talis clericus siue sit bñficia
tus siue nōdū sit in maioribz
cōstitut⁹ siue in minoribz. nec
p̄pter studiū: nec p̄pter labores
pegrinatōis ab horis canoni
cis excusat. nec archiep̄s nec
ep̄s possit sup̄ his dispēfare
aut in aliud cōmutare. nec ab
bas cū monacho p̄pter studiū.
ita scribit Archi. an dicto. ca.
eleuteri⁹. ⁊ Raymūd⁹ i sūma
i titulo de officijs clericoz. c.
nūquid. ⁊ seq̄ntibz. Ex his

m 7

De dicēdis

omnibz sumit istud documē/
tum q obmittēs horas ex vo
luntate aut ex accurata negli
gētia peccat mortāl. Tenet
etiā eas resumere vl' dispensa
riue i alio genere satisfactōis
recōpēsare. Rō: qz ex q tal sol
uere tenet z nō soluit. necesse
est vt soluat. Uerūt si fieret
multitudo negligentiaz pōt
dispēsari secū vt alio die sec
nō faciet nisi satisfaciet. vt di
cit Jo. an. i. c. dolētes. et In
no. in. c. i. de cele. mis. Et idez
dicit Hosti. q si ē tāta diuer
saz horaz negligentia q qsi i
possibile ē eas redicere cōmu
tet in aliaz pñiam. Septimo
qrit an ille q ex occupatōneli
citi opis vt qz multū scripsit
vl' audiuit pñiones vl' aliū
fecit p qd' neglexit horas mor
taliter peccet. Rñdeo non. qz
talīs p ignorātiā pbabilez ex
cusat. de clerico excōicato mi
nistrāte. aplica. Octauo qrit.
an tot quis peccata cōmittit
mortalia qz horas vniū diei
obmisit vel neglexit. Rñdeo
q licet officiū totuz vni⁹ diei
sit qddam totū integratuz ex
suis partibz. z vno pcepto p
cipiat. z p pñs trāsgrediēs
oēs simul vna die nō peccat
nisi pctō vno mortali. Tñ si

q negligit vnā horā. vtrputa
pmā vel terciā zc. et alias cō/
plet etiā peccat mortāl. s; nō
ita gūter sicut obmittēs vel
negligens oēs horas. vñ vñū
pctm mortale est graui⁹ alio.
Est aut veritas q p negligē
tia horaz vni⁹ diei integre i
currit qz mortale gūi⁹ qz pro
negligētia vni⁹ hore canonice
diei illius. Rō: qz maior est
pempt⁹ diuine laudis in toto
q in pte. Non querit an at
tentio mētis i horis sit neces
saria. Rñdeo fm Tho. ij. ij.
q. lxxij. q duplex ē attentio
vna q attendit ad sba ne qz in
eis erret. Scda q attendit ad
finē orōnis. s. ad deū z ad rez
p q orat. q qdē maxie ē neces
saria. Et hāc etiā ydiote pnt
hē. Qñ euagatio mētis sit
in orōne ex pposito pctm est
mortale z ipedit orōnis fru
ctū vñ pceptū clericū vt officiū
diuinū qstuz de⁹ dederit stu
diose celebrēt piter z deuote.
de cele. mis. dolētes. Hoc aut
ptigit qñ hore canonice trās
currunt z syncopant. vel ex
tranea et pphana: vana et in
honestā colloqā intermiscēt
vt dicit ex cōcilio pmo vicñ. de
cele. mis. graui. in cle. Euaga
tio tñ que sit pter intentiones

orōnis fructū nō tollit. qz di-
cit *Basili?* qz cū hō ex fragili-
tate neq̄t orare attēte: de^o illō
ignoscit. vñ dicit glo. v. i cle.
gravi. pmo allegata. qz in tali
casu fact̄ est ex labijs suis ser-
uire deo i diuīs officijs. licet
cor diuertat ad alia: fm *In-*
no. 7 *Hosti.* de cele. mis. in. c.
dolentes. q̄ tenent. qz talis nō
peccat mortāl̄ maxie cogitā-
do spūale qd: vel tpale qd de
sui natura nō sit malū. sic ille
q̄ in vesp̄s cogitat d̄ fmone
faciēdo post vesp̄as. p̄cipue si
esset fatigat^o. de q̄ p *Tho.* iij.
sniaz. di. xv. Ex q̄b̄ oib̄ in-
fert qz si subest necessitas q̄ di-
lationē n̄ capit. p̄t̄ licite tūc
alia negocia expediri. Scdo
infert qz si q̄s studiosē incipit
legere horas 7 tandē i medio
errat: sed in fine se recolligit:
merito nō frustrat̄ apud deū.
Ratio: qz sp̄ nō requirit̄ intē-
tio p̄ actus essentielles. Nam
p̄pheta dauid d̄ se dixit. Cor
meum derelict̄ me. ps. xxxix.
Satis em̄ est qz maneat p̄vir-
tutem. qd̄ sit qñ cū bona intē-
tiōe q̄s accedit ad orādū licet
i p̄secutiōe mēs ad alia rapiat̄
Semp̄ em̄ vis p̄me intētiōis
manet: nisi tanta esset euaga-
tio qz attētiō oīno periret. Et

tunc notū est qd̄ dicit *Eypri-*
an? li. vi. de orōne dñica. Ut
qd̄ audiri postulas a deo cuz
teipsuz nō audis. Et *Lassia-*
nus dicit. Nūquid orat etiaz
q̄sq̄ flexis genib̄ si p̄ diuaga-
tionē distrahit̄. Nec in glosa
magna i cle. Si dñm. de reli-
quijs 7 veneratiōe sc̄rōz. Ex
q̄ p̄tz qz hic solū negligētia ac-
curata 7 crassa dānat̄: fm *In-*
no. in. c. dolentes. Decimo q̄
ritur. qd̄ de illo q̄ nō interfuit
principio hore alicui^o. vt qz
neglexit sed non maliciose. qz
forte pulsum tā cito nō audi-
uit vt sic induat̄. Nunqd̄ ille
d̄z p̄ncipiū repetere. Rñdeo
qz nō optz a capite incipenisi
magnā p̄tē obmitteret. qz tūc
deberet repetēdo adimplere.
fm *Inno.* Et silr dico de fine
hore si aliq̄s ex nc̄itate exir-
choz. tūc em̄ residuū supplet̄
p̄ alios. qz oēs sunt vnū cor-
pus in dño. de p̄stitutionib̄.
Lū oēs. Undecimo q̄rit. an
si obmissus vel neglectus est
vnus psalm^o debeat fieri repe-
titiō in choro. Respōdeo fm
Innocentium qz non est tan-
ta obmissio psalmi vnus qz
deberet reperi. si scandalum
in populo immīneret. Un-
de melius est obmittere et nō

m 2 p

De dicēdis

repetere ppter scandalū popu/
li. qz merito dicerēt. Ecce cle/
rici nostri aut suffusi sunt aut
ignari nesciētes qd cantādūz
sūt. Ex q̄ dicto arguēdi sūt il/
li canillatores n̄ cātores cho/
ri. q̄ ppter vnū accētum aut ro/
nū variatū vel erratū faciūt si/
lentiū. qd tñ sepe p̄rigit z ma/
le. z iterū reincipiūt. q̄ potius
dicēdi sūt diuīoz turbatores
q̄ cātores. Ueruntñ vbi hec
sine scādalo fierēt. vt si ppl's
deesset: meli⁹ sit repetitio psal/
mi q̄ obmissio: fm̄ Jo. an. in
c. dolentes. Duodecimo q̄rit
an degradat⁹ ab ordine suspē/
sus z excomunicatus: z quili/
bet criminōsus teneat ad ho/
ras canonicas. Rñdeo q̄ sic.
q̄dñ tolerat⁹ ab eccl'ia. patet
qz nō d̄z esse melioris p̄ditio/
nis malus q̄ bon⁹. Si ḡ bo/
nus obligat mltro magis mal⁹
Un̄ licz isti amiserūt honorē
nō tñ onus. als ex malicia cō/
moduz reportant tales. tñ in
horis nō debent dicere. dñs
vobiscū zc. Tredecimo que/
ritur. vtrū q̄s hñs pl'a benefi/
cia in pl'ibz eccl'ijs d̄z plures
dicere horas. Rñdeo nō: sed
solū simplices. Hec obstat il/
lud Bre. Cū crescūt dona rō/
nes etiā crescūt donoz. Illō

em̄ sit ppter impossibilitatez
facti ad qd nemo obligat. vi/
deant tñ tales q̄ diuites sunt
qz tales occupāt z subtrahūt
alijs paupibz necessaria. vt in
alijs bonis opibz recōpēsent.
Et debet dicere illi⁹ eccl'ie ho/
ras in q̄ maiore bz ḡdū digni/
tat⁹ vel officiū: vt si es decan⁹
in vna z in alia canonicus: di/
cas illi⁹ eccl'ie horas vbi ha/
bes decanatus. vñ qz laudes
dat vt vn⁹ hō. iō simplas nō
duplas horas tenetur dicere
Si eccl'ie diuerse sunt eiusdē
dignitatis: vel aliq̄lia bñficia
habet in diuersis. tñc si est ab/
vtraqz ecclesia absens. eligat
qd officiū voluerit. Si tñ bz
eccl'iaz parochiale in vna dyo/
cesi. z in alia p̄bēdā. dicat ho/
ras fm̄ eccl'ie parochialis cō/
suetudinem zc. p̄ q̄ facit illud
Ambrosij. ad quacūqz eccl'iaz
deueneris eiusdē more serua/
rij. di. illa. Ex quo inferē fm̄
wilhelmū laudineñ. in. c. di/
gnemint. de cele. mis. in cle. q̄
aduene cōmedētes carnes vl'
alia q̄tra feria vl' sabbato die
in loco vbi nō ē p̄suetudo pec/
carēt. licet i p̄fia sua comedať
de cōsuetudine. Rō qz d̄z se
p̄formare bis cū q̄bo p̄uersať
rij. di. c. i. z de statu regulariū

c.ij. Quartodecimo querit. vtz
monachus existens platus ec
clesie secularis reget ea in ho
ris fm psuetudinē illi⁹ ecclie
vel fm officium monachale.
Rūdet fm Jo. an. in cle. de ce
le. mis. in p. licite. q non reget
fm monachale officiu: sz fm
clericale. h dicit placere Joh.
xvi. q. i. c. iij. Boffre. de statu
monachoz. in sūma. c. sed nū
qd. z Hosti. in sūma eiusdem
c.ij. Quintodecimo querit q
sit cōpetēs hora p qlibet ho
ra canonica regularit^r dicēda.
Rūdeo q septē sunt hore ca
nonice. s. matutinū. pma: ter
cia: sexta: nona: vespe z cōple
toriū. vt in. c. i. d cele. mis. xc.
dist. p. biter. Et sunt iste hore
institute in memoriā passio
nis xpi. Nam matutinū signi
ficat detentionē xpi que fuit
post cenā in media nocte. vñ
tali hora dz qlibet dicere ma
tutinū: vt ei conueniat illud.
Media nocte surgebā ad pfi
tendum tibi. Tho. tñ dicit q
sufficit matutinū dicere post
tres pres noctis. i. aū aurora z.
z h hodie approbat qsi p oēs
doctores. Qd tñ p multos ē.
q psūpra nocte i potatōne gu
la z ebrietate nō nisi clara die
dicūt matutinū. qd arguit il

lud ppheticū. Ubi eras cum
me laudarēt astra matutina:
Cōtra qd ē decre. de cele. mi.
dolētes. vbi dz. q tales circa
comestatiōes supfluas z psabu
latiōes illicitas. vt de alijs ta
ceam fere medietatē noctis ex
pendūt. z somno residuum re
linqntes vir ad diuturnū cō
centū animū excitāt trāscur
rētes vñdiz pūna syncopa
matutina z. Pūa ho canit in
aurora orto sole i memoriā
resurrectiōis xpi q tunc dz sur
rexisse qstū ad noticiā mulie
rū. q orto sole venerūt ad mo
numētū. Prima etiā hora vi
sus ē in littoze post resurrecti
onē. Pūa hora pduxit pcura
tor vinee oparios. Dat. xx.
Et sigt laudez hois quā deo
i puericia impēdit. Tercia ca
nit in memoriā sue crucifixio
nis. qz tūc est ore blasphemā
tū z accusantiū iudeoz cru
cifixus. Tūc etiā spm sanctū
misit aplis. Et significat lau
dem hois in adolescētia. Se
pta canit in memoriale corpa
lis passionis. tūc em tenebre
facte sūt a sexta hora vsqz ad
nonā. Eadez hora discubuit
cū discipul^r in ascēsiōne. Et si
gnat laudē hois in iuuetute.
Nonā canit. qz tūc xps emi

De dicēdis

sit spm̄. ⁊ lat⁹ ei⁹ fuit pforatū.
Un̄ pfluerūt sacramenta. s.
sanguis ī redēptionē. ⁊ aqua
ī ablutōz. Et signat laudez
hoīs ī virilitate. Vesp̄e di/
cunt ī memoriā depositiōis
xp̄i d̄ cruce. Et significat lau/
dem hoīs ī senectute. Com/
pletoziū aut̄ canit ī mēoriz
sepulture xp̄i. Et sigt̄ laudez
hoīs ī decrepita. Un̄ vsus.
In matutino dānat tpe xp̄s.
Dñ̄ surrexit p̄mā canit ordo
fidelis. Tercia cū canit tunc
est cruciamina passus. Tene/
bre sunt sexta per mūdi clima/
ta facte. Emissus nona diuini/
sus spūs hora. Vesp̄e clau/
dunt ch̄risti mēbra sepulcro.
Ch̄risto bisseña custodia po/
nit̄ hora. Quāuis aut̄ horis
cōpetentib⁹ ⁊ distinctis hore
canonice ī eccl̄iis cathedra/
lib⁹ vel collegiat⁹ regulariter
sūt p̄plēde. p̄t̄ tñ ī horis cano/
nic⁹ dicēdis ex cā rōnabili. vt
qz plebanus hz v̄sitare infir/
mos ⁊ eos p̄curare sac̄is vel
habet audire p̄fessiones. ⁊ cū
h̄ asp̄icere licitos labores cor/
porales. oēs horas inclusiue
dicere etiā añ diē. S̄ilr q̄ hz
p̄dicare vel aliqd̄ legere ī sa/
cultate v̄sili scolarib⁹. potest
etiā simul añ diē oēs cōplere.

Qui v̄o h̄ facit cā lasciuie. vt
scz expedit⁹ horis ante diē ī
die liberi⁹ vacet ocio ⁊ vani/
tatib⁹ secl̄i nō p̄t h̄ facere sine
p̄ctō fm̄ Tho. ī qdā quodli/
beto. Sūt etiā aliq̄ q̄ añ me/
dium noctis oīs horas euā/
dunt. Et h̄i s̄ilr peccant cum
adhuc nō sunt digesti. vt legi/
tur ī vitasp̄atz. q̄ qdā pater
qñ orabat valde mane angel⁹
sibi portabat v̄nas nō matu/
ratas. qñ v̄o nimis tarde tūc
portabat putridas. qñ v̄o cō/
petēti tpe: tūc portabat matu/
ras ⁊ valētes. S̄z q̄re ī q̄
dragesima dicunt̄ vesp̄e ante
p̄adiū serialib⁹ dieb⁹ cū mis/
sa. Rñdeo fm̄ Arch̄i. de cōse.
di. i. Solet cū ieiuniū q̄dra/
gesime mag⁹ celebrari ad imi/
tationem xp̄i. Et qz xp̄s ieiū/
nauit. xl. dieb⁹. ⁊. xl. noctib⁹ ni/
hil cōmedens deberem⁹ nos
toto illo tpe ieiunare nll̄a die
vel hora cōmedentes sicut ip̄
se nō comedit. Et qz h̄ facere
nō possum⁹ p̄pter defectū na/
ture: saltē toto die ieiunando
volum⁹ eū imitari. ⁊ qz īstā/
te ⁊ v̄gente famis necessitate
non possumus expectare vt
finiat̄ dies. expectam⁹ saltez
q̄ hore diurnales finiant̄. ho/
re. s. que ī die sunt celebrāde

horis canonicis

91

quar ultima est officiū vesp-
tinū. Cōpletoriū cū qđ seqt
licet deputet hūic diei qđ cō-
plēs ipsam. nō tū decantat in
hac die. s. p^o finē ipsi^o i pnci-
pio seqnt^o diei. qz fm cōputa-
tionē canonicā a vespertino tpe
incipit seqns dies. Alr. lxxv.
di. qđ a patrib. Et iō statutū
est qđ in qdragesima vesp^e p^o
missas nonalē statī celebrant
sine intervallo. qđ nō fit i alijs
ieiunijs q nō cū tanta distri-
ctione seruant. hec archi.

De modo dicendi horas
canonicas.

Consequē

Cter querit de mō di-
cendi horas canoni-
cas. Est aut mod^o dicēdi ho-
ras fm modū z formā z dispo-
sitionē ecclīe cathedralis si i
ea habeat spēal rubrica. alio-
qn rcurrit ad metropolitanā
ecclīam. cui^o rubrica ab oib
est seruāda. vt dī in p̄cilio to-
letano. xij. dī. de his. qua de
ficiēte recurrit ad romane ec-
clesie cōsuetudinē. Hoc est q
multos romāpetas qui in pa-
trijs nris volūt dicere horas
canonicas fm modū romane
curie: cum tū habeāt spectalē
modū z formā z rubricam in

coruz cathedralibz aut metro-
politanis ecclesijs. Et hi inci-
dunt in penā dicti p̄ciliij. s. su-
spensionis a cōmunionē p sex
menses. Nā licet ecclīa roma-
na sequēda est in sacris. nō tū
in diuis officijs. vt notat Jo.
an. de cele. mis. c. i. Monachi
aut orabūt fm rubricam sui
ordinis. vt ibidem dī. Itē
querit. vbi hore canonicē sūt
dicende. Rūdeo in cathedra-
libz ecclesijs dicēde sunt. imo
etiaz in parochialibz ecclījs si
fieri pōt cōgrue. iuxta illud.
In ecclījs bñdicite deo dño.
Ueruntū qz curati i parochi-
alibz dñt occupari cōfessionibz
z pcuratiōe sacramētoz
tam circa sanos qz infirmos.
ideo sufficit eis orare puate
ecclījs vel in domibz. dum tū
in loco honesto sit et q̄eto. nō
sicut qdā discoli p̄sueuerunt
horas dicendo pellere scro-
phas vel vaccas ad pascua: z
in pellēdo rūpe fba horaz p
clamores z p̄minatiōes scro-
phaz vl vaccaz. Quidā etiā
in lecto iacētes apodiati. z qđ
deteri^o est dicere iacētes supi-
ni in dorso posito libro viati-
co supra pectus murmurant
horas. Alij vero de domo in
domū discurretes p villā vel

m 4

De dicēdis

opidū clamitāt in plateis so-
norose vt more phariseorum
orare videāt. Alij vō añ forēs
ecclie stantes aut ī cimiterijs
circūeūtes salutātes psonas
ad ecclias descēdentes. vñ sit
aliquñ vt dicat. dñs vobiscū.
z rñdeat. bonū mane dñā grā
osa. q̄ potius errare q̄ orare
dicendi sunt. Nam hore cuz
magna reuerētia z etiā atten-
tione dicēde sunt. Que autē re-
uerētia est in talibz locis cuz
tantz ītrepitibz. De q̄bz dicit
Isi. de sum. bo. Quid pdest
ītrepit? labioz vbi cor ē mu-
tū. Sic em̄ vox sine modula-
tiōe fit vox porcor. sic oīo si-
ne dñō ē vox boū. Et qđ
deteri? est nōnulli int̄ ista sor-
dida z abhorreda z abominā-
da opa vbi etiā cū cane loqui
verent cū deo ī oīone loquūt
Certe mētiōz: si n̄ audiri qñ-
dā p̄biterū voce alta vespas
dicere b. & gis sedēdo ī cloaca
z purgādo aluū. Qđ nephas
q̄tū pudoris hēat z culpe at-
tendere p̄t vnusq̄sqz sensatus
Ideo corrigat tā inepta cor-
ruptela ne de? vñ placari de-
buit acrius puocet. Verūtñ
qđ dicitū ē de attentōe interp̄-
tationē recipit mētiōē. Quia
dicit scūs 2bo. ij. q. i. q. li

cet in oīonibz p̄uat? debeat eē
magna deuotio z attētio orā-
tis. qñ em̄ sentit abesse deuō-
tio dimittēda est. Nō tñ sic ē
ī horis canonicis ī q̄bz nō req̄-
rit deuotō ex necessitate debi-
ti vel p̄cepti eccliaſtici: sed ex
p̄silio. vñ siue sit deuot? siue
nō nihilomin? sūt hore dicē-
de a p̄biteris. alioqñ expectan-
do deuotōez q̄ nō est in p̄tate
n̄ra raro orarem?. Intētio tñ
oīno requirit vel actualis vñ
habitual. vt vicz intēdat deū
orare p̄ salute p̄pria z aliorū.
Et p̄ hoc p̄t etiā q̄ sacerdos
orans in p̄ctō mortali. q̄uis
frustrat deuotōe z ḡfa dei. tñ
ipse horas dicere tenet. qui li-
cet nō exaudiat p̄ se. tñ ex quo
orat in p̄sona toti? ecclie pro
alijs exaudiat Unde in h̄ casu
p̄pat faci accense que seipsam
p̄sumit z alijs lucet. et canali
qđ alijs aquā influīt z ī se pu-
rescit. z cineri seu līxiuio qđ
alios mūdāt et in se sordidat.
Proīsto: igit facit qđ scripsit
in cle. Jo. an. Si dñm. in glo-
sa magna. vbi querit: an oīo-
nes maloz. p̄sint his pro qui-
bus orant. Et dicit q̄ sic. nisi
scienter malum eligerēt. Ad
hoc etiam facit quod scribit
Archi. iij. q. viij. in grauioribz

Facit etiā ad hoc exp̄sse glo.
 xlii. di. c. i. vbi dicit. q̄ si ex cer/
 ta scientia mal⁹ eligi⁹ a popu/
 lo. ⁊ sit p̄formis eorū morib⁹:
 nocet subditis. al⁹ sp̄ssanc⁹
 eque p̄ maluz sicut p̄ bonum
 operat remissionē peccatorū.
 vt. i. q. i. Si fuerit. Arg. ad B
 vi. q. i. ex merito. viii. q. i. au/
 dacter. vñ illd dictū Bre. i pa/
 storali q̄ dicit. Cū is q̄ displi/
 cet ad intercedēduz mittit ira/
 ri anim⁹ ad deteriora puocat
 xlii. di. c. i. sic intellige fm̄ Ar/
 chi. ad deteriora puocat. s. s
 eum q̄ mittit. non p̄tra eum q̄
 mittit. nisi sciēter mittat indi/
 gnus. Et sic hoc videt̄ intelli/
 gere Hugo Laurenti⁹ et Jo/
 bannes. maxime qm̄ sciēter
 ordinat indignus aut p̄sentat
 ad ordines vel bñficiuz. His
 em̄ modis aliquis mittit ad
 intercedendū p̄ pplo. Itē
 querit. an hore canonicē legē
 de sūt alta voce vt ab alijs au/
 diant. vel potius submissa vt
 a solo deo audiāt. Rñdeo fm̄
 Jo. an. i. dicta glo. magna. q̄
 licet de⁹ agnoscat cordis de/
 uotionem. non tñ frustra vox
 adiungit. vnde dicūt theolo/
 gi q̄ oō que sit p̄ ministros
 ecclie. id est p̄biteros. qualis
 est in horis canonicis. ideo sic

vocaliter ⁊ exp̄sse. qz tal⁹ orat
 in p̄sona totius ecclie ac ppli.
 vñ vt pplo innotescat q̄ p eo
 orat sacerdos merito sit exp̄s
 se ⁊ vocaliter oō. tñ nō est sic
 de illa que puatē sit pro alio.
 De necessitate adiungit tñ vor/
 pme ad excitandū interiorē
 deuotionem. verbis enim et
 signis nosmetipsos interius
 excitamus ad sanctuz deside/
 rium augendū. vt dicit bea⁹
 Aug⁹. ad pbam. que fuit vx/
 or ad arisi p̄consulis. vt dicit
 Isido. li. v. viroz illustrium.
 Scdo ad redditionē debiti.
 vt. s. seruiat dō orās fm̄ se to/
 tum in corde et corpe. de p̄se.
 di. v. Nunqd. Tercio ex qdā
 redūdantia ab aīa in corpe ex/
 vehemēti affectōe. Un̄ psal.
 ps. xv. Letatū est cor meū et
 exultauit līgua mea ⁊c. Et
 tunc querit. an accoliti tenēt
 dicere septē psalmos. Rñ deē
 fm̄ Paulū aluoz ratispaneñ.
 ep̄m in tractatu suo de heresi
 q̄ sic. Quis ratio p̄cipue int̄
 ceteras est. qz ex quo dicūtur
 clerici a cleros qd est sorz. qz
 in sortem et in ptem dñi sunt
 vocati. rōnabile videt̄ vt di/
 cant aliquid ratiōe sui officij.
 Hoc tñ dependet ad p̄suetu/
 dines an singulis dieb⁹ an tñ

m s

De dicēdis

festiuis dicere debeāt. Est tñ
pſonū rōnī qđ nō student in
ſcolis aut studiis. vt ſingulis
diebꝫ orent ſeptē pſalmos. iu
xta illud ambroſij. qđ ſp pec
co debeo ſemp hñe medicinā
de pſe. di. ij. in fine. Itē qđ
tur. an ſacerdos tenet ad ho
ras bñe vginis marie. Rñdeo
fm eundē vbi ſup. qđ ſic. licet
nō de iure tñ de optima pſue
tudinē qđ iaz p lege putāda ē.
vt dic Aug⁹. ad pſulariū pre
ſbiterū. xij. di. in his rebꝫ. vñ
in h̄ casu nō valet illoꝝ excu
ſatio qđ dicūt. qđ hore bñe vgi
nis n̄ p̄cipiūt p aliquā pſitu
tionē autēticā ecclie vniuerſa
lis. nec p ſacram ſcripturaz. ſ
ſunt in bñplacito. Quibꝫ re
ſpondendū est qđ multa ſūt i
ecclia dei qđ nō ſunt de institu
tiōe ecclie vel p̄cepto ſcripture
ſed ex ſolo pſuetudis vſu an
tiquo. qđ p̄ſermitti nullo mo
do dñt ſine piculo ſalutis. vt
ſignatio crucis qđ fideles ſignā
tur. ſb̄a p̄lix a oſonis ſup pa
nem z ſup calicē. bñdictio fon
tis. trīna vñctio olei illoꝝ qđ
baptizant. qđ oīa vt dic Au
guſtin⁹. xi. di. eccliaſticaꝫ. ob
ſeruata ſunt reuerēter a patri
bus magis ſilentio qđ publi
cata ſcripto. vt dicit Paulus

de leazaris. Stephan⁹ pu
cialis gentin⁹. in cle. graui. d
cele. miſ. qđ vbi est pſuetudo qđ
plati z maiores eccliaꝫ dicūt
horas beate vginis obmittē
tes eaſ peccāt mortālī niſi ſub
ſit cauſa rōnabilis. An autē
iſte hore debent dici in feſtis
beate vginis. ex quo tñ totū
officiū est de beata virgine.
Dicendū est qđ ibi recurrēdū
est ad pſuetudinē cathedralis
ecclie. Nam in qđbuſdā eccle
ſijs dicunt nō obſtāte officio
ſolēnitatis. in quibuſdam nō
Et ſic ſtat pſuetudini eccleſie
cathedral qđ est m̄ oīm inferi
orū. a qđ nō licet diſcedere. xij.
di. nō dicet. Itē querit. an
oēs ſacerdotes tenent ad vigi
lias mortuorum. Rñdeo fm
wilhelmū qđ curati tenent ad
vigilias mortuorū ordinaras
iuxta pſuetudinem ecclie ca
thedralis. vbi ē cōſuetudo qđ
maiores plati dicāt vigilias
ſingul diebꝫ qđragesime i ad
uentu z in vigilijs aploꝝ. de
bēt etiā ipſi curati dicere vbi
cunqꝫ ſint ſiue circa ecclias p
prias ſiue in studiis. Verūtñ
ad extraordinarias nō tenent
fm ipm curati i studiis exiſtē
tes aut alij bñficiati. Extra
ordinarie vocant que dicunt

specialiter paia cuiuslibet de
functi. ad q̄s dicēdas solū illi
astringunt qui circa ecclesias
sunt p̄ntes. s̄l̄r q̄ in illis sunt
in anniuersarijs defunctorū.

Uñ vlt̄erū querit̄ an aliq̄s
dicēdo horas de sanctis v̄l de
martyribz q̄n dicēde essent d̄
feria peccet mortāl̄. R̄ndeo.
licet fm̄ wilhelmuz nō refert
p̄ q̄s psalmos laudet̄ deus. t̄n
determinatio eccl̄ie maioris ē
sc̄q̄nda. Nam fm̄ p̄suetudinē
eccl̄ie maioris iustū ē vt vnus
q̄sq̄ inde sumat regl̄as māgi
sterij vñ honoris p̄secrationē
accepit. xij. di. de his. Et bea
tus Bern̄. dicit. Sp̄s̄s̄c̄r̄s
illas horas gr̄atas nō recipit
q̄ qm̄ aliud q̄ debes neglecto
eo qd̄ debes obtrul̄s. Unde
istud viciū reprobāt̄ exp̄sse. d̄
p̄se. d̄s. v. in die. vbi d̄c̄ Bre.
septim̄. q̄ illi q̄ in diebz quo
tidianis tres tātūmō lectōes
legūt nō ex regl̄a sc̄r̄oz patrū
sed ex fastidio et negligētia p̄
bant̄ h̄ facere. hec ibi. Itē
querit̄ de illis q̄ dicūt nouas
hystorias non approbatas p̄
ep̄m. R̄ndeo q̄ peccāt mortā
liter fm̄ Bern̄. sup̄ Lanti. ser
mone. xxvi. vbi dicit. q̄ q̄cqd̄
sine volūtate sup̄ioris fit va
ne gl̄ie deputabit̄ nō mercedi

Ep̄us t̄n p̄t inducere p̄suetu
dinē nouā ī eccl̄ia sua q̄ ad of
ficia celebrāda. xij. di. nonit. 7
de p̄se. d̄s. iij. c. i. Et exp̄sse in
glo. xci. di. eleuteri⁹. sup̄ ver.
vigilijs. qd̄ sic intelligit̄ fm̄
Alrebi. ibidē q̄ ep̄i in his que
circa solēnitatē eccl̄ie t̄m p̄si
stūt. q̄ p̄suetudine nō p̄cepto
maiorz sūt introducta muta
re p̄nt 7 statuere. vt dicit̄ Ja
cobus de alberga. Statutū t̄n
ab ep̄is vel sanctis patribz non
p̄nt imutare. Nec ibidē. Itē
querit̄. qd̄ d̄ illis q̄ obm̄itūt
dicere suffragia sc̄r̄oz. Resp̄o
deo q̄ peccāt si h̄ faciūt p̄ con
suetudinē eccl̄ie cathedral̄. vt
sup̄ dictū est. fm̄ d̄nm pauluz
aluoz. qz p̄ceptozes laudabil̄
p̄suetudinis sic 7 leḡs puniūt
tur. di. xi. In his. Et h̄ si faci
unt ex negligētia affectata. qz
nō curāt. vel vt citi⁹ p̄currant
horas et vacent potibz vel
ocio r̄c̄. Sz qd̄ de illo qui
p̄us orauit cōpletoriuz q̄s ve
sp̄as r̄c̄. vtrū teneat̄ redice
re h̄o modo. R̄ndeo fm̄ d̄nm
paulum vbi supra: q̄ non te
netur: sed caute implebit̄ ve
sp̄as quas incaute obm̄isit
et penitebit̄ de negligentia.

Itē queritur an dicere pa
ter noster añ horas et post sit

De dicēdis

pceptuz. Rñdeo qđ post ho-
ras expisse p̄cipit in p̄cilio ge-
rñdēsi. de p̄se. di. v. c. id semp.
vbi sic d̄r. Illō semp placuit
obſuari: vt oībo dieb p̄ ma-
tutinas z vespas oīo dñica a
sacerdote p̄ferat. An̄ hō ho-
ras dicere p̄ n̄r. licet n̄ appa-
reat esse p̄ceptū scriptū. appa-
ret tñ licituz dignū z iustum.
Nā p̄us inuocād̄ ē oīm rez
p̄r. quo p̄termisso nulluz rite
bonū fundat exordii. vt dic̄
Boeti⁹ in de p̄sola. phie. lib.
iij. Rōnabile autē est vt p̄us
oīo illa p̄cedat quā auctor sa-
lutis dictauit z instituit. qđ il-
le qđ sc̄i p̄fes postea dictaue-
rūt. Itē expedit p̄ petere ea
q̄ sūt maḡ necessaria et vtilia
ad salutē qđ q̄ sunt min⁹ neces-
saria. Maḡ aut̄ nec̄aria sunt
q̄ ponūt in dñica oīone z vti-
lia qđ q̄ ponunt in alijs. cū ibi
sūma toti⁹ salutis z p̄fectōnis
p̄sistat. Petim⁹ em̄ ibi sc̄ifi-
cari nomē dei ī nob z adueni-
re regnū celoz. qđ p̄mo esse q̄
rendū saluator docuit. vt h̄r
Mat. vi. Itē p̄siliū est vt illa
oīo p̄mittat q̄ disponit hoīez
z aptū reddit būiliando ad ef-
fectū oīonis p̄seqndū. h̄mōi
autē ē oīo dñica. in q̄ petimus
dimitti nobis debita n̄ra. z a

malo liberari. qđ nōdū expe-
dit oīonis effect⁹ frustrare. n̄
nisi em̄ nobis p̄ri⁹ debita di-
mitterent. z a malo culpe libe-
raremur nullaten⁹ aliqd ipe-
traremus. cū d̄r Joh. ix. De⁹
p̄ctōres n̄ exaudit. z p̄s. Pec-
catori dixit deus. q̄re tu enar-
ras iusticias meas. z assumis
testamētū meū p̄ os tuū. Ad-
iungit etiā Aue maria in p̄n-
cipio horaz: qđ dignū ē vt il-
lā salutē i p̄ncipio n̄ri op̄is
p̄ quā sal⁹ n̄ra exordii sūpsit.
Dicit em̄ Bern. qđ de⁹ nihil
nos vult h̄re salutis qđ p̄ ma-
nus marie nō transiret. Aliq̄
vero incipiūt horas p̄ illum
p̄siculum. Sancti spūs assit
nobis gratia. S̄z nō est vis.
Ego incipio p̄ aue maria ista
rōne. qđ nec grām sp̄ritus san-
cti me posse obtinere puto si
ne marie suffragio. ideoq̄ ad
eam p̄mo recurro: quia im-
petrare nisi per eam meli⁹ nō
dubito.

Cauete in dicēdis horis
canonicis seruande.

Equūtur

cautele circa horas
canonicas obseruā-
de. Et p̄rio septē impedimen-
ta qđ frustrat effect⁹ oīonuz

De quibz habet in cle. graui.
d cele. mis. Caueat g qlibz ne
legat trāscurrendo siue sinco
pando sic aliq faciūt dicētes.
Dixit dñs a dextris meis. aut
extranea aut prophana collo
qa intermīscēdo. qz dīc Frā/
ciscus verteley. Frinola q p
fert dum sacra p̄sbiter offert.
Lectio sacra dei nō deputat
ei. Tarde ad choz veniendo.
ante finē officij sine causa ex/
eūdo. aues i horis portādo.
seu venaticos canes. sine ton
sura v̄l veste p̄petēti horis in
teressendo. Et B est d cāpana
tores crispatos: comatos: ma
nicatos mīstrātes celebrātibz
p̄sbiteris q grauiē peccāt. vt
ptz vbi supra. Scdo caue
at horas canonicas cantans
ne lasciuos z dissolutos cant
ibi p̄sonet. sicut qdaz theatra
les. i. seculariū choreaz canti
lenas ofictis modulationibz
spūalium p̄sonantiāz discan
tisant. Cōtra q̄s est apls ad
Eph. v. dicēs. Cantantes et
psallētes i cordibz v̄ris dño.
vbi dicit Hiero. z ponit. xij.
di. c. Cantātes. vbi dicit. Au
diāt hec adolescētuli. audiāt
hī quibz i ecclia est psallendi
officiū. deo non voce s; corde
cantandū. nec in tragediaruz

modū guttur et fauces medi
camine liniēde sunt. vt i ecclia
theatrales moduli audiant. z
cantica. Et Bre. dat hui⁹ rō/
nem dicēs. xij. di. c. i. sancta.
vbi dz. plerūqz sit vt in sacro
mīsterio dum blāda vox q̄rit
p̄grua vita negligat. Et can
tor mīster deū moribz stimu
ler: cū pplm vocibz delectat.
Hoc etiā phibet de cele. mis.
in cle. i. vbi a cantilenis phi
bet abstinere. p q̄ facit. xxvij.
di. p̄sbitez. z de p̄se. di. v. non
optz. Et. xxij. di. c. ij. hodie
p̄uīsum est h optime p Joh.
xxij. i. extrauagati. q̄ incipit.
dicta scōz patz decreuit au
ctoritas. in q̄ reprobat cantū
cantilenaz i triplis et mutet
vulgaribz ifra solēnia missaz
et horaz canonicaz. Et p̄ci
pit tales suspēdi ab officio p
octo dies. Permittit tñ diebz
celebribz z festiuis in missa et
in diuinis officiis aliq̄s fieri
psolatōnes. vicz p̄sonātiāz: q̄
melodiā faciūt infra octauaz
quarte z q̄nte z h̄mōi sup ec
clesiasticum officium z cantū
simplicē. ita tñ q̄ ipsi⁹ integri
tas illibata p̄maneat. hec ibi.
Tercio caueat ne icōgrue
verba taz in horis q̄s in alijs
diuinis officiis. siue cantādo

De dicēdis

sine dicēdo submisſe pferat. Hē multū scādaliſat audīētes. Et licet h oībꝫ clericis generalitꝫ sit cauēdū. tñ ab īpſis canonicis z p̄latis eccliarum cathedraliū maxie est vitādū. Tales arguit Caſſio. ſup illō ps. xlvj. pſallite ſapienter dicens. Nemo ſapiēter facit qđ nō intelligit. Signū aut nō intelligentie eſt incōgruitas. vñ credit ſtephanus ſcribens ſup cle. ne ī agro. de ſtatu monachoz. qꝫ ignorātia grāmarice qꝫ maxime ī incōgruitate pſiſtit repellit quē a canonicatu eccleſie cathedralis. Ar. xxiij. di. qñ. z de eta. z quali. c. ſi. de pſan. z affi. ca. i. z de re ſcrip. ca. ſtatutū. li. vi. z. c. i. z c. ſi. ſi corpe. li. vi. vbi pbat h pargu. Quarto caueat clericus orās ne ī horis reſumet vnū z idem ſbz pluries. qz dꝫ Eccli. vij. Ne iteres ſbz ī orōne tua. Cōtra qđ faciūt qđā dicētes. p̄ n̄ p̄ n̄ qꝫ es ſeries aut ſepties. Et n̄ dico ſepties tñ ſz etiā ſeptuageli es ſepties. qꝫ iterātia pcedit ex inaduertētia. ex indeuotione ac mētis diſtractiōe. qz dum alia cogitāt: ī vno ſbo ligū tādiu figūt donec cogitatio nes p̄rāſibūt. z hī potiꝫ irri-

tant deum qꝫ orant. Nam dicit Seneca. Perturbat mentem auditoris qđ ſepe dꝫ. ſcz vna z eadem voce. imo qđam modo deus ī h blaſphemaf dum p hoc videt ſemel dictū nō audire vel intelligere niſi ſepius ei reſumat. cum tñ dicat. Scit em̄ pater veſter celeſtis quibꝫ indiget. Bar. vi.

Uideat qlibet tā clericus qꝫ laicꝫ vt ī orōne ſtet vñ ſedeat qꝫ. aut ſtectat duorꝫ. manꝫ leuādo: pectus tūdēdo: ſuſpirādo: z ſurſuz inſpiciēdo. Iſti em̄ ſūt modi orādī ī ſcripturꝫ ſctis approbati. Nā dꝫ ī ps. Stātes erāt pedes n̄ri Et Bar. xi. Cū ſtabitis ad orādū dimittite rē. Sic martha ſtetit z ait ad xpm. Dñe n̄ ē tibi cure rē. Luc. x. Sic leproſus genuflexit et impetrauit curationē. Bar. i. Idropicus ſtans añ xpm obtinuit ſanitatē. Luc. xiiij. De ſedendo Bar. xvi. dꝫ. vbi xps dixit aplis. ſedete h. z ſequit. et orate ne intretis ī temptatōz. Idem Bar. xiiij. De qꝫete dꝫ Bar. vi. Cū oraueris intra īn cubiculū tuuz: z clauſo oſtio ora. Cubiculū aut eſt locꝫ qꝫetis z locus pacis. De flexura dicit de leproſo. p̄cidenſ ad o-

raut Lu. v. qđ vtiq; flecterē
 est necessariū. sic paulus de se
 dicit Flecto genua mea ad deū
 p vobis. Eph. iij. Et ideo de
 scro stephano q̄ posuit genib;
 orabat Act. viij. De eleuatiōe
 manuū h̄f Exo. xviij. vbi mo
 yses eleuatis manib; orauit.
 Et David. Eleuatio manuū
 meaz sacrificiū vesp̄tinū. ps.
 cxi. De tunctione pectoris h̄f
 Lu. xviij. vbi publican⁹ per
 cutiēs pect⁹ orabat. De suspi
 ratōe Joh. xi. vbi xp̄us infre
 muīt spū z turbauit seipsum
 volēs lazaz suscitare. De sur
 sum inspiciendo d̄r Joh. xi.
 vbi xp̄us suspiciēs in celum
 dixit. Pater gratias tibi ago
 qm̄ exaudisti me.

De excommunicatione.

Quifec

f clesiā nō audierit sit
 tibi sicut ethnicus z
 publicanus. Mat. xviij. z
 xxiiij. q. i. omib;. Qm̄ vt ait
 doctor subtilis in. iij. sen. di.
 xix. q. i. ar. v. In ecclesia est du
 plex forum. vnū secretissimū:
 in q̄ idem est accusator et re⁹.
 z ad istud p̄tinēt clauēs eccle
 sie. Aliud est forū publicū. in
 q̄ bz ecclesia auctoritatem corri
 gendi publica debita. Et tal

auctoritas cognoscēdi in cā et
 sentētiādi publice qđamō p̄t
 etiā dici clauis. Prima d̄r cla
 uis ordinis. Scda clauis iu
 risdictōis. ad quā qđē clauem
 iurisdicōnis p̄tinere videt̄ di
 ctuz n̄ri saluatoris sup̄ p̄mis
 sum. si q̄s eccl̄iaz nō audierit
 sit tibi sicut ethnic⁹. i. excōica
 tus z gentil⁹. z publican⁹. s. vt
 publicus p̄ctōr viret̄. Per ec
 clesiam aut̄ intelligit̄ p̄lat⁹ ec
 clesie. vt exponit Beda z Hy
 larius. cui⁹. s. p̄lati lata ē sn̄ia
 sicut statiz ibidē dicit saluator.
 Amen dico vobis: qđcūq; li
 gauerit sup̄ terrā erit ligatus
 z in celis. fm̄ Hy lariū tal̄ sen
 tentia iudicio diuino appro
 bat. Cōformiter aut̄ istam iu
 risdictionē tā xp̄s q̄ apli exer
 cuerūt. Nam dñs mulierē de
 p̄hensam in adulterio p̄ sn̄iaz
 absoluit dicēs. Nemo te p̄dē
 nauit m̄lier. que ait. nemo do
 mine. z ipse subiūxit. nec ego
 te cōdēnabo. Joh. viij. Sic
 aut̄ tūc absoluit eā ita potuīt
 set p̄dēnare eā. De petro q̄z le
 git̄ q̄ publice ananiā et saphi
 ram ad mortē sentētiāuit. vt
 dicit̄ Alcuū. v. De paulo etiā
 legit̄ q̄ chorinthiū fornicā
 tem publice excōicauit. vt d̄r
 i. Lboz. v. Itez. i. ad Tbi. i.

De sentētia

Hymeneū et Alexandrū tradidit sathane ppter blasphemias. Idē etiā phibet cōmunicare notorijs peccatoribz. i. *1. Cor. v. 2. 11. Thes. iij. 2. 11.* Tbi. iij. facit vitare alexandrum erariū. Itē ad Tyrum iij. hereticū post alterā monitionē facit vitare. Idē qz ad *Gal. i. 8.* scribens ait. Si angelus vobis de celo aliud euangelizauerit pter qd euāgelizauim⁹ vobis anathema sit. sic g anathema tenet ptra angelum et ptra hoīem. Deniqz *Joh. 1. 10.* Corinthū hereticum publice excommunicauit et vitare pcepit. q oīa arguunt hereticorū modernorū pūctias. q ecclie detrahētes dicūt eam nō hēre auctoritatē excommunicandi: suspendendi: et interdici. et psequēs dogmatizāt nō esse curandas ecclīasticas censuras: cū tñ dicat *1. Cor. xi. q. iij. c. nemo ptemnat.* vbi dicit. Nemo ptemnat vincula ecclie. nō em̄ homo est q ligat. sed xp̄us qui hāc potestatem dedit: et dñs fecit homines esse tātū honoris. Circa igit psecutionē hui⁹ materie breuiter de tribz pncipalibus est p̄siderandū. pmo qdē de excommunicatione. secūdo de su

sensione. tercio et vltimo de interdicto. Est autē excommunicatio a qualibet licita cōmunionē et legitimo actu separatio. *xi. q. iij.* euidenter. Alibi enim vocat eterne mortis dānatio. *xi. q. iij.* nemo ep̄orū. Alibi ei dicit aīe et corpis detrimentū. *ij. q. i. 8.* manifesta. Itē dicit de ecclia et tradit dyabolo. *xi. q. iij.* audi. Et breuiter excommunicatio que dicit alio nomie anathema nō est nisi a deo separatio *xxiij. q. iij.* Certū est. Et hoc est magna pena. Nā qñ qd excommunicat statim mēbrū dei esse desinit et incipit esse membrū diaboli. *xi. q. iij.* excellentissim⁹. Dicitur vt ab ecclia repellit rapido ore demonū deuorat. *xi. q. iij.* absit. Sūt autē due spēs excommunicationis. vna q separat a sacris ecclie et a p̄cipatione fidelium et ab ingressu ecclie. Et hec dicit maior seu anathema. Alia est que separat solū a sacramētis. vt est quodlibet pccm̄ mortale. Et hec dicit minor. de vtraqz dicit *ij. q. iij.* engeltrudā. Al pma nō absoluunt simplices sacerdotes. s; a secūda i casibz tñ ipsi pmissis a iure. Unde sciendū q q̄ttuor sunt genera excommunicatorū. vt colligit. *xi. q.*

excommunicationis

96

iii. ad mēsam. Priō qñ qñ pec
cāt 7 de? recedit ab eo. Scōdo
qñ quis d' p'silio sacerdot' ab
stinet ab eucharistia. Tercio
qñ quis est excoīcat' minori
excoīcatione. vt qz cōīcauit
excoīcato in locutōe. vel com
misit sacrilegiū. v' ē symonia
cus. Quarto qñ qñ est ex
cōmūicat' excoīcatōe maiori
7 tūc pprie d' excoīmunicat'
et etiā vitādus fm Jobez de
deo q' ita notauit in p'dicto ca
none. ad mēfaz. 7 archi. ibidē
post eum. Circa istā mate
riā est videndū de quattuor.
Priō q' sint casus in quib' qñ
ipso facto incidit in sniam ex
coīcationis a iure. Scōdo qñ
sit effect' excoīcationis. Ter
cio in qñ casib' p'icipans ex
coīcat' incidit i eandē sniaz
excoīcationis. Et in quib' p'
mittit' quis p'icipare licite ex
coīcato. Quarto de forma fe
rendi sniam excoīcationis et
ipendēde absolutiōis. De
p'mo sciēdū q' qñq'ginta sunt
casus in quib' ipso facto qñ
sniam excoīcatōis incidit. qñ
bñ enumerat Jo. an. l. c. eos
q' de sen. ex. li. vi. i glo. iij. 7 eo
dem ti. i cle. in. i. glo. Et sci
endū q' p'm' est qñ qñ incidit
beresim dānatā. vt. iij. q. iij.

c. ij. 7. iij. aut q' nouā beresim
fingit. de here. ad abolendā.
est sic excoīcat'. et silr credēs
beretic' vel eos receptās: aut
eis fauens. de bereti. sicut ait.
Secūdus cum qñ asserit ro
manaz eccliam nō esse caput
omniū. nec ei tāq' capiti obe
diendū. di. xix. nulli phas. vñ
hodie diffinitū habet 7 decla
ratū p' Bonifaciū octauū q'
subesse romano pōtifici omī
hūane creature est d' necessita
te salutis. vt patz in sua extra
uagāri q' incipit. vñā sanctaz.
Terci' casus qñ rectores ciui
tatis faciūt exactiōes indebi
tas in clericos: 7 admoniti nō
desistūt. vt d' emunitate eccle
siarū. nō minus. Quartus ca
sus est. cum qñ non electus a
duab' p'tib' cardinaliū gerit
se p' papa. de elec. licet. Quin
tus cum qñ mgr' scolariū tra
ctat cuz aliq' ciue bononie de
p'ductiōe hospitiū irrequit' in
q'linis nisi tps fuerit elapsus:
vt d' locato 7 p'ducto. ex rescri
pto. Sext' cum monachi: ca
nonici regulares: archidiaco
ni: p'positi: plebani: cātores: 7
ali' clerici p'sonat' habentes.
aut etiā q'cunq' p'sbiteri audi
unt leges vel phisicam. ne cle
rici vel monachi zc. cum ma

11

De sententia

gnose. 7. c. sup specula. Sec^o
si hñt tñ eccliaz parochiales
7 nō sūt p̄biteri. ne clerici vel
monachi 7c. statutum. li. vi.
Septim^o cū q̄s p̄cipat cū
excōicato in crimine. p̄t qd
excōmunicat dando ei p̄siliū
auxiliū vel fauorē. de sen. ex.
si p̄cubine. Octauus statuen
tes statuta 7 libertatē ecclie.
tam p̄sules q̄ eoz scriptores
de sen. ex. nonerit. 7. c. grauē.
Nonus qui vtunt ordinatio
nibz a scismaticis factis. de scis
maticis. c. i. Decimus: q̄cūq̄
loquit secrete vel mittit scri
pturas vel nūcium alicui car
dinali qñ sūt reclusi occasiōe
electōis pape. vt de electione.
vbi p̄culum. li. vi. Et idē de
dñis rectoribz 7 officialibz ci
uitatis qui iminēte ipsa electi
one nō seruauerint ipsam cō
stitutionē. Undecim^o de his
q̄ grauāt aliq̄s q̄ cū p vno ro
gabant eligere noluerunt. de
elec. sciāt cūcti. li. vi. Duode
cim^o de rectoribz ad regimen
vrbis romane electi. 7 de fau
toribz q̄ fecerūt 7 p̄stitutionem
sup h̄ factā. vt de elec. sūdata.
li. vi. Tredecim^o de his qui
vocant ad dirigēdas monia
les i electiōibz nisi abstineant
ab his p̄ q̄ possit in eis discor

dia oriri vel nutrirī. vt de ele
ctiōe. indēnitatibz. Decimus
q̄rtus de his q̄ pcurāt p̄serua
tores dari: 7 intromittūt se de
his que nō licēt. de offi. dele.
statuimus. li. vi. Decimus q̄n
tus de his q̄ absolutionē de
aliqua excōicatione vel reuo
catione ei⁹ aut etiā suspensio
nis vel interdicti extorquent
p vīm aut p metū. Nam hec
absolutio nō valet 7 incurrit
nona excōicatio. vt d̄ his que
vi metus ve causa sūt. c. vñi
co. li. vi. Decimus sextus qui
singit fraudulenter aliquem
casuz p quē aliquis iudex va
dat ad aliquā mulierē p testi
monio. vt de iudicijs. mulie
res. Decimus septim^o de his
q̄ p̄latos vel capitula v̄l alias
p̄sonas ecclasticas cōpellūt
ad submittendū laicis vel ali
enandū bona imobilia eccle
siaz. Et s̄l̄r laici q̄ vsurpant
sibi h̄mōi illicite: nisi admoni
ti destiterit. de rex alienatōe.
hac cōsultissima. li. vi. Deci
mus octau^o q̄cūq̄ i p̄sonis ec
clesiasticis vel eccl̄ijs p se vel
p aliū suo noīe vel alieno pro
p̄sonis vel rebus q̄s nō causa
negociationis deferūt vel de
ferri faciūt seu trāsmittūt exi
gunt aliquod pedagium. de

censibz. q̄q̄. li. vi. Decimus/
nonus de his q̄ impediūt iu-
diciūz delegati vel cuiuscūq̄
iudicis ecclīastici. de imuni-
tate ecclīaz. qm̄. Vicesimus
de his qui iubēt subditis suis
ne psonis ecclīasticis vendāt
aliq̄d bladū vel silia. de imu.
ecclē. c. si. li. vi. Vicesimus pri-
mus de religiosis q̄ habitum
sue religionis dimittūt. vel q̄
accedunt ad studiū sine licē-
tia sui plati vel puentis. v̄l q̄
coraz talibz legit scienter qui
dimiserunt habitū. ne clerici
vel monachi rē. nec piculoso
li. vi. Et sicut recitat Jo. an.
in nouella sup regula. li. vi. re-
ferens Buil. de lata petri dis-
putasse de monacho q̄ bñ de-
fert habitū monachalem sed
optum habitū clericali q̄ sit
apostata. Qd̄ hodie videt ap-
probatū de vita z bo. cle. qm̄
in pncipio in cle. in p̄. a religi-
osis. que oīa v̄a sunt fm̄ Jo.
an. qm̄ monach⁹ iustam cām
trāsformatōis nō allegat. Vi-
cesimus secundus q̄ hereticos
seu fautores: credentes: rece-
ptatores vel defensores eorū
sciēter tradiderint ecclīastice
sepulture. de here. q̄cunq̄. li.
vi. Nec tales debent absolui
nisi p̄us talē sepultus p̄p̄ijs

manibz extumulent. Idem d̄
illis laicis qui publice vel p̄-
uatim d̄ fide catholica dispu-
tant: vt d̄ ibidez. Dicit tamē
Jo. an. q̄ in istis casibz est ca-
non ferende z nō late sentētie.
et h̄ est tenendū. Vicesimus/
tercius: q̄cunq̄ rector secula-
ris vel q̄cunq̄ officialis eius
cognosceret de crimine here-
sis. aut captiuos liberaret v̄l
dyocesanorū inq̄sitorū officiū
impediret. de here. inq̄si. li.
vi. Vicesimus quart⁹ q̄ p̄ assi-
simos vel assassinos aliquēz
christianū interfecerit. Dicū-
tur aut̄ assisimi v̄l assassimi q̄
dam infideles q̄ ex quibz dā
falsis opinionibz q̄b̄ fuerūt
enutriti facile mittebāt ad oc-
cidēdū quemcūq̄ christianū
nō curantes nisi ob h̄ ipsi oc-
cidendi essent. de homicidio.
p̄ humani. li. vi. Vicesimus/
q̄ntus de clericis q̄ manifestis
vsurarijs ad fen⁹ exercenduz
domos locāt. vel alijs titulis
p̄cedūt. de vsuris. vsuraruz.
li. vi. Vicesimus sext⁹ de his
q̄ p̄cedūt rep̄salias p̄ psonas
ecclīasticas specialr siue gene-
raliter. vt de iniurijs z dam-
no dato. z si pignoratōes. li.
vi. Dicūť aut̄ rep̄salie q̄ndo
vnus oriundus de vna terra

De sententia

spoliatur ab alio d' alia terra oriundo. ita vicz si debitū nō soluit ei tunc dat' p'tas ipsi spoliato q' satisfaciatur sibi p' quēlibet de terra illa vñ est ille debitor v' spoliator. **Uicesim^o** septim^o si dñs vel rector t'pallis nō fecerit ea obf'uare que statuunt' p'tra inseguros caridinaliū seu alicui^o de familia eoz vel pape. de penis. felic. li. vi. **Uicesim^o** octau^o q'cunq' dat' licentia^z occidendi seu accipiēdi vel al's in p'sonis v' bonis suis vel suoz grauādi eos q' p' reges barones nobiles vel q'cūq' tulit excoīcationis su' p'sensionis vel interdicti sentēcias. siue istos q'z occasione sunt plate. vel eos q' eos obseruant. aut eos q' talit' excoīcationis coīunicare volūt nisi licētia ipsaz reintegrāliter reuocēt. et si qua sunt ab laica restituant siue p' illis satisfaciāt. Et si l'r q' dicta licētia v' si fuerint. vel etiā sine licētia suo motu hoc fecerint excoīunicationē incurrūt. In q' si p'māserint p' duos mēses nō nisi p' papā absoluunt'. de sen. excō. q'cūq'. li. vi. **Uicesim^o** non^o qñ q's ab excoīcatione fuit absolut^o in mort' articulo v' alio impedimēto. si cel

sante articulo vel alio impedimento nō pñtet se q'rocitius poterit illi a q' absolui debuerat reincidit ipso facto i eādē sniaz. de sen. ex. eos. li. vi. **Tricesim^o** qñ aliq' absoluunt' a se de ap'lica vel a legat'. et iniungit eis q' se p'sentēt ordinarijs vel alijs suscepturi pñiam et passis iniuriā seu eis q' obli gati sunt satisfaciāt. si h' nō faciant cū p'mo poterint reincidunt in eandē sniam. vt in dicto. c. eos q'. li. vi. **Tricesim^o** p'mus de illis q' in cimiterijs sepeliūt corpa t'pe interdicti. vel usurarios manifestos sciēter sepeliūt. a q' excoīcatione nō dñt absolui nisi p'us ad arbitrium dyocesani satisfecerint quib' p'missa fuit iniuria irrogata. de sepultur'. eos. in cle. **Tricesim^o** secundus de religiosis q' decimas eccl'ie debitas sibi appropriant vel usurpāt sine q' nō p'mittūt solui eccl'is decimas quib' tenent' iuxta tenorē clemētie. de decimis. religiosi. **Tricesim^o** terti^o de monachis sine canonicis regularib' q' nō hñt ad ministratōes et p'serunt se ad curias pncipū sine licētia p'latorū vt dānū i'serāt aliq' p'lat' suis aut mōasterio. vt d' statu

mo. ne in agro. in cle. Tricesi-
musquart⁹ de monachis qui
intra septa mōasterij arma te-
nent. et. vt i dicto. c. ne i agro.
Tricesimusquintus d⁹ his qui
impediūt visitatores monia-
lium vel canonicorū nisi mo-
niti destiterint. vt d⁹ statu mo-
nachorū. accedētes. in cle. Tri-
cesimus sextus de qbusdā mu-
lierib⁹ que dicunt⁹ beguine. si
milit⁹ et religiosi q⁹ eas in tali
statu fouent. de religiosis do-
mib⁹. cum de qbusdā. in cle.
Tricesimus septim⁹ de illis q⁹
sciēter p⁹trahūt matrimoniū
in g⁹du p⁹sanguinitat⁹ vel affini-
tatis p⁹hibitis vel cū moniali-
bus. v⁹l p⁹hētes q⁹ sunt religio-
si vel moniales. siue etiā cleri-
ci i sac⁹. vt d⁹ p⁹san. et af. eos. i
cle. Tricesimus octau⁹ de inq⁹
sitorib⁹ hereticorū q⁹ p⁹textu in-
q⁹sitionis officij q⁹busuis mo-
dis illicit⁹ pecuniā extorq⁹nt.
vel etiā bona eccl⁹iarū ob deli-
ctū clericorū applicāt fisco. d⁹
hereticis. volētes. in cle. Trice-
simus nonus: ptās: capitanei:
rectores: p⁹sules et iudices: cō-
siliarij et alij officiales q⁹ statu-
ta scribunt: faciūt et dictant p⁹
que q⁹s compellit soluere vsu-
ras vel solutas nō repetere. et
q⁹ p⁹m ea iudicant. et q⁹ habent

super hoc p⁹atē nisi statuta
ipsa deleuerint sunt exco⁹icati
vt de vsur⁹. ex graui. in cle⁹.
Quadragesim⁹: de religiosis
mendicantib⁹ q⁹ domos ad ha-
bitandū de nouo recipiūt. vel
receptas mutāt seu alienant.
de excels. p⁹la. c. vno. li. vi. et de
penis. c. cupiētes. in cle. Qua-
dragesimus primus: d⁹ religio-
sis qui. s. dicunt aliq⁹ vba q⁹b⁹
retrahūt audiētes a solutōne
decimarū. vt in dicto. c. cupiē-
tes. Quadragesimus secūdus
q⁹ p⁹sirētib⁹ sibi nō faciūt p⁹scia⁹
de decimis soluēdis q⁹ suspen-
si sunt a p⁹dicatōis officio do-
nec si cōmode p⁹nt faciunt eis
p⁹sciam. Et si interim p⁹dicēt
exco⁹icati sūt: vt habet⁹ ibidē.
Quadragesimus terci⁹ d⁹ reli-
giosis q⁹buscūq⁹ q⁹ nō seruāt
interdictū q⁹d fuit m⁹ eccl⁹ia
de sen. ex. c. i. i cle. Quadrage-
simusquart⁹ de fratrib⁹ mino-
rib⁹ q⁹ tpe interdicti recipiunt
ad officia diuina frēs vel sozo-
res de tercio ordine q⁹ p⁹tinē-
tes dicunt⁹. de sen. ex. cū ex eo.
Quadragesimusquintus oppo-
nens seu impugnans l⁹ras pa-
pe nouiter electi etiā ante co-
ronationē suā exco⁹icatus est.
p⁹extrauagantez. xi. Benedi-
cti. que incipit. quia nōnulli.

De sententia

Quadragesimussert^o pberas clericū diabolo instigāte: puta ex ira aut aīo vindicādi vlciscendi se in eo ipso facto ē excōicatus. xvij. q. iij. si quis suadēte diabolo. et de sen. ex. cum illoz. Et notanter dicitur in instigante diabolo et ex ira. sec^o si iocose aliq^s clericū in ludo honesto offenderet nō aīo iracundo nec ex malo pposito nō incidit excōicationē. d. sen. ex. cum volūtate. Dicit etiam aīo vlciscendi se in eo. qz sec^o si de mādato supioz q^s capiat clericū incorrigibiles vt ad iudiciū eū ptabat. Tal^e em̄ nullo sniam incurrit. vt d. sen. ex. vt fame. Nā tales pnt etiā ab ecclia extrahi etiā violēter. vt dicit glo. ibidē. Sup^{er} hec dicta pnt excusari mgri: plati: p sanguinei et alij i iure exp^{ressi} quib^{us} pmittit^{ur} correctio clericoz. q^{ui} si etiā aīo iracūdo clericū pberāt. et d. correctioe actu nō cogitant excusant^{ur} fm^{us} Hosti. Nō em̄ pnt dici ex ira corrigere clericos cū dol^{ore} nō affic^{itur}: et p^{er} psequens nec violētia. sufficit em̄ q^{ui} correctionē habeāt i habitu. Quadragesimustertius de istis laicis q^{ui} collectas tallias et onera i ponunt eccliaisticis personis: ab ipsi

suoz puētū v^{el} bonoz dimidiā d^{omi}nā seu vicesimā extorquet^{ur}. d. imū. ec. clerici. li. vi. Quadragesimusoctauus de plati et de illis psonis q^{ui} h^{abent} mōi laic^{is} elemosynas vel collectas quascūq^{ue} p^{er}soluunt: vt h^{abent} ibidem. Hodie s^{ed} solum locuz habet in exigētib^{us} laicis qui soli incidūt in excōicationez. nō tñ habet locū in soluētib^{us} vel recipiētib^{us} a sponte soluētib^{us}. vt de imū. ec. quoniam. in cle. Quadragesimusnon^{us} pcutiens aliquē qui nouiter est religionez ingressus. licet nōdum sit p^{er}fessus incidit in excōicationem. de sen. ex. religiosa. li. vi. Quinquagesimus: de illo q^{ui} licet nō mādauit percutere clericum: aliq^s tñ noīe suo: puta familiar^{is} ei^{us} vel consanguine^{us} p^{er}cussit clericū: et ille ratū habuit postea excōicationē incurrit ipso facto. d. sen. ex. cū q^{ui}s. li. vi. Alios casus q^{ui}re supra in. c. de sacro penitentie. Et qz dictū ē i. xlvj. casu q^{ui} nō oīs pcutiens clericū incidit in canonē late snie. Ideo vidēdū est breuiter q^{ui} quatuordecim sunt casus in q^{ui}b^{us} pcutiēs clericū nō incidit in excōicationem. Primo quādo q^{ui}s ignorabat an cleric^{us} esset

puta qz comam nutriebat. de sen. ex. si vero. Secdo si nō de fert habitū v'l consurā nec ali qd d clericatu oñdit si tercio ammonit⁹ non se corrigat. de sen. ex. c. stringit. 7. c. in audie tia. Tercio in clerico qui con tēpto habitu fert arma. 7 ter cio monitus non corrigit. vt in p'dicto. c. in audientia. Et etiā si nō monit⁹ sit 7 se immi sceat tyrannidi. de sent. excō. cum nō ab homine. Quarto in clerico exercēte negocia se/ cularia. vt in. ca. sacerdotibz. ne clerici vel monachi. 7 p'us requirit monitio. vt in. c. i au dientia. de vita et ho. cle. c. fi. Quinto in clerico coniugato si nō fert habitū clericalem. de cleri. cōiuga. li. vi. Sexto in clerico buffonibz: macellarijs: goliardis: qui si p annum ex/ ercuerint artem suā: vel si mi nori tpe admoniti nō destite rint. de vi. 7 hone. cleri. li. vi. c. fi. Septim⁹ in illis q nō ex ira sed iocose se pcutiūt. vt de sen. ex. c. i. debet tñ attendi q/ litas ioci 7 rō fallēdi. d p'sūp. c. i. Octau⁹ in m'gro q tñ b fa cit leuit cā disciplie. d sen. ex. cū voluntate. c. fi. Nonus est in eo q vim vi ex incōtinenti repellit tempore. de sen. ex. si

vero. Decim⁹ qñ qd cu3 vxo re inuenit clericū turpiter age re: vel cum m're vel sorore vel filia. vt in dicto. c. si vero. 7. c. nec ille. Undecim⁹ si fiat de plato aut mandato ipsi⁹ cau/ sa correctōis. vt in dicto. c. cū volūtate. et. c. ex tenore. Et si nō fiat causa correctionis taz verberans q p'cipiens incur runt excōicationem. d sen. ex. vniuersitatis. Qz si causa sub est potest clericum cape et in carcerare etiam p laicum. de sen. excō. si laicus. li. vi. Sed p'ussio nō debet fieri p laicū. alioquin ambo incurrunt ex cōmunicationem. vt in dicto ca. vniuersitatis. nisi clericus esset adeo id est intantū incor rigibilis q aliter capi et cor/ rigi non potest. de sen. excom. vt facit. Duodecim⁹ in tur/ bante diuina officia que3 pre sbiter v'l alius ad quē spectat pōt eijcere d ecclia. d sen. ex. veniens. Similiter cu3 quis ratione officij quod in ecclia obtinet pcutit clericum. aut etiam cum senior causa deuo tionis hoc facit: aut domin⁹ et p' sine p'pinqu⁹ familiarit⁹ corrigit. Nec omnia intellige cu3 sint in minoribz ordinibz constituti. vt in dicto. c. cum

De sententia

volūtatē. Tredecim^o si cleri-
cus sit deposit^{us} siue deēdat^{us}.
vt de iudicijs. cū nō ab hoīe.
z de penis. degradatio. i. si. li.
vi. Et si intellige si tal^{is} cleric^{us}
deposit^{us} est incorrigibilis z no-
luit viuere sub regula clerica
li. vt notat in. c. cum ptingit.
p^{ri}mo. de sen. ex. z nouellator
sup regula delictū. li. vi. z Jo.
an. xvij. q. iij. si q^{ui}s deinceps.
z. xxiij. q. v. excommunicatoz
Al^{is} aut si est corrigibilis nō
licet eū pcutere. licet eēt exco-
municatus. vt in iurib^{us} predi-
ctis. Et rō: q^{ui} adhuc licet ex-
cōicatus sit dūmō sit corrigi-
bilis et nōdū deēdat^{us} retinet
p^{ri}uilegiū canonis. si q^{ui}s suadē-
te. q^{ui}d est pcessuz i fauorē ordi-
nis z nō psonaz. vt in d. c. cō-
tingit. Veruntū Inno. v. cre-
dit q^{ui}berās hereticū clericū
nō incidit canonē. z si ipse no-
tauit de sen. ex. si ho. q^{ui}d tū in-
telligēdū ē de heretico depo-
sito p sniam. Qd etiā sentiūt
Boffre. Uinē. z Bern. Dicūt
tū arch. xvij. q. iij. si q^{ui}s deinceps.
q^{ui} laic^{us} iudex p^{ot} expelle-
re pcutere cape z occidere cle-
ricū si oīno est incorrigibil^{is}: et
al^{is} corrigi nō p^{ot}. recepta tū li-
cētia ab ecclia. al^{is} nō l^{et}. xvij.
q. i. si q^{ui}s. xxiij. q. v. vbi d^{icitur} ligu-

rib^{us}. c. circūcelliones. Quart^{us}
decim^{us} qū clericus trāffert se
ad actū p^{ro}zsus ordini p^{ro}tra-
rium. v^{er}puta erat i minorib^{us}
z factus est miles vel bigam^{us}
lxxxiij. di. quisquis zc.

De effectu excōicationis.

E secūdo

scz de effectu excōi-
cationis sciēdū est q^{ui}
excōicat^{us} maiori excōicationē
nō pōt eligere neq^{ue} eligi. neq^{ue}
bñficiū ecclia^{sticū} acquirere
nec de bñficijs suis aliqd p^{er}-
pere. vt de appellationib^{us}. pa-
storal. in fi. Et si qū ē i mora
petende absolutiōis. de p^{ro}cessi-
one p^{ro}bendaz. q^{ui} diuersitatē.
Itē nemo debet sibi p^{ri}ncipa-
re loquēdo: orando. salutādo
bibendo: comedēdo. xi. q. iij.
sic apli. Itē nō pōt pstitui p^{ro}-
curator neq^{ue} pcuratorē pstitue-
re ad agēdū nec ferre aliquaz
sniam. Itē si impetrat aliqd re-
sc^{ri}ptuz p^{ro}terq^{ue} sup articulo ex-
cōicationis nō valet. d^{icitur} resc^{ri}p^{ti}.
ipso iure. li. vi. Itē si p^{ro}fert ali-
qd sac^{ri}m cū solēnitatē: aut se
ingerat diu^{is} irregularis est.
vt d^{icitur} cle. ex. m^{is}trāte. c. ap^{osto}lice.
Nec pōt p^{ro} eū dispensare nisi p^{ro}
papā. de sen. z re iudi. cū eter-
ni. li. vi. Itē excommunicatus

excommunicationis

100

est suspensus tñ ex officio q̃
ex beneficio. vt in glo. vl. c. cū
bone. de eta. 7 q̃li. xi. q. iij. rur
sus. vbi dicit archi. q̃ etiā so/
lus lapsus anni absq̃ snia ca
nonis a bñficijs sufficit: 7 vl/
teri⁹ nō audiat sup bñficijs. 7
ita videt loq̃ istud. ca. rursus.
fm Inno. q̃ h notat i dicto. c.
cū bone. Qibz em bñficijs tā
habitis aū excoicationem q̃
postea acq̃sit debz spoliari p
sniam. Si p annū in excoica
tione vel interdicto pmāserit
7 post talē sniam latā p⁹ annū
sup amissione bñficioz nō au
diat vltius sup eis. vt dicit
ca. rursus. Que aut dicunt in
excoicatione eadez intel
lige in suspensione. ar. p̃dicti
ca. Luz bone. vbi sic notauit
Inno. Et etiā intellige d̃ illo
qui excoicat p p̃umacia: et q̃
citatus sup crimine nō cōpa
ruit. Talis em habet p cōui/
cto vel p p̃fesso. Et p̃uat bñ/
ficijs post annū: 7 vt heretic⁹
p̃demnat. vt de heretic⁹. Luz
p̃umacia. li. vi. Item effect⁹
excoicationis ē q̃ licet sit in/
iusta ex ordine vel causa: tñ li
gat. xi. q. iij. c. i. 7 de officio le/
gati. cum p̃tingat. d̃ sen. exco.
cum p̃tuas. 7. c. secrete. vbi d̃
hoc. Sed dī. nōne iudicium

ecclie d̃z se p̃formare iudicio
dei. xi. q. iij. tūc p̃a. ij. q. i. de⁹
oipotens. de sen. ex. a nobis.
s̃z de⁹ nullū ligat iniuste. d̃ pe
nis. dīf. iij. si ex bone. g̃ ecclia
nullū debet ligare iuste. Itē
deficiēte causa p̃pter quā ali
qd. debet fieri iuste deficit et
effect⁹. lxi. dī. his oibz. de bi/
gamis. debitū. de appel. cum
cessante. S̃z cā excoicationis
d̃z esse p̃ctm mortale. xi. q. iij.
nemo ep̃oz. hoc aut cessat in
excoicatione iniusta: g̃ nō de/
bet ligare. Dicenduz est ad h̃
q̃ licet nullus debet excoica/
ri iniuste: tñ si excoice⁹ tenet
excoimunicatio apud eccliaz
militantē: licet nō apud deuz
Et h̃ sit idō vt eccliaistica cen
sura eo plus timeat. Et vt h̃o
crescat p̃ obediētie meritū in
iuste snie parens. Und̃ dicit
glo. xi. q. iij. nihil. q̃ licet iniu/
sta snia sit timenda 7 tenenda
q̃tū ad militāts ecclie iusticiā
nec mirū q̃ apud deū nō tenz
q̃ nō fallit: s̃z apud eccliam te
net q̃ fallit 7 q̃ fallit. d̃ sen. ex.
a nobis. Nō est tñ intentio ec
clesie aliquē iniuste excoicare
imo punit acriter iuste excoi
cantes. vt p̃t̃. xi. q. iij. illud. 7
de sen. ex. cum medicinali. li.
vi. Quādo ergo dicitur q̃ ex

n 5

De sententia

cōmunicatio est eterne mortis
dānatio. intellige si p̄temnit.
als nō. Et ita solus p̄temptus
inducit dānationez. xxiij. q.
iij. notandū. ⁊ habet in glo. ne
mo ep̄oz. xi. q. iij.

De p̄ticipatione cum exco-
municatis.

Consequē

Ceter de tercio. s. de p̄ticipatione cum exco-
municatis est sciendū q̄ quedā p̄ticipatio est illicita. s. cū q̄s par-
ticipat excoīcato in crimīe p̄-
pter qd̄ excoīmunicatus est. s.
dando ei p̄siliū auxiliū vel
fauorem. ⁊ talis incurrit ean-
dem sn̄iam. de sen. ex. si cōcu-
bine. ⁊. ca. nup. Secundo qñ
participat in crimīe mortali:
sed nō in illo p̄pter qd̄ excom-
municat⁹ est. ⁊ talis mortalit̄
peccat: sed nō incurrit eandē
sententiam excoīmunicatōis.
Tercio quando participat ei
in diuinis. scz recipiendo euz
ad diuina officia. vel ad sacra-
menta vel ad sepulturam. Et
licet talis nō sit irregularis p̄i-
ma vice. tamen p̄pinquus est
irregularitati. Et si celebra-
uerit in tali peccato erit irre-
gularis. de sen. excom. is qui.
li. vi. Quarto qñ quis parti-

cipat nō in crimīe sed in loq̄n-
do orando vel bibendo secuz.
Et de tali participante dicit
Tho. p̄babiliter posse dici q̄
ñ peccat mortaliter nisi ex cō-
temptu vel p̄ phibitionē su-
perioris. Un̄ reglarē ē q̄ p̄ti-
cipās p̄tinacit̄ excoīcat⁹ pec-
cat mortalr: ⁊ potest excoīca-
ri maiori excoīcatione. Non
sicaūt est de p̄ticipante qua-
dam leuitate in p̄bo vel in ci-
bo aut potu ⁊c. cuz valde gra-
ue esset q̄ quis p̄ vno leui ver-
bo incideret excoīcationē vel
mortale peccatum. Per h̄ po-
test solui illud dubium quod
cōmuniter inter dētes mul-
torum voluit. vtrum scz par-
ticipans excoīcato vt iam di-
ctum est peccat mortaliter: et
an sententiā incurrit. Hosti.
videtur tenere q̄ tunc peccat
mortaliter quando hoc facit
p̄tinaciter in p̄temptū ⁊ p̄tra-
phibitionē superioris specialr
vel generaliter sacram. naz in
hoc casu est excoīmunicāndus
participans alijs fm̄ ipsuz. vt
de cleri. excom. ministrante.
si celebrat. i. si. ⁊ de sen. ex. sta-
tuimus. in si. ⁊ eo. ti. p̄stitutio-
nem. li. vi. Ex quibz infer̄ h̄
salubre documentū ⁊ saluta-
re p̄siliū q̄ ex quo ante am-

monitionē factam p̄cipans
excoīcari non potest. vt dicit
Archī. vbi supra. restat q̄ ve
nialiter peccat. Exquo autē
post ammonitionē factam et
sp̄eram excoīcari pōt: planū
est q̄ tunc peccat mortalit. nā
etiā excoīcationis sentētia
non est ferenda nisi p̄ mortali
peccato. Sic ḡ fm arch. per
tinacia est causa pro qua sola
fertur hec sentētia. Sic intel
ligit Hosti. c. sacris. qd̄ vi me
tus ve causa rē. Et ex his pa
tet q̄ si quis excoīcatus est p̄
p̄tinacia vel alio crimine: v̄l
vt satisfaciāt et in p̄cessu non
est phibitio generalis vel spe
cialis p̄cipantibz facta par
ticipans cū tali in locutōe co
mestione rē. nō peccat morta
liter sed venialit. Ratio: quia
nō facit p̄tra phibitionē supe
rioris: cum adhuc nō sit phi
bitum. Ideo dicendū est fm
Archī. vbi sup. q̄ si q̄s cōmu
nicat excoīcato p̄tra phibitio
nem canonū peccat venialit.
nisi forte nimis frēq̄nter v̄l in
p̄temptū canonū: qz tūc esset
mortale. Sic potest intelligi
xi. q. iij. excellētissim⁹. 7. xxv.
di. c. als. Sed p̄tra phibitio
nem homīs mortāl̄ peccat.
Unde p̄suenit dici q̄ mīti⁹

agit cum lege q̄s cū ministro
legis. ff. de arbi. l. celsus. Ita
notauit Hostiē. in. c. q̄ in du
bijs. d. sen. ex. Et hoc teneas.
Hec aduertat illū monachū
Raymundū cū lata cappa 7
stricta p̄scia qui ī summa sua
dicit q̄ si aliq̄s cōmunicat ex
coīcato in casu non p̄cesso sci
enter si nouit ius vel si ē cleri
cus sp̄ peccat mortāl̄. quē se
cut⁹ est Inno. q̄rt⁹ vt ipse no
tauit de dolo 7 p̄tu. p̄tāt. in
glo. vlti. iuxta fi. et in. c. sacris.
qd̄ mer⁹ causa. applicando te
ptualia p̄ut pōtuit p̄ sua opi
nionē faciēda. Cōtra quos ē
hodie tota schola iuristarū et
theologoz: q̄ sequētes beatū
tho. in. iij. sen. dicūt p̄ p̄clusi
one: q̄ q̄uis q̄s sciēter excoī
cato cōicet n̄ peccat mortāl̄.
nisi in tribz casibz. s. qñ cōmu
nicat in crimine: vel in p̄tem
ptum supioris: aut in p̄tēptū
clauū: vel si cōmunicat in di
uinis. qd̄ teneas fm archidi.
Ubiq̄q̄ ḡ inuenies ī iure q̄
cōicare excoīcato est peccatū
mortale. intellige cūz h̄ ex stu
dio fit 7 ī p̄tēptū. ita itelligit
ca. excellentissim⁹. xi. q. iij. vt
Hugo ibidē notauit. Silr ī
diuinis cōmunicare est mor
tale. vt dicit Hugo. xi. q. iij.

De sententia

rogo. sicut in crimine est mortale
ut dicitur sen. ex. nup. Preterea
sciendum quod non dicoz communica
re excommunicato: licet ego et ipse su
mus in eadem domo. ego pro meis
negociis: excommunicatus autem pro
suis. Sed si ego et excommunicatus
irem ad papam vel ad alium dominum
ut pro eodem rogarem bene inci
derem excommunicationem et c.
Item si ego et excommunicatus habemus
unam cameram communem bene licet mi
hi cum excommunicato esse in eadem ca
mera et iacere et comedere sed non
in eadem mensa vel in eodem lecto. quia
non potest esse sine voluntaria commu
nionem: secundum archiepiscopum qui ita notauit. xi.
q. iij. aplice. Sed dicitur tamen scriptum
Iohannes euangelista exiuit bal
neum propter cherinthum excommunicatum
xxiij. q. i. omnes qui. Dicendum quod
illud fuit ex superabundantia ius
sticie et cum hoc quod aliud est dimitti
tere delicias propter penitentiam excommu
nicati. quod est bonum: sic fecit beatus
iohannes: aliud ius suum dimittere
quod non est bonum. secundum Innocentium. qui ita
notauit de sen. ex. nup. Prete
rea sciendum quod si excommunicatus intrat
ecclesiam omnes exibunt ecclesiam
secundum glo. xi. q. iij. sic aplice. Sa
cerdos tamen si incepit missam non
exibit. quia non relinquit officium
inexpletum. vij. q. i. nihil. Du
go autem notauit i. c. cum excommu

to. ibidem. xi. q. iij. quod sacerdos
remanebit cum duobus. Hosti.
pro in summa. d. sen. ex. c. si. dicit.
quod si excommunicatus eici non potest de ec
clesia: et presbiter non dum incepit
canonem vestes exuat et rece
dat. Si vero incepit perficiat mis
sam et ab ipso excommunicato oculos
auertat. et tutus est ut statim sum
pta communionem sacri vadat ad sa
cristiam et ibi missam compleat. d.
pse. di. ij. relatum. Concordat
Hosti. et Boffre. Dicit tamen In
nocentius de sen. ex. nup. quod si in ecclesia
esset excommunicatus non tamen causa oran
di sed pro alio suo negocio non
videt ipse Innocentius. quare in eadem
ecclesia orare non possem cum non
participo sibi in oratione ex qua non
orat: licet alij predicant. Dicit
etiam si excommunicatus esset extra ec
clesiam et audiat missam statim
sacerdos debet cessare: et alij
orantes recedere: nisi forte in
cepisset canonem misse. ut di
ctum est. et hoc ne relinquit officium
inexpletum. Sciat etiam excommu
nicatus quod non licet sibi ingredi
ecclesiam aliqua hora. Et ad hoc
facit. xxv. di. c. i. pro principibus.
xxiij. q. iij. clericus. et i. q. i. non
licet. Nisi causa audiendi verbum dei
de sen. exco. responsio. de pse. di. i.
episcopus. xxxv. q. iij. de his. secundum
Hostiensensem qui ita notauit de

excommunicationis

102

clerico excoꝛicato. illud. Un̄
dicit Egidius cardinalis qd si ex
coꝛicatus sicut priuata psona
vult dicere horas canonicas
debet h̄ facere extra ecclias. ⁊
nō intra ex causa sup̄dicta. qz
sepatus est ab ingressu ecclie

Sz circa pmissa ē sciendū
qd qz mlti ex leuitate et ex cau
sis vel signis leuibus vitāt ali
os tanq̄ excoꝛicatos. id expe
dit scire qū quis est vitādus.
Pro q̄ sciendū fm Hosti. de
sen. excō. cū nō ab hoīe. a cōi
one illi? q̄ p sacrilega manuū
iniecōe in clericū in edictuz
sen canonē excoꝛicatōis inci
dit. licz denūciat? nō sit debet
abstinere dūmō in iudicio sit
vel h̄ sciat. s. qz vidisti qū cle
ricum pcussit et publica sup
hoc laborat infamia donec se
purgauerit. p quo allegat. c.
cum desideras. de sen. excō. ⁊
hoc vult etiaꝝ glo. i. p̄dicti. c.
cum non ab hoīe. que dicit qd
q̄ cito scio vnū excoꝛicatū de
beo ipsuz statim vitare q̄uis
nō sit denūciat? nisi sol? hoc
sciam. Et h̄ est p̄ Johem fauē
tinum fm Hosti. ⁊ glo. supra
dicti. c. qui dicūt qd excoꝛicat?
nō est vitādus quousq̄ denū
ciatus sit. qd omnino falsum
est. Denūciatio aut nō fit nisi

ppter ignorantes. argu. d̄ iu
dicijs. ita quorundā. Et enī
qui certus est certiorari non
oportet. de regulis iur̄. eum
qui. li. vi. de? euz ligat in hac
snia ⁊ non hō. xi. q. iij. nemo.
Un̄ ⁊ secū trahit executionē.
nec ampli? ligat p denūciati
onem. de appellatiōibz. pasto
ralis. Debet ḡ vnusquisq̄ vi
tare excoꝛicatū. ⁊ si denū
ciatus nō sit dūmō sciat hoc
taliter qd ipm cōuicere possit.
vel etiam si famosum sit vt di
ctum est. secus vbi occultū ē.
Et h̄ est verū de excoꝛicato in
specie. i. nominatim: nō autē
in genere. Et etiā vbi tibi cō
stat tanq̄ homini. vel si sit in
famat? de h̄ publice. Secus
si tibi p̄staret tanq̄ deo. puta
in p̄fessione. qz tūc nec in pu
blico nec in puato ipsuz vita
re debes. Item si audis h̄ ab
alijs nō sis facilis ad creden
dū nisi platus h̄ tibi nunciet.
tūc oīno credēdum ē. xi. q. iij.
cure. Scire tū debes qd aliq̄s
ppter famaz publicam vitat
tanq̄ excoꝛicatus. licz ex
coꝛicatus nō sit. fm Ho
stien. in. c. cū desideras. de sen
ten. excoꝛicatiōis. vt etiaꝝ
dic̄ glo. Qz si fama est aliquē
esse excoꝛicatum vitādus

De sententia

est. Et ita fama facit pbarōz.
Et ista omnia intellige quo ad
publicā vitatiōē. nam si q̄s
solus nouit aliquē excōicatu
et h̄ pbare nō potest de facili.
ipse solus euz vitabit. alioqn
si nec aliquem pbare poterit.
nec ipse eū vitabit publice sz
tm̄ occulte. z ubi poterit face
re sine scandalo. Un̄ tene pro
regla fm̄ Raymūdū. q̄ si ma
nifestū est esse aliquē excōmu
nicatū: alij tenent exire de ec
clesia vlt̄ pcurare q̄ exeat. Si
vero nō est manifestus. tūc illi
qui sciunt exhibent caute z se
crete. ita tm̄ q̄ nō sequat mani
festatio illius: si cōmode pnt.
als si tūc manifestatio eius
nō exhibet. vi. q. ij. Si tm̄ eps
Occulte nanqz excōmunica
tus debet occulte moneri vt
exeat. Lōcordat Boffredus.
Hodie p̄ statutūz pstantien.
bene p̄sum est q̄ nullus ali
quem vitare debet vel p̄ excō
municato h̄re nisi denūciat
sit z declaratus. Et h̄ intelli
ge quantū ad publicā vitati
onem. als si tibi p̄stat aliquē
incidisse canonem late snie de
bes eum vitare: nō expectan
do aliquā denūciatiōē p̄ iu
ra superi⁹ dicta. Eo tm̄ modo
q̄ dictū ē su p̄. Idē dicēdū ē si

fama publica est. vel audio a
fidedignis aliquē excōicatus
fm̄ Raymūdū teneor eū vita
re. Et vt meli⁹ ista recollig
as ponunt q̄nqz regule d̄ h̄.
Quaz p̄ma talis est. excōica
to p̄icipans in crimie incur
rit eandē sniam excōicatiōis.
vt de sen. ex. c. si p̄cubine. z. c.
nuper. Qd̄ intellige sic: si dat
p̄silium auxilium vel fauorez
sine quibz ille nō fecisset. Se
cunda regula: Participās ex
cōmunicato nō in crimine in
p̄tēptū tm̄ clauitū icurrit mor
tale peccatūz. Tercia regula
Participās excōicato i diuī
nis. s. admittēdo eū ad diuina
vlt̄ ad ecclesiastica sacra vlt̄ ad se
pulturā peccat mortāl̄. Et li
cet p̄ma vice nō sit irregularis
vt de sen. excō. is qui. li. vi. tm̄
ingressus ecclie est ei interdi
ctus. vñ ingerens se secundo
ad diuina sit irregularis. de sen.
excō. is qui. li. vi. Et si sic de
cedit nō debet i cimiterio se
peliri: vt d̄z ibidem. imo vt in
vltimo casu sepeliēs excōmu
nicatū in casu nō p̄cesso excō
municatus est. vt de sepultu
ris. eos q̄. i. cle. Quarta regula
Participās excōicato in p̄tē
ptū supiorz peccat mortāl̄. xi.
q. iij. n̄eo. Quinta regula. Par

icipans excoicato bibendo: comedendo: loqndo semel tm̃ vl ex casu necessario. nō tm̃ in p̃ceptū peccat venialr. s3 p̃t3 q2 veniale fit mortale dū pla/ cet. 7 frequētia delicti facit cō temptū. vt dīc Aug⁹. de fide xp̃iana. Tūc em̃ dī q̃s ex con temptu facere qñ volūtas ei⁹ ordinat ad obuiandum legi. Sciēdū tm̃ circa p̃missa q̃ in oibz casibz p̃terq̃s in p̃mo tal p̃cipans p̃t absolui a p̃prio sacerdote. S3 i p̃mo casu qñ cōmunicat in crimine nō pōt absolui ab alio nisi ab illo q̃ excoicauit p̃ncipalem. Tñ si ille cōmunicat cōmode nō p̃t accedere illū excoicatorē. pōt absolui a p̃prio sacerdote. vt dī in. ca. nup. de sen. excō. In articulo tm̃ mortis pōt ab omī excoimunicatione maiori per simplicē sacerdotem absolui. seruata tm̃ forma de q̃ habes supra circa sacm̃ penitentie.

P̃terea scienduz q̃ qñq̃ p̃sone excusant a peccato p̃cipationis cū excoicato. Pri mo si q̃s causa vtilitatis p̃ici pat. vt si loquit̃ d̃ his q̃ sunt de salute excoicati. vel ad sa/ lutē p̃p̃iā si aliū nō habet vt loq̃t̃ p̃ debīt q̃ tenet̃ sibi excō municat⁹. Secundo excusat

ṽroz p̃cipās ṽro excoicato vel ecōuerfo. tm̃ q̃rū ad reddi tionē debiti nō excusat. q2 nō tenet̃ ṽro excoicato reddere debitū. ille tm̃ excoicat⁹ tenet̃ ṽrozi petēti reddere. xi. q. iij. qm̃ multos. in glo. sup̃ x̃bo. ṽrozes. finali. Tercio excu/ sant̃ fui ancille filij rustici ser uientes 7 om̃es familiares q̃ nō dederūt causaz dño p̃pter quaz excusat. Et intellige de seruis qui añ excoicationem dñi fuisse ceperūt. Et d̃ filijs nō emācipatis. i. nō diuisis a p̃re qui sunt adhuc i paterna p̃rāte. Rusticos intellige colo nos agroꝝ suoz dñozū 7 ali/ os. q̃ tm̃ in his laboribz ad q̃s de iure tenētur p̃nt p̃cipare dño. Patres tm̃ nō excusant̃ p̃cipātes cū filijs excoicatis. nec dñi cū seruis fm̃ Raymū dum: q̃ tenent̃ suos corrigere minores. Tñ dicit Hosti. q̃ dñi seruis mercēnarijs quos suo magno incōmodo vitare nō possunt: p̃nt cōmunicare similiter socj habentes aliqd̃ in cōmuni. Quarto excusant̃ illi qui ignorāter cōmunicāt excoimunicatis. Quinto excu santur illi qui i necessitate eis cōmunicant. vt si quis com/ municans iret p̃ terras excō/

De sententia

municatorū et non h̄ret alibi
emere victualia. p̄t ī tali ne-
cessitate ab excōicatis emere
et cū illis etiā comedere. Ul-
timo sciēdū q̄ sepe ep̄i v̄l eoz
officiales cōmittūt plebanis
absoluere aliq̄s excōicatos.
Iō de mō et forma absoluēdi
taliū est videndū. Ubi est no-
tandū q̄ in absolutiōe a maio-
ri excōicatione q̄tuor sunt ser-
uanda. Primū vt excōicatus
p̄us iuret stare mādāt ecclie.
licet h̄ nō sit de substantia ab-
solutiōis. Scōdo si q̄s p̄ mani-
festa offensa excōicat n̄ absol-
uat nisi prius satisfaciāt. Si
aut̄ est occulta sufficit iurato-
ria cautio. Terciū ē vt absol-
uat p̄ eum qui tulit sn̄iam cuz
psalmis et orōnibz circa h̄ cō-
suetis. Priō p̄mittēdo. deus
miseret n̄rī. vsqz ad finē. vel
fm aliquos. miserere mei de⁹.
deinde. Kyrieleyson. P̄r n̄r.
Saluū fac seruū tuū dñe spe-
rantē in te. Mitte ei auxiliū
de sc̄to. et d̄ syō tuere eū. Esto
ei turris fortitudinis. a facie ini-
mici. Dñe exaudi orōnē meā
Oremus. Presta quesumus
oīpotēs de⁹ huic famulo tuo
dignū p̄nē fructū. vt ecclesie
tue a cui⁹ veritate deuiauerat
peccādo: admissoz reddat in

noxius veniam p̄sequendo p̄
xp̄m dñm n̄rm. Tunc sequit̄
forma absolutiōis. De oīpo-
tentis dei gr̄a et misericordia
p̄sī. auctoritate dñi n̄ri iesu
xp̄i et beatorū ap̄loz Petri et
Pauli. necnon auctoritate or-
dinaria mihi in hac p̄te p̄ces-
sa. a sn̄ia excōicationis quā in-
cidisti p̄pter iniectōz manuū
in clericū ordinatū: ego te ab-
soluo. et restituo te in sinū ma-
tris ecclie et p̄cipatōez sacra-
mentoz et cōmunionē fidelīū
In no. p. et f. et ff. amē. Et idē
mod⁹ seruād⁹ ē circa mortuū
excōmunicatū absoluēdo. n̄
si addēdo ps̄culos et psalmos
q̄ sunt circa cōmēdatōz mor-
tuoz. addēdo collectā. Inclina
dñe aurē tuā. cum illa. Da
quesumus dñe aīe famuli tui
refrigerij sedē. q̄et̄ britudinē
veri lumis claritatem. p̄ xp̄m
dñm n̄rm. Quartū est vt p̄ci-
piat illi sic absoluto. si erat ab-
solut⁹ a sn̄ia canonis vt nun-
q̄ p̄tra illū canonē excedat. s.
vt nō p̄cuttat clericū. aliquēz
vel p̄simile.

De suspensionis sententia

Circa sus-
pensionis sn̄iam est
sciendū q̄ suspēsiō

suspensionis

107

est prohibicio qua q̄s astringit
abstinere ab aliq̄ certo actu le
gitimo. Et est multiplex. naz
tot sūt singlares suspēiones
q̄t sunt actus legitimi vñ pōt
q̄s suspēdi a bñficio 7 officio
7 iurisdicōe. ab ingressu ec
clesie 7c. Pro q̄ scienduz q̄
Jo. an. in cle. cupiētes. de pe
nis. in glo. magna enumerat.
xxv. suspēionis spēs. Est autē
suspensio a cōione fratrū sim
plex. xvij. di. si q̄s autē. Alia
determinata p̄ duos menses.
ea. di. c. fi. Est autē suspensio a
cōione eucharistie donec pe
niteat. de elec. osius. de his q̄
fiūt a maiori pte capituli. c. i.
in fi. Itē ad oblatōes altaris
xvij. q. iij. mīroz. Item a pce
ptōe sacroz. xi. q. iij. sic apli.
7 c. sequēti. de cle. excō. mī. c.
fi. Item a cōsecratione epōz
simpliciter. de translatione. c.
ij. et determinate ad annū. de
elec. pūda. li. vi. Itē a collati
one ordinū oīm 7 simpliciter.
de tpibz ordinationū. vel non
est. 7 c. dilect⁹. 7 cū determina
tione anni. eo. ti. eos q̄. li. vi. 7
ad triennū. de symonia. c. pe.
Qñqz certoz ordinuz tñ. de
tem. oz. c. lras. qñqz clericalis
tonsura tñ. eo. ti. null⁹. li. vi.
Item ab eoz executōe qñqz

simpliciter. eo. ti. nullus. li. vi.
qñqz certi ordinis tñ simpli
citer. eo. ti. lras. vel ad temp⁹
eo. ti. vel nō est. de symonia. c.
penulti. Qñqz a pontificalibz
tñ. d. transla. c. ij. Qñqz ab of
ficio sacerdotali. de officio de
legati. sane. ij. 7 eo. ti. c. ij. li. vi.
Qñqz non a toto sacerdotali
officio sed solum a celebratōe
missarum. qñqz tñ per duos
menses. de clerico percusso. pte
rea. qñqz p annum. lv. di. nul
lus. de pse. di. ij. relati. qñqz
p duos annos. de clerico per
cusso. p̄sentū. Itē est suspen
sio ab ingressu ecclie. qñqz sim
pliciter. xvi. q. iij. nullus. 7 c.
si q̄s deinceps. de pe. 7 remis.
omnes. de offi. dele. c. ij. li. vi.
qñqz determinate ad mēsem.
d. sen. ex. sacro. qñqz quousqz
satisfecerit. de censibz. exigit.
li. vi. qñqz suspendit quis ab
ingressu ecclie et diuinis per
mensem. de sen. excō. c. i. li. vi.
Et quid importat suspensio
ab ingressu ecclie habetur de
sen. excō. is cui. li. vi. Itē est
suspensio ab officio. qñqz sim
pliciter. de vsu. qz in omnibz.
in fi. cle. de rebz ec. nō alie. c. i.
qñqz p annum. de offi. dele. c.
vlti. §. vt aut. li. vi. de re iudi.
cum eterni. co. li. quandoqz p

o

De sententia

trienniu. de clan. despon. c. fi.
 ⁊ de here. c. fi. in cle. ad fi. Itē
 est suspensio a voce capituli:
 donec q̄s ordinet. sup̄ eadem
 p̄sti. de eta. ⁊ q̄li. oz. vt bi q̄. ij.
 r̄nsione. Itē a bñficio simplr
 de elec. nihil est. Et determi
 nate puta ad sex menses ⁊ an
 num. in cle. de vi. ⁊ hone. cle.
 c. ij. ad trienniu. de reb. ec. nō
 alie. c. ij. li. vi. de elec. cū in cū
 ctis. eo. ti. c. i. ⁊ c. cupiētes. §.
 ceterū. li. vi. Ad tps incertū.
 scz q̄dū tacuerit. de elec. ge
 nerali. li. vi. determinate etiā
 quo ad ptem distributionu.
 vt in p̄dicta decre. vt bi qui.
 secunda r̄nsione. Suspendit̄
 etiā q̄s a bñficio obtinendo
 p sex menses ⁊ p annū: vt in p̄
 dicta decre. ij. de vi. ⁊ ho. cle.
 q̄nq; p annū ⁊ bienniu. de sta
 tu monachorū. ne in agro. §.
 si quis. Suspendit̄ etiā q̄s
 a bñficio obtinēdo p septem
 mēses: ⁊ p annū. vt in p̄dicta
 decre. ij. Itē ē suspēsiō ab offi
 cio ⁊ bñficio simplr: d̄ testib.
 tam l̄ris. in fi. de se. nup. c. i. d̄
 p̄uilegijs. tuaz. q̄nq; determi
 nate ad temp⁹ satisfactionis
 vel restitutōis. d̄ elec. qz sn̄e.
 de censib. exigit. li. vi. Et q̄n
 qz hec suspensio d̄ ab ordine
 ⁊ dignitate. de scismaticis. c. i.

in fi. Et q̄n sumit̄ alternatiue
 v̄puta aut ab officio suspen
 dat̄ aut a bñficio. de vi. ⁊ ho.
 cle. a crapula. Itē suspendit̄
 quis ab administratione sim
 pliciter. vt d̄ solutionib. c. ij.
 ⁊ cum determinatione triēnij
 de re. ec. nō alie. c. ij. Interdū
 suspendit̄ ab officio admini
 strationis: ⁊ a bñficio vsq; ad
 satisfactionē: i cle. d̄ decimis.
 c. i. Item suspendit̄ quis a p̄
 uilegio clericali. q̄nq; in p̄so
 na: q̄nq; in reb. de vi. ⁊ hone.
 cleri. c. vlti. ⁊ in cle. eo. ti. ca. i.
 Item suspendit̄ quis a colla
 tione beneficiorū simpliciter.
 de p̄bendis. grate. ne sede va
 cante. c. vno. li. vi. Etā cū de
 terminatiōe anni vel biennij.
 in cle. de statu monachorū. ne
 in agro. §. si quis. Itē suspen
 dit̄ quis a p̄firmatione ep̄oz
 simpliciter. d̄ translatōe. c. ij.
 Q̄nq; p annū. de elec. pro
 uida. li. vi. Et quandoq; a cō
 firmatione inferiorū. de elec.
 nihil est. Item suspenditur p̄
 latus regularis a p̄ceptione
 p̄fessionis. de regulis iuris.
 nō solum. in fi. li. vi. Item su
 spenditur officium legati mi
 noris presente legato maio
 re de latere. de officio dele
 gati. nolentes. Item suspen

ditur stat⁹ canonicoz alema
nie. de elect. indemnitatibz. §.
penulti. li. vi. et in cle. de statu
regularium. attendentes. §.
illos quoqz. Item suspendit
quis ab officio aduocatōis
et notarie. de hereticis. si aduer
sus. Item a collatōe magiste
rij. in cle. de magistris. cū sit.
Item ab officio p̄dicandi. vt
in clem. cupientes. de penis.

Ut autēz facilius ista ma
teria capiatur: notande sunt
regule subscripte. Prima re
gula. Suspendus ab officio
et iurisdicōe siue ab homine
siue a canōe nec excoīcat nec
beneficia confert. de p̄ces. pre
ben. qz diuersitatez. Ex quo
enim talis caret iurisdicōe.
excoīicare non potest. de
excoī. p̄la. tanta. Secunda re
gula. Suspendus ab ingressu
ecclie t̄m talis excoīunicat
et absoluit. Ratio: qz adhuc
retinet iurisdicōem. vt in. c.
sacro. de sen. ex. iuncto ca. ab
excoīunicat. et de rescriptis.
vbi ad talem suspensum qui
incidit suspēsiōem ab ingressu
ecclie. qz excoīunicatus con
tra nullū casuz. c. sacro. fieret
remissio p̄ absolutione. Ter
cia regula. Suspendus a bñ
ficio potest bene eligere. vt in

ca. cum in cūctis. de electiōe.
Quarta regula. Suspendus
ab officio si talis est suspēsus
quo ad se et quo ad alios. nec
eligit nec eligitur: vt in. c. cūz
dilectus. de p̄suetudine. et de
elec. cum nunc. Et h̄ est verū
quādo eligit rōne priuati offi
cij. Si autem eligit rōne pub
lici officij potest eligere dum
modo sit occultus. facit de re
iudicata. approbādū. Quin
ta regla. Suspendus q̄ ad se
t̄m: vt ille qui est suspēsus p̄
pter p̄icipationez excoīuni
cati: talis eligit sed nō eligit.
de cle. excoī. minis. si celebret.
Sexta. Suspendus ab ingres
su ecclesie in ea celebrans irre
gularis est. de sent. excom. is
cui. li. vi. Septima. Suspē
sus ab officio rāz a celebratio
ne misse q̄ a collatione sacra
mentoz et a q̄libet actu sacer
dotali: puta a baptizando so
lenniter intelligit suspēsus. et
h̄ faciēs fit irregularis. Octa
ua regula. Sacerdos suspen
sus sacerdotalibz officiis mi
nistrans in inferiori ordine n̄
est irregularis. Quā h̄o ē suspē
sus a collatōe sacroz p̄ferens
aliq̄d sacramentum solēniter
fit irregularis. Nona regula
Licet suspēsus non perdit

De forma ferende

iura spūalia nec possessionem
beneficij. tñ fruct⁹ bñficij sui
pdir: fm Inno. de appel. pa/
storalis. Et h̄ si est suspensus
ab officio ex graui causa: pu
ta ppter scandalū ppli vel in
famīā solam. fm Hosti. de q̄
plene p Jo. an. c. cupientes. d̄
penis. in glo. magna ad finez.
Decima regula. Suspensus
a canone ppter picipationez
excoīcati pōt eligere et alia fa
cere q̄ sunt iurisdicōis. Sz
si ab hoīe vel a iure vel al's ex
alia causa tūc non pōt fm Jo.
an. in glo. magna vbi supra.

De forma ferende excom/
municationis.

Estat nūc

r videre d̄ quarto. s. de
forma ferende excoī
cationis. Pro q̄ sciendū q̄ ad
ferendū snīam excoīcationis
nō d̄z festinare iudex sz matu
re pcedere. nec pro q̄libet deli
cto debet eā ferre. iuxta illud
poeticum. Si quorūens pec
cant hoīes sua fulmīa mittat
Iupiter: exiguo tempe null⁹
erit. de quo i glo. magna. xxx
iiij. di. valentino. Debet igit
premitti triplex monitio vel
vna pro trib⁹: al's iniusta ē ex
cōmunicatio. et iudex ē suspē

sus p mensem. q̄ si ingerat in
officio suo. s. in diuinis agent
sicut prius irregularis efficit
et p solum papā absoluedus.
Et idē est de sententia suspen
sionis et interdicti. de sen. ex.
cum medicinalis. li. vi. hec tñ
pena nō tangit episcopos. cū
de eis nō loquat exp̄sse. Pre
terea est sciendū q̄ sententia
excoīcationis ferēda est ex tri
bus causis. Prima est contu
macia: qñ quis fuerit admo
nitus vel citatus p iudicē tri
bus vicib⁹ sine edict⁹: vñ vno
p trib⁹. et ipse fuit inobediens
vel p̄mar. Secda cā qñ pro
aliq̄ certo dāno vel offensa ali
q̄s nō vult satisficere. tūc em̄
pōt licite excoīcari. Et rō ē fm
Tho. in. iiij. snīaz. dist. xviij.
qz talis peccat in primūz cui
facit iniuriā. et iō merito ē ex
coīcād⁹. Tercia cā qñ psona
ignorat sic excoīcat i generali
vt q̄cunqz furtum fecerit resti
tuat. vel q̄ scit et nō reuelat. de
sen. ex. a nob. Nemo aut debz
excoīcari p pctō alteri⁹. xxiij
q. iij. si ab his. licet bñ pōt in
terdici. Sūt aut q̄nqz casus
in quibus snīa excoīcationis
nulla est ipso iure. Primus ē.
si ille q̄ tulit eā non habuerit
ptātem ferēdo snīaz. vt qz nō

excommunicationis

148

erat ei⁹ index. v^l q² erat excōi-
catus. Secundus q² est lata
post appellationē legitimā. i.
quo casu etiā vt notat Arch.
xi. q. iij. cure. dicēdo q² licet sit
ordinario credēdū denūciāti
aliquē excōicatu⁹. tñ si scis p
certo denūciatū aū excōicari/
onem appellasse: secure illi po-
tes cōmunicare. vt de appel.
ad n^{am}. fm. Boffre. q² ita no-
tauit i p^{dicto}. c. dilect⁹. Itē
vltimuz intellige vt notat de
sen. ex. solet. li. vi. §. vlti. Con-
cordat ad B glo. antiq⁹ Bern.
de appel. pastoral. dicens q²
si q² excōicat post appellati-
onem p^{habile}. licet excōicat⁹
sit: nō tñ est p excōmunicato
habēdus: quin liceat ei com-
municare in omnib⁹ sacramē-
tis. Hoc idēz sentit glo. final⁹
in. c. dilect⁹. ibidem dicēs. q²
licet pro snia sit p^{sumendū} in
dubio. magis tñ standum est
appellationi q² denūciationi
excōicationis. Terci⁹ casus
est qñ snia p^{etinet} intolerabilē
errorem. vt de sen. ex. p tuas.
vt si excōicat q² ideo: q² non
furat⁹ vel q² nō ducit epō ali/
quā meretrice. 7 sic de alijs: p
ut exp^lificat glo. ibid. Quar-
tus casus qñ aliq² excōmu-
nicat maiori excōicatōe illos

qui excōicato p^{icipant}. non
in crimine s³ in locutōe. Haz
tal⁹ snia nō tenet: nisi p^{missa} tri-
na monitōe vel vna p^{trib⁹}. 7
cū B nisi nominatim exp^{man}
tur p^{icipantes}. de sen. ex. sta-
tuimus. 7. c. p^{stitutionē}. et. c.
statutū. li. vi. Quintus casus
qñ p^{latu⁹} interdicit suis sub-
ditis ne exponāt suis supiori-
bus ab inquisitorib⁹ statutū
ecclia⁹ suaz sub pena excōi-
catōis. nā tal⁹ excōicatio nul-
la est. vt de of. or. q² pleriq². li.
vi. Ultimo scienduz q² fin-
emeritū i sūma sua regularit⁹
ep^{us} 7 quilibet inferior paro-
chialis p^{sbiter} p^t absoluerē a
snia excōicatōis etiā maioris
lata a iure vbi sibi supior ab-
solutionē nō refuat. Nec ob-
stat dictuz Jo. an. i. glo. i. c. si
ep^{us}. de pe. 7 re. li. vi. vbi ipse
dicit q² absoluerē excōicatos
a maiori excōicatōe nō cōpetit
simplici sacerdoti sed epō. vt
de sen. ex. nuper. Sed tu dic
audacter q² vez est q² nō cōpe-
tit hoc simplici sacerdoti sim-
pliciter. Et etia⁹ vbi p^{hibet}
specialr. secus aut vbi nō p^{hi}-
bet. Sic etiā dicim⁹ d epō q²
nō p^{petit} sibi absoluerē a snia
excōicatōis maioris. vbi. s. pa-
pa spēalr refuauit. i. ceter⁹ nō

o 3

De ecclesiastico

phibet. Si rō de epō et simplici sacerdote. istō tñ indigeret meliori declaratione p papam. ppter simplices. Scias etiā q absens pōt absolui ab excoicatione p pcuratorē fm Buil. nazonē. tñ solēnis recōciliatio in introductiōe in ecclesiam nō pōt fieri eo absente. Et ita intelligit dictū Inno. qui plix de h scripsit. de sen. excō. cum desideras.

De ecclesiastico interdicto qualiter sit obseruandū.

In opo

f sculo iponere cupiētes: de ecclesiastico interdicto aliqua subiiciamus

Circa qd sciendū q interdictū fm Inno. nō est nisi phibitio hoīm habitantiū in loco a sacris ibi accipiēdis: et a sepultura. et ne clerici celebrent diuina vlt mīstrēt sacra. Et est duplex. quoddā generale. quoddā speciale siue priulare. Generaliter interdictū regnū siue puincia: siue etiā ciuitas vel castrum. Particulare vero interdictū est qñ de multis ecclesijs vna due vlt tres interdictū. vt hī de p. sig. cū in ptib. Sic etiā speciale dicit qñ omnes ecclesie ciuitatis vel

puincie intdicunt. vt sit p executores grāz. vnde generale dicit ideo qñ tum ad illū locū vbi nullus excipit. Un fm dñm aluaz. licet psona interdica. vt scz qñ diu in tali loco morat: vel ad quēcūq puenerit qñ diu ibi fuerit fuerit interdictū in h. licet ppter psonaz spēale censeat interdictū. tñ q ad obfuationē generalr intelligit interdictū platū. vñ oia q seruant tpe interdicti generalis etiā tunc obseruabunt. Speciale aut est in q alique ecclesie excipiunt. et vbi soluz terra eoz que interdictū specificat. Pōt tñ poni interdictū ex rōnabili causa ppter culpaz dñi loci alicui: siue capituli: siue pmutat. nō tñ pōt poni p ordinariū vel p delegatū p pecuniario debito vlt cuiusuis pecunie qntitate. nisi d autoritate sedis aplice speciali et expssa. p extrauagantē bonifacii octauū: q incipit. pvide attendē. et h intellige d interdicto generali. qz speciale bñ pōt poni ppter debitū pecuniarū. vt qz pleban? nō soluit aliquā collectā sedi aplice l epō pōt interdicti tñ illa ecclesia illi? plebani. non aut alia in illa ciuitate. Ita notauit Joh. an.

Interdicto

107

in nouella. de sen. ex. li. vi. Et differt interdictū ab excomu-
nicatione vel suspensione. qz
excomicaſ vel ſuspendit pſona.
ſz interdictiſ loc⁹ vel regnū vl
puincia: caſtrū: ecclia: villa: ci-
uitas: cōitas: clerus vel ppl⁹
Pōt etiā ſ interdictū poni p
epm. ſ casu epī pōt capitulū
interdicere. vicz qñ pcedit ex-
mero officio. alſ aut ſine caſu
capituli pōt interdicere ſup no-
torijs delictis. ſ idē pōt facere
elect⁹ pfirmat⁹: licet nōdū cō-
ſecratus. qz Beſt iuriſdictōis
z nō ordinis. vacante ſo ſede
pōt ſ etiā facere capituluſ. De
omnib⁹ iſtis ſunt iura que ob-
mitto cauſa breuitat⁹. Forma
aut interdicti eſt hec. Nos p-
pter talem cām ſc3 occiſionis
ſacerdoſ i ciuitate ſacte ipam
ciuitatē ſupponim⁹ Intdicto
eccleſiaſtico. Hiſ pmiſſis
ponunt aliquē regule de ob-
ſeruatiōe interdicti. Prima
regla ē. Interdicto clero ſpe-
cialiter nō ppter hoc ppl⁹
Intelligiſ interdictuſ nec ecō-
uerſo. vñ in tali caſu laici poſ-
ſunt audire diuina. vt de ſen.
exco. ſi ſnā. li. vi. Cum vero
alicui⁹ ciuitat⁹ vel terre po-
puluſ ē interdictuſ ſingula-
reſ pſone intelligunt eſſe int-

dicte. Secūda regula. Licet
generale interdictū clerici te-
nent obſuare: tñ eoz pſone nō
ſunt interdicte. Et iō alibi exi-
ſtentes pōt celebrare. Tercia
regula. Interdicta terra ppter
delictū dñi: ſubditi ipſi⁹ alibi
pōt audire diuina niſi culpa-
biles exiſtant. vel niſi ipſi ſue-
rint interdicti ppter dñm in
eiſ puniendum. ſ ſen. ex. ſi ci-
uitas. lib. vi. Quarta regula.
Ciuitate vl caſtro interdicto
vel villa: ſuburbia illoz et
pñentia edificiā intelligunt
interdicta. vt in dicto. ca. ſi ci-
uitas. Suburbia autem ſm
Johem de deo intelliguntur
loca extra ciuitatē: vt ipſa edi-
ficiā que ſunt extra vltimam
portā ciuitatiſ: ſiue ſit porta
cluſa ſiue aperta. quod alio
nomine dicim⁹ ingreſſum vl
introitū ciuitatiſ pñcipalem
vel ſinalem. ſ quib⁹ edificijs
vocant oēs hoīes ad cautio-
nem ciuitatiſ: z ſoluūt cōmu-
neſ penſiones cenſuſ vel tri-
buta: vel qualcūq⁹ exactiōeſ
cum ciuib⁹ ciuitatiſ. Quin-
ta regula. Interdicta ecclia nec
in ipſa nec in ei⁹ capella pōt ce-
lebrari. nec in ei⁹ cimiterio cō-
tiguō poterit ſepeliri. vt dici-
tur in dicto. c. ſi ciuitaſ. li. vi.

De ecclesiastico

Sexta regula. Interdicta ciuitate p peccato ciuiuz. Qñ ciues nō sunt ppijs nomini b expsi. tñ quocūq vadunt interdicti sunt. nec debent ad mitti ad diuina. qz iterdict⁹ in vna ecclia interdict⁹ est i alia. lñ. q. v. q. s. Si autē ppter peccatū pncipū: tūc populū nō est interdictus nisi in eadē ciuitate: fm Joh. de deo. Si militer etiā in terciā regula superi⁹ dictū ē. **Septima regula.** Tpe interdicti generalis: puta cū loc⁹ est interdict⁹. vt ciuitas: castrū: villa: singulis dieb i monasterijs et alijs ecclsijs pnt celebrari misse sub missa voce: ianuis clausis: excoicatis et interdictis exclusis. cāpanis etiā nō pulsari. Tpe etiā pdicto canonici debent cōuenire ad eccliam. als amittunt distributiōes quōtidianas q̄ interessentib tñ dant si nō esset interdictū. Possūt etiā tūc solū in festiuitatib: natalis: resurrectōis dñi: penthecostes: assumptiōis beate virginis pulsatis campanis ianuis apertis: alta voce diuina cantari: excoimunicatis exclusis. sz interdictis admissis ita tñ q̄ illi ppter q̄s latuz est interdictum altare nō appro-

pinquēt. Qd sic intelligit fm nouellatozē in. c. alma. de sen. ex. li. vi. q̄ reliq nō culpabiles possunt orare ad altare. et oblationē sup altare offerre. et si milia facere. Hodie etiā p extrauagatē Martini pape qñ tñ modernī extēdit ista indulgentia ad festa corpis christi. ita q̄ tpe interdicti generalis licet etiā celebrare: etiam alta voce et pulsatis cāpanis vsq ad octauas: nullū tñ pmissorum potest fieri qñ ecclia specialiter ē interdicta. **Octaua regula.** Tempore generalis interdicti in solēnitatib q̄ttuor. s. natalis: pasce: penthecostes et assumptiōis marie licitum est cantare vespas pmas et secūdas: sed nō cōpletoriū: als incurreret irregularitatē per errorem opinioni fulcitum eo q̄ doctores in hoc discor dant. Ex quo nō in pemptū clauium facit esse dispensabile per legatuz: vt in clementina dñ: de cleri. excō. minis. clerici. hec Jo. an. in nouella. in ca. alma. de sen. excōm. lib. vi. **Sabbato vero magno** scz resurrectionis dñi nō possunt in hoc casu vespere pme cantari. Ratio: quia terminantur cum complenda misse. et

ita qdammodo sunt pars misse.
S; in festo corpis christi tā
pme q̄ secūde vesp̄e cuz oīb;
horis missis 7 ppletorio vsq;
ad octauā inclusiue pnt cele/
brari. pter tñ cōpletoriū ipso
die octaue. qd̄ videt̄ ad diem
sequentē p̄tinere. Nullum tñ
p̄dictoz p̄t fieri tpe special̄ in/
terdicti. Nonā regula. In fe/
stinitatib; q̄tuor p̄dictis nō
possunt sani p̄cipere corpus
xpi. nec etiā hoīes mortui se/
peliri. fm̄ Jo. an. i nouella in/
dicto. c. alma. Et notant̄ bec
de sepulturis. eos qui. in cle.
in glo. que hoc dicit. Et idez
Hosti. in. c. 7 plantare. de pri/
uilegijs. sup̄ 8. defunctorū.
q̄uis Jo. cal. tenet̄ hū. cui?
dictū nō p̄ualet tanq̄ singla/
re. Decima regula. Tpe gene/
ralis interdicti possūt ista sa/
crāmēta p̄ferri. baptis̄m⁹ par/
uuloz 7 adultoz. p̄nia taz sa/
nis q̄ infirmis. viaticum seu
corp⁹ xpi p̄ infirmis tñ. p̄fir/
matio l̄ frōte 7 p̄secratio cris/
mati feria q̄nta magna p̄ ep̄m
vt notat̄ in glo. magna. super
8. sacramētis. i dicto. c. alma.
Undecima regula. Licet q̄/
dam antiq̄ vt Petr⁹ de sam̄p
na 7 alij opinant̄ tpe gene/
ralis interdicti in eccl̄ijs mō

sup̄dicto nō posse celebrari di/
uina: nisi a p̄p̄ijs clericis ec/
clesiaz. s. vt nō nisi in eccl̄ijs
parochialib; plebani cū vica/
rijs deberēt celebrare diuina
submissa voce: 7 ianuis clau/
sis: 7 q̄ clerici extranei nō pnt
ibi celebrare nec eis interesse.
tñ fm̄ Jo. an. in nouella. c. al/
ma. pnt extranei cl̄ici bec oīa
facere: q̄ nimis durū est q̄ be/
neficiat⁹ vni⁹ eccl̄ie in alia tūc
celebrare nō possit. 7 i bis fm̄
ip̄m nimis emungit vel elicit
sanguinē. imo fm̄ Jo. cal. qd̄
plus est pnt clerici diuersarū
eccl̄iaz fm̄ p̄suetudinē quaz
habēt puenire in festinitatib;
vel dieb; certis anninersario
tpe interdicti seruata forma
decretal. alma. s. vt submissa
voce celebrent: 7 sine pulsu. et
ianuis clausis. Nec Jo. cal.
i tractatu d̄ in dicto. q. lxxxv
Duodecima reglā. Qñ eccl̄e/
sia special̄ est interdicta. tūc
in eadem in bis dieb; s. quat/
tuor festinitatib; 7 alijs durā
te interdicto non poterit cele/
brari: etiā bassa voce 7 ianuis
clausis. sed extra eam in loco
alio etiam posset alta voce ce/
lebrari sub tentorio vel i alia
eccl̄esia: s̄est ibi nō interdicta
fm̄ Joh. an. in nouella dicti

De ecclesiastico

capituli. alma. Tredecima regula. Interdicto populo vel vniuersitate et nō loco nec ecclesia: poterunt clerici ianuīs apertis et pulsatis campanis singulis dieb; alta voce celebrare. interdictis tñ et excommunicatis expulsi. cū hoc nō sit p̄hibitū: sed interdicto loco nō pōt ibi celebrari nisi modo sup̄ exp̄presso. ergo illa que ibi dicta sunt intelligenda sunt de locali interdicto. qñ loc⁹ est generalr interdict⁹. Quarta decia regula. Existēs culpabilis: vt puta p̄siliarius vel p̄curator vel capitaneus. cuius consilio vel auxilio latum est interdictum. licet ab eo cautio recipiat de satisfactio: et ei p̄nia iniungat. nō tñ p̄pter hoc relaxabit interdictū nisi p̄ncipalis satisfecerit. quo satisfaciente tollitur interdictum. p̄ glo. dicti. c. alma. sup̄ p̄. relaxatio. Quinta decima regula. Et si in periculo mortis aliquis interdict⁹ accipiat penitentia: tempore interdicti: et iuret stare mada: ris ecclie. non tñ admittitur ad ecclesiasticam sepulturā: cū hoc sit p̄trarium iuri. de pe. et remis. q̄ in te. fm̄ Johem de deo. Sedecima regula. Tem

pore interdicti nō debent audire p̄fessionem illi quorū culpa vel dolo latum est interdictum. vel qui p̄buerunt consilium: auxiliū vel fauorem nisi p̄us satisfecerint vel de satisfactio: dederint idoneā cautionem: vel si hoc nō possunt saltē iurabunt q̄ cū poterint satisfacciant et ad satisfactionē faciendā per illos qui tenent dabunt p̄siliū auxiliū vel fauorē: et laborabunt p̄ posse. nō tamē erit relaxatio interdicti: vt in dicto. c. alma. Decima septima regula. Tempore interdicti nō dñt decedentes tā clerici q̄ laici extrema vocatione inungi. de pe. et remis. q̄ in te. Decima octaua regula. Tempore interdicti possunt matrimonia p̄ interdictos contrahi: tamen sine solennitate. q̄ etiam ab excommunicatis contracta tenent. vt de eo qui durit in matrimoniū. significasti. Ita notat Jo. an. in dicto ca. alma. in glo. super p̄. sacramenta. Johannes tamen d̄ ligna no dicit q̄ in festo assumptionis marie potest matrimoniū solenniter benedici. Decima nona regula. Licet fm̄ quosdam tempe interdicti poterit vna cāpana pulsari pro cōuo

Interdicto

109

landis canonicis ad horas canonicas: vt dicit dñs aluar⁹. melius tñ ⁊ securius est si nō pulset: ne populus relaxatio nem credens interdicti conueniat ad diuina. vt dicit Joh. caldarini. Vicesima regula. Tempe interdicti p̄t campana pulsari p̄ dicenda orōne p̄ pace. s. p̄ aue maria. siue d̄ mane siue de sero: fm Joh. cald. Vicesima prima regla. Tempore interdicti clerici possūt ad vltiores ordines p̄moueri. sed nō specialiter interdicti. Laici vero interdicti non possunt promoueri. Vicesima secunda regula. Tempore interdicti. licet laici sepeliri nō possunt in cimiterio. etia⁹ qui nō dederūt causam interdicto. possunt tamē clerici sepeliri: s; sine pulsu campanarum et sine omni solennitate. de pe. ⁊ remis. q̄ in te. Potest tamen submissa voce pro clericis decedētib; dici requiem et vigilie: ⁊ orare ianuīs clausis: prout norant Bartholomeus de pis. in summa sua d̄ interdicto. §. iij. Idem dicendum est de laicis qui nō dederunt causam interdicto. vel si dederunt sufficienter emēdauerunt ⁊ penituerunt. Nam

pro talib; potest orari in secreto. ⁊ eorum mortuaria sunt recipienda: licet nō sepeliantur in cimiterio: quia tales sūt in statu saluandor; fm dominū Aluarū. Dicit tñ Joh. an. in clemētina. i. d̄ sepul. q̄ hoc intelligendū est de mortuarijs que ipse moriens reliquit loco interdicto: vel etiā de illis que postea data sunt cum fuerunt sepulti in cimiterio post relaxatum interdictū. De funeralib; vero que dantur cuz funere sepulto defuncto tempore interdicti nō putat clericos licite recipere posse. quia vidēt p̄icipare delicto. Idē dicit Stephanus. Et addit Johes andree i nouella in fine glose magne. q̄ si recipiuntur nō tenentur soluere quartam. vt in. cle. duduz. d̄ sepul turis. ibidē. Pro quo allegat Oldradum inducentē legē. ff. pro socio. cum dudum. vbi socius omniū bonor; non cogitur cōferre ea que ex causis prohibitis acquisiuit. Vicesima tertia regla. Sepulti extra cimiterium in quibus apparuerunt signa contritiōis tempore interdicti. relaxato interdicto sepeliunt in cimiterij s. si autē fuerint sepulti in

De ecclesiastico

cimiterio nō sunt relaxato in
terdicto extumulandi s̄m do
minū aluaruz. Vicesimaq̄rta
regla. Qñ terra aliqua singu
lariter est interdicta in penā z
si ex eis multi nō deliquerint
vel forsitan vniuersitas vl ma
gna ps: vel forte deliq̄t dñs.
z in h̄ tunc puniunt parochi
ani: nō pñt in aliena ecclā etiā
non interdicta alibi eligere se
pulturā nisi forte etiā ex pui
legio. vt de pui. vt pui legia.
Si vero est interdicta ppter
delictū clericorum tñ: vel p
pter hoc qz violata fuerit: tñc
parochiani possunt in alia n̄
interdicta eligere sepulturam
z audire diuina. Hec Inno.
Vicesima quinta regula. Si
alicui p̄sone concessum est vt
tempore interdicti possit cele
brare aut audire diuina voce
submissa. tñc eius familiares
ad audiendum cum illoz cele
brandū sibi admittunt. in ab
sentia tñ dñi tales familiares
hoc facere n̄ possunt s̄m Jo.
an. in nouella. de pui legijs. li.
cet. li. vi. Non sic autem de fa
miliaribz alicuius collegij. qz
nisi priuilegiati fuerint nō ad
mittantur. Tali enim cōcessi
one gaudere nō potest qui de
dit causam interdicto. vel cu

ius consilio: culpa: fraude: do
lo latum est interdictum. vt d̄
priuilegijs. licet. li. vi. Fami
liares aut̄ intellige non soluz
p̄petuos s̄z etiā mercenarios:
s̄m Archi. Illi etiam qui suc
cesserunt alijs qui nō fuerūt
tempore dati priuilegiij sed ex
causa necessaria sūt assumpti
censentur familiares: s̄m Egi
dium de cremona. sed non illi
q̄ volūate nuda sunt assum
pti. Vicesima sexta regula. Tē
pore interdicti possūt episco
pi quocūqz ierint coram se fa
cere celebrare diuina. s̄z tamē
submissa voce z ostio clauso.
vt de priuilegijs. li. vi. in vlti
ma glo. nec possunt per alios
dyocesanos in eoz dyocesi p
hiberi. s̄m Jo. an. in nouella
ibidem. Vicesima septima re
gula. Religiosi exempti in ca
pellis suis quas habent in lo
cis nō exemptis tempe inter
dicti non possunt facere nec p
se celebrare diuina. vt de pri
uilegijs. auctoritate. li. vi. No
die autem religiosi violentes
interdictum positum p̄ sedez
apostolicam vel ordinarium
loci vel generalem cessationē
diuinorum factam per pro
uinciale concilium sunt ex
communicati ipso facto: non

Interdictio

110

obstantibus privilegiis et exemptionibus quibuscunque. per clementinam primam. de sen. ex. Tricesima octava regula. Tempore interdicti non licet secularibus extra ecclesiam auscultare seu audire divina que fiunt in ecclesia. nec licet fenestras nec foramina facere ad videndum in figura hominis divina et corpus christi. ut colligitur de peni. et remissis. quod in re. de sen. excom. c. i. in cle. Tricesima nona regula Clericus non solum celebrans sed etiam agens aliquid in suo officio publice tempore interdicti violat interdictum. Unde non solum cantans missam ut sacerdos sed etiam afferens calicem ut subdiaconus violat interdictum. Similiter celebrando principaliter vesperas vel matutinum. xi. q. iij. si quis episcopus. Idem Guillelmus in speculo ti. ij. §. iuxta propositionis. §. quid si. Si quis tamen interest divinis etiam cantans cum alijs: non tamen agens in suo officio non credit Hosti. talem irregularitatem incurrere vel suspensionem: nisi faceret ex contemptu. Clericus tamen in minoribus agens in suo officio irregularis est secundum ipsos. de privilegiis. tanta. et c. si. per Innocentium.

Tricesima regula. Tempore interdicti potest mensa benedici similiter aqua cum sale sub silentio. non tamen sacerdos populum debet aspergere publice. si tamen aspergat non est irregularis. quia aspersio non est alicui ordini annexa. non obstat dicto Innocentii et Guillelmi in speculo. quod loquuntur secundum antiqua tempora. Hodie autem ex quo permittitur missa sub silentio: quod maius est: ergo et benedictio aque quod minus est. Tricesima prima regula. tempore interdicti clerici bini et bini expressa voce horas dicentes ambulando vel sedendo in ecclesia vel iuxta ecclesiam vel alibi ubi ab astantibus laicis audiunt credunt violare interdictum: secundum Johannem caldarini. Ex quo sequitur quod tunc clericus volens dicere horas debet a se removere familiam laicalem. potest tamen cum alio clerico dicere horas in secreto ubi a nemine audirent. Tricesima secunda regula. Tempore interdicti possunt tamen clerici et laici publice orare per uarias orationes in ecclesia nisi ipsis specialiter esset prohibitus ingressus ecclesie secundum monaldum. Melius tamen faciunt clerici abstinere ab oratione communi

De ecclesiastico

cum laicis ppter suspensionē. Illi tñ qui sunt ppter culpā interdicti v' excommunicati n̄ possunt in ecclia orare. imo nec eccliam intrare: fm arch. xi. q. iij. si quis. Si tñ excōi-
catus est in ecclia sed nō orat nō videt Innocen. quare nō possum eo p̄sente orare: cū nō cōmunico sibi in orōne. Ita recitat Archi. xi. q. iij. sicut. q̄ ego in eadem domo p meo negocio ⁊ ille p suo nō sibi cōmunico. Sed si in eodem ne-
gocio vtrūq̄ ambo imus ad regem ad petendum p aliquo tunc dīcor cōmunicare. Dicit insup ibidem q̄ possum cū ex-
cōmunicato in eadem came-
ra comedere: sed nō in eadem mensa. s' s' dormire sed nō in eodez lecto. Tricesimatertia regula. Licet tpe interdicti lai-
ci pulsantes funeri vel p alia causa nō sūt irreglares: nō tñ habeant orōnē. Tñ ex quo violant p hoc interdictū: gra-
uiter sunt puniēdi: fm Inno. ⁊ Hosti. Clericus tñ pulsans tpe diuinorū irregularis ē. Se-
cus si ibi non celebrant de fa-
cto diuina. Tricesimaquarta regla. Tpe interdicti possūt
plati excommunicare et absol-
uere: cū hoc sit iurisdīctōis:

sed nō cum solennitate. i. sine stola psalmis ⁊ oratōnibz. nec possunt excōicatu: in eccliaz
introducere. qz hoc ē ordinis. vnde hoc faciens est irregula-
ris fm Innocentiū ⁊ Hosti-
ensem et Builhelmum. Nec etiam possunt mulieres post
partum introducere in ecclie-
siaz fm Bern. quod intellige cū psalmis ⁊ orōnibz. possunt
tamē introducere tñ pmissa confessione nihil dicēdo: nec
stola vtendo. Tricesimaquin-
ta regula. Tempore interdi-
cti specialis quando ecclesia
est specialiter interdicta pōt
in ea baptisari et crismari. ho-
nestius tamē hoc fieret extra
ppter suspensionem crismatis.
Tricesimasexta regula. Sa-
cerdos celebrās submissa vo-
ce et ianuis clausis tempore
interdicti potest habere secuz
vnum scholare: ad hoc depu-
tatum ad ministrādū sibi: fm
Inno. de sen. excō. nuper. de
quo etiam p Archi. xi. q. iij.
sicut apostoli. Laueat sacer-
dos tñ ne vocet aliquos litte-
ratos laicos d̄ sua parochia
sibi ad ministrandum. hodie
istum: cras illū ⁊c. qz hoc esset
in fraudē interdicti. vñ soluz
magistruz scole vel campana

Interdicto

111

rorem qui sibi cōsuevit mini
strare p tūc tñ habeat. 7 hoc
siue sit clericus siue mīster. et
ipō recedēte p̄t aliū substitue
re. dum tñ sit de loco nō inter
dicto. fm Johem cal. Si tñ
laicus ministrat sacerdoti qui
nō fuit aū h̄ suus mīster: licet
nō sit irregularis tñ grauiter
peccat. potest tñ sine dispensa
tione pmoueri penitentia p/
acta. Ubi tñ sunt p̄les sacer/
dotes meli⁹ fieret si vn⁹ alteri
mīstraret exclusis clericis vel
campanatorib⁹ si cōmode fie
ri pōt. Ista est intētio Johis
calda. in suo tractatu de inter
dicto. Tricesima septima re/
gula. Tempore interdicti nō
potest sacerdos officium pro
baptismo ī sabbato sancto fa
cere cum solennitate. Crisma
tamen in die cene potest confi
ci. nec etiā fiat bñdictio can/
delarum in purificatōne. aut
etiā palmarū in dñica pal/
marū fm Johem cal. nec cō
secratio ecclīaz: altariū 7 ca/
licum nec etiā viaticorum.
Tricesima octaua regula. Li
cet tempore interdicti potest
dari viaticum id est corp⁹ xp̄i
sanis damnatis ad mortem.
nō tamen intransib⁹ mare vl'
pugnancib⁹ in bello: aut ob/

sessis in ciuitate: nec etiā pre/
gnantib⁹ mulierib⁹ partui vi
cinis. cum fm Johem calda
rini 7 Johem andree nō pos
sunt in hoc casu dici deceden
tes quib⁹ solum hoc pmittit
a iure. Si tamen p̄gnāti mu
lieri imminet graue piculum
vt quia p̄ fetum in vtero fati
gata laborat granī infirmita
te: de qua verisimiliter timef.
potest pcurari sacramēto. dū
tamen hoc in fraudē non fiat
Hoc videt velle Joh. calda
rini: dum dicit. nisi periculuz
imīneat. Tricesima nona re/
gula. Tempe interdicti pōt
verbum dei omnib⁹ indifferē
ter taz interdictis q̄s nō inter
dictis q̄s etiā excomunica
tis predicari. d̄ sen. excom. re
spondeo. Indulgentie autē
que danf hominib⁹ audienti
bus p̄dicationem: excomuni
catis 7 interdictis ppter quo
rum culpā latū est interdictū
nō sunt dande: cum eaz capa
ces nō sunt donec absoluanf
fm dñm aluaz: 7 vt etiā p̄ h̄
cōpunganf. Et potest etiā
dari exhortatio: sed tempore
exhortatōis debent exire in
terdicti et excom̄icati culpabi
les: qui nō sunt capaces con/
fessionis generalis que ibi fit

De ecclesiastico

et etiā cū exhortatio fit nō debem⁹ cū excoīcatīs orare. pōt etiā pulsari cāpana p hortando seu vocādo pplo ad fmo/nē. tūc⁹ tñ est dimittere pulsum ⁊ dicere populo certā horam puta p̄mā vel terciā quā puenient. Quadragesima regula. Tpe interdicti p̄t corp⁹ xp̄i portari ad infirmū per sacerdotē cū cāpana ⁊ lumīe pcedentib⁹: p̄t etiā dari ī p̄ntia astantiū. vt dic̄ Joh. cal. In dulgētiē tñ q̄ p̄cesse sunt seq̄nrib⁹ ⁊ comitātib⁹ corp⁹ xp̄i nō sunt dāde excoīcat⁹ ⁊ interdictis culpabilib⁹. s; alijs oīb⁹ q̄ nō dederūt cām interdicto fm̄ Aluaz ⁊ Jo. cal. q. xxvij. Quadragesima p̄ma regula. Licet tpe interdicti clerici nō sepeliant aliquē pprijs manib⁹: tñ si p̄mittāt solū intercedere ⁊ sepelire ī cimiterio incurrūt penam clemē. eos q̄. de sepul. s. excoīcationē ipso facto Et si sunt exempti etiam adhuc est suspēsus ab ingressu ecclie: vt de p̄uil. ep̄oz. li. vi. Quadragesima secūda regula. Interdicto loco q̄dīu quis ibi morabit⁹ ipso recedēte relaxabit⁹: ⁊ non est necessaria alia relaxatio. vt de vsu. c. i. i glo. q̄dīu. lib. vi. Quadragesima

tercia reglā. Interdicta terra alicuius dñi: intelligit⁹ de terra que ē sua quo ad dñiū ī iurisdictionis: ⁊ quā tenet ī feudum vel emphiteosim. ⁊ quā habet noīe dotis vxoris sue. et illa quā habet ī vsufructū. S; pignozata nō intelligit⁹: si dicat⁹ interdico terram tuā. Secus si dī. terram istā quā tenes in pignore: vt si habet terras in diuersis puīcijs p parte ⁊ p indiuiso. omnes ille partes subiācēt interdicto. s. et si terram istam vendidit vlt p̄didit nō ppter hoc tollitur interdictum: sed si nouam acquirat illa nō intelligit⁹ interdicta. Hec Johannes caldarini. q. xxviij. Quadragesima q̄rta regula. Si clericus tempore interdicti interest diuinis ex quadam simplicitate: non est irregularis. sed si facit p̄tēnendo vel p̄stando auctoritatem vel faciēdo coram se celebrare est irregular⁹ fm̄ Johannem caldarini. questione xxix. Quadragesima quinta regula. Interdicto collegio seu vniuersitate: postea fact⁹ alius de vniuersitate interdictus censetur: fm̄ Johannem caldarini. q. xxix. Quadragesima sexta regula. Clericus

Interdictio

112

nō seruans interdictuz. vtpu
ta celebrās in loco interdicto
scienter vbicunq; irregularis
efficit. 7 est suspēsus. de cleri.
excomunicato mīstrante. po
stulante. §. vlti. de sen. excō. is
q. li. vi. Et si teneas fm arch.
xi. q. iij. si qd. etiā si nulla snia
sup hoc sit lata. vt d. cle. excō.
minis. aplice. 7 de postu. pla.
c. ij. Qui enim celebrat i loco
interdicto non a canone sed a
latore intelligit esse suspēsus.
vñ cū sit irregularis non pōt
dispensari cū eo. vt dicit ibi
dem Archi. Talis etiā nō pōt
eligere nec eligi. vt de p̄suetu
dine. cū dilectus. §. qua nob.
7 i dicto. c. is qui. Nec postu
lare. de postu. c. i. Nec benefi
cia conferre. de p̄ces. p̄ben. qz
diuersitatem. et de excē. pla.
quā tanta. imo remouēdus
est a suo beneficio. de cleri. ex
com. minis. postulasti. §. vlti.
Quadragesimaseptia regu
la. Celebrās sciēter in aliqua
ecclia que nō pprie dicit inter
dicta s; poti⁹ violata seu pol
luta semine aut sanguine: nō
incurrit irregularitatem. de sen
ten. excō. is qui. li. vi. vnde ta
lis grauiter peccat. vt ibidez
dicitur. Idez wilhelmus in
speculo ti. ij. §. iuxta ppositi

onis. §. illud quoq; 7 Berh.
de puil. tuaz. in glo. Idez di
cit wilhelmus. Si epus pro
pter patronoz discordiam
clausit eccliaz celebrans in
ea non sit irregularis. secus si
d. interdicto talem ecclesiam.
qz tūc sit irregularis. Qua dra
gesima octaua regula. Cele
brans in ecclia nō interdicta
p̄sentib; p̄sonis interdictis vel
excomunicatis licet gūit pec
cat celebrando coram eis. nō
tamen sit irregularis. qz hoc
nō habet in iure. Sed tamen
talis fm Archi. xi. q. iij. sicut
apostoli. censeri debet sicut il
le qui cōmunicat excomuni
cato in orōne. qui tm̄ minori
excomunicatōne est excomu
nicat⁹. 7 de isto cōstat qz non
est irregularis. vt de cle. excō
municato ministrāte. Si ce
lebret. Nam hec interpretatio
siue extensio d. irregularitate
nō est facta vsq; ad excomuni
catis siue celebrantes coram
excomunicatis. imo ecōtra sta
tutum est qz nō sunt irregula
res. Et cuz ista irregularitas
nō sit nisi p̄stitutionē ecclie
7 de celebrantib; coram excō
municatis non sit statutuz qz
sint irregulares: nō debent ha
beri p̄ irregularib; fm Inno.

p

De ecclesiastico interdicto

qui ita notauit de excels. pla.
c. si. Si tñ talis ingerat se se/
cundo officio suo. sicut prius
erit irregularis. vt dicit glo. ij.
de sentē. excom. is qui. lib. vi.
Quadragesimanona regula.
Si publice excōicat⁹ vel in/
dict⁹ ppter culpā intrat eccliaz
oēs debent exire si cōmode nō
pōt expelli. xxiij. q. i. omnes
qui. 7. xi. q. iij. sicut. in glo. si g
Sacerdos tñ ppterea nō di/
mittat missam inexplētā si iaz
incepit canonē debet cōmuni/
onem cū sequētibz ofonibz in
sacristia sumere. Si autēz oc/
cult⁹ sit ille q̄ scit eū solus cau/
te exire debet. ita tñ q̄ crimen
non pdat. Facit ad h. vi. q. ij.
si tantū. 7 qd̄ ibi notat i pma
glo. Quinquagesima regula.
Quilibet q̄ntūcūqz exempt⁹
celebrās sciēter siue i loco in/
dicto: siue corāz psonis inter/
dict⁹ ab ordinarijs delegatis
vel a iure. sicut recipiens inter/
dictos publice ad diuina offi/
cia siue sacramenta siue sepul/
turā est interdict⁹ ab ingressu
ecclie vltra alias penas i iure
positas. vt de priuilegijs. ca.
epoz. li. vi. Et si se ingerat of/
ficio suo sicut p̄us sit irregu/
laris. vt de sen. ex. is q̄. lib. vi.
Et nō intellige q̄ isti sic delin/
quētes in oibz p̄dictis casibz

tñ puniāt pena interdicti ab
ingressu ecclie. sed q̄ vltra pe/
nas alias ista eis infligit. vñ
licet celebrās i loco indicto
vt supra dictū est in casu non
p̄cesso sit irregularis. d̄ sen. ex.
is q̄. li. vi. tñ vltra illā penā ir/
regularitatis phibet sibi in/
gressus ecclie. qd̄ non sit alijs
irregularibz. Sicut celebrans
corā excōicato vñ indicto pu/
blice. licet nō sit irregularis p/
ma vice: tñ incidit excōicatio/
nem minorē: vt de cleri. excō.
ministrāte. Si celebret. Tñ
posset pnia pacta post h̄ mini/
strare in ecclia. si non est pena
istius capituli que tñ obstat
eis. qz tales nō possunt mini/
strare in ecclia quantūcūqz
peniteant: cuz nihilomin⁹ est
eis ingressus ecclie indictus:
donec de trāsgressione h̄mōi
ad arbitriū cui⁹ sniam p̄tem/
pserunt satisfaciāt cōpetēter.
Licet autē ista pcedant quo
ad exemptos: vt dicunt qd̄ā.
tñ quo ad illam p̄tem. s. de ad/
missione diuinorū Iohes mo/
nach. Archidiaconus. 7 Jo/
hannes andree in nouella di/
cunt nō exemptos non ligari
ista pena. vñ ipsi volūt q̄ non
exempt⁹ admittēs interdictū

De irregularitate

113

ad diuina officia nō incurrat
hanc penā. s. vt non arceat ab
Ingressu ecclie. licz peccet gra
uiter. vt dictū ē. qđ pbat Jo.
an. in nouella dicti ca. epoz.
cludens post multa qđ ex qđ nō
pōt exempti suffragari igno/
scant sibi sciētes qđ oculi ipso
rum nequā nō erit: cum etia
habeāt maiora remedia p mi
nore sup absolutiōibz z dispē
sationibz ipsis ab aplica sede
pcessa: z cōpromissiones que
facile suis maioribz circa tā/
lia fieri solent. Dec ille.

De irregularitate.

Dhaben

a dam aliquā noticiā
de irregularitate no
tande sunt aliquę regule pri
pmissa breui descriptione irre/
gularitatis. Sciendū igit
est qđ irregularitas est nota. i.
infamia vel impedimentū ca
nonicum ex vicio seu defectu
pueniens. qua qđ pbiēt ad
ecclesiasticos ordines pmoue/
ri: z in eisdem ministrare. Ita
diffinit wilhelmus durandi
in speculo. titulo de dispensa
tionibz. s. iuxta. de ppositio/
nis. Dicit autem canonicum
impedimētū. qđ ortum habet
a iure canonico. licz inceperit

a veteri testamēto quo ad ali/
qua. qđ dictum ē dauid. Ad
edificabis mihi templum: qđ
vir sanguinis es. i. Paral. xx
vii. c. z in cano. xlii. di. Hinc
etenim. vbi habet qđ in leuiti
co etia multi a sacerdotio re
pellebant ppter defectus na/
turales. sicut ppter scabiem z
gibbositatem zc. Et dicit ir/
regularitas ab in qđ est sine:
z regula. quasi contra regulā
ecclesie natus. siue propter fa
ctum vel defectuz extra eccle
siam positus. Sumitur aut
tripliciter. Primo pro defe/
ctibus qui sunt in homine si
ne peccato. puta qui est biga
mus vel maritus vidue. vt il
legitimus: z huiusmodi. vt d
renūciatione. nisi cū pridem.
s. psonę. Secundo dicit irregu
laritas psonę. vbi generaliter
pbiēt quilibet ordinari vel
celebrare in ordine iam susce/
pto sine dispensatiōe domini
pape. ne patiat defectū zc. de
quibus infra patebit. Tercio
dicunt irregulares omnes illi
qui non possunt remanere in
susceptis ordinibz. nec ad ma
iores pmoueri: etia post acra
penitentiā: sine dispensatiōe
domini pape z aliorum prela
torum. de quo dantur regle.

p 2

De irregularitate

Prima regla. Dñs furiosus ebriosus illiteratus impudicus pccussor litigiosus neophicus. et generaliter quilibet in membris naturalibus defectuosus irregularis est ad sacros ordines suscipiendos. per hunc in decre. late incipiendo a. xxvi. dist. vsq. xlix. p. totum. ubi ista singillatim probantur. Secunda regla. Accusans vel deferens aliquem de crimine coram iudice pro quo pena capitis debetur vel truncatio membri irregularis est. v. q. vi. delatori. et. vi. q. i. in summa. de accusa. accusasti. Tercia regla. Percutiens aliquem siue in propria persona siue per alium eius mandato. si sequatur inde homicidium vel membri mutilatio si hoc facit absque inuitabili necessitate irregularis est. de homic. p. biteri. et. c. Petrus. l. di. m. i. ror. Quarta regla. Percutiens absque mortis periculo vel sanguinis effusione vel truncatione: habens ad hoc potestatem non est irregularis. ut de raptoribus. in archiepiscopatu. et. xxiij. q. viij. sepe. Quinta regla. Iudex actor vel procurator notarius siue dictator vel promulgator si in membris secuta est mutilatio irregularis est. l. dist. si quis. ne clerici vel monachi. sententiam.

de homici. postulastis. l. di. c. i. Et generaliter purgationes vulgares que fit in torneamentis vel alio modo. et quicumque vindicte sanguinis auctoritate benedictione seu patientia sui exhibentes: irregulares sunt. de excess. p. la. ex lris. Sexta regla. Licet clericus non debeat interesse vindicte sanguinis: si tamen ex sola curiositate vel leuitate interfuerit ubi latro suspenditur vel ubi quis in duello occiditur: licet peccet grauius. non tamen fit irregularis: si nec auxilium vel consilium vel auctoritatem presterit: secundum wilhelmum in speculo tit. de dispensatione. §. iuxta propositionis. Septima regla. Iudex vel officialis seu aduocatus qui tractauerit causam criminis dantes opera ut sanguis effunderetur. licet nec mors nec sanguis effusio fuerit subsequuta irregulares sunt. per tamen in talibus per episcopum dispensari secundum wilhelmum. si licet cum illo qui non ex officio suo sed ex odio dedit operam et fecit quod potuit ut occideretur. non tamen occiditur vel mutilatur. indiget ei talis dispensatione secundum wilhelmum. Octaua regla. Exercens artem chirurgie si propter imperitiam et negligentiam eius sit mors subsequuta ab incisione adustio

De irregularitate

114

ne vñ porione quā dedit infir-
mo: irregularis est. vt de ho-
micidio. tua. §. i. Si tñ pe-
rit? existens fleubotomat san-
guinē vel secat adbibēs oēm
diligentiā nō est irregularis.
etiā si mors fuerit subsecuta.
qz poti? psumit casu et culpa
patientis euenisse. xxiij. q. v.
de occidendis. Sec? si p eius
negligentiā fm wilhelmū.
Hona regula. Licet laic? ex-
ercēs artē cyrurgie n̄ fiat irre-
gularis. si nō ppter ei? incuri-
am multi obierūt. cleric? tñ si
sub ei? cura aliq etiā pter eius
culpā obierūt irregularis est
fm Inno. q̄ hec notauit in. c.
tua. de homici. ne cle. vel mo-
nachī. sniam. Decima regla.
Extrahens sagittam vel telū
vel gladiū infirū in corpe ali-
cuius. si ppter hoc vulnerat?
citius morit? irregularis est. de
homi. tua. Undecima regu-
la. Custodiens infirmum et
dās ei bibere impite. vñ aliqd
aliud ptra pñliū medicoz fa-
ciēs ppter qd mors sit subsecu-
ta irregularis sit ppter impe-
ritiā et negligentia dissolutā.
si tamē qd facit bona fide cir-
ca egrotū nō d̄ esse facilis ad
faciendā psciam scrupulosaz
q̄uis in aliquo sit erratum. si

ibi non sit lata culpa cū negli-
gētia dissoluta q̄ ppe dolū ē.
z hmoi scrupulū de facili de-
ponere d̄ ad pñliū sapientis.
Si tñ tanta culpa fuerit vel
negligentia dissoluta. z certū
est qz mors fuit inde subsecu-
ta. irregularitas cōtrahitur.
Si hō nō sit certū tūc distin-
guendū est. aut em dubitat p
babiliter fm iudiciū medico-
rū: z tūc abstinēduz est ab offi-
cio. si aut nō dubitat: tūc de-
posita erronea cōscia poterit
administrare z etiā pmoueri.
als non. fm Ray. l. di. hī qui
arborē. z. c. sepe. Et fm q̄dā
solus papa cū talibz dispēsat
Duodecima regla. Cōsulens
aliquid vnde sequit? homici-
diūz irregularis est. vt si suasis-
iactū baliste: machine lapidis
vel qd iret ad capienduz ca-
strum qd capi non potest sine
hominis morte. vñ si sequit?
mors ex illo pñlio irregularis
est fm wilhelmū. Idem si fa-
cit vel cōsulit furtiue vel pdi-
tionaliter capi castrū. si mors
inde sequit? irregularis est. qz
debuic verisilr psumere hoc
euenire posse. In talibz enim
punit? qui remotā cām homi-
cidio dedit sic q̄ ppinquā. vt
notat de homicidio. p̄sbiterz.

p 3

De irregularitate

Tredesima regla. Mandas aliquē pberari. si pberas occidit pberatū: irregularis est q̄ mādauit. nisi exp̄ssisset ne occideret. de homicidio. signifi casti hodie. de homicidio. is qui mandauit. li. vi. in fi. vlti me glose. Secus tñ de illo q̄ cōsulit aliquem capi. vtpura malefactorē. quia tūc non fit consulens irregularis. etiam si capiens occidit illum. quia hoc nō p̄suluīt. ar. 8. homici. c. fi. Absit enim vt ea que propter bonum facimus: si p̄ter voluntatē nostrā quicq̄d mali acciderit nobis debeat imputari. xxiij. q. v. de occiden dis. semper tñ fit irregularis dans directē p̄silium in mortem alterius. vt ne clerici vel monachi. sententiā. Nec inter est siue is cui datum est consiliū statim fecerit homicidiū vel etiā diu post. nisi p̄us cōsilium reuocauerit et contrarium suaserit. vt de homici. Petrus. imo nisi firmiter et probabiliter credat q̄ post reuocationem p̄siliū nō reuocet is cui datum est p̄silium a p̄posito occidendi: necesse ē vt denunciēt illi de cuius morte tractatū est q̄ caueat sibi. i. eo autem q̄ mandauit per se

fieri homicidium: videt sufficere si consilium mandat tñ. de regulis iuris. omnis res. vel si sciente eo cui mandatum est iuit euz occidēdo. vt. xxiij. q. i. Omne quod. vel parente lam vel amicitia cum eo contrahat: licet ei hoc non significauerit. quia qui est certus certiorari non debet. de elec. inter vnīuersas. Quattadecima regula. Consulens alicui vt occidat aliquē: si ipse cui p̄sultum est occidere occidat ab illo occidendo: fm opinio nem miriorem non iudicatur ille cōsulens irregularis. Ratio: quia fines cōsiliū excessit. ex quo egressus est ad occidēdum: nec sibi bene cauit. nisi excitaret eum ad occidendūz alium forte in tali loco vbi periculum esse posset: tunc esset irregularis. etiam si is cui cōsuluīt occidatur fm wilhelmum vbi supra. fm rigorem tamē iuris hodie talis consulens irregularis est p̄ Johan nem andree in nouella. de homicidio. is qui mandauit. li. vi. Quittadecima regula. Si quis suadet alicui q̄ p̄ patria vel p̄ p̄cio suo vel p̄ iure suo vlt p̄ iure eccle sue piculo se exponat. non ob h̄ fit irregularis

De irregularitate

115

ris: etiam si ibi moriat. xxiij. q. iij. p. membris. 7. c. sequenti. Si tamen sciret vel crederet eum ibi moriturum: tunc videtur quod fiat irregularis: secundum Wilhelmum. Si autem consulat quod indubitata morte se exponat pro honore christi vel fide vel statu ecclesie: non fit irregularis. etiam si mors inde sequatur. xxi. q. i. sunt quidam. xi. q. iij. non solum. Hac ratione excusant inquisitores heretice prauitatis. sciunt quod statim postquam aliquem pronunciauerint hereticum esse ille morti traditur. hoc etiam alii multipliciter procurando. Ad hoc etiam accedit. xxiij. q. viij. legi. et. q. v. Si audieris. Illi tamen clerici qui portauerunt ligna causa indulgentiarum ad hereticos comburendos irregulares sunt. nec cum eis dispensatur nisi per papam. Sedecima regula. Das operam rei licite: reputa edificando ecclesiam vel domum. adhibita omni diligentia quaz potuit habere: si occidat aliquem casualiter non efficitur irregularis. Si tamen dat operam rei illicite. nec adhibuit omnem diligentiam quaz debuit fit irregularis. ut de homicidio. latoz. 7. c. ex litteris.

et. c. si dignum. 7. c. presbiterum: et. c. continebatur. 7. c. ad audientiam. Nunc est quod medico operanti secundum regulas artis sue non imputatur ei si quis sub eo moritur. sed si negligentiam commisit consultatur sibi ut non permoueat ad ordines. de quali. ordi. ad aures. Sed quid de illo medico qui vertit infirmum ad aliud latus ut citius moriatur. Respondeo quod irregularis est tam ipse qui fecit quam ipse qui consuluit. si ex hoc mors fuit subsecuta. quia forte via anhelitus precluditur. vel apostema rumpitur ex violentia motus vel suffocatur. Si autem non citius moritur ex hac causa: non fit irregularis: sed penitere debet de facto. Decima septima regula. Non solum est irregularis quis si ex eius percussione est mortuus aliquis. sed etiam si ex hac percussione infirmitate pertrahitur versus mortuum est. ut de homici. presbiterum. 7. c. ad audientiam. et. li. dis. studeat. Decima octaua regula. Defendens se in casu evitabili et occidens aliquem irregularis est. li. dis. si quis viduam. et talis ad superiora non ascendat. et in susceptis non facile dispensatur. Sed si necessitas fuit inuita

p 4

De irregularitate

bilis dat p̄siliū ei vt nō mini
stret. l. di. de his clericis. nō tñ
ppter h̄ deponit. imo i suo or
dine ad mīstrās tolerat d̄ iure
cōmuni absq̄ dispēsatōe fm
Laurē. l. di. qz tua. Sic loq̄
tur de homi. c. ij. put psequit̄
ibi Nosti. Et quidaz dicunt
ep̄m posse in tali casu dispen
sare: licet h̄ nō possit fm Jo
hannē de deo. q̄ dicit solū pa
paz h̄ posse. Hodie d̄z simpli
citer irregularitatē nullaz in
currere ille q̄ psonā suā defen
dendo i casu inenitabili occi
dit. de homici. si furiosus. in
cle. Decimanona regula. In
fans furiosus cōmittens ho
micidiū nō est irregularis. vt
in cle. si furiosus. de homici.
Idē est de dormiēte si aliquē
occidat: q̄ tñ nō habuit ppo
situm occidēdi eū. Vicesima
regula. Potēs hoīem libera
re a morte et nō faciēs irregu
laris est. qz q̄ pōt defendere et
nō defendit: occidit. de homi
cidio. sicut dignū. qd̄ itellige
fm glo. ca. iij. de sen. excō. de
illo ad quē ex prāte: ex officio
vel dignitate ptinet realit̄ de
fendere: z nō simplr̄ de q̄cūq̄
Ubi dicit ibidē glo. q̄ si ego
nō habeo aliquā potestatem
video q̄ aliquis vult p̄berare

clericuz sine auxilio meo aut
p̄silio n̄ credo q̄ sum excōmu
nicatus si nō phibeo illū. licz
als forte peccem. qz nō defen
do cū possem. Vicesima p̄ma
regula. Retrahens a pposito
liberādi hoīez a morte irregu
laris est. qz qdāmō indirecte
homicidiū cōmisit. l. di. si q̄s
viduā. et de pe. di. i. piculose.
Vicesima secūda. Percutiēs
aīo occidēdi latronē si ex aliq̄
rū vulneribz latro obiit: irre
gularis est. vt colligit̄ de ho
mici. significasti. rñ. i. Idem
etiam si nō p̄cussit sz aliquid
opis ip̄edit i mortē ei⁹. puta
qz latronē detinuit: vel s̄ euz
clamauit. als aut̄ si clamasset
s̄ eū nō i mortē ei⁹ sz q̄ capet̄
vel detinuit eū. vel se leuez ex
tendit: irregularis nō ē de mor
te eius. vl̄ etiā fit in neglectu
als si malicia ei⁹ ppetret ho
micidiū. z idem si negligētia
eius committat. l. di. bi q̄. Et
ideo si clamat cōtra latronem
sine eū capiat si als quocūq̄
modo potuit itelligere ex cla
more suo vel alio actu homi
cidii sequi: irregularis est. nisi
forte faciat ppter piculū corpis
sui. vt si videt q̄ aliq̄s eū occi
dere vult. tūc eū p̄t bñ iuoca
re z clamare p̄ auxilio. qz non

De irregularitate

110

intendit in aliorū mortē: s; in
suā liberationē. Secus si b;
faciat ppter piculū rerū suarū
si fuge p̄sidio euadere pōt. de
homi. suscepim⁹. Uicesima/
tercia regla. Clericus ligans
cū socio latronem si postea ti
mēs ne occidat a latrone ipse
potius occidit euz irregularis
est. de homici. vbi supra. Uic
cesimaquarta regula. Si cle
ricus nō valens aliter recupe
rare res suas tenet furē ne cū
rebo fugiat donec euz exhibe
at iudici vel eius auxiliū in
uocet ad res suas recuperan
das: non est irregularis. licet
postea fur a iudice puniatur.
dū intētio ei⁹ nō sit corrupta
intendēdo ad furis mortē vel
mutilationē rē. Idē dicendū
est si cleric⁹ credit vel tradit se
culari potestati latronē petēs
q; euz puniat citra sanguinis
effusionē. vel petēs rē subtra
ctam sibi restitui si potestas i
latronē animaduertat. i. pu
niat eū morte: nō ppter b; cle
ricus erit irregularis. vt de ho
mici. delatozis. li. vi. nec etiā
nocet illi si ad cōuincendū la
tronē tradidit intersignia. Et
idē si simplr deponit q̄relā
de iniuriātib; sibi ⁊ ecclie sue
quis tales vix absq; sangui

nis effusione valeāt coartari.
de homicidio. tua nos. §. ult.
⁊. c. postulasti. xxiij. q. iij. ma
ximian⁹. et. q. v. c. v. ⁊. c. vñ.
⁊. c. pena. Et hec oīa vera sūt
qñ nō intēdit ad mortem. nec
hoc in animo gerit: sed prote
statur publice q; citra sangui
nis effusionē castiget. nō est ḡ
irregularis curialiter agens p̄
furez. nō criminalr ad mortē
vel sanguinē. licet eū iudex cā
pbabili suspendet ab officio
suo. vt de homici. postulasti.
Ex q; vltari⁹ p̄t; q; null⁹ notū
irregularitatis incurrit q; per
tortores siue exactores alicu
ius curie curauit aliquē capi
ppter delictū tale ppter qd nec
mori nec mutilari posset. licz
iudex inueniēs euz alia cōmi
sisse ppterea suspēdit eū. si tñ
nec ille crediderit nec cogita
uit illud p̄rigere posse. Uice
simaq̄nta regla. Si iudex of
ficialis inseq̄t furē fugientē ⁊
q̄rit a me utrū viderim illū. ⁊
ego sciens q; fur ille ad mortē
querit instruo eum: si p meaz
responsionē fur inuenit⁹ est et
occisus suz irregularis. Sec⁹
si nec sciui nec suspicari⁹ suz q;
ad mortē vel penā sanguis q̄
rit. vñ p̄sulit i casu b; cū aliq; s
scit aliquem ad mortem fuge

De irregularitate

renisi p alteraz de duabz vñs
nō dz dicere p banc nō fugit.
qz sic pderet eum p alterā fu/
gientē. sz aut taceat aut qren
tem curialiter enadat: dicēdo
nunqd ego custos illi? suz. vl'
alio mō Uicesima sexta regla
Si cleric⁹ q egit ad res suas
rempandas ex post facto ra/
tum hz q suspensus latro est
z h sibi placet. si talis nullum
psensuz habuit in morē illi?
nec quicqz coopar⁹ est nō est
irregularis fm wilhelmū. et
h si gaudet q maleficiū est pu
nitū nō aut psona. cū fm ipm
irregularitas ex homicidio so
lo nō ptrahit nisi culpa vl' vo
lūtas pcedat vel scandalū se/
quat. vt notat. l. di. bi qui. et
de homici. ex lris. z. c. verun/
tū. Hodie hō iure cautuz est
q si quis absqz mādato meo
manus iniecit in clericū meo
noīe violētas. si hoc ratuz ha
beo excōicationis canonez in
curro. z h ppter ratihabitiōz
q retro trahit z mādato cōpa
rat. Si aut hoc meo noīe nō
esset factū. licet ratuz haberē
peccarē. sed nō incurrerem ex
cōmunicationez. vt dz expsse
in. c. cū qz. d. sen. ex. li. vi. Ut
itelligas pono tibi casuz. Ali
qz amic⁹ vel seruitoz tu⁹ sci/

ens aliquē clericū tibi fecisse
iniuriā verbalē vel realē per/
cussit. quē tu postea recepran
do magis amicū habuisti vel
gauisus es. z h factū cōmēda
sti vl' laudasti: tu es excōicat⁹
ppter ratihabitiōē ac si mā
dasses. Sed vn⁹ extrane⁹ per
cussit clericū z tu audiens g/
tū habes z gratularis de h. li
cet nō es excōmunicatus: tñ
peccas ad minus venialiter:
fm Jo. an. i. nouella supradi
cti capituli. cū qz. li. vi. Uice
sima septima regla. Si quis
mādat capi vnū clericū d tri
bus fil' incedētibz: z alios du
os nō grauari. sz mandari⁹
excedit fines mādati alios du
os capiēdo. iste mādās n̄ erit
excōicat⁹ fm Johem de deo.
li. iij. suaz questionū. q. xiiij.
Et rō est. qz captio d volūta
tē ei⁹ est facta. Petr⁹ tñ d sam
prana. als samsona: putat q
d dāno tenet qd illi passi sūt.
de iniurijs. c. si. xxiij. q. viij. p
pterea. Et h insert p sile d ir
regularitate q irregularitas
rōne homicidij nō ptrahit so
la volūtatē: nisi hō actu occi
datur. de homicidio. sicut dī
gnū. §. i. vbi de hoc in glo. ex
corde. xv. q. i. si qz nō iratus.
Sed nec sit quis irregularis

propter solā homicidiū nisi cul
pavel volūtas pcedat. vñ als
sequat scandaluz. vt notat. l.
di. bi qui pōris. de homi. ex
litteris. de clerico egroto. tua.
Ex h dicto soluit qstio q̄ que
rit an cleric⁹ q̄ volebat interfi
cere hoīem s̄ nō potuit: qz in
uenit eū iam mortuū. qui vo
lens nihilomin⁹ satisfacere ire
sue amputauit caput mortui.
Dicendū q̄ licet volūtas oc
cidēdi fuit: tñ nō est irregula
ris fm Archi. xv. q. i. si quis.
Rō: qz ad h q̄ homicidiū cō
mittat req̄rit q̄ hō animatus
occidat. d. homi. sicut dignū.
xxij. q. ij. Moyse: vbi abor
tus fetus inanimati nō impu
rat ad homicidiū. sicut etiam
notat Aluar⁹. Inno. Bern.
de homi. si aliquis. Uicesi
ma octaua regla. Si quis in
rica mortuus est: nescitur tñ
quis illum interfecit. licz fm
quosdam. s. Johes omnes ir
regulares sunt q̄ ad p̄motio
nem ad ordines ppter incerti
tudinem. vt. xxij. q. vlti. c. si.
tñ pbabilius est q̄ in tali casu
quilibet sue p̄scientie est relin
quendus: fm wilhelmum in
speculo. 7 Hosti. i. summa. de
homi. §. qua pena. Uicesima
nona regla. Si amici mei oc

cidūt aliquē mibi iniuriantē
me inuito et p̄tra meaz phibi
tionem. mibi non nocet. vt d.
homi. Petrus. iij. q. iij. qui
a p̄sulat⁹. Idez est si me igno
rante. de symonia. nobis. 7. c.
de regularibz. Sed si tributa
sit. puta quia nō expresse con
senti: nec cōtradixi imputabi
tur. ar. d. symonia. Matthe⁹.
imo etiā dicūt quidā q̄ sciēs
p̄tractum de morte habitum
nō reuelauit: nō sum irregula
ris. quia homicidiū nō com
misi facto mandato: consilio:
vel defensione. l. di. si quis vi
duam. et de homi. Petrus.
Alij dicunt contra. si credidi
q̄ nō obstante mea phibitiōe
mei intuitu interficeret: 7 hoc
est tenendū. Nam in tali casu
tenebar reuelare illi p̄tra quē
p̄tractus est. Tricesima regu
la. Si aliquis vadit ad inter
ficiendū aliquē: 7 tu ei sciēter
p̄sentias. nō ramen enim inci
tas ad homicidiū p̄petraduz
nec cū eo sup h aliqua verba
habuisti. vel si habuisti sem
per ex animo hoc ei dissuasisti.
sed cum noller tibi acqui
escere timens de ipso eum as
socias eo proposito. vel si for
te eum q̄s inq̄reret defendas.
et tūc homicidium p̄petrat.

De irregularitate

vere irregularis est secundum Hostium. ad quod facit de homicidio. sicut dignum. §. illi qui. Tricesima prima regula. Clericus ministrans arma pugnantibus si aliquis interficit irregularis est. ar. xxiiij. q. i. Nisi bella. c. si. nomine autem armorum intelliguntur fustes lapides ligna &c. Tricesima sexta regula. Iudex ecclesiasticus potest hortare brachium seculare contra violantes et hereticos vel paganos. non ut occidat vel mutilet: sed ut de terris fidelium expellantur. nec etiam est irregularis si aliquis hincinde sunt occisi. xxiiij. q. v. de occidendis. et xxiiij. q. iij. maximianus. imo secundum Innocentium de homicidio. petitio. licet aliquis in bello iusto aliquis percussit. si tamen inde nullus est mortuus: non fit ex hoc irregularis. Idem si quis accedit ad bellum iustum causa pacificandi vel ex alia iusta causa: licet ex eius presentia aliquod robur accrescit suis. vel timor incutiat aduersariis non est sibi imputandum dummodo dolus et etiam lata negligentia absit omnino secundum Wilhelmum. Tricesima tertia regula. Clericus qui interest iusto vel iniusto bello in armis vel sine armis si aliquis sunt hincinde inter-

fecti irregularis est. licet ipse non occidat. li. dis. si quis. xiiij. q. iij. porro. xxiiij. q. vlti. quicumque. i. q. i. c. si. Tricesima quarta regula. Clericus defendens se vel suos licet tunc ex defendentibus aliquis interfectus est ex aliqua parte non est irregularis. ut illi qui non interfecerunt nec intersectores qui adiuuabant sunt irregulares: licet voluntatem occidendi habuissent. quia lex promotionis factus requirit. xv. q. i. si quis non iratus. Tricesima quinta regula. Clericus in bello iusto quod non ad occidendum sed ad defendendum geritur ministrans sagittam balistario suo ad sui defensionem. si ille balistarius aliquem interfecerit: sed ille clericus non intendebat quod ipse aliquem interficeret. sed quod illos detinuisset et sua defendisset: aut recuperasset non est irregularis secundum Wilhelmum. Idem dicit de illo qui in bello iusto prepositus fuit exercitui et sumptus facit et cuncta disponit: si forte cum contingat lanceas vel sagittas emere et ministrare et ad exercitum vel ad custodiam castrum mittere. vel si hortatur ad currendum post hostes ut eis preda hominum vel animalium

De irregularitate

118

auferat. et tunc forte aliquis inter
ficeret: dummodo solum intendit
ad recuperationem prede: non
ad vindictam. talis enim causa re
mota non nocet. Tricesima se
pta regula. Qui mulieri facit
ne concipere vel generare vel post
conceptum parere possit: et qui pregnan
tem mulierem percutit: ita quod facit
abortivum si fecerit iam fuit vini
ficatus irregularis est. sed si nondum
fuit vivificatus: solum mortaliter
peccat. de homicidio. Si aliquis.
ij. q. v. consuluit. Uel si probabi
liter dubitat vel credit an sit
mortuus vel vivus fetus ex illa
percussione: vel utrum conceptus
fuit animatus vel non. in tali du
bio debet a promotione et a mi
nisterio abstinere: nec periculo
se committere. Si vero legem vel
temerariam habet opinionem de
ponat eam si potest. et sic poterit
promoveri et administrare. alio
non. ar. de sen. excō. inquisitio.
et de symonia. p. tuas. ij. Tri
cesima septima regula. Licet
clericus aliquem occidens per
defensionem rerum suarum irre
gularis est. de homicidio. susce
ptimus. ubi dicit. post tunicam
relinquendum est pallium et me
lius est rerum iacturam pati quam
pro servandis vilibus rebus ac
transitoriis acriter in alios ex

ardescere. Clericus tamen personam
propriam defendendo necessitate
inevitabili repellens vim vi
cum moderamine inculpate
tutele percutiens aliquem si
inde mors sequitur non impu
tatur ei. ut notatur de homici
dio. significasti. ij. et. ij. c. interfeci
sti. Unde dicit Archidyaconus.
xix. q. ij. c. i. quod clericus
etiam interficere potest ut non in
terficiatur. argu. de fur. c. ij. dum
tamen hoc faciat per personam pro
prios. Hodie expresse in cle. si
furiosus. de homicidio. et di
co personam propriam. nam secus
est secundum Johannem andree in no
nella super clem. si furiosus. de
homicidio. si non valens evitare
mutilationem. licet mortem pos
set evitare mutilavit vel occi
dit aliquem invasorem. et idem
si aliter non valens saluare res
suas eum occiderit qui depor
tare volebat. secus etiam secundum
glossam. dicte clem. super h. suo. de
illo qui occidit illum qui oc
cidere volebat patrem filium
coniugem vel personam con
iunctam quam aliter iuvare non
potuit. Quod putat Johannes
andree quasi casus ille non in
cludatur sub necessitate inevi
tabili. Intelligitur autem ne
cessitas inevitabilis secundum Jo.
q

De irregularitate

an. ibidem. sup. & nō valens.
vt qz in angular⁹ erat. vl' sic ar
tatus qz fugere nō poterat: nec
clamore iuuari. Intelligitur
autē cū moderamine inculpate
tutele si fiat ex incōtinenti nō
ex intervallo: z cā defensionis
non vltionis: z si equalr se de
fendat sicut infestat. vt si gla
dio pcutit. et ipse gladio pcut
tit. vel si ligneo baculo z ipse
econuerso baculo: aut ferro
baculo pcutit z ipse econuerso
ne ampli⁹ pcutiat ad mortem
Si autē pcutiat pno ligneo
baculo a q non timeat mors.
vel depilat vel p vestē trahit.
z ipse repcutiēs ferro occidit
suū inuasorē irregular⁹ est. qz
nō ē moderamē inculpate tu
tele. debuit em se moderate te
nere z non excessiue vltra vio
lentiam sibi illatā. aut si pcut
sus est semel z sic dimissus ē.
nec vltērius se credit pcuti si
etiā in continēti repcutit z oc
cidit irregular⁹ est. Nam nō de
bet occidere inuasorē ex q ab
eo nō credebat se occidi. vñ ex
cessit i moderamine. qz p vna
percussione nō letali occidit.
Dec oīa colligūt in glo. signi
ficasti. ij. de homi. Tricesima
octaua regla. Prelat⁹ spūal
bñs iurisdictionē tpalē in suo

dñio si fur vel latro depben
sus in furto vel maleficijs ad
ducit ad pñtentiā eius: et petit
puniri iuxta condignum fut
excessus. nō debet ipse psona
liter d hoc cognoscere iudica
re aut sententiare. sed debet s
mittere suo pcuratori: dicē
do ista & bba. Fiat iusticia: ge
neralit. nō descēdendo specia
liter qua morte sit moritur⁹.
ne clerici vel monachi. c. vlti.
li. vi. Nec p hoc etiam est irre
gularis si sequatur sanguinis
pena. vnde pōt fieri specialis
cōmissio sup tali casu sed non
expressa pena fm Boffredū.
Idem tenet nouellator in di
cto. c. vl. li. vi. Dicit temē no
uellator in nouella ibidem q
si epus vel platus mādat no
tario suo vt i tali casu scribat
cōmissione pcuratori epī: vt
sup his faciat iusticiam: talis
notari⁹ est irregularis: qd p
bat ex eo quia talis nō habet
facere quicq ex officio sue iu
risdictionis. qd requirit illa de
cretalis. Sit ergo epus cau
tus vt nō iniiciat laqueū cle
ricis. vñ cōmittat istam iuris
dictionē laico p seipm imedi
ate z p aliū laicū. nō aut p cle
ricū. Et scias q s nō solū ve
ritatē bz in plato habente iu

risdictionē tpalem rōne bñfi/
cū sed etiam rōne patrimonij
fm nouellatozē ibidem. et qđ
plus est: dicit idem qđ ex qđ cle
rici tales causas sine metu ir
regularitatē pñt alijs delega
re. satis videt qđ si laic⁹ talem
iurisdictionē hñs sed pbabi
lem: causas sanguinū crimiat
poterit hoc nō obstante ordi
nari. qz non fit irregularis ea
rōne. Caueat g̃platus cū int
rogatus fuerit a iudice ne re
spondeat malū est si ille male
factor remāserit ipunit⁹. naz
tūc eēt irregularis. vt de excels.
p̃la. ex l̃ris. Tricesimanona re
gula. Si iudex hñs latronez
capitū querit d aliquo perito
quid debeat fieri de tali. et ille
rñdet talē esse morte puniendū
vel simile. iudex autē secutus
eius p̃silium latronem punit
ad mortem irregularis est cō
sulens qz fuit i culpa in casu
qđ de facto nō erat rñdendus.
vt de excels. p̃zela. ex l̃ris. si tñ
nō est casus de facto: s; iudex
querit simplr qualr sint tales
puniendi. et clericus rñdet qđ
ad mortez vel ad sanguinem.
si respondens rñdet fm verā
iuris sniam vt expertus iuris
cōsultus nō est irregularis. et
maxime si extra iudiciū. vt

dicat glo. in dicto. ca. ex l̃ris.
Si aut errans in iure dixit.
cum tamen aliter iura dispo
nant: irregularis est. vt collig
it p̃ wilhelmū in speculo ti.
ij. §. iuxta ppositōis. Si autē
qui nō reputat iuriscōsultus
interroganti rñdet nō vt iuris
cōsultus: sed simpliciter dicit
quid de talib; sentiat. nec p̃su
mit qđ iudex eius sequatur re
sponsionē nō est irregularis. ex
quo nō rñdet ad casum qđ sit
de facto. Nā si p̃suleret ad ca
sum de facto irregularis esset
fm Raymundū. Quadrage
sima regula. Suspensus ab
officio celebrando fit irregu
laris. vt. xi. q. iij. si quis dam
natus. et c. si quis episcopus.
in concilio. Et licet illi cano
nes loquunt de excomunica
to scilicet et in p̃tempum cla
uium celebrante. hodie tamē
idem irregularis est in suspen
sione a diuinis. vt de re iudi.
cum eterni. et de sen. excō. cū
medicinalis. li. vi. et in h̃ casu
sol⁹ papa dispēsat. vt notauit
wilhelmus in speculo. ti. ij. §.
nunc de epoz. §. est inquam.
Suspensus autē a beneficio
tantū non fit celebrando irre
gularis. quia hoc nullo iure
cauetur fm Innocentiū. de
q 2

De irregularitate

elec. cū in cunctis. §. clerici. et c. statuimus. de pces. pben. qz diuersitatez. Vniori quoqz excoicatione ppter participacionem excoimunicati in locutione vel similibz ligatus. licz celebrādo grauiter peccet: nō tñ efficit irregularz. qz si nullo iure cauet fm Inno. Imo si medio tpe postqz cōmunicat excoicato celebrauerit. bñ p̄t pñia pacta sine pape dispensatione celebrare. vt de cle. excom. minis. c. si. xi. q. iij. si q̄s p̄biter. Inno. tñ z Hosti. dicunt q̄ tales nō ppter suspensionē a iure celebrare. phibēt cū nō sint suspensi a iure nec suspendendi. sed soluz ppter peccatuz phibent cū fuerint suspensi quo ad deū a sacramentis z a p̄mōtione. si enim a iure suspensi essent celebrando fierent irregulares. per. c. cum eterni. de re iudi. li. vi. et de sen. excō. cuz medicinalis. eodez li. vi. Ex quibz omnibz hoc colligit fm abbatē in distinctōibz suis. z. c. si celebrat zc. de cle. excom. minis. q̄ celebrans in mortali peccato nō incurrit irregularitatez: post pñiam z recōciliationē obtentam sup peccato mortali vel excoimunicatiōe minori ex q̄

bus celebrās poterit sine aliqua dispensatiōe supioris celebrare. nec obstat noua iura. scz. c. cum eterni. de re iudi. z c. cum medicinalis. de sen. excom. li. vi. que loquunt de illi qui sunt ingressu ecclesie priuati: z a diuinis suspensi. qd nō est in istis. cum isti nec ingressu ecclie sunt priuati. nec etiā a collatiōe sacramētoz sed solū a pceptiōe sunt suspensi. Quadragesima p̄ma regla Florozī fornicator a iure suspensus celebrans nō sit irregularis fm wilhelmū in speculo. ti. ij. §. iuxta ppositiōis. nec obstat qd qdā dicūt qdlibet peccatū notoriū facit hominē irregulārē. vt d̄ tempo. ordi. c. quesitū. hoc enī veruz est si ibi nō intelligit irregularitas talis que requirit pape dispensationem. Unde dicit abbas vbi supra q̄ in illa irregularitate quā quis incurrit ex notoria fornicatiōe z i tali celebrat p̄t ep̄us dispēsare p̄ pñiam. p. c. ac si. de litis ptes. Et ita hodie seruat. Et q̄uis quidam nimis rigidi. vt Hostien. z Inno. dicūt p̄trarium tñ nō sunt audiēdi. quia qui nimis emūgit elicit sanguinē iij. di. deniqz. Nec aduertat

De irregularitate

129

rōnez illā qua dicit. Omnis
suspēsus ab officio p canone
celebrando fit irregularis. vt
dicit in. c. cum clerici. d. re iudi.
7. c. medicinal. d. sen. ex. li. vi.
sed talis ē fornicator notori⁹.
vt ptz in. c. q̄sitū. de coha. cle.
7 mu. 7. xxxij. dist. ppter h. g.
efficī irregularis celebrando.
Ad h. responde audacter fm
Franciscū de sarabel. i. c. ve
stra. 7. c. quesitū. de cohabita
tiōe clericorū. q̄ suspēsus a ca
none celebrās tūc solū incur
rit irregularitatē q̄n p modū
snie fit a canone suspensus. vt
i dicto. c. cū eterni. li. vi. Sic
aut nō est in fornicatore noto
rio 7 symoniaco. quia nō per
modū snie sed enūciatiue di
cūtur a canone q̄ sint suspen
si. vt ptz in. c. quesitū. de co
habitatione clericorū. ergo cele
brando nō fiunt irregulares.
d. sen. excom. li. vi. Tene ergo
fm Franciscū q̄ si in cano
ne dicit penam imponente q̄
talis sit suspensus ab officio
vel dicit suspendimus tales ab
officio si hoc fecerit: tūc talis
suspensus celebrās fit irregu
laris. vt in dicto. c. cū eterni.
Sed si dicit in canone penā
approbante vl enūciante seu
recitāte aliquē esse suspēsum:

sicut dicit de fornicatore no
torio. i. c. quesitū. vbi tñ reci
tat notorium fornicatorē esse
suspensū. talis celebrādo nō
fit irregularis. Pro isto dicto
est famosissimus ille doctor
Guido de bayfio: archidia
conus nūcupatus. xxxij. dis.
ad hec vero. vbi ipse notat in
fine glo. que incipit. istō intel
ligit: q̄ notori⁹ fornicator nō
est pncipaliter suspensus a ca
none: sed a deo. qd patet ex eo
quia q̄ cito penitet licite cele
brat. de coha. cle. ca. vlti. licet
in odium criminis p canones
aliquid sit additū quo ad vi
tationem eorū. vt scz nō audi
antur ab eis diuinā. vt in. ca.
vestra. 7 in. c. tua. de cohabi.
cleri. xxxij. di. nulla. 7. ca. ppter
hec. et hoc fm Innocentiū.
Licet aut Hosti. notauit cō
trarium in speculo. ti. ij. §. iu
pta ppositionis. 7. §. nunc de
episcopoz. §. su. xvi. et hanc
viā tanq̄ mītiore puto cōple
ctendā. Quadagesimalcōda
regula. Suspēsus a canone
nō ppter crimen sed ppter ali
quem defectū: vt puta illegiti
me nati 7 corpe viciati nō in
currunt nouā irregularitatē:
si ante obtentam dispensatio
nem celebrant fm wilhelmū

q 3

De irregularitate

In speculo. ti. ij. §. iuxta pposi-
tionis. §. porro. et idem notat
per archidiaconū. lvi. dis. apo-
stolica. in principio. et hoc fuit
curia. quia quā dispēsat cū talibz
simplr dispensat sup defectu
nulla facta mēione de irregu-
laritate. quia nullam incurrūt.
lvi. dis. apostolica. et ca. ceno-
manenses. §. filijs p̄sbiteroz.
veniens. Ideo dicit intelligē-
dum esse speculator de illis q̄
ppter infamiaz suspensi sunt
a canone. sicut sunt illi quoz
crimina sunt notoria. et q̄ etiā
post pactam p̄niam celebrare
ppter scandalū et infamiaz p-
hibent. ut in. c. fi. §. coha. cle.
et mu. et de homicidio. ex lris
c. fi. et tñ ante dispensationē ce-
lebando nouaz irregularita-
tem non incurrunt. quia hoc
non inuenitur iure cautum.
fm wilhelmū in speculo vbi
supra. et archi. lvi. di. apostoli-
ca. c. Quadagesimatercia re-
gula. Suspensus a p̄fessionibz
audiendis celebrans añ
recōciliationem non efficitur
irregularis fm wilhelmum.
quia hoc nō inuenit iure cautū
xi. q. iij. §. euidenter. De hac
suspensione habet. xxvi. q. i.
et. v. q. vi. p totum. Quadra-
gesimaquarta regula. Recipi-

ens beneficium in irregulari-
tate: impetrata absoluciōe su-
per irregularitate nō indiget
alia dispensatiōe sup bñficio
obtēto: fm Raymūdū et wil-
helmū in speculo. Laueat tñ
q̄libet ne in pctō mortali vel
suspensione bñficiū recipi-
at. vñ securius est vt talis cō-
teat ante receptionē ne colla-
tio sit viciosa fm wilhelmū.
in. c. si celebret. de cle. excom.
minis. Licet hoc sit pdurum
est tñ verum ppter rōnem ibi
positam: quia scz eligi nō po-
test in peccato mortali ad illa
a quozum pceptione a sanctis
patribz est priuatus. Uerun-
tamen abbas ibi moderatur
hoc dicens. q̄ si cui existenti
in occulto collatū sit: sed ipse
recipit illud post pactaz peni-
tentiam poterit retinere. alle-
gat de tempo. ordi. quesituz.
de sen. excom. c. ultimo. Sed
propter peccatuz enorme. vt
puta propter homicidiū ip-
so iure perdat beneficium. vt
notatur per Archidiaconū.
l. di. studeat. que incipit i glo.
hic dispensat. vbi dicit glosa:
quia de iure debet eo carere:
quod exponit archidiacon⁹
per sententiam non ipso iure.
Nam homicidiū non indu-

De irregularitate

121

cit ipso iure priuationem be-
neficii: fm Bernardū compo-
stellanū: q̄ ita notauit de ele-
ctione. q̄ sicut. in. glosa. i. s. si
vero. & alia autem. Et idem
sentit Innocenti⁹ dicēs: q̄ in
homicidiis irregularibus ca-
dere potest ius cuiuslibet di-
gnitatis. quia etiam iuste ha-
bent eam: si cuz eis fuerit dis-
pensatum. Et etiam sine dis-
pensatione iuste tenent predi-
cti dignitates suas quousq̄
renuncient vel deponant: fm
Innocentiū: qui ita notauit
de excessibus prelatorum. cū.
in p̄ncipio. Contra tñ istud
dictum faciūt multa iura: vt
de clerico pugnante in duel-
lo. ca. henricus. in fine. Item
lv. dis. si euangelista. ver. in lo-
co. cum dispensatio requiratur
vt homicida bñficiū recipi-
at. videtur secus de iure com-
muni. Item cū homicida mi-
nistrare nō potest: etiam post
penitentiā sine dispensatione.
de tempo. ordi. quo suspen-
sus ē a beneficio quod datur
propter officium. et sic etiam
accedit. lxxxi. di. eos. et notat
de consuetudine. cū dilectus.
in glosa. suspensus enim. Tu
dic breuiter. q̄ h̄ nulla est con-
trarietas. Nam Bernardus

et Innocentius intelligunt q̄
homicida iuste tenet et recipit
beneficiū quousq̄ deponi-
tur per sententiā. Iura au-
tem in contrariū inducta di-
cunt q̄ debet carere et priua-
ri beneficio d̄ iure. quia de in-
ris rigore est inhabilis ad il-
lud. Non tamen hoc negat
quin hoc fiat per sententiā:
et sic idem sentiunt. Quadra-
gesima quinta regula. Presbi-
ter excommunicatus vel suspē-
sus simpliciter ab ordinibus
suis: administrans in ordine
accolitatus efficitur irregu-
laris: fm wilhelmū. Secus
si tantū a missarum celebrati-
one fuerit suspensus. Quadra-
gesima sexta regula. Clericus
in minoribus constitutus ex-
communicatus ministrans sa-
cerdoti ad altare portando a-
quam: lumen et alia similia nō
est irregularis: fm wilhelmū.
Idez putat de presbitero dy-
acono et subdyacono. Ratio:
quia ista nulli ordini sunt an-
nexa: cuz et per laicos littera-
tos expediuntur. Quadrage-
sima septima regula. Episco-
pus suspensus a pontificali-
bus celebrando in eis non fit
irregularis. quia pontifica-
lia non sunt de substantia fm

q 4

De irregularitate

Wilhel. Quadragesima octa/
ua regula. Suspendus ab in/
gressu ecclesie si in ea celebrat
irregularis est. et si in tali sus/
pensione decedit nō sepelitur in
cimiterio. vt de sen. ex. is cui.
li. vi. Notat tñ nouellator in
nouella q̄ p̄t in ecclia audire
diuina sine metu irregularita/
tis. s; nō sine pctō. licet Du/
go et Raymūdus aliud nota
uerūt quoz opinio refutat p̄
modernos. Quadragesima/
nona regla. Excoīcat⁹ vel su/
spēsus baptizās solēniter in
suppellicio ⁊ stola publice ir/
regularis efficit⁹: fm̄ wil. Se/
cus si alit. s. simplr baptizat:
⁊ martie i necessitate. Quinq/
gesima regula. Quicūq; non
pōt. pmoueri ad ordines sine
dispensatione nec etia; ad ho/
nores. ⁊ quicūq; est illegibi/
lis irregularis ē fm̄ wilhelmū
Idem intellige de omnib; ca/
sibus qui impediunt promo/
uendos: vel deiciunt iam p/
motos: vl̄ q̄ penā depositio/
nis merent. Un̄ regulare ē q̄
quicūq; post pactam peniten/
tiam nō hñt ordinis executi/
onem irregulares sunt: sicut
homicide. l. dis. §. i. erga. de sy/
monia. tāta. Itēz excoīcatus
interdict⁹ suspēsus in p̄ceptū

clauū se faciens ordinari. de
sen. excō. cum illozū. Item si
etiā p̄sumit celebrare. xi. q. iij.
si quis. de vi. ⁊ ho. cle. vt cleri/
coz. §. si q̄s igit. Itē violans
interdictū. de excels. pla. tāta.
Item falsarius līaz pape. d
crimie falsi. ad falsariozū. §. i.
Talis tñ fm̄ Inno. si occult⁹
est post absolutionē ⁊ p̄niam
potest ordinari. q; nullo iure
cauet q̄ sit infamis ipso iure.
Itē heretic⁹. de purgatione.
c. inter sollicitudines. vel exbi/
bentes hereticis sacramēta.
de hereticis excōmunicatis.
§. si ho. Itēz sodomita. de ex/
cels. pla. clerici. Item p̄sbiter
denudans p̄fessionem. de pe.
⁊ remis. omnes. c. si. Item in/
corrigibilis in p̄tūmācia pse/
uerans. de dolo ⁊ p̄tū. verita/
tis. §. si. Item notoriū crimē
de iure vel facto. de tem. ordi.
c. si. Item vtens officio assas/
sinoz vel defendens receptās
occultans eos. licet mors nō
sequat inde. de homici. p hu/
mani. lib. vi. Item apostata.
de apostatis. ca. si. Item scis/
maticus. de scismaticis. ca. i.
Item intrusus voluntarie p
potestatez secularem. vii. q. i.
factus. de elec. quisq; Item
omne crimen quod ipso facto

inducit infamiam civilem. ij. q. vij. §. porro. Item infamia descendens ex delicto per infamiam declarato: quia pena potest deinde culpa permanere. ij. q. iij. §. hic colligitur. Infamis enim est irregularis: siue infamis sit iuris siue facti. ut de accusationibus. oipotens. de testibus. testimonium. Quinquagesima prima regula. Excoicatus maiori excoicatione siue ab homine siue a iure scienter: durante excoicatione: celebrans semper sit irregularis: et est deponendus. de electionibus. excoicationibus. latrones. Secus si ignoranter. ut eo. tit. ca. apostolice. Si autem dubitaret probabiliter de sententia excoicationis: presertim quando psciens est de culpa sua propter quam iuste potuit excoicari: nescius tamen exponit se discrimini et celebrat cum sit excoicatus: irregularis est: et indiget dispensatione papae secundum wilhelmum. ut in dicto. c. apostolice. Crassa autem ignorantia in talibus iudicatur. ut si citatur pemptorie nec inuit nec misit ad terminum. et sic celebrat licet nihil de excoicatione sciat. Circa premissa sciendum quod suspensus a iudice siue ad certam diem siue perpetue siue quo

usque peniteat semper si celebrat est irregularis. quia talis non deberet celebrare nisi prius sententialiter absolueretur sicut sententia suspendit. In ultimo tamen casu quidam contradicunt. ut. ij. q. v. presbiteris. ubi dicitur quod talis ad arbitrium suspendentis facere debet. et si ante absolutionem celebrat irregularis est. et idem de re iudica. dilectus: de excessu. pla. apostolice. Suspensi vero a deo ut sunt omnes peccatores celebrantes in peccatis non sunt irregulares. licet peccent: nisi celebrarent in criminalibus. ut in homicidiis. in symonia: et similibus. et quibus etiam acta penitentia executio interdicitur: ut supra dictum est. Suspensi autem ab officio a canone propter crimen si celebrant irregulares sunt. Et hoc intellige si suspenduntur a canone penam imponente: non autem approbante. ut in. c. cum eterni. de re iudica. li. vi. Quia etiam in minori excoicatione existentes suspensi sunt a canone non imponente penam sed approbante: et cito penitent potest celebrare. de sen. exco. nuper vij. potius dicitur suspensio dei quam canonis secundum wilhelmum. Et nota secundum Iohannem andree in

De irregularitate

cle. i. de decimis. in glo. super
§. donec. q. cū aliquis suspen
ditur donec satisfecerit: suffi
cit iudicis declaratio sup satis
factione sine alia absolutōe.
In excommunicatis hō est ne
cessaria absolutio post satisfac
tionē. Concordat ad h glo.
Jo. an. in. c. sepe quia. de elec.
li. vi. sup §. donec plene. vbi
dicit. q. illi qui occupant bo
na eccliaz vacantū: et ea di
strahunt: tamdiu sunt a bene
ficijs et officijs suspēsi donec
ea plene restituerint. ipsis aut
restituētibz ipso iure sine alia
sententia restituti erūt: vt notant
Jo. an. lxxxi. di. si qui. Pre
terea sciendum est q. fm glo.
xxvi. di. deinde. infamiaz irre
gularitas ptracta antebaptis
mum tollit post baptismum:
et hoc si puenit ex pprio deli
cto. q. dona baptismi sunt si
ne omni penitētia et satisfactio
ne. vt de pse. dis. iij. fine. Si
enim peccatus nō delet quan
tum ad infamiaz: adhuc post
baptismum obesset. quod ne
gat Ambro. xxvi. di. vna. vñ
si aliquis occidit mille homi
nes antebaptismum: ois infam
ia et irregularitas tollit: vt
li. dis. si quis post acceptum.
vt patet de paulo qui ante ba

p̄tismū fuit homicida et tamē
postea factus est ap̄lus. vt. l.
di. §. econtra. Quic tñ dicto
aduersant doctores. nā archi
dyaconus in dicto. ca. deinde
dicit. q. bñ infamia ex quo nō
descendit nisi ex peccato dele
tur in baptismo sicut et pecca
tum: sed nō irregularitas que
nō fundatur sup peccato. vñ
ita irregularis est qui occidit
cuz peccato: sicut qui occidit
sine peccato: vt iudex. ne cleri
ci vl monachi. c. sententiam.
et bigami et corpore viciari. et
ita ipse Innocentius notauit
de diuorzijs. gaudem⁹. Ipse
tamen notauit de homici. p̄
sbiterum. q. homicidium an
baptismum siue ex officio siue
ex voluntate fecerit homici
dū nō est p⁹ baptismum irre
gularis: q. omnis sequela pec
cati deleta ē. S. Boffredus
de p̄uersione infidelū. c. i. no
tauit q. peccatū et sequela pec
cati bene delent in baptismo
sed nō defectus siue impedi
mentum. Prima via cōmun
ter approbat. Spectator tñ
in titulo de dispensationib⁹.
§. iij. ver. is autē. videtur de
clinare et c.

Lautele circa predicta ob
seruande.

Cautele seruāde circa p̄dicta

Prima cau

prela est. Ep̄us ⁊ quilibet iudex nō p̄t neq; debz excōicare vniuersitates vel collegiūz. Et hoc ideo ne innocētes puniant cū nocentibz. vt dicitur in. ca. romana. de sen. excom. li. vi. Interdicti tñ possunt innocētes cuz nocentibus. de sponsalibus. nō est. Et hoc ideo: quia ibi non est tantū piculū anime sicut in excōicatione que est eterne mortis damnatio. per quam quis tradit̄ sathane. vt supra dicit̄. Secunda cautela. Caueat iudex ne ferat sententiaꝝ excōmunicatōis nisi p̄missa monitione. si tñ h̄ fecerit: licet sententia sit iusta: sed tñ puniatur lator pena. c. sacro. de sen. excō. s. suspēsiōne ab ingressu eccl̄ie infra mensem. Tercio caueat ne ferat sniaꝝ excōmunicatōis: suspēsiōis vel interdicti p̄ futuris delictis. puta si tale quid fecerit. nec p̄sentibz sub ea forma: si de ill' infra talem terminūz minime satisfecerit. vt in. c. romana. d̄ sen. ex. li. vi. Un̄ fm Jo. an. in nouella sup̄ dicto. ca. valde ridiculosum esset si diceret p̄latus. excōmunico petrum si

furtum fecerit. si adulterium cōmiserit. cum tñ ad talia paratus sum vl' suspectus. si tñ mora causa vel culpa p̄cessit bñ potest excōmunicari sub illa forma. Exemplū: vt qz d̄ mora p̄demnatus in actione p̄sonali non soluit infra quatuor mēses vt debuit. postea iudex debet p̄cipere vt soluat infra certūz tps. als sit excōicatus. hic enim mora p̄cessit. S̄l'r de culpa: vt qz negligētes fuerūt clerici in diuisiōis cūis dicēdis: poterit iudex dicere. Excōmunico oēs q̄ non intererūt canonici hōis. hic em̄ culpa p̄cessit. S̄l'r de offensa: vt in cōiugato q̄ tenuit p̄cubinam separet̄ ab ea ne excōmunicet̄ si vlt̄ius redeat ad ipsam. Als p̄ter istos casus iudex nō debet ferre sententiaꝝ excōicationis sub certo termino ⁊c. vnde male faceret si statim post p̄demnationem factam in p̄sonali iudex p̄ciperet infra certūz tempus ferendam sententiaꝝ excōmunicatōis. cum tñ nō p̄cessit mora. Et in hoc sepissime iudices nostri tempus excedūt modum. Ideo hec dixi p̄ generali doctrina. Circa dispensationem predictarum

Cautele seruande

cenſuraz eſt ſciēdū q̄ licz ſm
q̄ſdaz doctores ep̄us nō pōt
diſpensare ſup irregularitate
z alijs defectibz niſi vbi exp̄ſ
ſe ſibi a iure p̄mittit ſm wil.
nazonē Boſfredū Johem de
deo z Innocentium. Als ſm
iſtos ep̄s diſpēſans in caſibz
ſibi a canone exp̄ſſe nō p̄miſ-
ſis: videt̄ ipugnare canones
vl̄ eos tollere. Tu tñ dicas q̄
vbicunq̄ exp̄ſſe a canonibz
p̄tās diſpensandi nō phibet̄
ep̄iſcopis: ep̄i poſſunt diſpen-
ſare. Et hoc dictū per docto-
res cōmuni⁹ approbat̄. Ita
dicunt Johes. Laurentius.
Dugo. Tan. Bern. wilhel-
mus in ſpeculo. ti. de diſpen-
ſationibz. §. nunc de ep̄oz. et
ille famoſiſſimus doctoz dñs
archidyacon⁹. l. di. d̄ p̄miſſis.
vbi late p̄ſequit̄ iſtā materiā
iprobādo op̄inione cōtrariā.
qui etiā dicit dñm ſuū Doſti-
enſem dixiſſe q̄ in his in qui-
bus peccatuz mortale eſt ſm
leges diuinā: ſic in furto rapi-
na. vt. xliij. q. v. penale. diſpē-
ſare nō poteſt nec etia⁹ papa
vt aliqui dicunt. niſi p̄niam
agant z reſtitutio fiat. d̄ vſu.
cum tu. z. xliij. q. v. ſi quid. et
ca. multi. z ca. q. vi. ſi res. In
his vero in quibus peccatuz

mortale eſt ſm ius poſitiuū.
vt vbi eſt ep̄iſ vel inferioribz
pape interdicta diſpensatio:
nullus diſpēſat niſi ſolus pa-
pa: vel is cui ſpecialiter com-
miſerit. Si vero nō eſt inter-
dicta p̄tās diſpensandi. tunc
poteſt. Nec archidyaconus.
Pro iſta ſn̄ia faciūt multa iu-
ra. vt de hereticis. ex cōmuni-
camus. §. ſane. de ſen. excom.
nuper. z. c. a nobis. z. ca. cum
illozum. et de ſponſalibz. cum
apud. xvi. q. i. ſūt nonnulli. ff.
ex quibz cauſis maiores. l. nec
nō. §. i. nam z ap̄oſtol⁹ dicit.
Omnia mihi licent. xi. q. i. ali-
ud. Et ex his patet q̄ lata ſit
potestas ep̄iſcopoz. quia om-
nia poſſunt: niſi exp̄ſſe phibe-
antur. Sunt aut̄ multi ca-
ſus in iure exp̄ſſi in quibus
eis concedit̄ auctoritas diſpē-
ſandi. quos licite ſcripſit wil-
helmus in ſpeculo iuris. de q̄-
bus h̄ ſupſedere cenſuit ſcri-
bentis ſedulitas. ſciens quia
ep̄i non egent vt quis eos do-
ceat ſed ipſi alioz ſunt docto-
res. i. q. viij. puenientibz. p̄ſer-
tim cū p̄nt̄ opusculi p̄ncipa-
lis intentio fuerit ſimplicibz
ſimplicia tradere rudimenta.
nō p̄fect̄ ſubtilia: vt cū ap̄lo-
lac potū daret nō eſca⁹ puul̄.

propter quod etiam stilus eiusdem
non in doctis aut persuasibilibus
humane sapientie verbis sed in
doctrina spiritus excurret. eo quod
iuxta Isido. de sum. bo. li. iij.
Dorret sacra scriptura spiritui
meum sapientie ambire. Ignorant
igitur doctores super stili et
materie ruditate: que non ipsis
sed simplicibus dirigunt. Grati
sint simplices quorum profectui
presens opusculum destinatur
Sed et ipsi reuerendissimi pa-
tres et domini archiepiscopi: episcopi:
ceterique prelati doctores et ma-
gistri si qua bene scripta in pre-
senti tractatu inueniant appro-
bare dignentur gratiose. que
vero dubiosa: vndosa aut per-
plexa declarent: delucident et
interpretentur. Insuper que minus
bene posita fuerint corrigant
et emendent occupationi potius
quam ignorantie ascribentes erro-
rem. Testis enim deus et an-
geli eius me grauius et arduis
non solum diuersis: verum etiam
sibi inuicem aduersis protunc
occupatum fuisse negociis. et
nisi pia duxisset manu seduli-
tas: nisi diuine gratie miseratio
animum laceratum confortasset.
nequaquam naufragosa imbecil-
lis animi tumba propriis cona-
tibus sub anbelo pectore saluta-

rem euecta fuisset ad portum
Dorret postremo ut quisque
ista legeris: mei peccatoris re-
corderis. exorans dominum ut non
per tam industriosum laborem quam pie
mentis deuotione et bone vo-
luntatis affectu quo cunctis
christi fidelibus proficere cona-
bar mercedem perpetuam omni-
bus fideliter in vinea sua labo-
rantibus promissam largiri di-
gne tempore opportuno.

Suscipe completi laudes o
christe laboris.

Quas cordis leti vox sub
dita reddit amoris.

Sit merces operis oratio
sancta legentis.

Que iungat superis nos
toto robore mentis.

Finit tractatus perutilis
de administratione sacramen-
torum. de expositione officii mis-
se. de dicendis horis canoni-
cis. de censuris ecclesiasticis
canonice obsequiis. Impressus
Argentine per Martinum Flach.
Anno domini. M. cccc. xcij.

Tabula

Tabula bu

ius tractatus.

De sacramentis i genere. fo. ij.

Quid sit sacramentū et quot
sint. fol. ij.

De sacro baptisimi. fo. iij.

Baptismus quomodo diffi
niatur. fo. iij.

Quod triplex ē baptisim⁹. fo. v.

De baptisimi accētib⁹. fo. vi.

De cautelis circa hoc sacm
seruandis. fo. vi.

De cathecismo et exorcismo.
fol. viij.

De mō baptisandi. fo. viij.

De sacramento pfirmatiōis
fo. xij.

Que sint d substantia huius
sacramenti. fo. xij.

De accidētib⁹ circa sacm cō
firmationis. fo. xv.

Cautele hui⁹ sacri. fo. xv.

De sacro eucharistie. fol. xv.

De credendis circa hoc sacra
mentū. fo. xix.

De cautelis seruādis circa h
sacramentū ex parte sumen
tium. fo. xxi.

De cautelis seruandis ex pte
sacerdotis h sacm pferentis
vel pficientis. fo. xxv.

De sacro pnīe. fo. xxviij.

De p̄tritione que est p̄ma p̄
penitentie. fo. xxx.

De p̄fessione nūc seq̄t. fo. xxx

De modo audiendi confessio
nes. fol. xxxi.

De casib⁹ ad papam ptinen
tib⁹. fo. xxxiij.

Casus episcopales nunc se
quunt. fo. xxxiij.

De satisfactōne que est terciā
pars penitentie. fo. xxxv.

De penitentijs iniungendis
fm canones. fo. xxxviij.

De restitutōne ablatoz in sa
tisfactione. fo. xli.

Cautele ex parte p̄fidentis ser
uande. fo. xliij.

De cautelis seruādis ex par
te p̄fessoris. fo. xliij.

De penitentijs infirmoz ⁊ de
cedentiū de hac vita. fo. xlvj.

Quō sacerdos se h̄re debeat
erga infirmos. fo. xlvij.

Regule quib⁹ p̄ctā mortalia
atq⁹ venialia sunt cognoscen
da. fo. xlvij.

De sacramento extreme vn
ctionis. fo. l.

De sacramēto ordinis. fo. liij.

De accidentib⁹ huius sacra
menti. fo. lv.

De cautel h obfuādis. fo. lvi

De sacro m̄rimoni⁹. fo. lvi.

De sponsalib⁹ hic primo agi
t. fo. lvij.

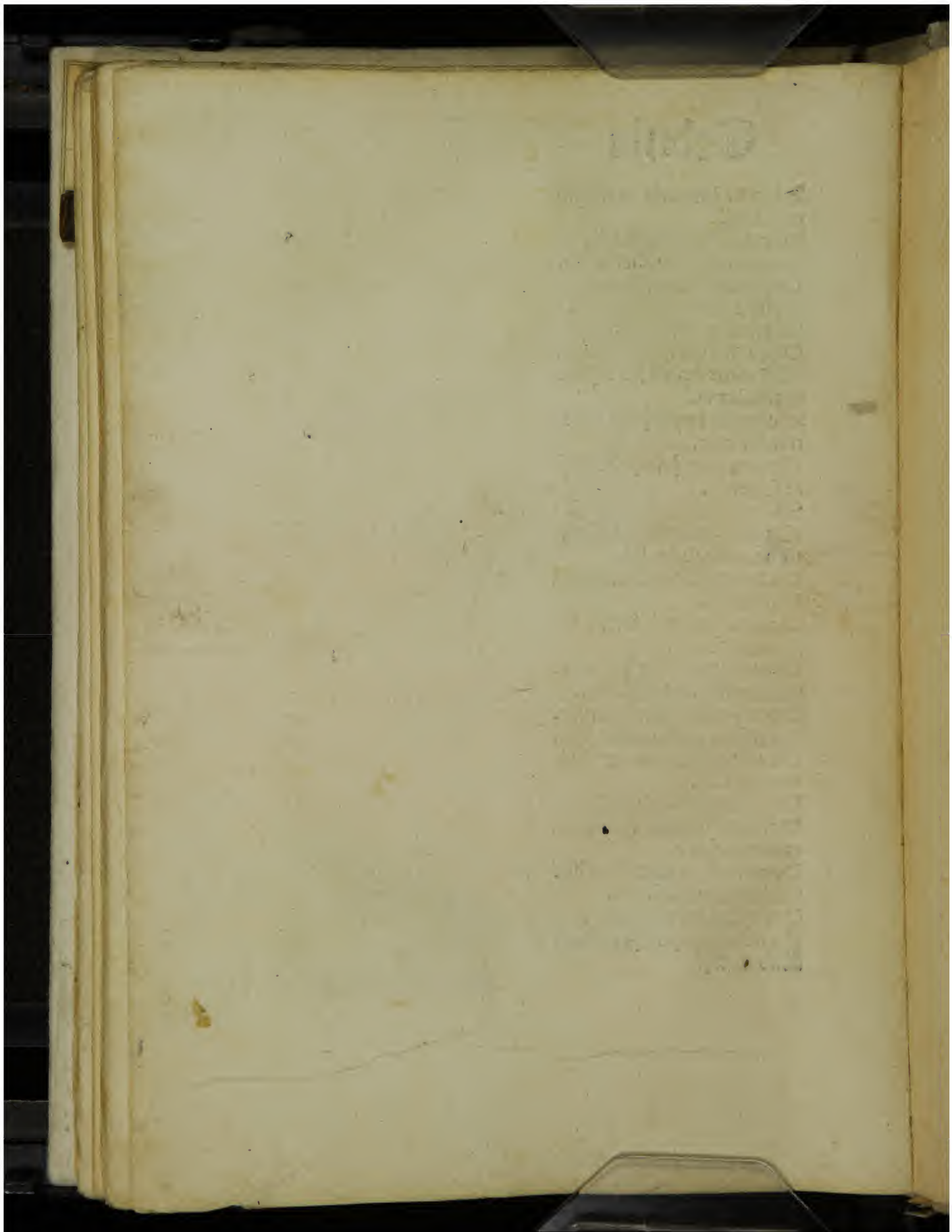
De diffinitione matrimonij.
fol. lvij.

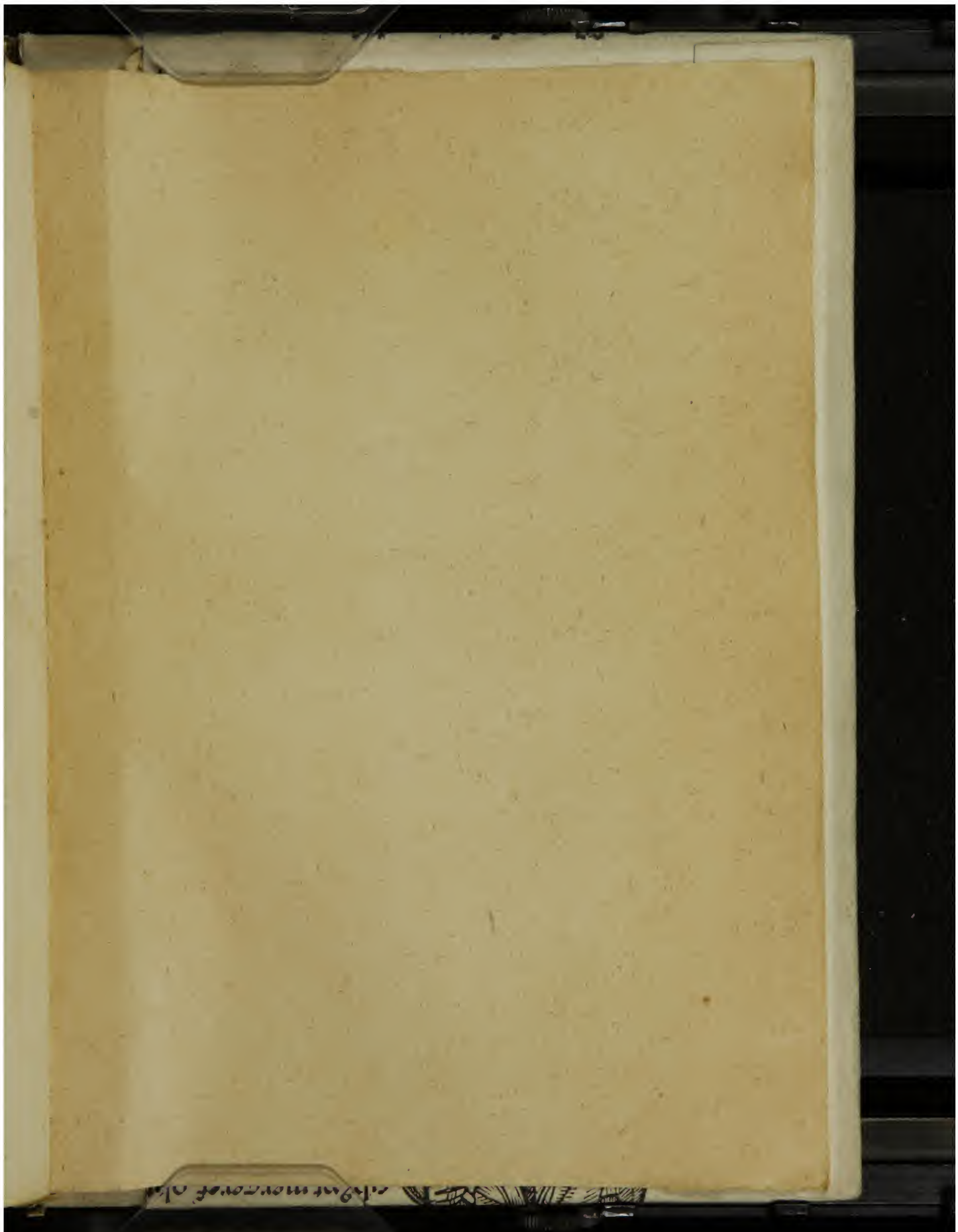
Tabula

125

De impedimentis matrimo
nij. fo. lxi.
De cautel' hui' sacri. lxiij.
De expositione misse. fo. lxx.
De pma pte misse. fo. lxxij.
De scda pte misse. fo. lxxij.
De tertia pte misse. fo. lxxij.
De quarta pte misse. fo. lxxij.
Sequitur secunda pars cano
nis. fo. lxxvi.
Sequitur tertia pars cano
nis. fo. lxxix.
Quinta pars pncipalis mis
se. fo. lxxxij.
Sexta ps misse. fo. lxxxij.
Cautele seruande in celebra
tione misse. fo. lxxxv.
De dicendis horis canonicis
fol. lxxxvij.
De modo dicendi horas ca
nonicas. fo. xci.
Cautele in dicendis horis ca
nonicis seruande. fo. xcij.
De excomunicatōne. fo. xciv.
De effectu excomunicatōis. xcix.
De participatione cuz excomu
nicatis. fo. c.
De suspensionis snia. fo. ciij.
De forma ferende excomuni
cationis. fo. cx.
De ecclesiastico interdicto q̄lit
sit obsequandū. fo. cvi.
De irregularitate. fo. cxij.
Cautele circa p̄dicta obfuan
de. fo. cxij.

▲▲▲▲▲▲▲▲
2994341A
▼▼▼▼▼▼▼▼

29 921 321

is quē adoptauerat eos xpianof
 es eos pmo flagellari deinde mul
 timoz trigenoꝝ spargi i terrā per
 sancti nudis pedibꝫ sup eos ince
 ptecedēs clauos colligebat ne le
 star xpi martyriū passi sunt: z aie
 ros.

limitanꝫ epꝫ iohis apli auditor q
 peterꝫ discipuloꝝ dñi: quātū voce
 iobānis adhuc viuētis delectatꝫ
 a noim dinumeratione cū oim se
 fferet. aliū esse iobānē q inf aplos
 pānē quē post aristone numerat.

ecuti ob doctrinā sunt vt bereneus: appollinaris: tertullia
 anus: quadratus quoqꝫ predictus.

abitu xpi discipulꝫ volumē nrī dogmatꝫ rōnē cōtinēs eodē
 .his aut apolegeticis libris factū est vt adrianꝫ iniustū fo
 .Adinucio fundano asie pꝫsuli scripserit: neminē occiden

Aristides

adrianꝫ q
 i ouerps q
 i ouerps q
 i ouerps q
 i ouerps q
 i ouerps q

